



**Stowarzyszenie
Gmin
Uzdrawiskowych RP**

Załącznik nr 1 do Uchwały Nr 2/2025 Nadzwyczajnego
Walnego Zebrania Stowarzyszenia Gmin
Uzdrawiskowych Rzeczypospolitej Polskiej Oddział
Regionalny w Małopolsce z dnia 6 marca 2025 roku



Strategia terytorialna IIT na lata 2021-2027 dla uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej w Małopolsce

Krynica-Zdrój, listopad 2023

Aktualizacja, marzec 2025

Spis treści

1	Wstęp	3
2	Synteza diagnozy, analiza uwarunkowań i powiązań strategicznych	5
2.1	Metodyka diagnozy.....	5
2.2	Podstawowe informacje dotyczące małopolskich uzdrowisk	6
2.3	Procesy demograficzne w gminach uzdrowiskowych.....	17
2.4	Kultura i dziedzictwo kulturowe jako uzupełnienie oferty turystyczno-uzdrowiskowej.....	30
2.5	Oferta sportowa i rekreacyjna	38
2.6	Potencjał turystyczny	41
2.7	Środowisko naturalne i infrastruktura oraz dostępność komunikacyjna	53
2.8	Gospodarka i rynek pracy	60
2.9	Badania opinii mieszkańców i turystów na temat małopolskich uzdrowisk	67
2.10	Potencjały i bariery małopolskich uzdrowisk	86
2.11	Wyzwania i potrzeby stojące przed małopolskimi uzdrowiskami	90
3	Cele partnerstwa i ich operacjonalizacja.....	92
3.1	Cel ogólny (misja) Partnerstwa	94
3.2	Cel strategiczny i cele operacyjne Partnerstwa	95
3.3	Powiązanie celów strategicznych z celami szczegółowymi FEM	101
3.4	Kluczowe produkty i rezultaty strategiczne – wskaźniki	102
4	Obszary strategicznej interwencji (OSI).....	104
5	Projekty	107
5.1	Proces identyfikacji i wyboru projektów	107
5.2	Lista projektów	109
5.3	Powiązanie pomiędzy projektami (wiązki projektów)	111
6	Wdrażanie: warunki i procedury obowiązujące w realizacji strategii	137
6.1	Zarządzanie wdrażaniem strategii.....	138
6.2	Monitorowanie i ocena wdrażania.....	146
7	Opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych	148

7.1	Partycypacja społeczna na etapie przygotowywania strategii.....	152
7.2	Partycypacja społeczna na etapie realizacji strategii	156
7.3	Partycypacja społeczna na etapie oceny efektów strategii.....	156
8	Źródła finansowania	157

1 Wstęp

Jednym z celów polityki spójności Unii Europejskiej w ramach perspektywy finansowej na lata 2021-2027 jest zwiększenie wpływów lokalnych wspólnot na kształtowanie polityki terytorialnej. Cel 5 „Europa bliżej obywateli” skupia się na wzmocnieniu roli samorządów terytorialnych w stymulowaniu procesów rozwojowych w oparciu o działania wynikające ze strategii terytorialnych. Fundamentem do podejmowania tych interwencji jest współpraca samorządów na bazie zawiązywanych partnerstw, w ramach odpowiednich instrumentów terytorialnych polityki spójności, tj. ZIT i IIT.

Niniejsza strategia terytorialna IIT Partnerstwa „Stowarzyszenie Gmin Uzdrowiskowych Rzeczypospolitej Polskiej Oddział Regionalny w Małopolsce” to odpowiedź zarówno na problemy oraz potrzeby rozwojowe, jak i przede wszystkim potencjały, szanse i wyzwania wskazane w przeprowadzonej diagnozie obszaru Partnerstwa. Strategia i proces jej przygotowywania są zgodne z ustawą z dnia 28 kwietnia 2022 roku o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027.

Strategia zawiera m.in. syntezę diagnozy, cele strategiczne, do których Partnerstwo dąży oraz odpowiadające im kierunki działań, wskaźniki, listę projektów wraz z informacją o ich wyborze, źródła finansowania i opis systemu wdrażania i udziału interesariuszy.

Wskazane w dokumencie projekty mają charakter zintegrowany w oparciu o założenia Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej przedstawione w dokumencie pn. „Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie 2021 - 2027”. Z kolei prezentowane w strategii podejście zintegrowane oparte jest na autorskiej koncepcji wiązek projektowych, stanowiących fundament do wykazania powiązań między projektami, celami oraz działaniami. Zakres strategii, w szczególności w odniesieniu do wzoru listy projektów, podejścia zintegrowanego, wskaźników, jak i logiki interwencji został skonsultowany w toku prac nad strategią z przedstawicielami Instytucji Zarządzającej Województwa Małopolskiego.

Projekt strategii IIT Partnerstwa Stowarzyszenia Gmin Uzdrowiskowych Rzeczypospolitej Polskiej, Oddział Regionalny w Małopolsce został przygotowany przez partnerów i personel Stowarzyszenia Gmin Uzdrowiskowych RP, przy częściowym wsparciu podmiotu zewnętrznego opracowującego diagnozę. Prace koncepcyjne nad dokumentem toczyły się od stycznia 2023 roku, by od maja 2023 roku wkroczyć w zasadniczą fazę prac, które zostały zakończone w listopadzie 2023 roku przyjęciem dokumentu przez organ Partnerstwa jakim jest Walne Zebranie Stowarzyszenia Gmin Uzdrowiskowych RP Oddziału Regionalnego w Małopolsce, w którego wyłącznej kompetencji, zgodnie ze statutem Stowarzyszenia Gmin Uzdrowiskowych RP, leży m.in. określanie głównych kierunków działalności Stowarzyszenia (par.10,p.7a Statutu SGU RP). W pracach nad dokumentem zaangażowani zostali przedstawiciele samorządów tworzących Partnerstwo (Rada Partnerstwa w postaci Walnego Zebrania oraz Grupa Robocza w skład której weszli pracownicy SGU RP oraz pracownicy właściwych referatów zajmujących się rozwojem z gmin posiadających status uzdrowiska lub

status obszaru ochrony uzdrowiskowej) oraz partnerzy społeczno-gospodarczy i interesariusze z różnych środowisk, w tym przedstawiciele samorządu gospodarczego, przedstawiciele branży turystycznej i uzdrowiskowej, organizacji ekologicznych, organizacji związanych z kwestiami włączenia osób ze specjalnymi potrzebami (tak aby lepiej dostosować planowane inwestycje do ich potrzeb i oczekiwań). W tym celu Partnerstwo ogłosiło otwarty nabór na członków **Zespołu partnerów społeczno-gospodarczych**, pełniącego rolę ciała opiniującego-doradczego na potrzeby „Strategii terytorialnej IIT na lata 2021-2027 dla uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej w Małopolsce”. Ostateczny kształt projektu „Strategii” został zatwierdzony przez Partnerstwo działające w formule Stowarzyszenia.



2 Synteza diagnozy, analiza uwarunkowań i powiązań strategicznych

2.1 Metodyka diagnozy

Prace diagnostyczne, analityczne i badawcze trwały od stycznia 2023 roku do lipca 2023 roku i objęły szeroki obszar zagadnień i zasób źródeł: danych, informacji i dokumentów, z wykorzystaniem specjalnie dedykowanych temu procesowi narzędzi badawczych i analitycznych.

Charakterystycznym elementem analizy jest jej prowadzenie w długich ciągach czasowych tj. zasadniczo w latach 2011–2021 tam, gdzie to było możliwe, a także dokonano porównania z wartościami tych wskaźników dla kraju i regionu, a także dla wybranych gmin o profilu turystycznym z województwa małopolskiego i śląskiego oraz wybranych gmin o profilu przemysłowo-usługowym z Małopolski. Celem tak prowadzonej analizy był stwierdzenie czy i na ile przemysł czasu wolnego może stwarzać warunki do rozwoju społeczno-gospodarczego na równi z bardziej tradycyjnymi gałęziami gospodarki. Poszczególnym wskaźnikom przypisano charakter stymulanty (im wyższa wartość tym korzystniejszy wynik w kontekście rozwoju jednostki) i destymulaty (im niższa wartość tym korzystniejszy wynik w kontekście rozwoju jednostki) tak, by móc jednoznacznie odnieść wyniki małopolskich gmin uzdrowskich do tych dla porównywanych jednostek.

Diagnoza opracowana została w oparciu o bogaty zasób źródeł zastanych (tzw. wtórnych) i wywołanych (tzw. pierwotnych) z wykorzystaniem dedykowanych narzędzi badawczych i analitycznych. Pełen zbiór obejmował następujące elementy:

- ogólnodostępne lub/i dostarczone przez Partnerów zastane/istniejące dane, informacje i dokumenty o charakterze strategicznym, analitycznym, statystycznym (strategie, opracowania diagnostyczne, badania, raporty, zestawy danych). Podstawowymi kryteriami ich wykorzystania były: merytoryczny związek z problematyką diagnozy, aktualność oraz wiarygodność i rzetelność źródła danych i wniosków;
- Bank Danych Lokalnych – ogólnodostępne narzędzie publikowania danych statystycznych Głównego Urzędu Statystycznego;
- Monitor Rozwoju Lokalnego II (MRL II), który umożliwił analizę porównawczą gmin uzdrowskich na tle innych gmin;
- badanie dotyczące sytuacji społeczno-gospodarczej w małopolskich uzdrowskich, realizowane metodą CAWI w dniach 16 stycznia – 23 maja 2023 na ogólnej grupie 1 648 osób w małopolskich gminach uzdrowskich;
- badania nt. postrzegania małopolskich miejscowości uzdrowskich przez Polaków realizowane metodą CAWI w dniach 26-29 maja 2023 na próbie 1 000 Polaków.

Zrealizowane badania dostarczyły unikatowego zasobu danych i informacji o gminach uzdrowskich i ich mieszkańcach oraz odwiedzających. Sposób organizacji badań (z dużym

zaangażowaniem partnerów i lokalnych liderów) oraz formuła badania opinii publicznej wniosła dodatkowo walor społecznej partycypacji mieszkańców w powstałym portrecie diagnostycznym obszaru IIT.

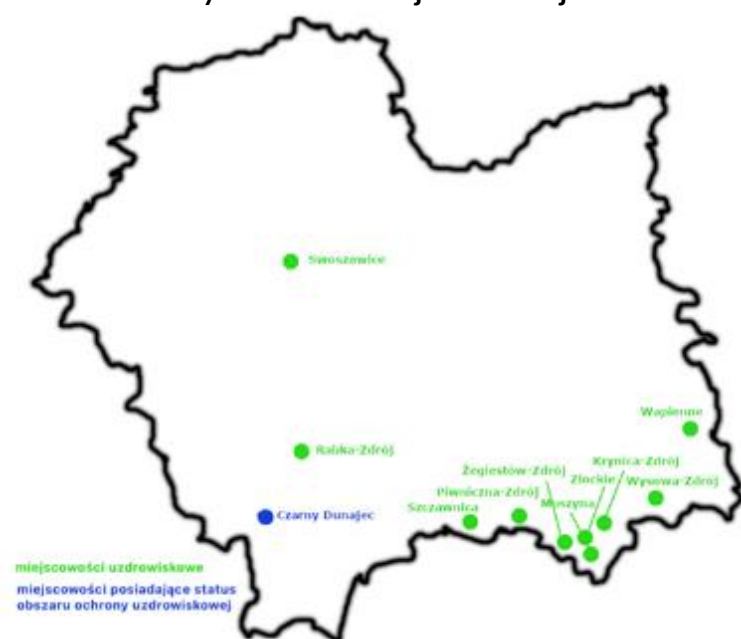
Kompleksowa i pogłębiona diagnoza stanowiła punkt wyjścia i bazę dla opracowania „Strategii terytorialnej IIT”. W tej części dokumentu **wskazano jedynie najważniejsze wnioski płynące z przeprowadzonej diagnozy**, a sama „Diagnoza na potrzeby strategii terytorialnej IIT na lata 2021-2027 dla uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej w Małopolsce” z lipca 2023 roku stanowi odrębny dokument, dostępny m.in. na stronie internetowej Stowarzyszenia (<https://sgurp.pl/strategia-iit-malopolska/>).

2.2 Podstawowe informacje dotyczące małopolskich uzdrowisk

Na terenie województwa małopolskiego znajduje się 10 miejscowości posiadających status uzdrowiska: Krynica-Zdrój, Muszyna, Piwniczna-Zdrój, Rabka-Zdrój, Swoszowice (gmina Kraków), Szczawnica, Wapienne (gmina Sękowa), Wysowa-Zdrój (gmina Uście Gorlickie), Żłockie (gmina Muszyna) oraz Żegiestów-Zdrój (gmina Muszyna). Dodatkowo wyróżniono 1 obszar ochrony uzdrowiskowej w gminie Czarny Dunajec.

Miejscowości uzdrowiskowe Małopolski skoncentrowane są w południowej części regionu (powiaty: nowosądecki, nowotarski i gorlicki), a dodatkowo w stolicy województwa.

Rysunek 1. Małopolskie miejscowości uzdrowiskowe oraz miejscowości posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej - lokalizacja



Źródło: opracowanie własne

Uzdrowiska nowotarskie

Dwie małopolskie gminy uzdrowiskowe (Rabka-Zdrój i Szczawnica) oraz posiadający status obszaru ochrony uzdrowiskowej Czarny Dunajec z obszaru powiatu nowotarskiego leżą w

trzech mezoregionach. Gmina Czarny Dunajec leży w mezoregionie **Kotliny Orawsko-Nowotarskiej**. Cechą charakterystyczną tego obszaru są m.in. torfowiska. Rabka-Zdrój leży z kolei już na obszarze **Pogórza Orawsko-Jordanowskiego**, które stanowi obniżenie między Beskidem Żywiecko-Orawskim na zachodzie i Gorcami na wschodzie. Miejscowość jest idealną bazą wypadową w pobliżu **Gorce i Beskid Wyspowy**. Na granicy Beskidu Sądeckiego i Pienin ulokowana jest natomiast Szczawnica. **Pieniny** są jednym z najatrakcyjniejszych regionów turystycznych w Polsce, a pod względem liczby turystów zajmują one pod tym względem drugie po Tatrach miejsce w Polsce. Główną rzeką Pienin jest Dunajec z Przełomem Dunajca wykorzystywanym turystycznie do spływów. Walory przyrodnicze tego terenu chronione są w ramach Pienińskiego Parku Narodowego.

Uzdrowiska popradzkie (nowosądeckie)

W powiecie tym leży największa liczba małopolskich uzdrowisk. Najbardziej znanym jest Krynica-Zdrój leżąca na obszarze **Beskidu Sądeckiego** – pasma górskiego będącego częścią Beskidów Zachodnich. To malownicze tereny przecięte doliną Popradu, opływane od zachodu i północy przez Dunajec. Krajobraz cechują liczne potoki, lasy i różnorodna gatunkowo roślinność. Do Beskidu Sądeckiego zalicza się trzy pasma górskie: Pasma Jaworzyny, Pasma Radziejowej i Góry Leluchowskie. Kolejne uzdrowiska to Gmina Muszyna i jej miejscowości uzdrowskie (Muszyna, Złockie i Żegiestów-Zdrój) oraz Piwniczna-Zdrój leżą na granicy Beskidu Sądeckiego i Pogórza Popradzkiego. Główną rzeką **Pogórza Popradzkiego** także jest Poprad, który dzieli mezoregion na dwie części – zachodnie Pasma Lubowelskie i wschodnie Pasma Leluchowskie.

Uzdrowiska gorlickie

Uzdrowiska leżące w powiecie gorlickim to Wapienne w gminie Sękowa i Wysowa-Zdrój w gminie Uście Gorlickie. Miejscowości te leżą na obszarze **Beskidu Niskiego** – części Karpat, której wschodnia granica jest granicą Karpat Wschodnich i Zachodnich. Obszar ten charakteryzuje występowanie wód mineralnych (poza wymienionymi na terenie Beskidu Niskiego są jeszcze 2 inne uzdrowiska, położone w województwie podkarpackim). W centrum Beskidu Niskiego znajduje się Magurski Park Narodowy. Łączy je jednak w dużej części górski lub okołogórski klimat, stwarzający wyjątkowe warunki do odpoczynku na łonie natury.

Kraków

Ostatnim powiatem, na obszarze którego znajduje się uzdrowisko jest metropolitalny Kraków. Uzdrowskiem jest obszar wyodrębniony w ramach Dzielnicy X Swoszowice, czyli Osiedle Uzdrowskie Swoszowice. Uzdrowskie Kraków-Swoszowice to jedno z najstarszych polskich uzdrowskich. Istnieje od roku 1811 i położone jest m.in. w 200-letnim parku uzdrowskim oraz zielonym pasie rzeki Wilgi. Na terenie Uzdrowskich znajdują się dwa źródła wody leczniczej – „Zdrój Główny” i „Napoleon”, które dostarczają unikalnych wód mineralnych (siarczanowo – wodorowęglanowo – wapniowo - magnezowych).

Tabela 1. Podstawowe informacje o małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej

Gmina	Typ gminy	Powiat	Liczba ludności gminy w 2021 roku [os.]	Miejscowość uzdrowiskowa	Liczba ludności miejscowości uzdrowiskowej w 2021 roku [os.]
Czarny Dunajec	miejsko-wiejska ¹	nowotarski	22 120	Czarny Dunajec	3 772
Kraków	miejska	m. Kraków	800 653	Swoszowice	29 087 ²
Krynica-Zdrój	miejsko-wiejska	nowosądecki	16 035	Krynica-Zdrój	10 001
Muszyna	miejsko-wiejska	nowosądecki	11 328	Muszyna	4 600
				Złockie	918
				Żegiestów-Zdrój	859
Piwniczna-Zdrój	miejsko-wiejska	nowosądecki	10 105	Piwniczna-Zdrój	5 507
Rabka-Zdrój	miejsko-wiejska	nowotarski	16 796	Rabka-Zdrój	12 468
Sękowa	wiejska	gorlicki	4 881	Wapienne	148
Szczawnica	miejsko-wiejska	nowotarski	6 919	Szczawnica	5 465
Uście Gorlickie	wiejska	gorlicki	6 847	Wysowa-Zdrój	757

Źródło: Narodowy Spis Powszechny 2021, Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Małopolskie miejscowości uzdrowiskowe są bardzo **zróżnicowane pod względem demograficznym**. Są wśród nich bowiem tak duże jednostki jak dzielnica Swoszowice w Krakowie z prawie 30 tysiącami mieszkańców, jak i małe wsie jak Wapienne w gminie Sękowa ze 148 mieszkańcami. Widoczne jest ponadto **duże zróżnicowanie administracyjne gmin, w których znajdują się te miejscowości** – od Krakowa, który jest stolicą województwa i miastem na prawach powiatu, poprzez gminy miejsko-wiejskie (np. Krynica-Zdrój, Muszyna i inne) po gminy wiejskie (np. Sękowa i inne).

Większość analizowanych uzdrowisk łączy rok nadania statusu uzdrowiska, czyli rok wydania Zarządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej w sprawie wykazu miejscowości uznanych za uzdrowiska z 1967 roku. Wyjątkiem jest uzdrowisko Złockie, któremu status nadano w 2022 roku. **Analizowane uzdrowiska są dość różnorodne pod kątem ich powierzchni** – największe to uzdrowisko Krynica-Zdrój o powierzchni ponad 6,5 tys. ha, a najmniejsze – Swoszowice o powierzchni nieprzekraczającej 1 tys. ha. Do mniejszych uzdrowisk zaliczyć należy także Wapienne czy Żegiestów-Zdrój. Ponadto w 2016 roku wyznaczono status

¹ od 1.01.2023 roku, wcześniej gmina wiejska

² dane według raportu *Kraków w liczbach 2021* – liczba ludności zameldowanej na stałe w dzielnicy X Swoszowice

obszaru ochrony uzdrowiskowej Czarny Dunajec o relatywnie dużej powierzchni ponad 6,8 tys. ha.

Tabela 2. Informacje o roku nadania statusu uzdrowiska/obszaru ochrony uzdrowiskowej oraz powierzchni małopolskich uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej

Uzdrowisko/ obszar ochrony uzdrowiskowej	Rok nadania statusu uzdrowiska/obszaru ochrony uzdrowiskowej	Powierzchnia [ha]
Czarny Dunajec	2016	6 881,0 ha
Swoszowice	1967	684,1 ha
Krynica-Zdrój	1967	6 563,0 ha
Muszyń	1967	3 539,1 ha
Złockie	2022	4 050,5 ha
Żegiestów-Zdrój	1967	2 157,3 ha
Piwniczna-Zdrój	1967	3 830,0 ha
Rabka-Zdrój	1967	3 669,8 ha
Wapienne	1967	1 695,0 ha
Szczawnica	1967	3 289,8 ha
Wysowa-Zdrój	1967	3 857,0 ha

Źródło: Rejestr uzdrowisk według stanu na 20.03.2023, Rejestr obszarów ochrony uzdrowiskowej według stanu na 20.03.2023, Ministerstwo Zdrowia

2.2.1 Surowce lecznicze

Naturalnymi surowcami leczniczymi w małopolskich uzdrowiskach są w znakomitej większości wody lecznicze, stanowiące wyjątkowy zasób przyrodniczy omawianych terenów. Na tym tle wyróżnia się charakterystyka obszaru ochrony uzdrowiskowej Czarny Dunajec, dla którego naturalnym surowcem leczniczym jest borowina.

Niezwykle istotnym czynnikiem wyróżniającym miejscowości uzdrowiskowe jest potwierdzony leczniczy charakter klimatu.

Poniżej w tabeli scharakteryzowane specyficzne produkty uzdrowiskowe w małopolskich gminach uzdrowiskowych.

Tabela 3. Specyficzne produkty uzdrowiskowe w małopolskich gminach uzdrowiskowych i obszarach ochrony uzdrowiskowej

Gmina	Lokalne/specyficzne produkty uzdrowiskowe
Czarny Dunajec	Torf wykorzystywany w zabiegach borowinowych, wody termalne.
Kraków	Woda siarczanowo-wodorowęglanowo-wapniowo-magnezowa stosowana do kąpieli siarczkowych pełnych i półpełnych (fasony).
Krynica-Zdrój	Wody mineralne - szczawy proste (o nazwach: Jan, Józef), ziemne (Jan, Zdrój Główny), alkaliczno-ziemne (Słotwinka, Mieczysław), jak również alkaliczne właściwe (Zuber).
Muszyna	Wody lecznicze występujące na terenie uzdrowiska określane są jako szczawy i wody kwasowęglowe o mineralizacji w granicach 1,0 - 2,5 g/dm ³ . Są to przeważnie wody typu wodorowęglanowo-wapniowo-magnezowego lub wodorowęglanowo-wapniowego.
Piwniczna-Zdrój	Naturalne lecznicze wody mineralne wodorowęglanowo-magnezowo-wapniowo-żelaziste.
Rabka-Zdrój	Rabczańska Solanka to woda lecznicza chlorkowo-sodowo-jodkowa mająca wysoką zawartość biopierwiastków i mikroelementów niezbędnych do prawidłowego funkcjonowania organizmu takich jak jod, żelazo, wapń.
Sękowa	Głównym bogactwem Wapiennego są słabo zmineralizowane wody siarczkowo-siarkowodorowe.
Szczawnica	Szczawnica posiada obecnie 10 źródeł mineralnych (nie wszystkie spełniają wymagania określone dla wód leczniczych). Są to szczawy alkaliczno-słone zawierające znaczne ilości chlorków, sodków, bromków, boru i jodu.
Uście Gorlickie	Wody mineralne należą do szczaw alkalicznych nasyconych wolnym dwutlenkiem węgla (głównie są to szczawy wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowe) o dużej różnorodności pierwiastków śladowych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie operatów uzdrowiskowych oraz opracowania *Stan i możliwości rozwoju gmin uzdrowiskowych i obszarów ochrony uzdrowiskowej*, Kraków 2021

2.2.2 Profile lecznicze w małopolskich uzdrowiskach

Największa liczba małopolskich uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej odpowiada swoim profilem leczniczym na choroby reumatyczne i ortopedyczno-urazowe, a w dalszej kolejności na choroby dolnych i górnych dróg oddechowych. Najszerzy profil leczniczy ma uzdrowisko Wysowa-Zdrój z 13 kierunkami leczenia, a następnie Krynica-Zdrój, Muszyna i Złockie – po 9 kierunków leczniczych. Wąską specjalizację ma uzdrowisko Wapienne i Piwniczna-Zdrój oraz obszar ochrony uzdrowiskowej Czarny Dunajec.

W kontekście zidentyfikowanych najważniejszych problemów zdrowotnych Polaków można zauważyć, że małopolskie uzdrowiska w dużej części odpowiadają na te problemy, oferując wsparcie w chorobach ortopedyczno-urazowych (w odpowiedzi na liczne przypadki urazów, wypadków komunikacyjnych i chorób układu mięśniowo-szkieletowego), chorobach układu oddechowego (wobec rosnących potrzeb m.in. z uwagi na zanieczyszczenie środowiska) czy chorobach układu trawienia. Korzystne jest, że w ofercie uzdrowisk Muszyna, Złockie i Rabka-Zdrój znajduje się także wsparcie dla osób z chorobami kardiologicznymi i nadciśnieniem, a z

kolei w uzdrowiskach Krynica-Zdrój, Żegiestów-Zdrój, Rabka-Zdrój i Wysowa-Zdrój – dla osób z cukrzycą, a w przypadku aż małopolskich 6 uzdrowisk – dla osób zmagających się z otyłością.



Tabela 4. Informacje o kierunkach leczniczych małopolskich uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej

Uzdrowisko/ obszar ochrony uzdrowiskowy	choroby dolnych dróg oddechowych	choroby endokrynologiczne	choroby ginekologiczne	choroby górnych dróg oddechowych	choroby kardologiczne i nadciśnienie	choroby kobiece	choroby krwi i układu krwiotwórczego	choroby naczyń obwodowych	choroby nerek i dróg moczowych	choroby ortopedyczno- urazowe	choroby skóry	choroby reumatologiczne	choroby układu nerwowego	choroby układu trawienia	cukrzyca	osteoporoza	otyłość	SUMA
Czarny Dunajec			X							X		X						3
Swoszowice										X	X	X	X			X		5
Krynica-Zdrój				X		X	X		X	X		X	X	X	X			9
Muszyna	X	X		X	X					X		X	X	X			X	9
Złockie	X	X		X	X					X		X	X	X			X	9
Żegiestów-Zdrój	X			X					X			X		X	X	X	X	8
Piwniczna-Zdrój	X			X								X		X				4
Rabka-Zdrój	X			X	X					X	X	X			X		X	8
Wapienne										X		X						2
Szczawnica	X			X						X		X					X	5
Wysowa-Zdrój	X			X			X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	13
SUMA	7	2	1	8	3	1	2	1	3	9	3	11	5	6	4	3	6	-

Źródło: Rejestr uzdrowisk według stanu na 20.03.2023, Rejestr obszarów ochrony uzdrowiskowej według stanu na 20.03.2023, Ministerstwo Zdrowia

2.2.3 Infrastruktura lecznictwa uzdrowiskowego

Ze względu na specyfikę miejscowości uzdrowiskowych wśród urządzeń mających na celu umożliwienie turystom korzystanie nie tylko z walorów turystycznych, należy wyróżnić infrastrukturę lecznictwa uzdrowiskowego m.in. deptaki, ścieżki zdrowia, baseny lecznicze parki zdrojowe, pijalnie wód, tężnie itp. oraz unikatowe lokalne produkty uzdrowiskowe. Najwięcej różnych typów urządzeń uzdrowiskowych jest w Rabce-Zdroju i Wysowej-Zdroju, zaś najmniej w Czarnym Dunajcu, Swoszowicach i Wapiennem.

Tabela 5. Urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego znajdujące się na terenie uzdrowiska i obszarów ochrony uzdrowiskowej (2020r.)

Uzdrowisko/ obszar ochrony uzdrowiskowy	Liczba typów urządzeń	Pijalnie uzdrowiskowe	Tężnie	Parki uzdrowiskowe	Ścieżki kinezyterapii	Lecznicze i rehabilitacyjne baseny uzdrowiskowe	Inne
Czarny Dunajec	1					x	
Krynica-Zdrój	4	x	x	x		x	
Muszyňa	3	x		x		x	
Piwniczna-Zdrój	3	x		x			x
Rabka-Zdrój	5	x	x	x	x	x	
Swoszowice	1			x			
Szczawnica	2	x		x			
Wapienne	1	x					
Wysowa-Zdrój	5	x	x	x	x	x	
Złockie	2	x				x	
Żegiestów-Zdrój	4	x		x	x	x	

Źródło: Stan i możliwości rozwoju gmin uzdrowiskowych i obszarów ochrony uzdrowiskowej, Kraków 2021

Tabela 6. Lecznicza infrastruktura w gminach uzdrowiskowych (2020 rok)

Uzdrowisko/ obszar ochrony uzdrowiskowy	Lecznicza infrastruktura spacerowa		Lecznicza infrastruktura sportowo-rehabilitacyjna				Infrastruktura zabiegów leczniczych		
	Deptak	Ścieżka zdrowia	Baseny lecznicze	Baseny termalne	Parki Zdrojowe	Pijalnia wód	Tężnia	Jaskinie, groty solne	Zakłady przyrodolecznicze
Krynica-Zdrój	1	2	0	0	1	4	2	4	1
Muszyzna	1	4	1	0	4	3	1		3
Piwniczna-Zdrój	0	1	0	0	1	1	0	1	1
Rabka-Zdrój	2	1	1	0	1	3	4	2	6
Swoszowice	0	0	0	0	1	0	0	0	1
Szczawnica	2	1	0	0	2	1	0	0	1
Wapienne	1	1	0	0	1	1	1	1	1
Wysowa-Zdrój	0	0	3	0	1	1	1	1	1
Złockie	0	2	1	0	2	2	0	1	1
Żegiestów-Zdrój	0	1	1	0	1	2	0	0	1

Źródło: Stan i możliwości rozwoju gmin uzdrowiskowych i obszarów ochrony uzdrowiskowej, Kraków 2021

Atrakcjami miejscowości uzdrowiskowych i posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej z pewnością jest sama **infrastruktura uzdrowiskowa**. Często ma ona wyjątkową wartość historyczną. W przypadku Krynicy-Zdroju są to Stare Łazienki Mineralne, Stary Dom Zdrojowy, Stare Łazienki Borowinowe, ale i nowoczesna Pijalnia Wód Mineralnych. Kilkanaście pijalni zadaszonych i na wolnym powietrzu znajduje się także w Muszynie i pozostałych miejscowościach gminy, które mają status uzdrowiska. W Szczawnicy taką atrakcją jest Pijalnia Wód Mineralnych w Domu nad Zdrojami. W Piwnicznej-Zdroju do uzdrowiskowego charakteru miejscowości nawiązuje Pijalnia Artystyczna i Park Zdrojowy z amfiteatrem. Park Zdrojowy funkcjonuje także w Rabce-Zdroju, a w nim ogrody tematyczne, tężnia solankowa, korty tenisowe i kawiarnia. Główną atrakcją na terenie Parku Zdrojowego w Rabce-Zdroju jest kompleks Pijalni Wód Mineralnych i Tężni Solankowych. Park Zdrojowy i Pijalnia Wód Mineralnych znajdują się także w Wysowej-Zdroju. W każdej z tych miejscowości funkcjonują także Parki Zdrojowe i szereg innych obiektów niezbędnych dla kuracjuszy i turystów. **Utrzymanie w odpowiedniej kondycji infrastruktury uzdrowiskowej, parków zdrojowych i pijalni, a także ich rozwój to ważne zadanie w kontekście wspierania funkcji uzdrowiskowej omawianych miejscowości.** Te obiekty i miejsca stanowią bowiem o wyjątkowości tych miejscowości i są także źródłem ich popularności turystycznej. Infrastruktura ta systematycznie jest także odnawiana i rozbudowywana – powstają nowe tężnie, pijalnie, stale unowocześniane i rozbudowywane są Parki Zdrojowe, infrastruktura

kultury (amfiteatry, muzea, kina, domy kultury itp.), miejsca do uprawiania sportu, miejsca terapii ruchowej i sensorycznej. Proces ten musi być ciągły i w sposób systematyczny musi uzupełniać ofertę lecznictwa uzdrowiskowego, tak aby zapewnić turystom i kuracjom możliwość aktywnego i kulturalnego spędzania czasu po zakończeniu kuracji, a małopolskim miejscowościom uzdrowiskowym zapewnić szereg przewag konkurencyjnych w stosunku do innych polskich i europejskich uzdrowisk.

2.2.4 Najważniejsze atrakcje miejscowości uzdrowiskowych

Przesłanką do odwiedzenia i korzystania z oferty uzdrowisk, jest nie tylko infrastruktura lecznicza, ale także klimat, historia czy atrakcje turystyczno-rekreacyjne uzdrowiska.

Sam układ danej miejscowości często buduje jej klimat turystyczny. Przykładem może być **Deptak w Krynicy-Zdroju**, składający się z Bulwaru Dietla oraz części ulicy Nowotarskiego. Pozwala on na podziwianie wyjątkowych krynickich wili. Przy Deptaku znajduje się także Fontanna Multimedialna, muszla koncertowa i pomniki – Adama Mickiewicza i Nikifora Krynickiego. **Deptak** znajduje się także **w Wapiennem**, a przy nim ogrody, fontanny, nowy Dom Zdrojowy czy mała tętnia. Z kolei w Szczawnicy do dyspozycji odwiedzających jest **Promenada nad Grajcarkiem** o długości ok. 1 800 m, co czyni ją jednym z najdłuższych deptaków w Polsce. Łączy ona dolną stację kolejki na Palenicę i ścieżkę pieszo-rowerową prowadzącą na Słowację wzdłuż Dunajca. Specyficzny klimat ma także **rynek z ratuszem w Piwnicznej-Zdroju** z XIX-wiecznymi domami mieszczkańskimi. Z kolei w Szczawnicy główny plac nosi nazwę **Placu Dietla**, gdzie znajduje się Pijalnia. Promenady, deptaki i rynki to urokliwe miejsca spotkań, często oferujące klimatyczną bazę gastronomiczną, pozwalające na uprawianie spacerów i podziwianie lokalnych atrakcji turystycznych i klimatu danej miejscowości. Także inne miejscowości poza wymienionymi posiadają potencjał do rozwoju tego typu infrastruktury (np. w Żłockiem, Żegiestowie-Zdroju), co może być korzystne dla rozwoju ich potencjału turystycznego.

Atrakcją Krynicy-Zdroju jest **Góra Parkowa**, na którą prowadzą szlaki turystyczne bądź najstarsza w Polsce kolejka linowo-torowa. Na samej górze znajduje się kawiarnia, rajskie ślizgawki oraz park linowy. W kontekście atrakcji turystycznych tej miejscowości warto wymienić także **Leśne Sanktuarium Maryjne z figurą Najświętszej Maryi Panny - Królowej Krynickich Zdrojów**, a także **Jaworzynę Krynicką** – szczyt Beskidu Sądeckiego, zagospodarowany kolejką gondolową i platformą widokową z tarasem. Jedną z najnowszych atrakcji miasta jest **wieża widokowa „Ścieżka w koronach drzew”** z panoramą na Beskid Sądecki. Powstała w 2019 roku i ma prawie 50 m wysokości, a jej ścieżki – łączną długość ponad kilometra. Atrakcją miasta jest także **Park Słotwiński** z tętnią solankową i pijalnią Wód Słotwinka – najstarszym budynkiem zdrojowym Krynicy-Zdroju.

W Muszynie atrakcje turystyczne koncentrują się wokół ogrodów. Pierwsze z nich to **Ogrody Sensoryczne** – ogrody ze specjalnie przygotowanymi nasadzeniami, mającymi oddziaływać na zmysły węchu, wzroku, dotyku, słuchu i smaku. W Ogrodach Sensorycznych znajduje się także punkt widokowy na Muszynę i okoliczne wzgórza. Drugi z ogrodów wartych

odwiedzenia w Muszynie to **Ogrody Biblijne**, których układ nawiązuje do wydarzeń z Pisma Świętego. W Muszynie odpoczynku turyści mogą zażyć także w **Parku Zdrojowym Baszta**, gdzie znajdują się ruiny zamku. W mieście funkcjonują ponadto pijalnie wód mineralnych.

Atrakcją Rabki-Zdroju jest Rodzinny Park Rozrywki **Rabkoland**. To miejsce przeznaczone do zabawy dla dzieci z karuzelami i roller coasterami. Na terenie Rabkolandu działa także cyrk, tematyczna wioska wikingów czy Muzeum Rekordów i Osobliwości. Funkcjonowanie Rabkolandu wpisuje się w charakter miasta, które jest określane Miastem Dzieci Świata.

Będąc w Szczawnicy turyści chętnie wybierają się kolejką na **Palenicę**, gdzie można podziwiać górską panoramę. W Szczawnicy funkcjonuje także **Park Górny** (wymagający rewitalizacji) i znacznie bardziej popularny **Park Dolny**. W Piwnicznej-Zdroju warto spędzić czas w **Parku Węgielnik-Skałki** ze ścieżkami rekreacyjnymi, aranżacją historyczną i wieżą widokową (miejsce warte szerszego rozwoju pod kątem atrakcyjnego zagospodarowania terenu).

Z kolei na terenie Uzdrowiska Swoszowice znajduje się park leśny, który szacuje się, że powstał w pierwszej połowie XIX w. Analizując stan drzew można przypuszczać, że pierwsze nasadzenia dokonane zostały ok. roku 1820. W obrębie Parku Zdrojowego znajdują się zabytkowe obiekty, takie jak: „Główny Dom Zdrojowy”, Restauracja „Parkowa”, Willa „Szwajcarka”.

2.2.5 Małopolski produkty uzdrowiskowy

Uzdrowiska małopolskie wśród polskich uzdrowisk wyróżniają się klimatem podgórskim i górskim, z dużą liczbą dni słonecznych w roku, obecnością wód mineralnych, w przeważającej części wykorzystywanych do kuracji pitnych i balneologii. Wyróżnikiem jest też możliwość uprawiania sportów aktywnych (bliskość gór) oraz bogactwo tradycji, regionalna kuchnia i zwyczaje, wyrazisty folklor i dziedzictwo kulturowe regionu.

Każde z Małopolskich uzdrowisk ma swoją specyfikę i jest kojarzone z pewnymi cechami, zarówno w sensie krajoznawczym, jak i kulturowym i społecznym, zaś łącznie tworzą **unikatowy małopolski produkt uzdrowiskowy**.



2.3 Procesy demograficzne w gminach uzdrowiskowych

2.3.1 Liczba ludności

W małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2022 roku mieszkało łącznie prawie 900 tys. osób, przy czym 89,5% tej populacji przypadało na miasto Kraków. **Wyłączając Kraków z zestawienia można odnotować spadek liczby ludności w gminach uzdrowiskowych Małopolski o 3,9% w 2022 roku w stosunku do roku 2012 (z 98,0 tys. do 94,2 tys.).** Odrębna sytuacja ma miejsce w metropolitalnym Krakowie, gdzie populacja rośnie z roku na rok. Biorąc pod uwagę fakt, że większość analizowanych gmin odnotowuje spadek liczby ludności, można skonkludować, że **sytuacja demograficzna małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w pewnym zakresie się pogarsza.**

Tabela 7. Liczba ludności w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2012-2022 [os.]

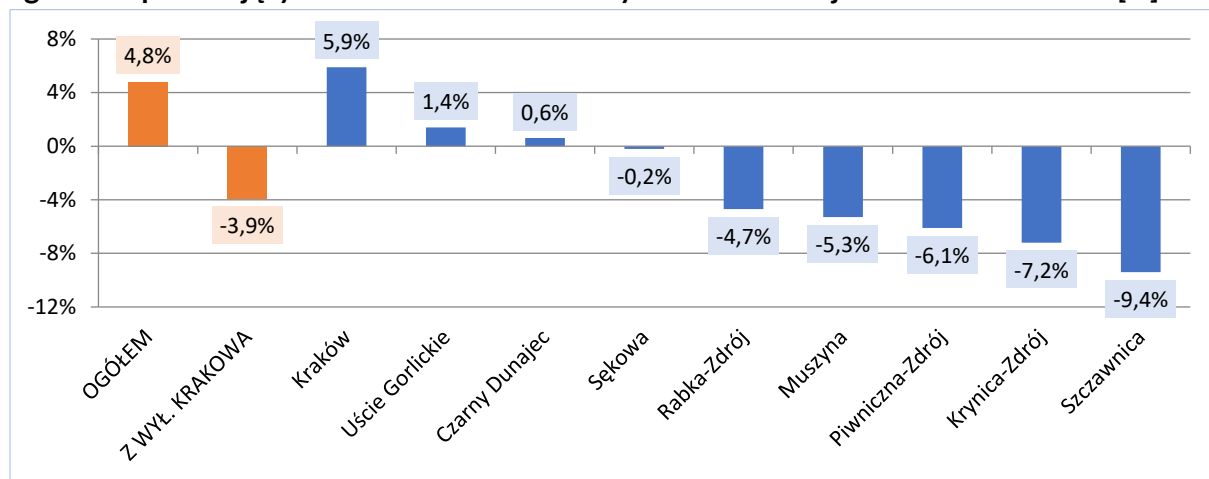
Gmina	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Czarny Dunajec	21 985	22 065	22 163	22 267	22 318	22 423	22 527	22 626	22 138	22 102	22 113
Kraków	758 334	758 992	761 873	761 069	765 320	767 348	771 069	779 115	800 531	802 583	803 282
Krynica-Zdrój	16 980	16 991	16 862	16 858	16 852	16 780	16 777	16 680	16 090	15 933	15 762
Muszyňa	11 766	11 730	11 693	11 676	11 592	11 599	11 574	11 566	11 315	11 251	11 148
Piwniczna-Zdrój	10 688	10 683	10 667	10 673	10 658	10 676	10 650	10 588	10 128	10 113	10 032
Rabka-Zdrój	17 492	17 468	17 416	17 322	17 272	17 227	17 092	17 091	16 814	16 757	16 672
Sękowa	4 921	4 960	5 009	5 001	4 990	4 981	5 017	4 980	4 891	4 893	4 910
Szczawnica	7 431	7 472	7 445	7 402	7 322	7 286	7 265	7 204	6 931	6 828	6 732
Uście Gorlickie	6 719	6 711	6 754	6 805	6 815	6 843	6 837	6 848	6 837	6 859	6 811
OGÓŁEM	856 316	857 072	859 882	859 073	863 139	865 163	868 808	876 698	895 675	897 319	897 462
Z WYŁ. KRAKOWA	97 982	98 080	98 009	98 004	97 819	97 815	97 739	97 583	95 144	94 736	94 180

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Obserwując zmiany liczby ludności w dekadzie 2012-2022 w poszczególnych gminach uzdrowiskowych Małopolski można zaobserwować, jak znaczący wzrost populacji w Krakowie wpływa na ogólną populację tej grupy gmin. **Większość analizowanych gmin odnotowała**

spadki liczby ludności - największe w gminach powiatu nowotarskiego (Szczawnica, Rabka-Zdrój) oraz nowosądeckiego (Krynica-Zdrój, Piwniczna-Zdrój, Muszyna). Poza Krakowem wzrost liczby ludności odnotowano jedynie w gminach Uście Gorlickie i Czarny Dunajec. Z kolei spadek liczby ludności w Sękowej jest de facto pomijalny (na przestrzeni dekady wyniósł zaledwie 11 osób).

Wykres 1. Zmiana liczby ludności w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2012-2022 [%]



Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Wyniki Narodowych Spisów Powszechnych z lat 2011 i 2021 pozwalają na porównanie populacji w tych dwóch punktach w czasie na poziomie poszczególnych miejscowości uzdrowiskowych. **Wyłączając Swoszowice, małopolskie miejscowości uzdrowiskowe Małopolski odnotowały spadek populacji o 8,1% w latach 2011-2021 – a więc nawet znaczniejszy niż gminy, do których należą jako całość (-3,9% w latach 2011-2021).** Wzrosty liczby ludności przypadły w udziale jedynie niewielkim miejscowościom – Złockie, Wapienne i Wysowa-Zdrój, których populacja nie przekracza 1 tys. osób. Krakowska dzielnica Swoszowice odnotowała z kolei 30-procentowy wzrost liczby ludności, a jej populacja w 2021 roku stanowiła 39,5% ludności małopolskich miejscowości uzdrowiskowych.

Tabela 8. Liczba ludności w poszczególnych małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2011 i 2021 roku

Miejscowość	2011 [os.]	2021 [os.]	zmiana 2011- 2021 [%]
Czarny Dunajec	3 846	3 772	-1,9%
Swoszowice	22 319 ³	29 087	+30,3%
Krynica-Zdrój	11 361	10 001	-12,0%
Muszyna	5 123	4 600	-10,2%
Złockie	912	918	+0,7%
Żegiestów-Zdrój	1 031	859	-16,7%
Piwniczna-Zdrój	5 999	5 507	-8,2%
Rabka-Zdrój	13 278	12 468	-6,1%
Wapienne	147	148	+0,7%
Szczawnica	5 965	5 465	-8,4%
Wysowa-Zdrój	751	757	+0,8%
OGÓŁEM	70 732	73 582	+4,0%
Z WYŁĄCZENIEM SWOSZOWIC	48 413	44 495	-8,1%

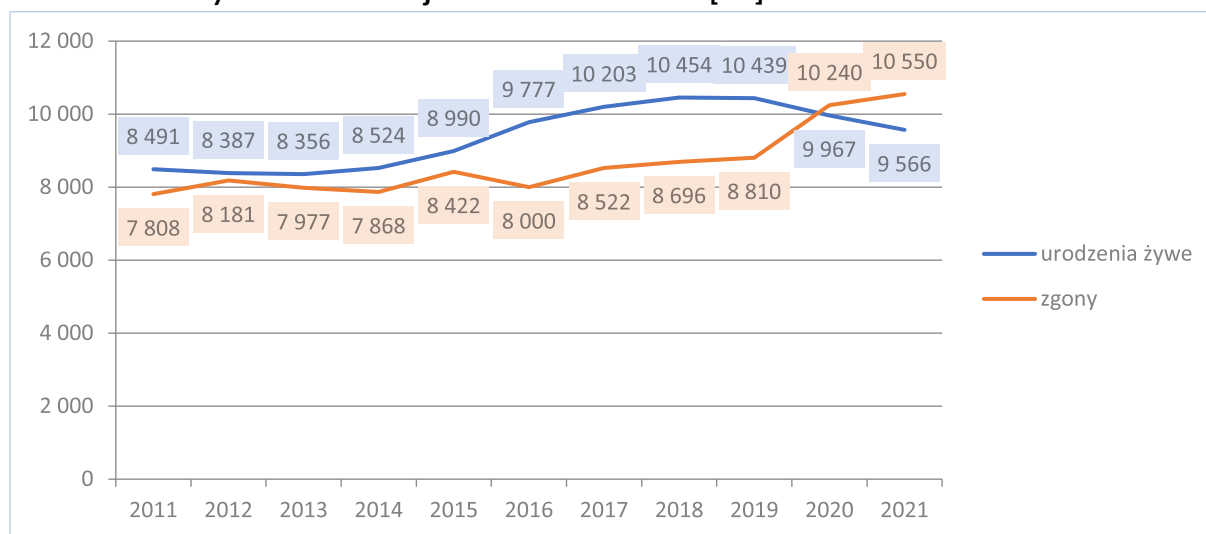
Źródło: Narodowy Spis Powszechny 2021, Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

2.3.2 Ruch naturalny

W latach 2011-2019 w ogóle gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej województwa małopolskiego obserwowano przewagę urodzeń żywych nad zgonami – tych pierwszych było rokrocznie średnio 9,3 tys., tych drugich – 8,3 tys. **Sytuacja zmieniła się w 2020 roku.** Wiązać się to może z pandemią COVID-19, która rozpoczęła się w Polsce w marcu tego roku. Niebezpieczny, w szczególności dla osób starszych wirus, a także utrudniony dostęp do opieki zdrowotnej z uwagi na wprowadzane ograniczenia epidemiczne (*lockdown*) miały silny wpływ na takie ukształtowanie wskaźników demograficznych w małopolskich gminach uzdrowiskowych w tych latach.

³ Dane według raportów *Kraków w liczbach 2011 i Kraków w liczbach 2021* – liczba ludności zameldowanej na stałe w dzielnicy X Swoszowice

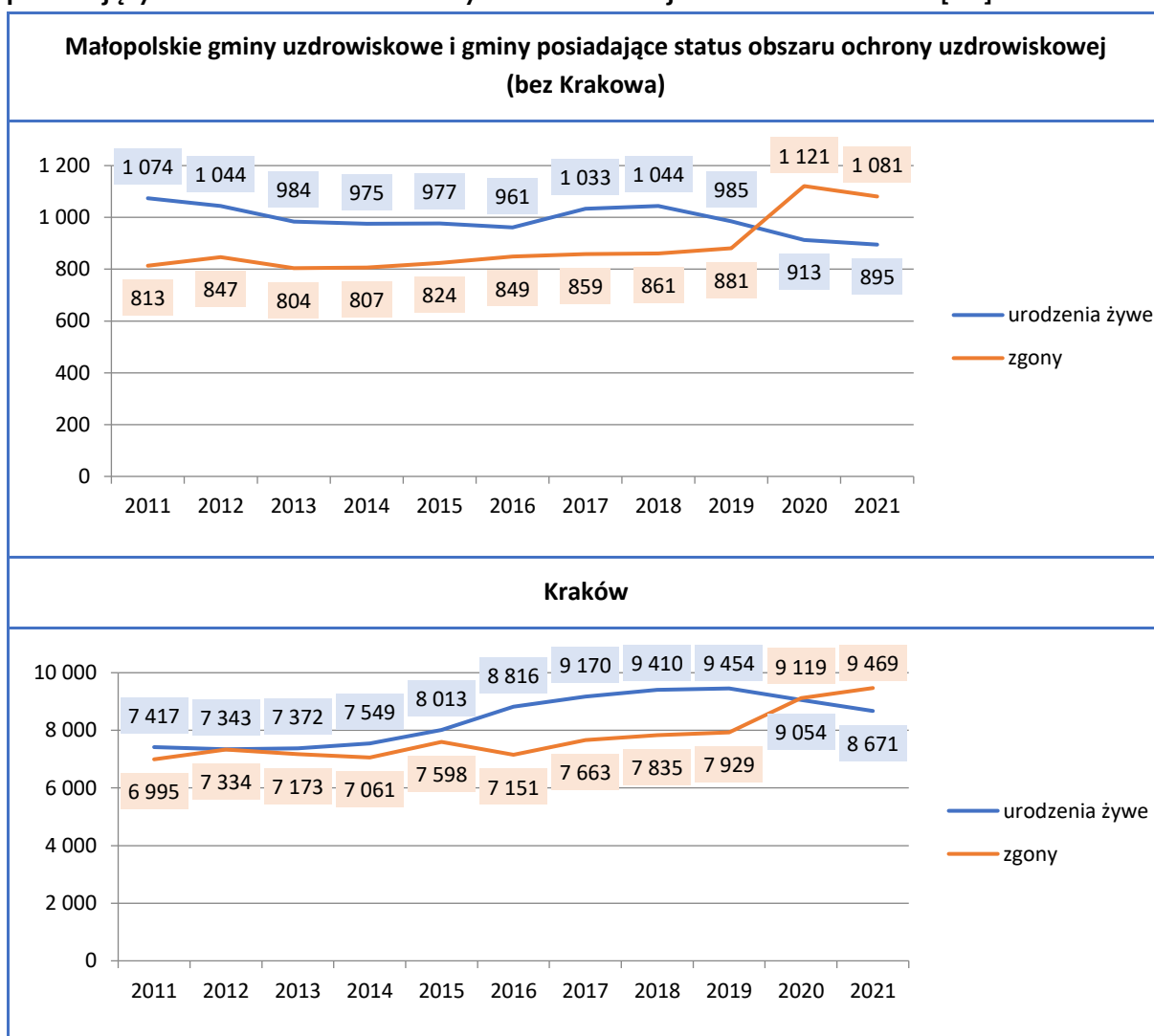
Wykres 2. Urodzenia żywe i zgony w ogóle małopolskich gmin i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2011-2021 [os.]



Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Mając na uwadze odmiennosć uwarunkowań demograficznych Krakowa oraz pozostałych małopolskich gmin uzdrowiskowych Małopolski, prześledzono wskaźniki dotyczące urodzeń żywych oraz zgonów dla dwóch grup analizowanych gmin. **W dalszej części opracowania, aby uchwycić specyficzne cechy małopolskich gmin uzdrowiskowych skupiono się głównie na analizie wskaźników właśnie takich dwóch grup, z naciskiem na analizę sytuacji w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej bez Krakowa.** W przypadku obu zestawień widoczny jest wpływ pandemii COVID-19 na wskaźniki dotyczące urodzeń i zgonów i ujemny przyrost naturalny w latach 2020-2021, przy czym **wpływ pandemii COVID-19 na gminy poza Krakowem jest silniejszy niż w samej metropolii** (wzrost liczby zgonów w roku 2020 w relacji z rokiem poprzednim na poziomie 15,0% w Krakowie i 27,2% w pozostałych gminach).

Wykres 3. Urodzenia żywe i zgony w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2011-2021 [os.]



Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Średnia z przyrostów naturalnych na 1 000 mieszkańców z lat 2011-2021 wyniosła dla ogółu małopolskich gmin uzdrowiskowych 0,9‰, przy czym warto odnotować, że dla lat 2011-2019 było to 1,2‰, a dla lat 2020-2021 (-)0,7‰, z kolei dla tych gmin z wykluczeniem Krakowa procent ten przybrał wartość 1,0‰. Najwyższe przyrosty naturalne w relacji z liczbą mieszkańców notują gminy Uście Gorlickie i Czarny Dunajec (dodatni przyrost naturalny nawet w 2020 roku), a także Piwniczna-Zdrój (z dodatnim przyrostem naturalnym w 2021 roku). Na drugim biegunie są gminy z niemal rokrocznym ujemnym przyrostem naturalnym w całej analizowanej dekadzie – Szczawnica, Rabka-Zdrój i Sękowa.

Tabela 9. Przyrost naturalny na 1 000 ludności w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2011-2021 [%]

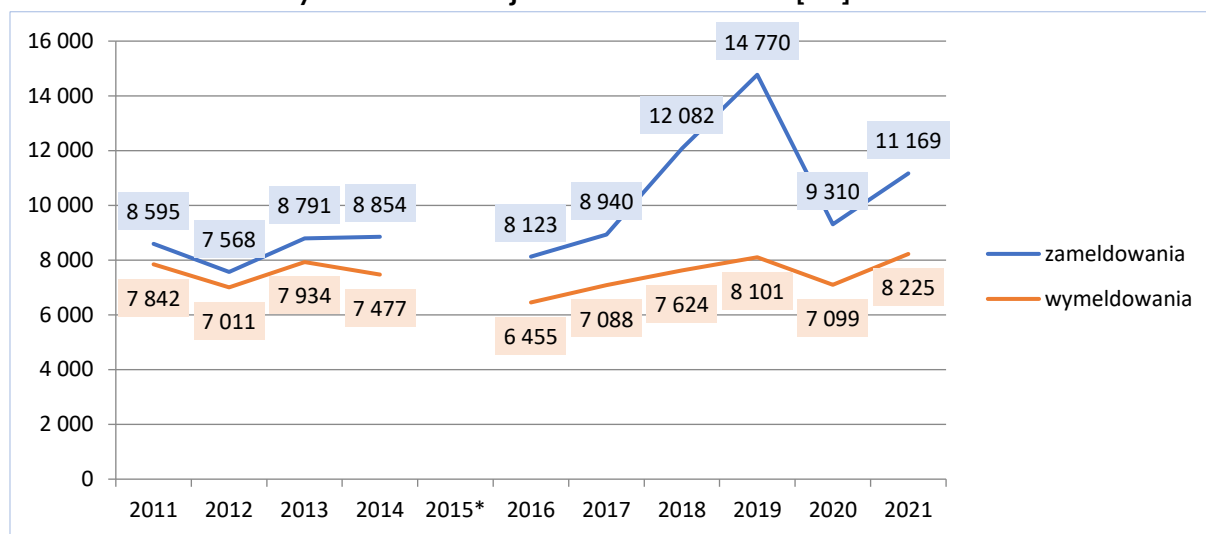
Gmina	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	średnia 2011- 2021
Czarny Dunajec	2,3	2,3	2,0	2,4	2,8	2,8	3,6	4,6	2,7	0,9	-0,1	2,4
Kraków	0,6	0,0	0,3	0,6	0,5	2,2	2,0	2,1	2,0	-0,1	-1,0	0,8
Krynica-Zdrój	1,9	0,4	2,7	-0,1	2,2	2,3	2,6	2,3	0,3	-3,5	-3,8	0,7
Muszyňa	4,8	5,3	2,1	2,3	1,5	0,8	2,2	3,5	2,0	-2,1	-2,7	1,8
Piwniczna-Zdrój	5,1	3,6	1,4	1,3	2,3	2,7	2,8	1,4	1,3	-1,4	2,6	2,1
Rabka-Zdrój	0,0	0,8	-0,4	1,0	-0,8	-0,6	-2,2	-2,9	-0,5	-4,6	-3,6	-1,2
Sękowa	2,7	-1,4	4,5	2,0	-0,2	-2,8	-2,0	3,0	-3,2	-5,7	-2,9	-0,6
Szczawnica	2,7	0,4	2,6	0,3	-2,4	-4,1	0,4	-0,6	-2,4	-6,3	-6,5	-1,4
Uście Gorlickie	5,4	4,5	2,5	7,0	6,6	4,0	5,7	3,4	6,1	2,6	-0,3	4,3
OGÓŁEM	0,8	0,2	0,4	0,8	0,7	2,1	1,9	2,0	1,9	-0,3	-1,1	0,9
KRAKÓW	0,6	0,0	0,3	0,6	0,5	2,2	2,0	2,0	2,0	-0,1	-1,0	0,8
Z WYŁ. KRAKOWA	2,7	2,0	1,8	1,7	1,6	1,1	1,8	1,9	1,1	-2,2	-2,0	1,0

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

2.3.3 Migracje

Dla ogółu małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2011-2021 odnotowywano dodatnie saldo migracji – średnio na ich terenie meldowało się rocznie 9,8 tys. osób, a wymeldowywało – 7,5 tys.

Wykres 4. Zameldowania i wymeldowania w ogóle małopolskich gmin i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2011-2021 [os.]

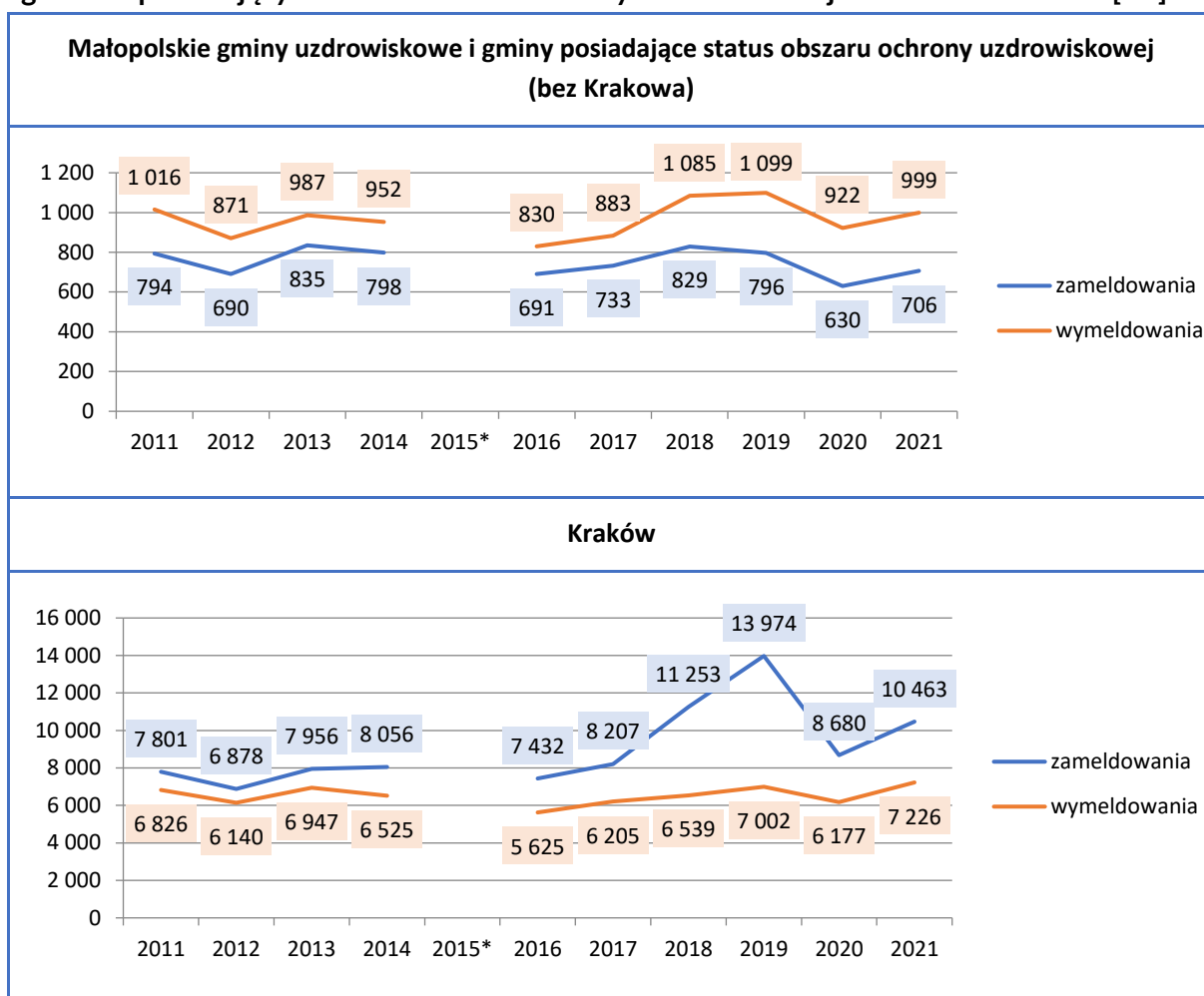


Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, *brak danych dla 2015 roku

Dopiero analiza gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w podziale na Kraków i pozostałe gminy pozwala zobaczyć **problem ujemnego salda migracji gmin miejsko-wiejskich i wiejskich, będących przedmiotem diagnozy.**

Rokrocznie z gmin uzdrowiskowych Małopolski z wyłączeniem Krakowa wyprowadzają się średnio 964 osoby, a wprowadza się do nich średnio 750 osób. **Migracje zatem – mimo dodatniego przyrostu naturalnego – odpowiadają za zmniejszanie się liczby ludności większości małopolskich gmin uzdrowiskowych.**

Wykres 5. Zameldowania i wymeldowania w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2011-2021 [os.]



Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Średnie saldo migracji na 1 000 mieszkańców z lat 2011-2021 wyniosło dla ogółu małopolskich gmin uzdrowiskowych 2,4%, przy czym dla samego Krakowa wynosiło 3,0%, a dla pozostałych gmin uzdrowiskowych (-)2,0%. Najtrudniejsza sytuacja w kontekście ujemnego salda migracji cechuje gminy Krynica-Zdrój, Piwniczna-Zdrój, Muszyna i Szczawnica. Z kolei poza Krakowem dodatnie salda migracji przez większość badanego okresu cechowały gminy Czarny Dunajec i Sękowa, przy czym w przypadku tej ostatniej okresy dodatniego salda migracji przeplatały się z okresami ujemnego salda migracji, a średnia z lat 2011-2021 jedynie nieznacznie przekroczyła 0,0%.

Tabela 10. Saldo migracji na 1 000 ludności w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2011-2021 [%]

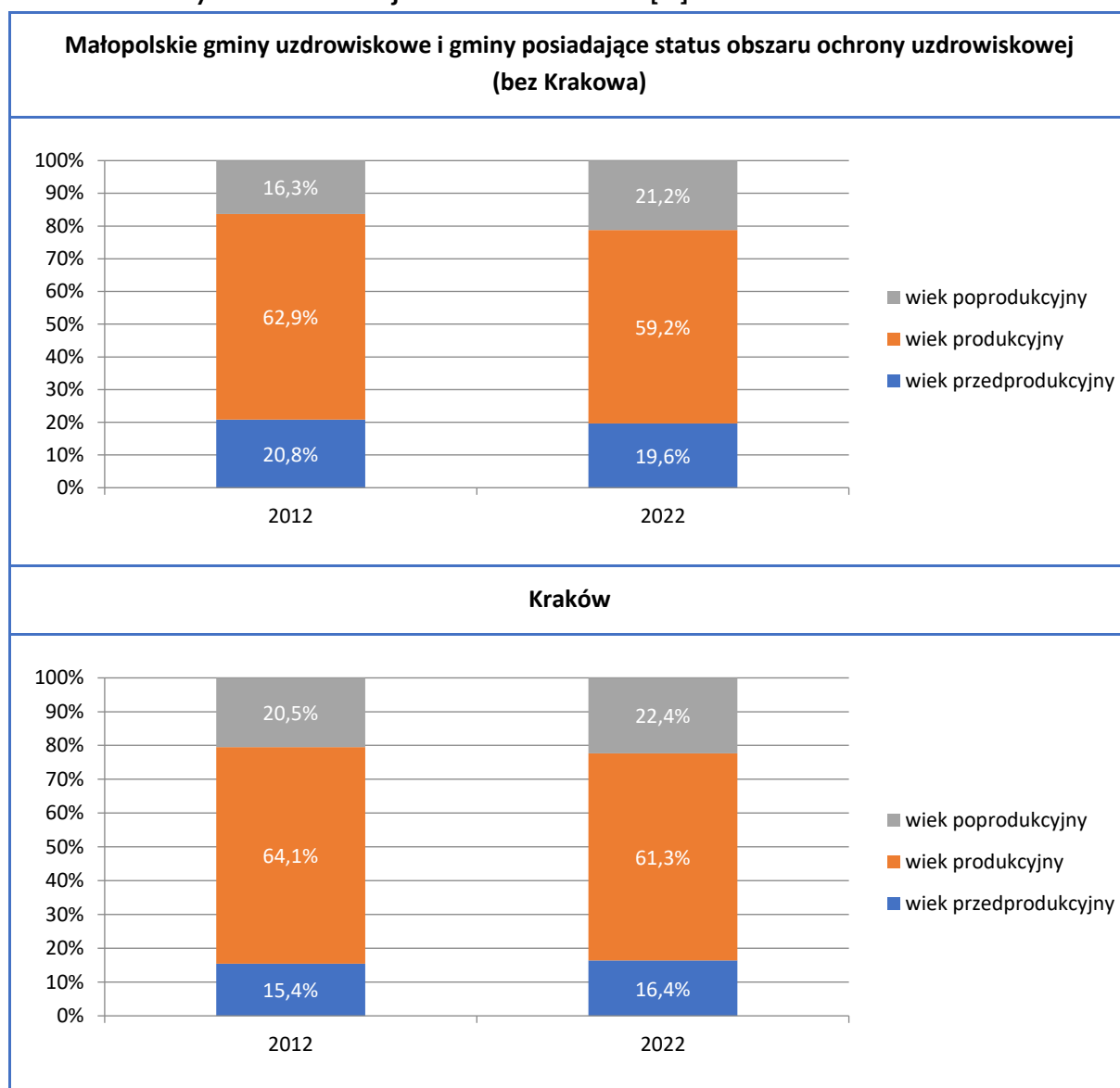
Gmina	2011	2012	2013	2014	2016	2017	2018	2019	2020	2021	średnia 2011-2021
Czarny Dunajec	1,1	1,4	2,2	3,5	0,4	0,8	-0,5	0,9	-2,3	-1,7	0,5
Kraków	1,3	1,0	1,3	2,0	2,4	2,6	6,1	9,0	3,1	4,0	3,0
Krynica-Zdrój	-8,4	-5,1	-3,9	-6,0	-2,7	-4,8	-5,6	-6,1	-3,9	-6,9	-4,9
Muszyňa	-1,3	-1,2	-3,7	-5,0	-4,5	-2,3	-4,1	-4,6	-4,9	-2,1	-3,1
Piwniczna-Zdrój	-4,8	-4,2	-1,2	-3,9	-1,8	-0,5	-5,2	-6,9	-3,9	-6,2	-3,5
Rabka-Zdrój	-2,8	-1,9	-3,3	-1,5	-0,5	-1,9	-1,5	-0,9	-1,2	-1,7	-1,6
Sękowa	2,9	-3,1	-0,6	5,4	0,2	-0,8	3,6	-2,0	-5,3	0,8	0,1
Szczawnica	-1,6	-2,8	-0,4	-2,3	-1,8	-3,3	-2,1	-6,8	-4,7	-5,8	-2,9
Uście Gorlickie	1,7	0,7	-1,9	-1,9	-1,8	0,6	-3,8	-3,1	-0,3	1,2	-0,8
OGÓŁEM	0,9	0,7	1,0	1,6	1,9	2,1	5,1	7,6	2,5	3,3	2,4
KRAKÓW	1,3	1,0	1,3	2,0	2,4	2,6	6,1	8,9	3,1	4,0	3,0
Z WYŁ. KRAKOWA	-2,3	-1,8	-1,5	-1,6	-1,4	-1,5	-2,6	-3,1	-3,1	-3,1	-2,0

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

2.3.4 Struktura ludności według wieku

W 2022 roku 59,2% mieszkańców małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej (poza Krakowem) było osobami w wieku produkcyjnym (dla mężczyzn to wiek 18-64 lata, dla kobiet - 18-59 lat). W roku 2012 ten odsetek wynosił 62,9%. W ostatnich latach wzrósł udział osób w wieku poprodukcyjnym w strukturze – z 16,3% w 2012 roku do 21,2% w 2022 roku, a zmniejszył się udział osób w wieku przedprodukcyjnym – z 20,8% do 19,6%. Tendencja, którą można zaobserwować analizując strukturę ludności i jej zmiany na przestrzeni lat to **starzenie się społeczeństwa** – zwiększanie udziału seniorów w ogóle ludności, połączone dodatkowo ze spadkiem udziału osób młodych w strukturze. To tendencja wymagająca dostosowania się szeregu aspektów życia społeczno-gospodarczego do nowych uwarunkowań – od rynku pracy przez zasoby opieki zdrowotnej, pomocy społecznej, edukację po sferę kulturalną. Nieco odmiennie tendencje odnotowuje się w Krakowie, gdzie udział osób w wieku przedprodukcyjnym wzrósł w ostatniej dekadzie, ale jednocześnie udział osób w wieku poprodukcyjnym jest wyższy – statycznie populacja Krakowa jest „starsza” niż uzdrowiskowych gmin miejsko-wiejskich i wiejskich Małopolski.

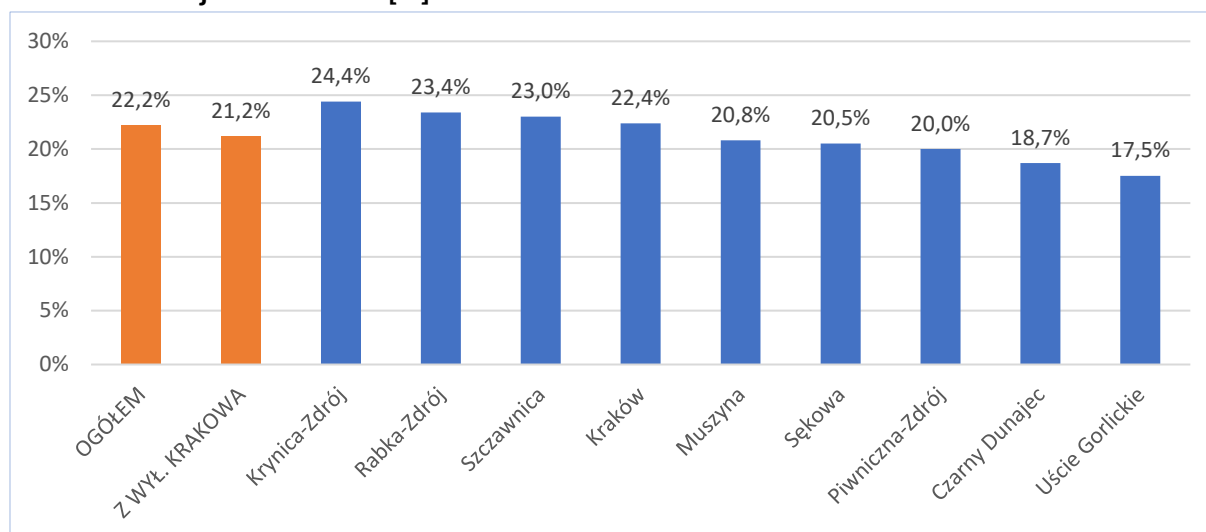
Wykres 6. Struktura ludności w podziale na wiek przedprodukcyjny, produkcyjny i poprodukcyjny w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2012 i 2022 roku [%]



Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Więcej niż co piąty mieszkaniec gmin Krynica-Zdrój, Rabka-Zdrój, Kraków i Szczawnica jest osobą w wieku poprodukcyjnym. Znacznie mniejsze obciążenie demograficzne notuje się w gminach Czarny Dunajec czy Uście Gorlickie.

Wykres 7. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej ludności w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2022 roku [%]



Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Biorąc pod uwagę ten, jak i wcześniej analizowane wskaźniki dotyczące migracji czy przyrostu naturalnego to właśnie **gminy uzdrowiskowe z terenu powiatu nowosądeckiego, a także Rabka-Zdrój najczęściej notują negatywne trendy demograficzne**. Przed nimi stoją największe wyzwania w tym zakresie w związku z relatywnie dużą utratą populacji wskutek ujemnego salda migracji, jak i wzrastającym udziałem osób w wieku poprodukcyjnym w strukturze populacji. **Wyraźnie korzystniejszy profil demograficzny mają gminy wiejskie – Sękowa, Uście Gorlickie czy Czarny Dunajec (od 2023 roku gmina miejsko-wiejska).**

Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego z 2021 roku dostarczają informacji o strukturze wiekowej ludności na poziomie miejscowości statystycznych (brak statystyk dla Swoszowic w gminie Kraków). Statystycznie „najmłodsza” jest populacja miejscowości Złockie i Żegiestów-Zdrój w gminie Muszyna, gdzie ponad 20% mieszkańców to osoby w wieku poprodukcyjnym. Na drugim biegunie są Krynica-Zdrój, Muszyna, Rabka-Zdrój, Wysowa-Zdrój i Szczawnica, gdzie udział osób w wieku poprodukcyjnym w populacji jest wyższy niż w Krakowie. Analiza na poziomie miejscowości uzdrowiskowych pozwala wskazać, że **obciążenie demograficzne poszczególnych miejsc lokalizacji uzdrowisk może być wyraźnie wyższe niż ogółu gminy, w której one się znajdują**. Widoczne jest to szczególnie na przykładzie Muszyny i całej gminy Muszyna (różnica w udziale osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej ludności na poziomie 4,7 p.p.), Krynicy-Zdroju i gminy Krynica-Zdrój (różnica na poziomie 5,0 p.p.) oraz Wysowej-Zdroju i gminy Uście Gorlickie (różnica na poziomie 7,2 p.p.). Zagadnienie to wymaga dalszych pogłębionych analiz, bo za częścią takiego stanu rzeczy może stać świadoma przeprowadzka osób w wieku emerytalnym do miejscowości uzdrowiskowych z uwagi na lepszy dostęp do usług medycznych i rehabilitacyjnych, ciekawą ofertę spędzania czasu wolnego i korzystne warunki środowiskowe wpływające na jakość życia. Aby to potwierdzić należy przeprowadzić pogłębione analizy dotyczące migracji z uwzględnieniem grup wiekowych (taka sytuacja może dotyczyć największych i najpopularniejszych miejscowości uzdrowiskowych, które dodatkowo

charakteryzują się bogatszym zasobem mieszkaniowym, który sprzyja tego typu ruchom migracyjnym, mowa w szczególności o Krynicy-Zdroju, Muszynie i Rabce-Zdroju).

Tabela 11. Struktura ludności w podziale na wiek przedprodukcyjny, produkcyjny i poprodukcyjny w poszczególnych małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2021 roku

Miejscowość	udział osób w wieku przedprodukcyjnym w ogóle ludności [%]	udział osób w wieku produkcyjnym w ogóle ludności [%]	udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogóle ludności [%]
Czarny Dunajec	19,0%	61,5%	19,5%
Krynica-Zdrój	15,5%	56,0%	28,5%
Muszyna	17,2%	57,7%	25,1%
Złockie	20,8%	59,9%	19,3%
Żegiestów-Zdrój	21,5%	59,1%	19,3%
Piwniczna-Zdrój	19,2%	60,6%	20,3%
Rabka-Zdrój	16,9%	58,3%	24,8%
Wapienne	16,2%	63,5%	20,3%
Szczawnica	17,9%	58,5%	23,7%
Wysowa-Zdrój	16,9%	58,8%	24,3%
OGÓŁEM Z WYŁĄCZENIEM SWOSZOWIC	17,4%	58,4%	24,3%

Źródło: Narodowy Spis Powszechny 2021, Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

2.3.5 Analiza porównawcza sytuacji demograficznej

Małopolskie gminy uzdrowiskowe i gminy posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej nie omija trend starzenia się społeczeństwa, obserwowany na przestrzeni lat. Struktura wiekowa ludności jest jednak korzystniejsza na tle niemal wszystkich porównywanych podmiotów (za wyjątkiem Bukowiny Tatrzańskiej i Myślenic). W analizowanych gminach nadal relatywnie znaczny jest udział osób w wieku przedprodukcyjnym w populacji. Może on stanowić bazę dla rozwoju gospodarczego dzięki dużej liczbie kapitału ludzkiego w sile wieku, przed lub w trakcie rozwoju zawodowego. Wyzwaniem staje się odpowiednia aktywizacja tych osób i stworzenie dla nich warunków dla rozwoju, tak by skutecznie wykorzystać zdiagnozowany potencjał.

„Młoda” struktura ludności przekłada się także na korzystne ukształtowanie wskaźników przyrostu naturalnego – w przeciwieństwie do większości porównywanych gmin o profilu turystycznym czy przemysłowo-usługowym w grupie małopolskich gmin uzdrowiskowych przyrost naturalny przyjmuje wartości dodatnie oznaczające przewagę urodzeń nad zgonami. Daje to szansę na łagodniejsze przechodzenie przez trend starzenia się społeczeństwa w relacji z innymi jednostkami.

Przewaga urodzeń nad zgonami nie gwarantuje jednak małopolskim gminom uzdrowiskowym stabilnego wzrostu liczby ludności. **Wyrażną słabą stroną tych jednostek jest bowiem ujemne saldo migracji.** To odmienna sytuacja niż w ogóle województwa małopolskiego, a w przypadku

porównywanych gmin o profilu turystycznym średnie saldo migracji jest korzystniejsze niż w grupie małopolskich gmin uzdrowiskowych. Gorszą sytuację pod względem migracji notuje jednak większość porównywanych gmin o profilu przemysłowo-usługowym. Zahamowanie tego negatywnego trendu będzie jednym z wyzwań dla przyszłych założeń strategicznych.

Warto odnotować, że **spadek liczby ludności w małopolskich gminach uzdrowiskowych jest szybszy niż w ogóle kraju, ale wolniejszy niż w większości porównywanych gmin o profilu turystycznym** (z wyjątkiem Bukowiny Tatrzańskiej). Na to, że małopolskie gminy uzdrowiskowe wyludniają się wolniej wpływa dodatni przyrost naturalny – te gminy mają bowiem zbliżone wartości sald migracji.

Tabela 12. Analiza porównawcza wskaźników dotyczących procesów demograficznych w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej na tle wybranych jednostek

Wskaźnik	Zmiana liczby ludności 2012-2022 [%]	Średnia z przyrostów naturalnych 2011-2021 [‰]	Średnia z sald migracji 2011-2021 [‰]	Udział osób w wieku przed-produkcyjnym w ogóle ludności w 2022 roku [%]	Udział osób w wieku po-produkcyjnym w ogóle ludności w 2022 roku [%]
Charakter wskaźnika	stymulanta	stymulanta	stymulanta	stymulanta	destymulanta
Małopolskie gminy uzdrowiskowe i gminy posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej – z wył. Krakowa	-3,9%	1,0‰	-2,0‰	19,6%	21,2%
KRAJ I REGION					
Polska	-2,0%	-1,0‰	-0,1‰	18,4%	22,9%
woj. małopolskie	2,2%	0,9‰	1,3‰	19,3%	21,0%
GMINY O PROFILU TURYSTYCZNYM					
Bukowina Tatrzańska	3,7%	4,1‰	0,5‰	21,8%	18,4%
Szczyrk	-7,2%	-0,8‰	-1,7‰	17,6%	24,0%
Wisła	-5,5%	-1,8‰	-1,6‰	17,8%	24,8%
Zakopane	-8,8%	-2,7‰	-1,8‰	16,0%	27,0%
GMINY O PROFILU PRZEMYSŁOWO-USŁUGOWYM					
Chrzanów	-8,5%	-3,4‰	-3,1‰	15,4%	27,8%
Gorlice	-9,6%	-2,2‰	-4,7‰	16,8%	28,5%
Myślenice	+6,0%	2,8‰	-2,1‰	21,5%	19,3%
Nowy Targ	-2,1%	0,5‰	-0,1‰	18,1%	22,5%

na szaro – wyniki korzystniejsze niż małopolskich gmin uzdrowiskowych z wył. Krakowa

na pomarańczowo – wyniki mniej korzystne niż małopolskich gmin uzdrowiskowych z wył. Krakowa

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

2.4 Kultura i dziedzictwo kulturowe jako uzupełnienie oferty turystyczno-uzdrowiskowej

2.4.1 Dziedzictwo kulturowe

Miejscowości uzdrowiskowe oraz miejscowości posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej Małopolski bogate są w **zabytki**. Szczególnie bogate w zabytki są Krynica-Zdrój z licznymi willami przy Bulwarach Dietla oraz ulicach Kościuszki, Nowotarskiego, Piłsudskiego i Pułaskiego, a także Muszyna z zabytkowymi kapliczkami oraz domami przy ul. Kościelnej. Zasobna w zabytki jest także Rabka-Zdrój z willami przy ul. Orkana i Parkowej oraz Szczawnica z willami w rejonie Pl. Dietla. **Wiele obiektów zabytkowych związanych jest z uzdrowiskowym charakterem tych miejscowości** – np. zespół uzdrowiskowy w Swoszowicach, pijalnie w Krynicy-Zdroju, budynek Domu Zdrojowego w Żegiestowie-Zdroju czy Sanatoria w Szczawnicy. Listę zabytków analizowanych miejscowości uzupełniają obiekty sakralne, cmentarze, a w przypadku Swoszowic – także forty i założenia dworskie. **Obiekty zabytkowe w małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych stanowią uzupełnienie oferty uzdrowiskowo-turystycznej, ale także decydują o wyjątkowym charakterze poszczególnych miejscowości.**

W kontekście niematerialnego dziedzictwa kulturowego warto wskazać na **bogatą spuściznę związaną z kulturą ludową i folklorem**. Poszczególne miejscowości uzdrowiskowe Małopolski leżą na specyficznych obszarach wpływów różnych **grup etnograficznych**, różniących się od siebie gwarą, strojem, folklorem muzycznym i tanecznym, obrzędami i zwyczajami. Mapa etno-ZAGRODA, opracowana przez Małopolskie Centrum Kultury SOKÓŁ, obrazuje współcześnie uznaną wersję zasięgu poszczególnych grup etnograficznych, i tak dla analizowanych miejscowości są to:

- Górale Podhalańscy – dla miejscowości Czarny Dunajec;
- Krakowiacy – dla dzielnicy Swoszowice;
- Łemkowie – dla miejscowości Krynica-Zdrój, Muszyna, Złockie, Żegiestów-Zdrój, Wapienne, Wysowa-Zdrój;
- Górale Nadpopradzcy – dla miejscowości Piwniczna-Zdrój;
- Górale Szczawnickcy – dla miejscowości Szczawnica;
- teren przejściowy – dla miejscowości Rabka-Zdrój.

Tradycje powiązane z poszczególnymi grupami etnograficznymi kultywują **liczne zespoły regionalne, grupy śpiewacze i obrzędowe, koła gospodyń wiejskich czy artyści specjalizujący się w sztuce ludowej.**

Zespoły regionalne i organizacje takie jak koła gospodyń wiejskich są ośrodkami kultywowania lokalnych tradycji – ich działalność w formie występów, programów artystycznych, wytwarzania produktów regionalnych, pokazów prezentujących lokalną kulturę niematerialną itp. może stanowić uzupełnienie i uatrakcyjnienie oferty turystyczno-uzdrowiskowej o aspekt lokalny, którego odwiedzający często poszukują i chętnie poznają.

2.4.2 Instytucje kultury i ich działalność

Głównymi podmiotami działającymi na rzecz pobudzania aktywności kulturalnej w gminach są **centra, domy i ośrodki kultury**. Na terenie gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej Małopolski (bez Krakowa) działa łącznie **11 tego typu podmiotów** – najczęściej po 1 w każdej gminie, wyjątkiem jest Muszyna, gdzie statystyka GUS odnotowuje cztery takie instytucje oraz Piwniczna-Zdrój z dwoma instytucjami kultury.

Jedną z form działalności takich podmiotów jest **organizacja imprez**. Analiza danych GUS (które nie są najdoskonalszym miernikiem aktywności kulturalnej, jednakże trudno znaleźć jest bardziej akuradne i umożliwiające porównanie między jednostkami statystyki w tej dziedzinie) na temat małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej pozwala na zobaczenie, **jak znaczący wpływ na obszar kultury w tych jednostkach miała pandemia COVID-19**. W ogóle tych gmin (bez Krakowa) dopiero w 2022 roku liczba imprez przewyższyła tę z 2019 roku, ale liczba ich uczestników sięgnęła jedynie 35,1% liczby sprzed pandemii, co oznacza, że wydarzenia te skupiają aktualnie statystycznie mniej korzystających. **Wyzwaniem dla obszaru kultury analizowanych podmiotów jest powrót do aktywności sprzed pandemii COVID-19** – szczególnie w kontekście oferty turystyczno-uzdrowiskowej, którą wzbogacają tego typu wydarzenia.

Wykres 8. Liczba imprez [szt.] i uczestników imprez [os.] organizowanych przez centra, domy i ośrodki kultury w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2017-2022



Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

W latach 2017-2019 liczba uczestników imprez na 1 000 ludności w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej (bez Krakowa) przewyższała 3 tys. osób rocznie, by spaść do bardzo niskiego poziomu 186 osób w roku rozpoczęcia pandemii COVID-19. Po pandemii wartość tego wskaźnika nie powróciła do poprzedniego poziomu i w latach 2021-2022 wynosiła ponad 1,2-1,5 tys. uczestników imprez na 1 000 ludności. **Szczególnie aktywna w obszarze imprez kulturalnych jest gmina Krynica-Zdrój ze średnią liczbą uczestników imprez na 1 000 ludności z lat 2017-2022 na**

poziomie ponad 7 tys. osób, choć 2022 rok był dla tej gminy znacznie słabszy w relacji z poprzednim. **Wysoką aktywność w obszarze imprez ma także Szczawnica**, która najbardziej w czasie pandemii COVID-19 zminimalizowała obszar imprez kulturalnych. W części analizowanych podmiotów aktywność w obszarze imprez w relacji z wielkością populacji jest wyższa niż w Krakowie, który jest kulturalną stolicą regionu – warto podkreślić tutaj także pozytywny przykład Muszyny. Analizując dane na przestrzeni lat można zaobserwować takie jednostki, w których wysoka aktywność kulturalna sprzed pandemii przerodziła się w widoczny zastój oferty kulturalnej, której do tej pory nie odbudowano – tak jest w Piwnicznej-Zdroju i Rabce-Zdroju. Obudowa kulturalnej świetności tych jednostek może mieć istotne znaczenie dla ich rozwoju zważając na to, jakim atutem może być aktywność kulturalna w kontekście oferty turystycznej.

Tabela 13. Uczestnicy imprez na 1 000 ludności w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2017-2022 [os.]

Gmina	2017	2018	2019	2020	2021	2022	średnia 2017-2022
Czarny Dunajec	453	592	150	58	79	117	241
Kraków	953	1 093	1 157	565	610	1 182	927
Krynica-Zdrój	12 054	10 548	12 508	69	7 274	1 260	7 286
Muszyzna	1 136	1 518	931	240	804	1 786	1 069
Piwniczna-Zdrój	2 900	2 723	2 666	119	141	477	1 504
Rabka-Zdrój	4 215	3 028	2 638	396	542	844	1 944
Sękowa	2 213	2 699	2 833	281	475	575	1 513
Szczawnica	5 699	1 336	1 667	9	13	6 863	2 598
Uście Gorlickie	1 015	1 073	726	474	609	617	752
OGÓŁEM	1 295	1 336	1 396	525	706	1 185	925
Z WYŁ. KRAKOWA	3 982	3 267	3 360	186	1 523	1 223	2 257

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Jednym z najważniejszych wydarzeń kulturalnych, które odbywa się w Krynicy-Zdroju, będącym jednocześnie jednym z ważniejszych festiwali muzycznych Małopolski jest **Europejski Festiwal im. Jana Kiepury w Krynicy-Zdroju** – cykliczny festiwal muzyczny, którego tematyką jest opera i operetka, poświęcony pamięci Jana Kiepury, a odbywający się od 1967 roku. Wśród innych imprez kulturalnych, które niejednokrotnie są wizytówką małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej wymienić można:

- festiwal Krynica Źródłem Kultury w Krynicy-Zdroju – cykl koncertowy z występami polskich artystów;
- koncerty Orkiestry Zdrojowej w Krynicy-Zdroju – występy orkiestry organizowane przez cały rok przez 5 dni w tygodniu w budynkach uzdrowiska lub w muszli koncertowej na deptaku;

- Spotkanie u Wód w Krynicy Zdroju – impreza związana z promocją wód mineralnych regionu oraz promocją i integracją kultur;
- Majówkę z Małopolską w Krynicy-Zdroju – cykliczną imprezę organizowaną przez uzdrowisko z koncertami i imprezami tanecznymi;
- Festiwal Wód Mineralnych w Muszynie – największą imprezę plenerową Muszyny, która w 2023 roku została zorganizowana po raz 19. w amfiteatrze Zapopradzie;
- Jarmark Muszyński w Muszynie – wydarzenie z występami zespołów regionalnych oraz prezentacją rękodzieła, którego XV edycja odbywa się w 2023 roku;
- Galicyjskie Spotkania Jazzowe w Muszynie – wydarzenie skoncentrowane na muzyce jazzowej;
- Festiwal „Babie Lato” w Żegiestowie-Zdroju – festiwal piosenki turystycznej, organizowany od 2013 roku;
- Kolędowanie Małemu Bacy w Piwnicznej-Zdroju – cykl koncertów kolęd organizowanych w kościele parafialnym, którego XIII edycja odbyła się w 2023 roku;
- Bitwę BreakDance w Piwnicznej-Zdroju- cykliczne zawody breakdancowe, których XIII edycja odbyła się w 2022 roku;
- Festiwal Literatury Dziecięcej Rabka Festival w Rabce-Zdroju – festiwal literacki ze spotkaniami autorów i projektami artystycznymi, którego X edycja została zaplanowana na 2023 rok;
- Karpacki Festiwal Dziecięcych Zespołów Regionalnych w Rabce-Zdroju – spotkania z folklorem w Mieście Dzieci Świata z prezentacjami zespołów, którego 46. edycja odbywa się w 2023 roku;
- Festiwal Piosenki Przedszkolnej w Rabce-Zdroju – prezentację wykonawców z przedszkoli publicznych, niepublicznych i specjalnych, której XXXI edycja odbyła się w 2023 roku;
- Retro Piknik Dawnej Rabki Czar & Retro Mobil Cars Show w Rabce-Zdroju – wydarzenie nawiązujące do lat świetności zdrojowiska 1900-1939 z inicjatywami z obszaru tańca, teatru, kina, plastyki czy sportu, którego V edycja odbyła się w 2023 roku;
- Święto Rabczańskiej Solanki w Rabce-Zdroju – imprezę służącą popularyzacji walorów leczniczych rabczańskiej wody zdrowotnej;
- Góralski Festyn Rodzinny w Szczawnicy – imprezę cykliczną z atrakcjami dla rodzin, której XVIII edycja odbyła się w 2022 roku;
- Festiwal Muzyka nad Zdrojami w Szczawnicy – festiwal muzyczny, zorganizowany w 2022 roku po raz 14.;
- Święto Rydza w Wysowej-Zdroju – imprezę z konkursami, warsztatami i koncertami dla miłośników grzybobrania, potraw z rydzy i wydarzeń dla rodzin, organizowaną w Parku Zdrojowym, której 15. edycja odbyła się w 2022 roku;
- festiwal Wysowa-Zdrój pachnąca ziołami – festiwal ziół, przypraw i wiejskich smaków;
- Muzykowanie na Duchową Nutę w Czarnym Dunajcu – konkurs skoncentrowany na propagowaniu muzyki góralskiej, a w szczególności twórczości muzycznej słynnego

muzykanta podhalańskiego Andrzeja Knapczyka - Ducha z Cichego Wielkiego, którego XXXVIII edycja odbyła się w 2023 roku;

- Przeziyrackę Młodych Toniecników i Śpiwowoków Góralskich w Czarnym Dunajcu – przegląd młodych tancerzy i śpiewaków zrzeszonych w zespołach regionalnych, jak i niezrzeszonych, którego celem jest popularyzacja wśród dzieci tradycyjnego tańca i śpiewu góralskiego, a którego XXXIV edycja odbyła się w 2022 roku;
- Góralskie Kolędowanie z Janem Pawłem II w Czarnym Dunajcu – cykliczne koncerty kolęd w Kościele Przenajświętszej Trójcy w Czarnym Dunajcu.

Analizując tematykę i charakter poszczególnych imprez cyklicznych można wskazać, że część z nich przyjmuje postać lokalnych festynów z występami artystycznymi (w formie koncertów, ale i konkursów), ofertą gastronomiczną i atrakcjami dla rodzin, których odbiorcami w dużej części są raczej mieszkańcy. Część jednak odnosi się do specyficznych obszarów i ma wyjątkowy charakter. To wydarzenia, które odnoszą się do kultury wyższej (np. jazz, teatr), lokalnego folkloru (np. góralskiego) czy specyficznych charakterystyk miejscowości (literatura i piosenka dziecięca w Rabce-Zdroju, nawiązanie do świetności uzdrowiska przez przywołanie klimatu retro w tym samym mieście). **Korzystne może być promowanie w szczególności tych wyróżniających się imprez, wydobycie ich potencjału i zwiększenie ich ponadlokalnego oddziaływania, by mogły w większym zakresie wpływać na podnoszenie atrakcyjności produktu turystyczno-uzdrowiskowego.** Wydaje się, że dobrym przykładem w tym zakresie jest wspomniany Europejski Festiwal im. Jana Kiepury w Krynicy-Zdroju, oferujący wysoką jakość oferty kulturalnej, nawiązującej dodatkowo do historii miasta. **Organizacja imprez kulturalnych w części analizowanych miejscowości jest ułatwiona dodatkowo przez możliwość wykorzystania amfiteatrów i muszli koncertowych.** To wpływa korzystnie na dostęp do oferty kulturalnej i na często spontaniczny jej odbiór przez odwiedzających.

Imprezy kulturalne nie są wymieniane przez odwiedzających wśród atrakcji analizowanych miejscowości uzdrowiskowych – koncentrują się oni raczej na obiektach, atrakcjach „materialnych”, a uczestnictwo w oferowanych wydarzeniach może przybierać bardziej formę spontaniczną „przy okazji”. Ponadto **wydarzenia kulturalne nie znajdują się na szczycie listy elementów podnoszących atrakcyjność miejscowości uzdrowiskowych według Polaków** (na podstawie „Wyników ogólnopolskiego badania ankietowego”, patrz rozdział 2.9).

Na terenie części miejscowości uzdrowiskowych Małopolski funkcjonują – poza domami kultury – inne instytucje kultury takie jak muzea, biblioteki czy kina. Szczególnie bogata w tego typu instytucje jest Krynica-Zdrój, gdzie działają 3 muzea (Muzeum Nikifora, Muzeum Zabawek, Muzeum Przyrodniczo-Łowieckie), 3 biblioteki publiczne i ich filie, kino oraz galeria sztuki. Szeroką gamą tego typu instytucji może pochwalić się także Rabka-Zdrój z 3 muzeami (Muzeum im. Władysława Orkana, Muzeum Górali i Zbójników, Muzeum Orderu Uśmiechu), biblioteką, kinem oraz unikatowym teatrem lalkowym Rabcio. W przypadku obu tych miejscowości instytucje kultury swoim charakterem wpisują się w klimat, jak i budują charakterystykę miasta – Krynicy-Zdroju jako miasta artystów (Muzeum Nikifora), a Rabki-

Zdroju – jako Miasta Dzieci Świata (Muzeum Orderu Uśmiechu). Obecność muzeów odnotowano także w Muszynie (Muzeum Regionalne „Państwa Muszyńskiego”), Piwnicznej-Zdroju (Muzeum Regionalne Towarzystwa Miłośników Piwnicznej) i Szczawnicy (Muzeum Uzdrowiska Szczawnica). To stosunkowo niewielkie, ale prężnie działające podmioty, których zadaniem jest prezentowanie i kultywowanie lokalnej historii, kultury i tradycji. W pozostałych poza wymienionymi miejscowościami ciężar budowania oferty kulturalnej spoczywa wyłącznie na domach kultury i bibliotekach.

Podsumowując, **małopolskie gminy uzdrowiskowe i gminy posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej mają możliwość czerpania z bogatego dziedzictwa kulturowego** – różnorodności etnograficznej tamtejszych terenów i spuścizny materialnej w postaci zabytków, która niejednokrotnie nadaje specyficzny charakter części z analizowanych miejscowości uzdrowiskowych. Gminy te są aktywne pod względem np. organizacji imprez kulturalnych, często nawiązujących do lokalnej specyfiki, jak i do uzdrowiskowego charakteru, jednakże **skutki pandemii COVID-19 dla obszaru kultury nadal są widoczne w tych jednostkach, a zdynamizowanie tego obszaru może stanowić jedno z wyzwań dla budowania atrakcyjnej oferty turystyczno-uzdrowiskowej**. Niepokojącym jest fakt zmniejszającej się aktywności podmiotów typu grupy artystyczne w małopolskich gminach uzdrowiskowych, potencjalnie także będący rezultatem pandemicznego zastoju. Warto podkreślić, że w **większości małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej główny ciężar budowania oferty kulturalnej spoczywa na centrach, domach i ośrodkach kultury oraz bibliotekach – tylko część gmin posiada jednak dodatkowe atrakcyjne podmioty kształtujące obszar kulturalny takie jak muzea czy kina**.

Warto w tym kontekście pamiętać, iż atrakcyjna oferta kulturalna (spektakle teatralne, koncerty, dostęp do kina, itp.) dostępna także poza głównym sezonem wakacyjnym będzie czynnikiem zwieszającym atrakcyjność miejscowości uzdrowiskowych i powodującym, że kuracjusze i turyści będą wybierali te miejscowości, które poza bazą zabiegową zaoferują im w trakcie pobytu dodatkową, atrakcyjną ofertę spędzania czasu wolnego.

Należy dodatkowo zaznaczyć, że dane na temat aktywności kulturalnej pochodzące z GUS mogą nie uwzględniać całości życia kulturalnego w gminach wobec niedoskonałości publicznej sprawozdawczości. Zarysowują one jednak pewne trendy i tendencje oraz umożliwiają porównanie ze sobą jednostek samorządu terytorialnego wobec braku innego, wiarygodnego i jednolitego dla nich wszystkich gmin źródła danych.

2.4.3 Analiza porównawcza w obszarze kultury

Mimo wskazywanych niedostatków i trudności, z jakimi boryka się obszar kultury małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej, **aktywność w obszarze imprez kulturalnych jest w tych jednostkach na relatywnie wysokim poziomie** – porównując z ogółem kraju, województwa, a także gminami o profilu przemysłowo-usługowym, wybranymi do porównania, które są większymi jednostkami samorządu terytorialnego. **Analizowane małopolskie gminy wypadają także dobrze na tle**

wybranych do porównania gmin turystycznych Małopolski, ale słabiej niż gminy turystyczne województwa śląskiego. Korzystne może być przyjrzenie się właśnie tym drugim jednostkom dla identyfikacji ich przewag w kontekście budowy oferty kulturalnej i możliwości przeniesienia lub zainspirowania się rozwiązaniami, które budują ich atrakcyjność kulturalną.

W kontekście aktywności mieszkańców w grupach artystycznych w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej – ta jest wyższa niż na poziomie województwa i kraju (mimo odnotowanego trendu spadkowego). Są jednak jednostki, gdzie ta aktywność jest znacznie wyższa – jak Bukowina Tatrzańska, Szczyrk czy Nowy Targ. Obecność dużej liczby grup artystycznych i duże zaangażowanie mieszkańców w ich aktywność daje szansę na kumulowanie się pomysłów i inicjatyw w zakresie wydarzeń i innych przedsięwzięć kulturalnych, także skierowanych do turystów i kuracjuszy. Grupy artystyczne to także często miejsca kultywowania lokalnego folkloru, na którym także budować można produkt turystyczny – szczególnie wobec bogatej spuścizny etnograficznej analizowanych terenów.

Tabela 14. Analiza porównawcza wskaźników dotyczących kultury i dziedzictwa kulturowego w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej na tle wybranych jednostek

Wskaźnik	Średnia z liczby uczestników imprez na 1 000 mieszkańców 2017-2022 [os.]	Członkowie grup artystycznych na 1 000 mieszkańców w 2022 roku [os.]
Charakter wskaźnika	stymulanta	stymulanta
Małopolskie gminy uzdrowiskowe i gminy posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej – z wył. Krakowa	2 257	9,6
KRAJ I REGION		
Polska	750	6,4
woj. małopolskie	890	8,7
GMINY O PROFILU TURYSTYCZNYM		
Bukowina Tatrzańska	2 218	48,5
Szczyrk	5 370	31,8
Wisła	3 112	3,7
Zakopane	428	4,0
GMINY O PROFILU PRZEMYSŁOWO-USŁUGOWYM		
Chrzanów	1 668	6,6
Gorlice	720	7,7
Myślenice	505	10,7
Nowy Targ	1 538	15,6

na szaro – wyniki korzystniejsze niż małopolskich gmin uzdrowiskowych z wył. Krakowa

na pomarańczowo – wyniki mniej korzystne niż małopolskich gmin uzdrowiskowych z wył. Krakowa

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

2.5 Oferta sportowa i rekreacyjna

Małopolskie miejscowości uzdrowiskowe i miejscowości posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej stwarzają szerokie możliwości do aktywności sportowej i rekreacyjnej.

Z uwagi na wyjątkowe walory przyrodnicze i krajobrazowe, przez tereny małopolskich miejscowości uzdrowiskowych i miejscowości posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej przebiega szereg **tras turystycznych**, zachęcających do uprawiania turystyki pieszej. Informację o nich zawiera tabela poniżej.

Tabela 15. Szlaki turystyczne na terenie małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej

Miejscowość	Szlaki turystyczne
Krynica-Zdrój	Główny Szlak Beskidzki im. Kazimierza Sosnowskiego Niebieski szlak turystyczny Żegiestów-Leluchów Niebieski szlak turystyczny Nowy Sącz- Krynica-Zdrój Żółty szlak turystyczny Szlak okrężny wokół Krynicy Szlak im. Wincentego Pola (szlak zielony)
Muszyna	Niebieski szlak turystyczny Muszyna – Čirč Szlak im. Wincentego Pola Żółty szlak turystyczny Muszynka-Żegiestów
Złockie	Szlak im. Wincentego Pola Żółty szlak turystyczny Muszynka-Żegiestów
Żegiestów-Zdrój	Żółty szlak turystyczny Muszynka-Żegiestów Czarny szlak turystyczny Żegiestów – Pusta Wielka Niebieski szlak turystyczny Żegiestów-Leluchów
Piwniczna-Zdrój	Czerwony szlak turystyczny Piwniczna-Zdrój – Jaworki Niebieski szlak turystyczny Piwniczna-Zdrój – Łabowa Zielony szlak turystyczny Piwniczna-Zdrój – Obidza Żółty szlak turystyczny Frycowa – Niemcowa Beskidzka Droga św. Jakuba
Rabka-Zdrój	Główny Szlak Beskidzki im. Kazimierza Sosnowskiego Zielony szlak turystyczny Rabka-Zdrój – Luboń Wielki Żółty szlak turystyczny Rabka-Zdrój – Trzy Kamienie Szlak im. Elfrydy Trybowskiej i Juliana Tolińskiego Niebieski szlak turystyczny Brzeźnica - Kacwin
Wapienne	Zielony szlak turystyczny Gorlice – Kečkovce Czarny szlak turystyczny Folsz - Wapienne
Szczawnica	Niebieski szlak turystyczny Szczawnica – Rytro Zielony szlak turystyczny Szczawnica – Jazowsko Żółty szlak turystyczny Leśnica – Modyń Czerwony szlak turystyczny Szczawnica – Przełom Dunajca, granica
Wysowa-Zdrój	Szlak im. Kazimierza Pułaskiego Szlak im. Wincentego Pola Żółty szlak turystyczny Wysowa-Zdrój – Hutisko

Źródło: www.mapa-turystyczna.pl

Atrakcyjne przyrodniczo tereny małopolskich gmin uzdrowiskowych zachęcają także – poza wędrówkami i spacerami - do **biegania**. Jedną z ważniejszych imprez sportowych, które mają miejsce na terenie analizowanych gmin, jest Festiwal Biegowy – jedno z największych wydarzeń sportowych w Polsce. Wydarzenie organizowane jest od 2010 roku i zakłada realizację różnych dystansów biegowych dla amatorów i zawodowców, starszych i dzieci. W 2022 roku impreza odbyła się w Piwnicznej-Zdroju, podobnie jak zostanie to zrealizowane we wrześniu 2023 roku. W 2023 roku inna impreza - Europejski Festiwal Biegowy na różnych dystansach i trasach zorganizowany został w Krynicy-Zdroju na przełomie czerwca i lipca 2023 roku. W małopolskich gminach uzdrowiskowych odbywają się także biegi górskie w ramach inicjatywy Perły Małopolski – w 2023 roku impreza miała miejsce w Wapiennem, Szczawnicy i Rabce-Zdroju.

Tereny małopolskich miejscowości uzdrowiskowych i miejscowości posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej są także przyjazne dla miłośników **sportów rowerowych**. Warto wymienić kilka znanych **tras rowerowych** przechodzących przez tereny małopolskich miejscowości uzdrowiskowych i miejscowości posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej. Przez Szczawnicę przebiega szlak rowerowy VeloDunajec – jedna z najbardziej znanych tras rowerowych, biegnąca z północy na południe Małopolski. Muszyna i Piwniczna-Zdrój znajdują się na trasie VeloNatura/EuroVelo11. Do Rabki-Zdrój prowadzi Beskidzki Szlak Rowerowy z Męciny. Wiele małopolskich miejscowości uzdrowiskowych łączy trasa rowerowa AquaVelo, komunikująca miejscowości uzdrowiskowe pogranicza polsko-słowackiego: od Krynicy-Zdroju przez Muszynę, Piwniczną-Zdrój po Szczawnicę. Na terenie samej gminy Muszyna wytyczono Szlak Wód Mineralnych. Przez Piwniczną-Zdrój i Muszynę przebiega Karpacki Szlak Rowerowy. Tereny Czarnego Dunajca przecina z kolei malownicza trasa rowerowa wokół Tatr. W Krynicy-Zdroju dla fanów rowerów typu MTB zbudowano Bike Park Słotwiny Arena, działający w okresie wiosenno-jesiennym na terenie stacji narciarskiej

Górzyste tereny powiatów nowosądeckiego, nowotarskiego i gorlickiego sprzyjają uprawianiu **narciarstwa**. Na terenie małopolskich miejscowości uzdrowiskowych znajdują się następujące ośrodki narciarskie:

- Krynica-Zdrój: Jaworzyna Krynicka, Ośrodek narciarski – Słotwiny, Ośrodek narciarski – Henryk, Słotwiny Arena, Stacja Narciarska „Tylicz” i Master-Ski Tylicz niedaleko Krynicy-Zdroju;
- Piwniczna-Zdrój: Stacja narciarska – Sucha Dolina – Kosarzyska, Stacja narciarska Kokuszka;
- Szczawnica: Arena Narciarska Jaworki – Homole, Palenica;
- Wapienne: Magur Ski Park w Sękowej niedaleko Wapiennego.

Poza stacjami narciarstwa zjazdowego na terenie Krynicy-Zdroju można skorzystać z tras narciarstwa biegowego. Szlaki narciarstwa biegowego znajdują się także na terenie Rabki-Zdroju i Szczawnicy.

W Krynicy-Zdroju znajduje się całoroczna **sankostrada**. Tor saneczkowy znajduje się także w Muszynie w okresie zimowym.

W kontekście małopolskich miejscowości uzdrowiskowych warto także wspomnieć o **sportach wodnych**. Jedną z atrakcji wodnych na terenie gminy Szczawnica są spływy Dunajcem, nawiązujące do wieloletniej tradycji tamtejszych flisaków. Z kolei gmina Muszyna oferuje spływy kajakowe lub pontonowe Popradem. Wypoczynek nad wodą niedaleko Szczawnicy zapewnia Jezioro Czorszyńskie, a niedaleko Wysowej-Zdroju i Wapiennego – Jezioro Klimkowskie utworzone na rzece Ropie. Do dyspozycji mieszkańców i turystów są ponadto baseny np. kompleks basenów Centrum Rekreacji i Sportu Zapopradzie w Muszynie, baseny na Radwanowie w Piwnicznej-Zdroju oraz baseny w ośrodkach hotelowych i sanatoryjnych właściwie we wszystkich miejscowościach uzdrowiskowych.

W kontekście aktywności sportowej warto dodatkowo wspomnieć, że w 2023 roku Krynica-Zdrój stała się także areną Igrzysk Europejskich – na Górze Parkowej odbyły się wyścigi kolarstwa górskiego, a w Krynica-Zdrój Arena – zawody judo i taekwondo.

Tabela 16. Turystyczna infrastruktura związana ze sportem na terenie poszczególnych małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej

Gmina	Szlaki piesze	Szlaki rowerowe	Szlaki jeździeckie	Szlaki wodne	Szlaki tematyczne	Trasy narciarstwa zjazdowego	Trasy narciarskie biegowe	Wyciągi narciarskie	Kolejki linowe
Czarny Dunajec	9	11	1	0	4	1	1	1	0
Kraków	17	13	1	0	0	0	1	0	0
Krynica-Zdrój	10	9	0	0	4	29	2	29	2
Muszyna	10	9	0	1	3	0	2	0	0
Piwniczna-Zdrój	7	2	1	1	0	5	1	5	0
Rabka-Zdrój	18	11	0	0	4	1	7	1	0
Sękowa	3	1	1	0	1	3	2	3	1
Szczawnica	6	5	8	1	1	11	2	2	2
Uście Gorlickie	3	3	1	0	5	0	1	1	0

Źródło: Stowarzyszenie Gmin Uzdrawiskowych RP na podstawie danych przesłanych przez Urzędy Gmin

Można skonkludować, że tereny małopolskich miejscowości uzdrowiskowych i miejscowości posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej **stwarzają świetne warunki do uprawiania wielu rodzajów sportów – od pieszych wędrówek przez kolarstwo, narciarstwo po sporty wodne**. Ta oferta sportowa warta jest rozwijania i promowania z uwagi na to, jaką wartość dodaną stanowi dla oferty turystyczno-uzdrowiskowej tych miejsc.

Także w przypadku bogatej i atrakcyjnej infrastruktury turystycznej będzie to czynnik, który zwiększy skłonność wyboru danego uzdrowiska, jako miejsca kuracji leczniczej, stwarzając

ofercie aktywnego spędzenia czasu wolnego po zabiegach, czy powodując, że w uzdrowiskach pojawi się większa liczba kuracjuszy, która świadomie będzie chciała łączyć kuracje z aktywnością sportową czy turystyczną. Stąd ważne są inwestycje komercyjne w szeroko rozumiany sektor sportowo-turystyczny oraz przygotowanie przez lokalne samorządy ogólnodostępnych terenów wokół atrakcji turystycznych, które sprawiają, że miejsca te będą atrakcyjne przez dłuższy okres niż tylko krótki sezon wakacyjny.

Warto w tym kontekście pamiętać, iż atrakcyjna oferta sportowa i rekreacyjna (szlaki piesze, konne i narciarskie, infrastruktura rowerowa), stacje narciarskie, baseny i otwarte kąpieliska, korty tenisowe, hale sportowe, a także oferta turystyczna – liczne atrakcje przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe są tymi elementami, które wpływają – przez cały rok, a nie tylko w okresie wakacyjnym – na zwieszenie atrakcyjności miejscowości uzdrowiskowych i są czynnikiem powodującym, że kuracjusze i turyści będą wybierali te miejscowości, które poza bazą zabiegową zaoferują im w trakcie pobytu dodatkową, atrakcyjną ofertę aktywnego spędzania czasu wolnego.

2.6 Potencjał turystyczny

2.6.1 Miejsca noclegowe

Według statystyk BDL GUS na terenie małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej (z wyłączeniem Krakowa) działały w lipcu 2022 roku **224 obiekty noclegowe, zapewniające ponad 16 tys. miejsc noclegowych**. Można zaobserwować **spadek zarówno liczby obiektów noclegowych (o 20,8%), jak i miejsc noclegowych (o 6,2%) w ostatnim 5-leciu**. Widoczne jest „tąpnięcie” w liczbie tych obiektów i miejsc w roku 2020, co związane jest z pandemią COVID-19, która mocno wpłynęła na branżę turystyczną. Od tego momentu branża turystyczna w gminach uzdrowiskowych Małopolski nie powróciła do stanu sprzed 2020 roku. Ponownie w kontekście danych GUS należy wspomnieć o konieczności zachowania pewnej rezerwy – statystyka publiczna nie obejmuje bowiem niektórych rodzajów obiektów noclegowych i nie ewidencjonuje dużej części udzielanych noclegów. Są jednak źródłem statystyk pozwalających na uchwycenie pewnych trendów i porównywanie jednostek samorządu terytorialnego ze sobą.

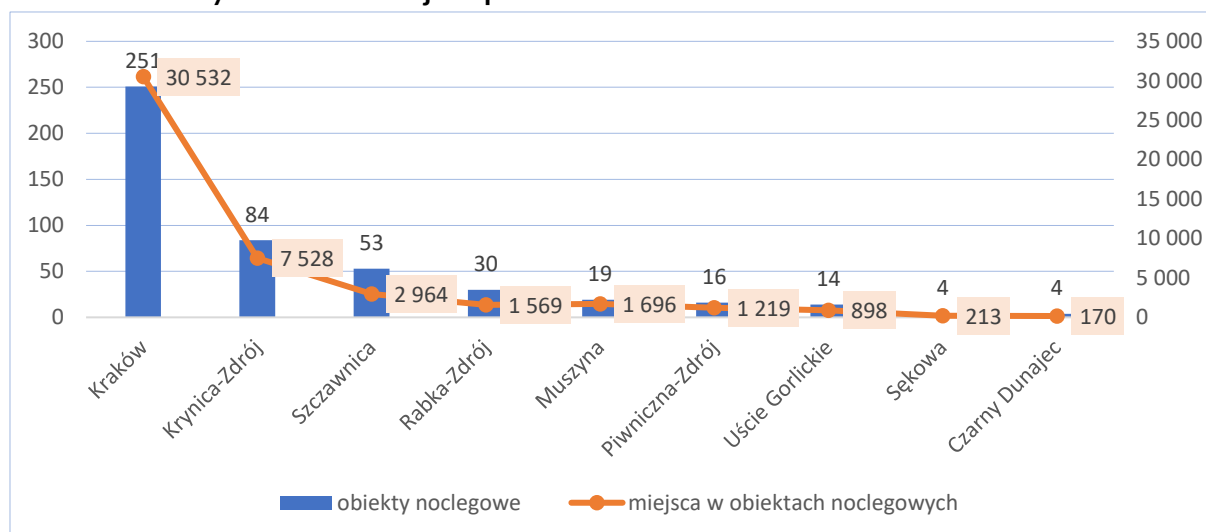
Wykres 9. Liczba obiektów noclegowych [szt.] i miejsc w obiektach noclegowych [szt.] w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w lipcu w latach 2017-2022



Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Spośród wszystkich analizowanych gmin najwięcej obiektów noclegowych znajduje się w Krakowie. Na drugim miejscu jest Krynica-Zdrój (84 obiekty noclegowe), na trzecim Szczawnica (53 obiekty), a na czwartym Rabka-Zdrój (30 obiektów). W pozostałych gminach liczba obiektów noclegowych – według statystyk GUS - jest mniejsza niż 20.

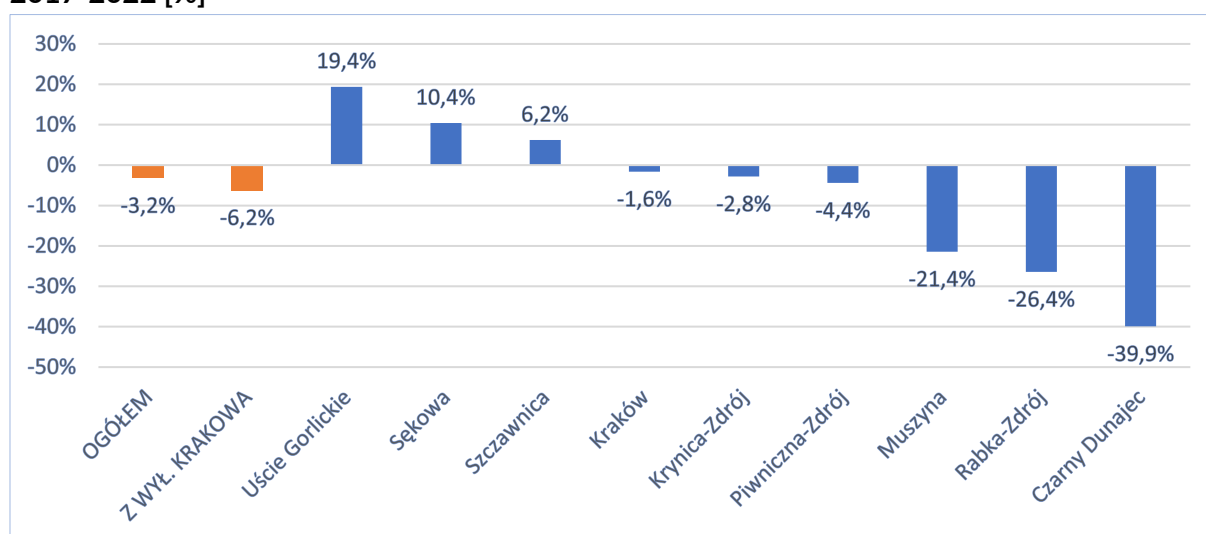
Wykres 10. Liczba obiektów noclegowych [szt.] i miejsc w obiektach noclegowych [szt.] w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w lipcu 2022 roku



Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Zaobserwowano, jak wyglądała dynamika liczby miejsc noclegowych na przestrzeni lat 2017-2022 w poszczególnych gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej Małopolski. Dwucyfrowe spadki liczby miejsc noclegowych w badanym czasie odnotowały gminy Muszyń, Rabka-Zdrój i Czarny Dunajec. W gminach Rabka-Zdrój i Muszyń w 2017 roku było po ponad 2 tys. miejsc noclegowych – aktualnie jest to ok. 1,5 tys. To bardzo duża zmiana wskazująca, jak znacząco zmienił się krajobraz turystyczny tych dwóch gmin w ostatnim 5-leciu. Wzrost liczby miejsc noclegowych odnotowały z kolei gminy Uście Gorlickie i Sękowa – o i tak bardzo ograniczonej bazie turystycznej, ale także Szczawnica – o trzeciej największej bazie noclegowej spośród analizowanych gmin (po Krakowie i Krynicy-Zdroju).

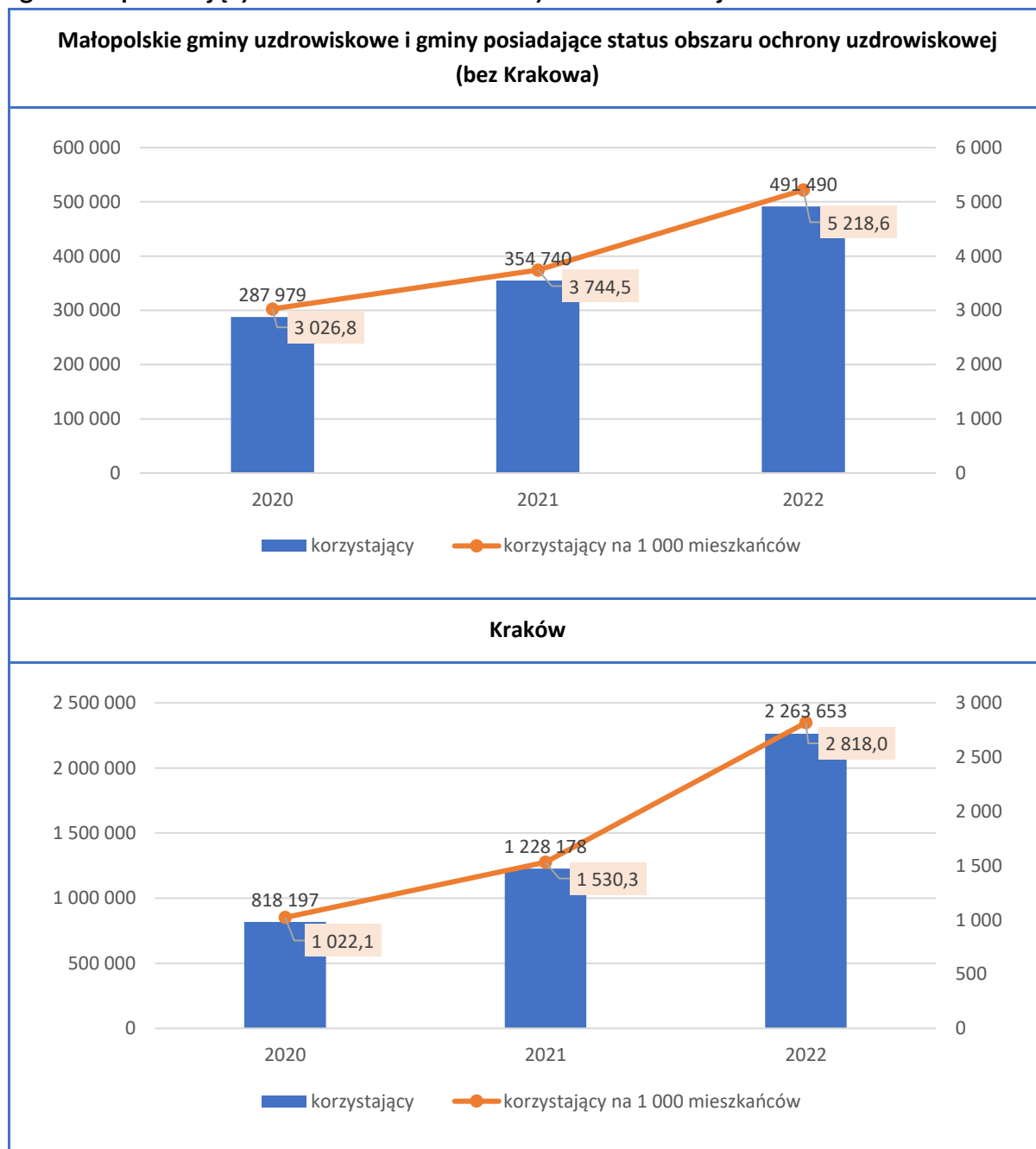
Wykres 11. Zmiana liczby miejsc noclegowych w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2017-2022 [%]



Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

W 2022 roku w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej (bez Krakowa) z turystycznej bazy noclegowej skorzystało prawie pół miliona osób. Liczba ta dynamicznie rośnie od 2020 roku. W samym Krakowie turystów korzystających z noclegów było znacznie więcej (ponad 2 mln), ale intensywność ruchu turystycznego w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców była niższa. Pokazuje to, jak ważny jest obszar turystyki w analizowanych gminach miejsko-wiejskich i wiejskich.

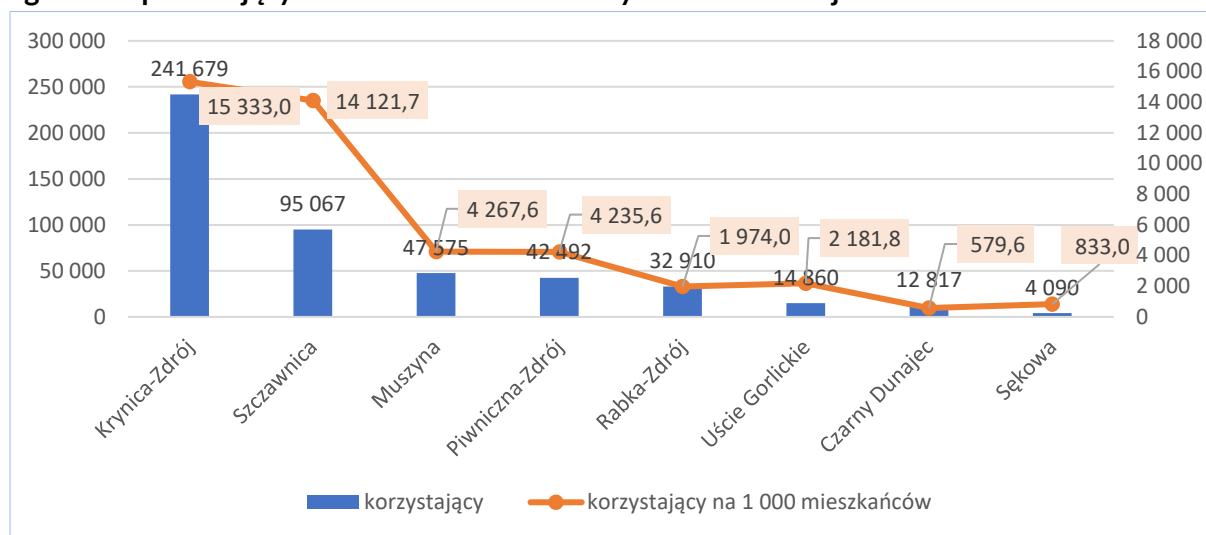
Wykres 12. Liczba korzystających z turystycznej bazy noclegowej ogółem [os.] i w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców [os.] w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2020-2022



Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Najwięcej turystów korzystających z noclegów (poza Krakowem) przyciąga gmina Krynica-Zdrój – w 2022 roku z noclegów skorzystało tam ponad 240 tys. osób. Drugie miejsce zajmuje gmina Szczawnica z 95 tys. korzystających z noclegów w 2022 roku. Te gminy charakteryzuje także bardzo wysoka intensywność ruchu turystycznego w relacji z populacją – notują one liczbę korzystających z noclegów kilkunastokrotnie przewyższającą liczbę mieszkańców. Swoistą drugą grupę popularnych turystycznie, choć nie na tak wysokim poziomie, gmin uzdrowiskowych stanowią Muszyna, Piwniczna-Zdrój i Rabka-Zdrój, w których w 2022 roku z noclegów skorzystało 30-40 tys. osób. W przypadku gmin Muszyna i Piwniczna-Zdrój to liczby 4-krotnie przewyższające wielkość populacji. Należy jednak pamiętać, iż powyższe dane pokazują wyłącznie obraz zawarty w statystyce publicznej – w rzeczywistości wartości te są – w analizowanych miejscowościach - znacząco większe.

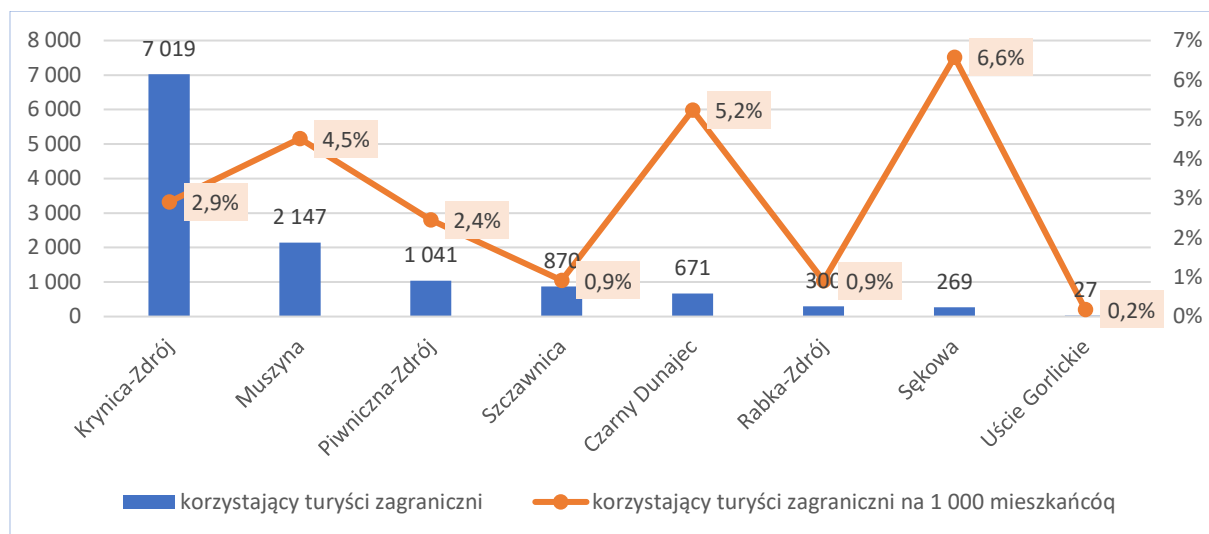
Wykres 13. Liczba turystów, którym udzielono noclegów ogółem [os.] i w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców [os.] w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2022 roku



Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Spośród małopolskich gmin uzdrowiskowych (z wyłączeniem Krakowa) najwięcej turystów zagranicznych gościła w 2022 roku gmina Krynica-Zdrój. W małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej (z wyłączeniem Krakowa) najwięcej odnotowano w 2022 roku odwiedzających z Ukrainy, Wielkiej Brytanii i Niemiec.

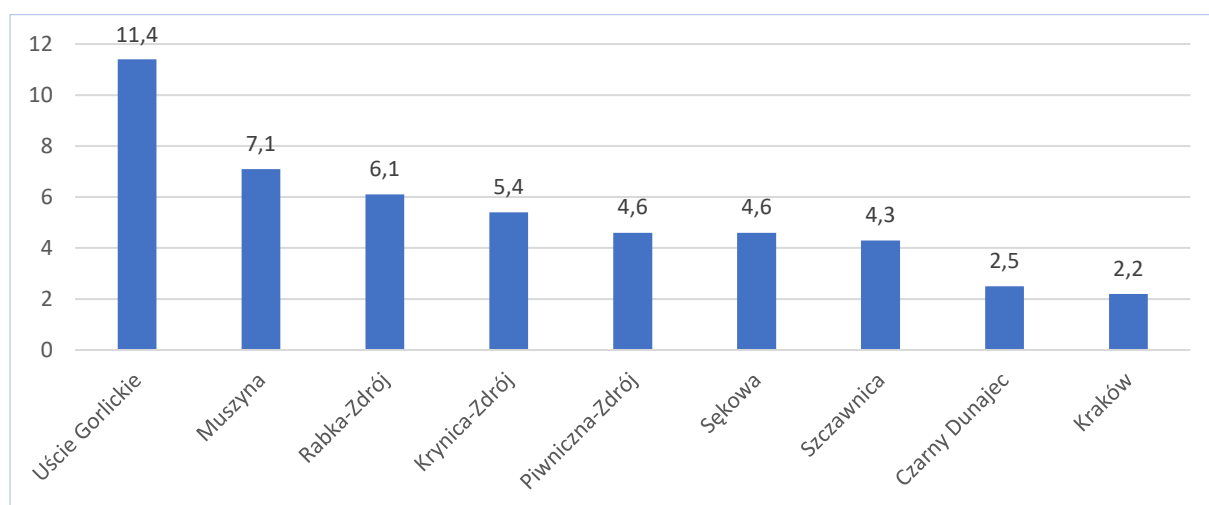
Wykres 14. Liczba turystów zagranicznych, którym udzielono noclegów ogółem [os.] i ich udział w ogóle turystów korzystających z noclegów [%] w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2022 roku



Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Spore rozbieżności notuje się w przeciętnej długości pobytów turystów korzystających z bazy noclegowej w poszczególnych analizowanych gminach, co może obrazować w pewnym zakresie charakter tych pobytów. Najdłużej średnio turyści zatrzymują się w gminie Uście Gorlickie – średnio na 11,4 dnia – jest to korzystne z uwagi na to, że to gmina o relatywnie niskiej liczbie korzystających z noclegów na tle pozostałych. Statystycznie na średnio 5-7 dni, czyli około tygodniowy pobyt turyści zatrzymują się w gminach Muszyzna, Rabka-Zdrój i Krynica-Zdrój. Bardziej weekendowe pobyty (ok. 2 dni) to wypoczynek charakterystyczny dla gmin Czarny Dunajec i Kraków (w przypadku tego ostatniego należy jednak pamiętać, że pobyty uzdrowiskowe „rozmywają” się w grupie zwykłych pobytów turystycznych).

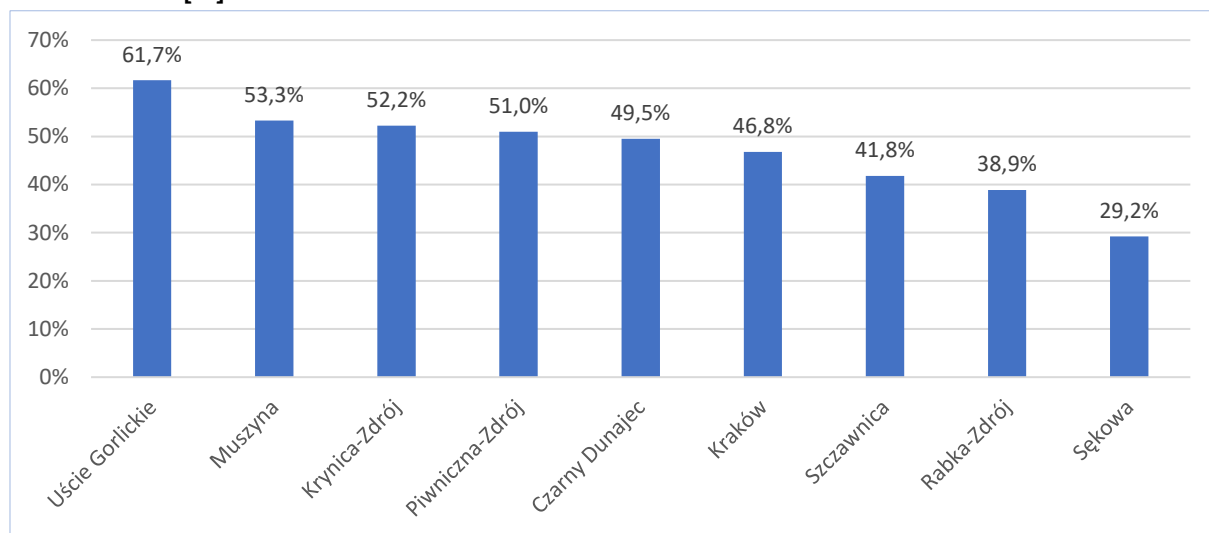
Wykres 15. Przeciętna długość pobytu turystów korzystających z noclegów w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2022 roku [dni]



Źródło: Główny Urząd Statystyczny

W kontekście stopnia wykorzystania miejsc noclegowych ponownie największą wartość odnotowano w gminie Uście Gorlickie. Może to świadczyć o przewadze pobytów uzdrowiskowych, nad (najczęściej krótszymi) pobytami o charakterze turystyczno-wypoczynkowymi i jednocześnie potwierdzać swego rodzaju „monokulturę” uzdrowiskową. W pozostałych z analizowanych gmin stopień wykorzystania miejsc noclegowych oscyluje w większości wokół 50% - wyjątkiem są gminy Szczawnica, Rabka-Zdrój i Sękowa. Szczególnie niekorzystnie mogą jawić się wartości omawianego wskaźnika w gminach Szczawnica i Rabka-Zdrój – wynik na poziomie bliskim średniej krajowej (40,4%) nie jest z pewnością satysfakcjonujący w jednostkach, w których baza noclegowa jest jedną z bardziej rozbudowanych, a turystyka – jedną z ważniejszych branż dla lokalnej gospodarki.

Wykres 16. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2022 roku [%]



Źródło: Główny Urząd Statystyczny

W kontekście zbadania trendów w turystyce w poszczególnych gminach uzdrowiskowych odniesiono się dodatkowo do kwestii opłaty uzdrowiskowej. W niemal wszystkich gminach wzrosły wpływy z opłaty uzdrowiskowej w ostatnich latach – można jednak zauważyć, że w dużej mierze wynika to w mniejszym zakresie ze wzrostu liczby osobodni, za które odprowadzano tę opłatę, a w większym zakresie z podniesienia wysokości opłaty uzdrowiskowej – tak jest w przypadku gminy Krynica-Zdrój (wzrost stawki z 3,50 zł/osobodzień do 4,80 zł/osobodzień), Muszyna (wzrost stawki z 3,50 zł/osobodzień do 4,80 zł/osobodzień), Piwniczna-Zdrój (wzrost stawki z 3,50 zł/osobodzień do 4,00 zł/osobodzień), Sękowa (wzrost stawki z 2,00 zł/osobodzień do 3,00 zł/osobodzień) i Uście Gorlickie (wzrost stawki z 2,00 zł/osobodzień do 3,00 zł/osobodzień). W przypadku gmin Muszyna, Rabka-Zdrój i Uście Gorlickie liczba turystów, za których odprowadzano opłatę uzdrowiskową była mniejsza w 2022 roku niż w 2018. Obserwacja danych na temat wpływów z opłaty uzdrowiskowej pozwala także odnotować znaczący wpływ pandemii COVID-19 na lokalną branżę turystyczną.

Tabela 17. Wpływy z opłaty uzdrowskiej i osobodni, za które wnoszono opłaty w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowskich w latach 2018-2022

gmina	kategoria danych	2018	2019	2020	2021	2022	zmiana 2018-2022
Krynica-Zdrój	wpływy z opłaty uzdrow. [tys. zł]	4 314	4 778	3 581	4 001	6 939	+60,8%
	osobodni objęte opłatą uzdrow. [tys.]	1 233	1 365	814	909	1 446	+17,3%
Muszyna	wpływy z opłaty uzdrow. [tys. zł]	1 040	1 104	650	858	1 345	+29,4%
	osobodni objęte opłatą uzdrow. [tys.]	297	315	148	195	280	-5,7%
Piwniczna-Zdrój	wpływy z opłaty uzdrow. [tys. zł]	320	338	199	281	443	+38,5%
	osobodni objęte opłatą uzdrow. [tys.]	91	97	57	74	111	+21,2%
Rabka-Zdrój	wpływy z opłaty uzdrow. [tys. zł]	630	642	328	418	606	-3,9%
	osobodni objęte opłatą uzdrow. [tys.]	203	207	106	135	195	-3,9%
Sękowa	wpływy z opłaty uzdrow. [tys. zł]	26	29	21	34	42	+62,8%
	osobodni objęte opłatą uzdrow. [tys.]	13	15	7	11	14	+8,5%
Szczawnica	wpływy z opłaty uzdrow. [tys. zł]	984	1 157	748	940	1 293	+31,4%
	osobodni objęte opłatą uzdrow. [tys.]	328	386	249	313	431	+31,4%
Uście Gorlickie	wpływy z opłaty uzdrow. [tys. zł]	321	259	208	249	421	+31,1%
	osobodni objęte opłatą uzdrow. [tys.]	161	130	69	83	140	-12,6%

Źródło: Stowarzyszenie Gmin Uzdrawiskowych RP na podstawie danych przesłanych przez Urzędy Gmin

2.6.2 Atrakcje turystyczne w miejscowościach uzdrowskich

W badaniu ruchu turystycznego, opartym o 5 000 ankiet wśród osób odwiedzających Małopolskę, a realizowanym od połowy czerwca do końca września 2022 roku, **respondenci ankiety wymienili ponad 1,4 tys. atrakcji zlokalizowanych w Krynicy-Zdroju⁴, 888 w**

⁴ Warto jednak odnotować, że w Krynicy zebrano podczas badania najwięcej ankiet, więcej niż w samym Krakowie, stanowiących 9,3% wszystkich ankiet, co może nieco zawyżać wyniki dla tej

Krakowie, 819 w Szczawnicy i 462 w Rabce-Zdroju, co plasuje te miejscowości wśród 12 małopolskich miejscowości, dla których respondenci badania wskazali najwięcej atrakcji turystycznych.

Tabela 18. Liczba atrakcji turystycznych zgłaszanych przez ankietowanych podczas badania ruchu turystycznego w Małopolsce w 2022 roku

Lp.	Miejscowość	Ogólna liczba zgłoszonych atrakcji zlokalizowanych w danej miejscowości [szt.]	Udziały procentowe wskazanych atrakcji [%]
1	Krynica-Zdrój	1 423	13,0
2	Kraków	888	8,1
3	Szczawnica	819	7,5
4	Niedzica/Czorsztyn	738	6,8
5	Gródek nad Dunajcem	724	6,6
6	Białka Tatrzańska	684	6,3
7	Oświęcim	677	6,2
8	Zakopane	674	6,2
9	Zawoja	625	5,7
10	Choczołów	546	5,0
11	Tarnów	480	4,4
12	Rabka-Zdrój	462	4,2

Źródło: Ruch Turystyczny w Małopolsce w 2022 roku, Numer 1/2023, wersja szczegółowa, Badanie ruchu turystycznego w Małopolsce 2022, Małopolska Organizacja Turystyczna, Kraków 2023, s. 60.

Poniżej - zestawienie atrakcji turystycznych wskazywanych dla poszczególnych miejscowości, uporządkowane według malejącej liczby wskazań obiektów zlokalizowanych w poszczególnych miejscowościach. Zaprezentowano tylko atrakcje wskazane przez więcej niż 5 respondentów. Można zauważyć, że **atrakcje wymieniane dla Krynicy-Zdroju są bezpośrednio związane z tym miastem i dość często wymieniane były obiekty związane z jego funkcją uzdrowiskową** (Pijalnia Wód, Uzdrowisko, Dom Zdrojowy itd.). Pojawiło się jednak sporo innych atrakcji miasta. **W przypadku Szczawnicy respondenci przytaczanego badania często wychodzili ze skojarzeniami poza samą Szczawnicę, wskazując na atrakcje poza miejscowością** (np. Sokolica, Niedzica), jak i czasem dość odległe miejscowości. Relatywnie ważne miejsce wśród wskazań miała także Pijalnia Wód. **Wskazania dla Rabki-Zdroju koncentrują się przede wszystkim na jej górskim położeniu** – wymieniane są nazwy pasm górskich, szczytów i pobliskich schronisk. **Funkcja uzdrowiskowa miasta zdaje się być na dalszym planie.** Co ciekawe, nie pojawiają się na liście takie atrakcje jak np. Rabkoland.

miejscowości w badaniu, *Ruch Turystyczny w Małopolsce w 2022 roku, Numer 1/2023, wersja szczegółowa, Badanie ruchu turystycznego w Małopolsce 2022*, Małopolska Organizacja Turystyczna, Kraków 2023, s. 6-7.

Tabela 19. Atrakcje zgłaszane podczas badania ruchu turystycznego w Małopolsce w 2022 roku w Krynicy-Zdroju, Szczawnicy i Rabce-Zdroju

Krynica-Zdrój		Szczawnica		Rabka-Zdrój	
Obiekt (powyżej 5 wskazań)	Liczba wskazań	Obiekt (powyżej 5 wskazań)	Liczba wskazań	Obiekt (powyżej 5 wskazań)	Liczba wskazań
Deptak	295	Szczawnica	111	Gorczański Park Narodowy	67
Pijalnia Wód	199	Góry	63	Góry	57
Góra Parkowa	150	Palenica	58	Beskidy	52
Wieża Widokowa	123	Spyw Dunajcem	54	Przyroda	32
Kładka w Koronach Drzew	102	Homole	48	Luboń Wielki	31
Uzdrowisko	92	Zakopane	41	Beskid Wyspowy	31
Dom Zdrojowy	37	Pijalnia Wód	39	Turbacz	27
Park	34	Sokolica	32	Maciejowa	20
Stary Dom Zdrojowy	31	Niedzica	30	Rabka-Zdrój	20
Tor Saneczkowy	31	Krynica-Zdrój	27	Zakopane	16
Kolejka	25	Kraków	26	Tatry	13
Promenada	17	Trzy Korony	22	Schronisko na Luboniu	11
Jaworzyna Krynicka	16	Pieniński Park Narodowy	19	Gorce	10
Fontanny	16	Tatry	16	Schronisko PTTK	9
Restauracje	16	Zamki	13	Schronisko Stare Wierchy	7
Czarny Potok	16	Parki Narodowe	13	Park Zdrojowy	6
Szlaki Turystyczne	15	Szlaki Turystyczne	13	ogółem	409
Ogród Żywiołów	12	Kolejka	12		
Kolejka Gondolowa	12	Wadowice	11		
Kryniczanka	10	Wieliczka	10		
Słotwiny Arena	10	Energylandia	8		
Muzeum Nikifora	10	Wieża Widokowa	7		
Park linowy	9	Dunajec	6		
Kolejka Linowa	8	ogółem	679		
Lody	8				
Hotel	7				
Sanatorium	6				
ogółem	1 307				

Źródło: Ruch Turystyczny w Małopolsce w 2022 roku, Numer 1/2023, wersja szczegółowa, Badanie ruchu turystycznego w Małopolsce 2022, Małopolska Organizacja Turystyczna, Kraków 2023, s. 62-64.

Warto przytoczyć także wyniki badania ruchu turystycznego w Małopolsce z 2021⁵, kiedy to w pierwszej 40 najpopularniejszych miejscowości odwiedzanych przez turystów wymienionych zostało 7 z analizowanych miejscowości uzdrowiskowych.

Tabela 20. Ranking miejscowości odwiedzanych przez turystów nocujących w województwie małopolskim badania ruchu turystycznego w Małopolsce w 2021 roku

Lp.	Miejscowość	Zagranica	Kraj	Ogółem
1	Kraków	834 504	4 838 998	5 673 502
...	...	...	...	...
16	Rabka-Zdrój	37 050	389 525	426 575
...	...	...	...	...
20	Piwniczna-Zdrój	35 799	359 174	394 973
...	...	...	...	...
26	Krynica-Zdrój	24 094	318 113	342 207
27	Muszyzna	6 621	289 284	295 905
...	...	...	...	...
29	Szczawnica	43 787	208 981	252 768
...	...	...	...	...
35	Wysowa-Zdrój	7 533	148 392	155 925

Źródło: Ruch Turystyczny w Małopolsce w 2021 roku, Numer 5/2021, wersja krótka, Badanie ruchu turystycznego w Małopolsce 2021, Małopolska Organizacja Turystyczna, Kraków 2021, s. 53.

Podsumowując, część z analizowanych miejscowości uzdrowiskowych jest jednocześnie ważnymi ośrodkami turystycznymi Małopolski – w szczególności jest to Krynica-Zdrój, Szczawnica, Muszyzna, Rabka-Zdrój czy Piwniczna-Zdrój. Przyciągają one także walorami związanymi z ich uzdrowiskowym charakterem, choć często pozostają one na drugim planie zainteresowania turystów, „wyprzedzany” przez inne atrakcje czy okoliczne walory przyrodniczo-krajobrazowe. **Korzystne może być zwiększanie świadomości turystów co do dobrego wpływu na zdrowie wód leczniczych, jakie są dostępne w tych miejscowościach i budowanie wokół nich atrakcyjnej oferty nie tylko leczniczej, ale i turystycznej.**

Zupełnie odrębną w tej analizie jest rola metropolitalnego Krakowa, którego rola na turystycznej mapie Polski jest kluczowa, przy czym wiodącymi czynnikami mającymi wpływ na atrakcyjność dawnej stolicy są jego zabytki, historia, ludzie z nim związani, nie bez znaczenia jest także turystyka pielgrzymkowa czy biznesowa. W tym kontekście wpływ Uzdrowiska Swoszowice na skalę ruchu turystycznego w Krakowie jest jednak znikomy.

2.6.3 Analiza porównawcza w obszarze turystyki

Małopolskie gminy uzdrowiskowe i gminy posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej posiadają relatywnie znaczną, na tle kraju i województwa, bazę noclegową.

⁵ Badanie zrealizowane według podobnej metodologii co w 2022 roku.

Istotnie, to ważne dla małopolskiej turystyki tereny, przyciągające odwiedzających, choć –jak wskazują dane - nie tak często osoby z zagranicy. Daleko im jednak w tym zakresie do innych turystycznych gmin – Zakopanego, Szczyrku czy Wisły. **Po raz kolejny dobrym posunięciem może okazać się odwołanie do doświadczeń rozwoju oferty turystycznej tych miejscowości, ale i poszukiwanie własnej drogi dla budowania potencjału turystycznego, być może w oparciu o uzdrowiskowy charakter.**

Ponownie należy podkreślić niedoskonałość statystyki publicznej (GUS) w obszarze turystyki – jest to jednak jedyne źródło, które pozwala na choć w części miarodajne porównanie różnych jednostek samorządu terytorialnego ze sobą.

Tabela 21. Analiza porównawcza wskaźników dotyczących turystyki w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej na tle wybranych jednostek

Wskaźnik	Miejsca noclegowe na 1 000 mieszkańców w 2022 roku [szt.]	Turyści zagraniczni na 1 000 mieszkańców w 2022 roku [os.]
Charakter wskaźnika	stymulanta	stymulanta
Małopolskie gminy uzdrowiskowe i gminy posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej – z wył. Krakowa	172,6	131,1
KRAJ I REGION		
Polska	20,7	154,8
woj. małopolskie	28,5	343,7
GMINY O PROFILU TURYSTYCZNYM		
Bukowina Tatrzańska	423,8	1 229,6
Szczyrk	409,8	718,9
Wisła	511,9	2 062,9
Zakopane	554,5	5 092,3
GMINY O PROFILU PRZEMYSŁOWO-USŁUGOWYM		
Chrzanów	0,0	0,0
Gorlice	5,1	5,8
Myślenice	11,3	67,2
Nowy Targ	21,7	205,2

na szaro – wyniki korzystniejsze niż małopolskich gmin uzdrowiskowych z wył. Krakowa

na pomarańczowo – wyniki mniej korzystne niż małopolskich gmin uzdrowiskowych z wył. Krakowa

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

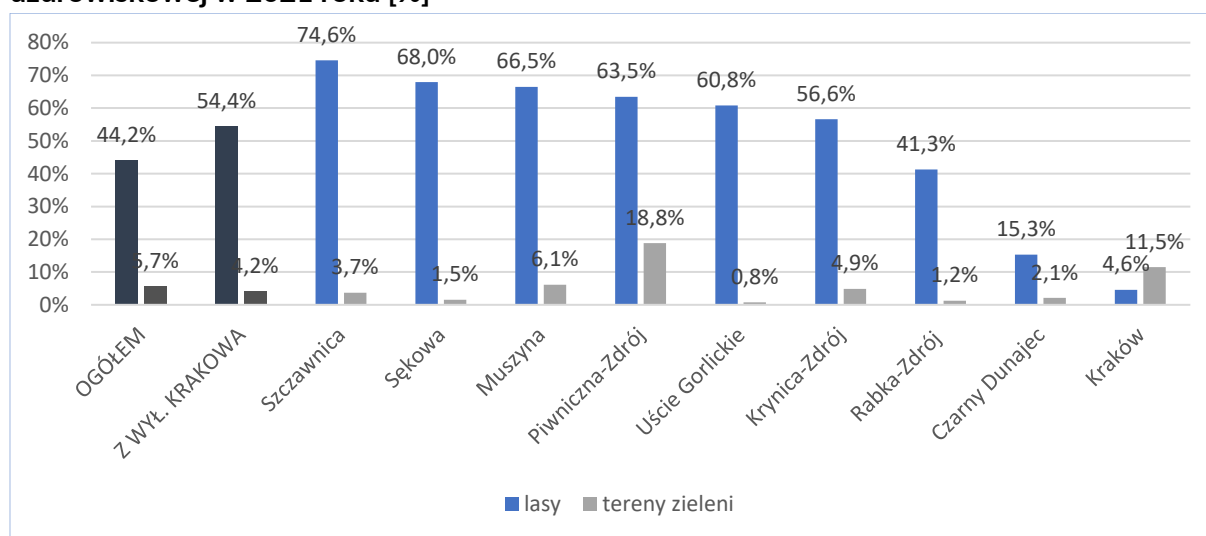
2.7 Środowisko naturalne i infrastruktura oraz dostępność komunikacyjna

2.7.1 Walory przyrodnicze i stan środowiska

Tereny atrakcyjne przyrodniczo, dostępne w obrębie gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej to dodatkowa wartość dla oferty turystyczno-uzdrowiskowej. Ich atrakcyjność i jakość wpływają po części na potencjał turystyczny danego miejsca. W szczególności to istotne dla małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej, zlokalizowanych w dużej części na terenach górzystych.

Lasy stanowią 54,4% powierzchni małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej (z wyłączeniem Krakowa), a tereny zielone 4,2%. Większość analizowanych jednostek charakteryzuje się lesistością na poziomie ponad 50%. To bardzo korzystne pod względem dopełniania oferty uzdrowiskowo-turystycznej, zapewniającej odpoczynek na łonie przyrody, w sprzyjającym relaksowi środowisku naturalnym.

Wykres 17. Udział lasów i terenów zieleni w ogóle powierzchni w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2021 roku [%]



Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Na obszarze wszystkich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej (z wyłączeniem Krakowa) wyznaczono 1 241 km² obszarów prawnie chronionych. Stanowi to jednocześnie 15,4% całości obszarów prawnie chronionych województwa małopolskiego (powierzchnia tych gmin ogółem zaś – jedynie 8,4%). Obszary te stanowią 97,7% całości obszaru analizowanych gmin, co świadczy jednoznacznie o wysokich walorach przyrodniczych tych terenów. Wśród typów obszarów chronionych na terenie małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej wymienić można obszary chronionego krajobrazu (łącznie 856,3 km²,

najwięcej w gminach Uście Gorlickie – 287,8 km² i Czarny Dunajec – 217,4 km²) czy **parki narodowe** (łącznie 9,3 km² w dwóch gminach: Sękowa - 8,9 km² Magurskiego Parku Narodowego oraz Szczawnica - 0,3 km² Pienińskiego Parku Narodowego).

W przypadku niemal wszystkich analizowanych gmin udział powierzchni prawnie chronionych w ogóle powierzchni jest równy lub bliski 100%. Wyjątkiem jest gmina Rabka-Zdrój, gdzie jest to 60,2% oraz miasto Kraków, gdzie jest to 15,0%.

Aby móc korzystać zarówno w walorów przyrodniczych, jak i uzdrowskiego charakteru miejscowości, niezbędne jest zapewnienie odpowiedniej jakości środowiska naturalnego. Tymczasem jednym z ważniejszych problemów w kontekście stanu środowiska naturalnego gmin uzdrowskich i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowskiej Małopolski jest kwestia **jakości powietrza**. Według informacji z raportu na temat oceny jakości powietrza w województwie małopolskim na terenie analizowanych gmin dochodzi do przekroczeń dopuszczalnych norm zanieczyszczeń. **Niemal żadna z analizowanych gmin (wyjątkiem jest gmina Sękowa) nie jest wolna od charakterystycznego dla prawie całej Małopolski problemu wysokiego stężenia benzo(a)pirenu zawartego w pyłe zawieszonym PM₁₀**. Zjawisko to nasila się w okresach grzewczych, a główną przyczyną przekroczeń jest emisja komunalno-bytowa. Dodatkowo gminy Szczawnica i Rabka-Zdrój borykają się z przekroczeniem dopuszczalnych poziomów PM₁₀ i PM_{2,5} na swoim terenie. **Zobrazowana sytuacja nie wpływa pozytywnie na wizerunek małopolskich gmin uzdrowskich i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowskiej, które w szczególny sposób powinny dbać o warunki dla zdrowego wypoczynku i leczenia.**



Tabela 22. Małopolskie gminy uzdrowiskowe i gminy posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej, w których odnotowywano przekroczenia wskaźników jakości powietrza w 2022 roku

Wskaźnik	Typ normy	Czas uśredniania	Gminy, na obszarze których wystąpiło przekroczenie
B(a)P (PM10)	poziom docelowy	średnia roczna	Czarny Dunajec, Kraków ⁶ , Krynica-Zdrój, Muszyna, Piwniczna-Zdrój, Rabka-Zdrój, Szczawnica, Uście Gorlickie
NO₂	poziom dopuszczalny	średnia roczna	Kraków
O₃	poziom celu długoterminowego	średnia 8-godz.	Czarny Dunajec, Kraków ⁶ , Krynica-Zdrój, Muszyna, Piwniczna-Zdrój, Rabka-Zdrój, Sękowa, Szczawnica, Uście Gorlickie
PM10	poziom dopuszczalny	średnia 24-godz.	Kraków ⁶ , Szczawnica
PM2,5	poziom dopuszczalny (II faza)	średnia roczna	Rabka-Zdrój

Źródło: Roczna ocena jakości powietrza w województwie małopolskim. Raport wojewódzki za rok 2022, Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Krakowie, Departament Monitoringu Środowiska Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Załącznik, s. 5-7.

Warto jednak zaznaczyć, że dane dotyczące jakości powietrza pochodzą ze stref pomiaru, a nie bezpośrednio z uzdrowisk, a dodatkowo, że analizowane gminy podejmują **szereg działań dla poprawy jakości powietrza**. Realizują one m.in. Program „Czyste Powietrze”, który skoncentrowany jest na wymianie źródeł ciepła wpływających negatywnie na stan powietrza na te korzystniejsze pod tym kątem czy kontrole jakości paliw wykorzystywanych przez gospodarstwa domowe do ogrzewania.

Poniżej – informacja o stanie jakości wybranych wód powierzchniowych, przepływających przez analizowane miejscowości uzdrowiskowe⁷. **Można zauważyć, że w przypadku wielu z tych wód stan nie był określany jako dobry.** To kolejny aspekt wymagający poprawy w kontekście uzdrowiskowego charakteru tych miejscowości.

⁶ W ocenie za 2022 rok wykazano Kraków jako Gminę, na obszarze której wystąpiło przekroczenie średniorocznego stężenia dwutlenku azotu wyłącznie w rejonie stacji Al. Krasińskiego na podstawie obiektywnego szacowania z uwagi na brak kompletności pomiarów. Natomiast na trzech pozostałych stacjach pomiarowych odnotowano wartości zgodne z normą.

⁷ Informacja pochodzi z raportu z 2020 roku, a odnosi się do danych z 2018 roku

Tabela 23. Klasyfikacja stanu/potencjału ekologicznego, stanu chemicznego oraz ocena stanu jednolitych części wód powierzchniowych w miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2018 roku

Rzeka/potok	Odcinek	Stan/potencjał ekologiczny	Stan chemiczny	Ocena stanu
Dunajec	od Zb. Czorsztyń do Grajcarka	-	poniżej dobrego	zły
	od Grajcarka do Obidzkigo Potoku	-	poniżej dobrego	zły
Muszynka	-	słaby	poniżej dobrego	zły
Poprad	od Smereczka do Łomniczanki	dobry	poniżej dobrego	zły
	od Łomniczanki do ujścia	-	dobry	-
Raba	od Skomielnianki do Zb. Dobczyce	-	dobry	-
Ropa	do zb. Klimkówka	-	poniżej dobrego	zły
	zb. Klimkówka	dobry	poniżej dobrego	zły
Sękówka	-	umiarkowany	dobry	zły
Wilga	-	-	poniżej dobrego	zły

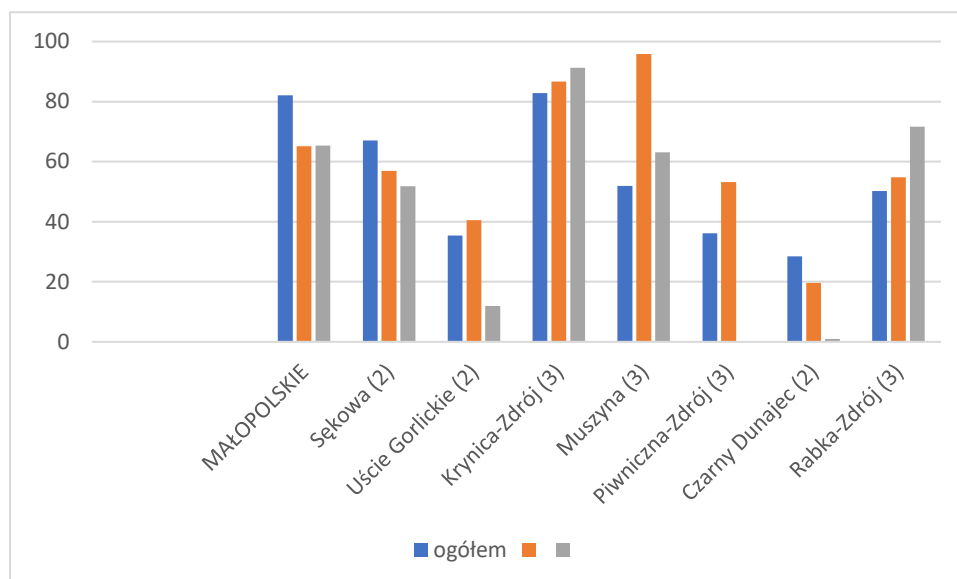
Źródło: Stan środowiska w województwie małopolskim. Raport 2020, Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Krakowie, Departament Monitoringu Środowiska Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska, s. 84-87

2.7.2 Podstawowa infrastruktura komunalna

Jakość środowiska, którego jednym z wyznaczników jest także podstawowa infrastruktura komunalna, jest jednym z najistotniejszych czynników konkurencyjnych uzdrowisk.

Zważywszy na obowiązki jakie spoczywają w tym zakresie na gminach uzdrowiskowych należałoby się spodziewać, iż gminy te powinny już dawno w stu procentach dysponować podstawową infrastrukturą komunalną, w szczególności w zakresie sieci kanalizacyjnych, dostępu do dobrej jakości wody pitnej oraz charakteryzować się wysokim poziomem gazyfikacji. Poniższy wykres – co prawda w odniesieniu do całych gmin uzdrowiskowych (a nie poszczególnych miejscowości) pokazuje, iż sytuacja ciągle jeszcze pozostawia wiele do życzenia, a w dużej części gmin uzdrowiskowych wskaźniki lokują się nawet poniżej średniej dla Małopolski.

Wykres 18. Korzystający z instalacji w % ogółu ludności w gminach uzdrowiskowych



Źródło: Główny Urząd Statystyczny

2.7.3 Dostępność komunikacyjna małopolskich uzdrowisk

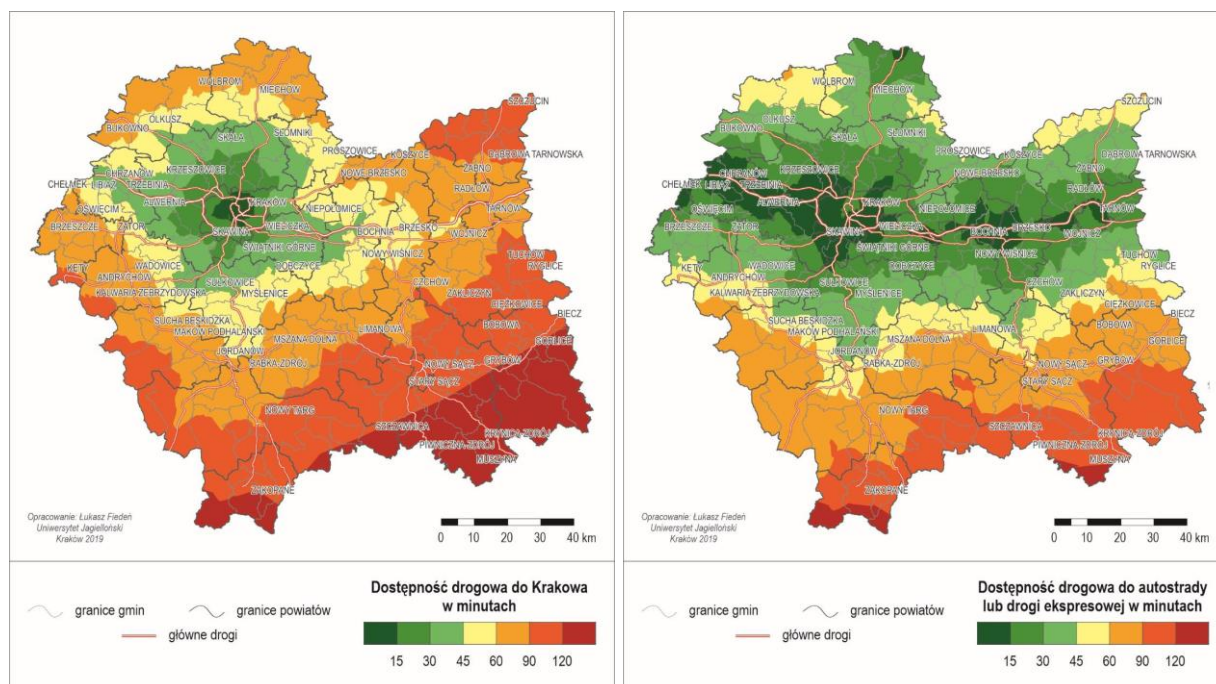
Do istotnych czynników wpływających na rozwój turystyki w Małopolsce należy również dostępność komunikacyjna; ma ona w kontekście turystyki medycznej tak istotne znaczenie, gdyż województwo małopolskie posiada bardzo dogodne połączenia z potencjalnymi rynkami emisyjnymi. Region charakteryzuje dobra infrastruktura komunikacyjna, przez Małopolskę przebiegają szlaki tranzytowe łączące wschód z zachodem (Zgorzelec/Olszyna-Medyka/Korczowa) i północ z południem: linie kolejowe i drogi krajowe.

Gęsta sieć dobrze utrzymanych dróg lokalnych umożliwia dotarcie do najmniejszych miejscowości. Na południu województwo sięga do granicy państwa, przez którą prowadzi 9 przejść drogowych, 1 kolejowe i kilka pieszych. Dodatkowo istnieją międzynarodowe połączenia z lotniska w Krakowie-Balicach, które jest drugim – po warszawskim – portem lotniczym w kraju.

Jednocześnie analizując czas dojazdu – czy to ze stolicy Małopolski, czy od głównych ciągów autostradowych przebiegających przez Małopolskę (tj. autostrady A4) dostępność zdecydowanej większości uzdrowisk jest słaba.

Analizując poniższą mapę, tylko Kraków charakteryzuje się najlepszym skomunikowaniem, co więcej dotyczy to wszystkich środków transportu (samochodu, autobusu, pociągu oraz samolotu). W izochronie 60 do 90 minut od Krakowa leży Rabka-Zdrój oraz Czarny Dunajec. De facto wszystkie pozostałe małopolskie uzdrowiska leżą w izochronie 120 minut od Krakowa. Nie lepiej, w tym kontekście, wygląda dostępność małopolskich uzdrowisk do autostrady A4 co prezentuje jedna z poniższych map.

Ryc. 1. Dostępność drogowa małopolskich uzdrowisk do Krakowa oraz dostępność drogowa małopolskich uzdrowisk do autostrady A4



Źródło: „Analiza relacji funkcjonalno-przestrzennych między ośrodkami miejskimi i ich otoczeniem”, Komponent 3 Relacje przestrzenne i dostępność komunikacyjna, dr R. Guzik, dr A. Kołoś, mgr Ł. Fiedeń, dr A. Kocaj, dr K. Wiedermann, Kraków 2019

Potwierdzeniem słabej dostępności komunikacyjnej jest tabelaryczne podsumowanie średnich i maksymalnych wartości dostępności drogowej dla gmin województwa małopolskiego, w którym wśród gmin o najniższej dostępności najczęściej wymienia się (w sposób powtarzalny) kilka gmin uzdrowiskowych.

Tabela 24. Gminy o najniższej dostępności komunikacyjnej w Małopolsce według różnych kryteriów dostępności

Dostępność do	Dostępność w minutach		Gminy o najniższej dostępności
	średnia dla wszystkich gmin	wartość maksymalna	
miasta >400 tys. mieszkańców	76	159	Uście Gorlickie, Muszyna, Piwniczna-Zdrój
miasta >100 tys. mieszkańców	60	133	Muszyna, Piwniczna-Zdrój, Szczawnica
miasta >50 tys. mieszkańców	48	117	Zakopane, Kościelisko, Poronin
miasta powiatowego	20	60	Muszyna, Piwniczna-Zdrój, Ryglice
najbliższego miasta	11	37	Jodłownik, Jabłonka, Lipnica Wielka
węzła autostrady	47	123	Uście Gorlickie, Muszyna, Piwniczna-Zdrój
dużego lotniska	68	152	Uście Gorlickie, Muszyna, Piwniczna-Zdrój
terminalu promowego	407	501	Uście Gorlickie, Muszyna, Piwniczna-Zdrój
przejścia granicznego z Niemcami	255	343	Uście Gorlickie, Muszyna, Piwniczna-Zdrój
przejścia granicznego z Ukrainą	158	226	Łapsze Niżne, Zakopane, Kościelisko
Warszawy	275	369	Uście Gorlickie, Muszyna, Piwniczna-Zdrój
Wrocławia	200	288	Uście Gorlickie, Muszyna, Piwniczna-Zdrój
Indeks syntetyczny – perspektywa poziomu życia	57	106	Uście Gorlickie, Muszyna, Piwniczna-Zdrój
Indeks syntetyczny – perspektywa atrakcyjności inwestycyjnej	89	153	Uście Gorlickie, Muszyna, Piwniczna-Zdrój

Źródło: „Analiza relacji funkcjonalno-przestrzennych między ośrodkami miejskimi i ich otoczeniem”, Komponent 3 Relacje przestrzenne i dostępność komunikacyjna, dr R. Guzik, dr A. Kołoś, mgr Ł. Fiedeń, dr A. Kocaj, dr K. Wiedermann, Kraków 2019

Nie poprawia - w sposób znaczący - kwestii dostępności infrastruktura kolejowa, która co prawda występuje w części małopolskich uzdrowisk (poza oczywistym Krakowem, także w Krynicy-Zdroju, Muszynie, Piwnicznej-Zdroju, Rabce-Zdroju), ale oferta – w tym w szczególności czasy dojazdu – są dziś kompletnie nieatrakcyjne dla większości osób korzystających. Wydaje się, że może to być obecnie sposób dotarcia do części miejscowości

uzdrowiskowych jedynie dla osób starszych, które nie posiadają własnego środka transportu lub z racji wieku i sytuacji zdrowotnej już z niego nie korzystających.

2.8 Gospodarka i rynek pracy

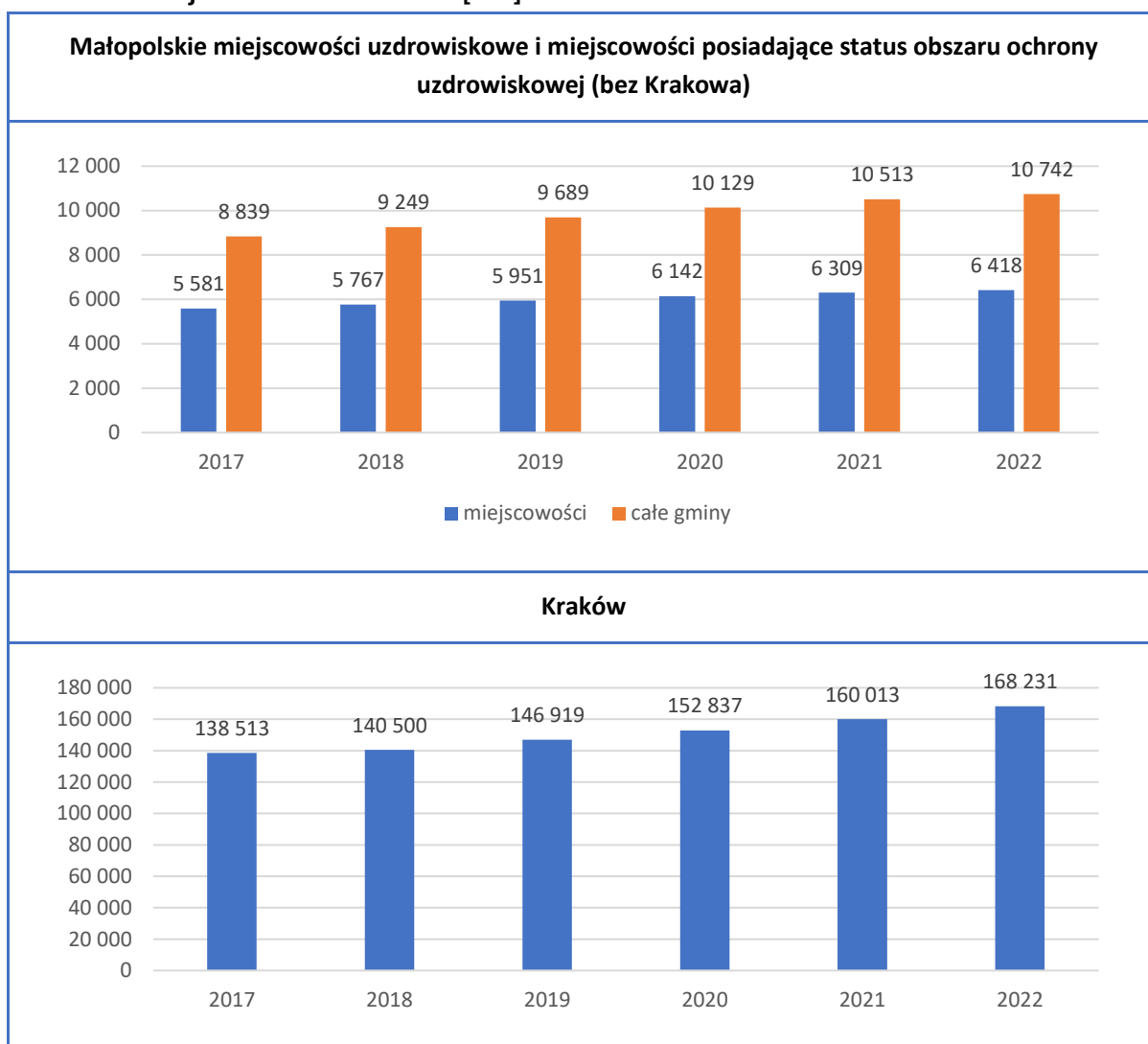
Wszelkie działania związane z rozwojem produktu uzdrowiskowego i turystycznego – także w części związanej z ogólnodostępną infrastrukturą turystyczno-uzdrowiskową - w gruncie rzeczy realizowane są po to, by stwarzać coraz lepsze warunki do rozwijania istniejących podmiotów gospodarczych oraz tworzenia nowych, związanych z szeroko rozumianą działalnością leczniczą, rehabilitacyjną, gastronomiczną, noclegową, eventową oraz wszystkimi branżami korzystającymi z rosnącego ruchu turystycznego (usługi, handel, transport, itd.). Z kolei rozwój lokalnej gospodarki przekłada się na poprawę atrakcyjności istniejących miejsc pracy i stwarza warunki do tworzenia nowych. To z kolei klucz do wzrostu poziomu życia mieszkańców tych obszarów, a także jeden z kluczowych warunków zatrzymania procesu depopulacji, która poza metropolitalnym Krakowem, dotyka dziś wszystkich miejscowości uzdrowiskowych. Stąd w dwóch poniższych podrozdziałach analiza trendów w kontekście przedsiębiorczości i rynku pracy oraz próba zobaczenia, jak dotychczasowe inwestycje w sektor turystyczno-uzdrowiskowy przekładają się na wzrost gospodarczy i szeroko rozumianą poprawę warunków życia lokalnej społeczności.

2.8.1 Przedsiębiorczość

Część statystyk na temat przedsiębiorstw dostępnych jest w BDL GUS na poziomie pojedynczych miejscowości, co pozwala na lepszą charakterystykę gospodarki w samych miejscowościach uzdrowiskowych i posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej.

Na terenie małopolskich miejscowości uzdrowiskowych i miejscowości posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2022 roku funkcjonowało 6,4 tys. podmiotów gospodarczych – o 15,0% więcej niż w 2017 roku. Stanowiły one jednocześnie 59,7% wszystkich podmiotów gospodarczych działających w tych gminach, co świadczy o tym, że te miejscowości są niejednokrotnie centrami gospodarczymi swoich gmin (częstą są zresztą ośrodkiem centralnym w danej gminie). **Warto jednak zauważyć, że dynamika wzrostu przedsiębiorczości w analizowanych miejscowościach jest niższa niż w gminach ogółem,** gdzie od 2017 roku liczba przedsiębiorstw wzrosła o 21,5%. Oznacza to, że **dynamiczniej rozwijają się gospodarczo (mierząc to liczbą przedsiębiorstw) te części gmin uzdrowiskowych, które są poza miejscowościami uzdrowiskowymi.** Nadal jednak to miejscowości uzdrowiskowe charakteryzują się wyższą liczbą podmiotów gospodarczych na 1 000 mieszkańców niż cała gmina – 135 podmiotów w 2021 roku w miejscowościach uzdrowiskowych wobec 111 w gminach ogółem. **Podsumowując, miejscowości uzdrowiskowe są lepiej rozwinięte gospodarczo niż pozostałe części gmin, w których się znajdują, ale cechują się mniejszą dynamiką wzrostu przedsiębiorczości.**

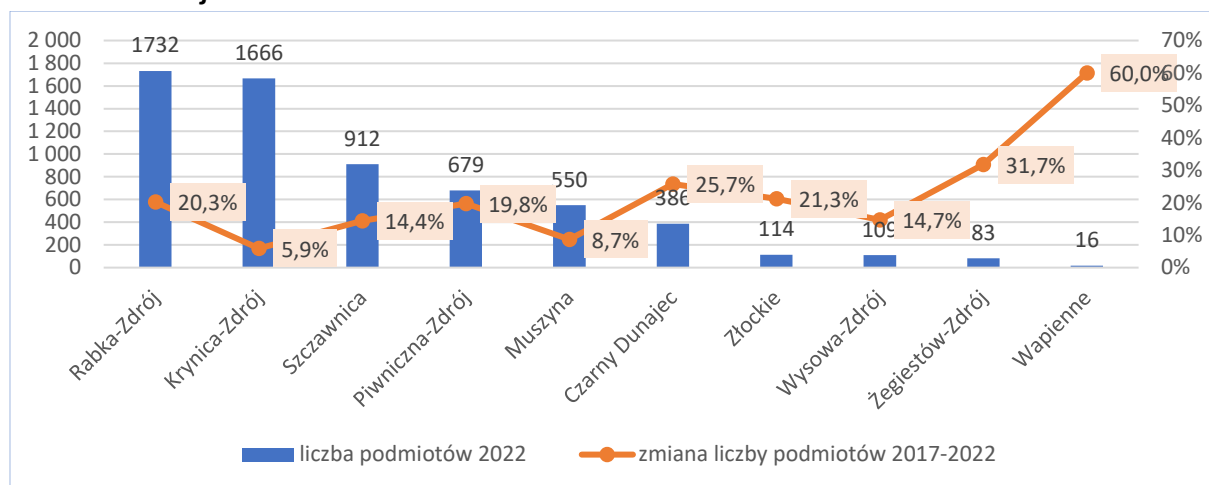
Wykres 19. Liczba podmiotów zarejestrowanych w REGON w małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2017-2022 [szt.]



Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Najwięcej podmiotów gospodarczych (poza Krakowem) zarejestrowanych jest w Rabce-Zdroju i Krynicy-Zdroju – po ponad 1,6 tys. Kolejne miejsca zajmują Szczawnica, Piwniczna-Zdrój i Muszyna, a więc inne „stolice” gmin miejsko-wiejskich. Pod kątem zmiany liczby podmiotów zarejestrowanych w REGON w latach 2017-2022 na tle wszystkich miejscowości uzdrowiskowych i miejscowości posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej Małopolski wyróżnia się Wapienne w gminie Sękowa – to jednak miejscowość z zaledwie 16 podmiotami gospodarczymi. Z większych ośrodków przedsiębiorczości spośród miejscowości uzdrowiskowych wysokimi wzrostami liczby podmiotów gospodarczych w ostatnich latach wyróżniają się Rabka-Zdrój (wzrost o 20,3%), Piwniczna-Zdrój (wzrost o 19,8%) oraz Szczawnica (wzrost o 14,4%). Na drugim biegunie jest z kolei Muszyna (wzrost o 8,7%) i Krynica-Zdrój (wzrost o 5,9%). Miejscowości uzdrowiskowe i posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej Małopolski nie rozwijają się zatem równomiernie pod kątem przedsiębiorczości.

Wykres 20. Liczba podmiotów gospodarczych w 2022 roku [szt.] i zmiana liczby podmiotów zarejestrowanych w REGON w latach 2017-2022 [%] w poszczególnych małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej

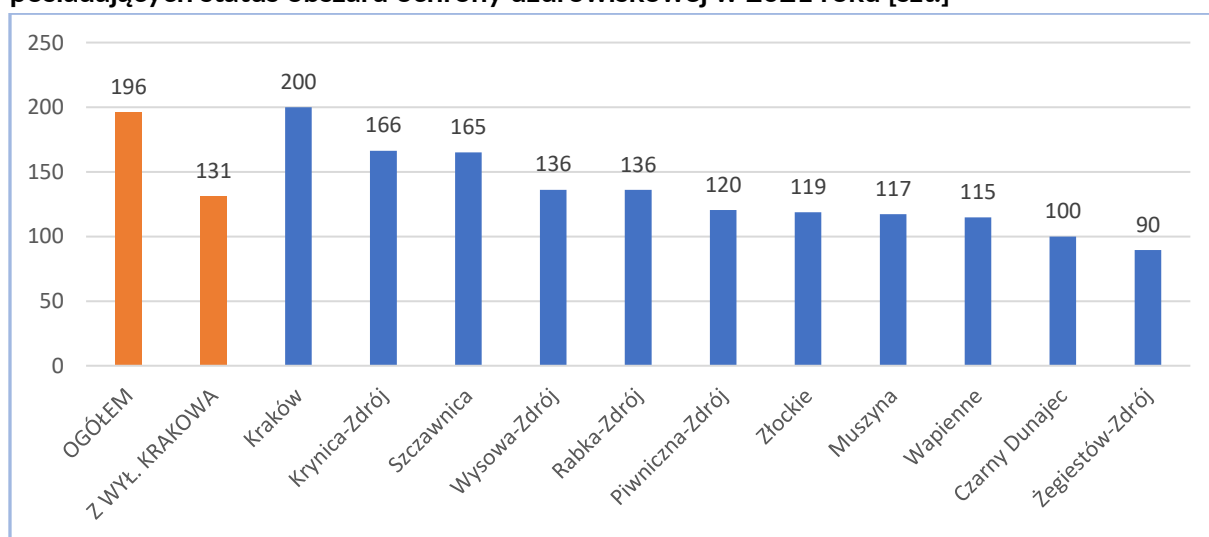


Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Najwyższym poziomem przedsiębiorczości, mierzonym liczbą podmiotów gospodarczych na 1 000 mieszkańców z analizowanych miejscowości cechuje się Kraków (200 podmiotów na 1 000 ludności). Kolejne miejsca zajmują Krynica-Zdrój (166) i Szczawnica (165).

Zaskakującym jest trzecia lokata Wysowej-Zdroju, gdzie na 1 000 mieszkańców przypada 136 podmiotów gospodarczych. To bardzo dobry wynik tej niewielkiej miejscowości uzdrowiskowej w gminie Uście Gorlickie, na poziomie tego dla miasta Rabka-Zdrój. Na drugim końcu zestawienia jest Żegiestów-Zdrój w gminie Muszyzna (90 podmiotów gospodarczych na 1 000 mieszkańców).

Wykres 21. Liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w poszczególnych małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2021 roku [szt.]



Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Liczba nowozarejestrowanych podmiotów gospodarczych w analizowanych miejscowościach w ostatnich latach (2020-2022) była niższa niż wcześniej (2017-2019). Podobnie jest jednak także z wyrejestrowaniami, choć wyróżnia się tutaj rok 2022, kiedy liczba wyrejestrowanych przedsiębiorstw przekroczyła 300 po raz pierwszy od 2018 roku. **Od 2020 roku liczba wyrejestrowań przyjmuje trend wzrostowy. Może to świadczyć o pewnych trudnościach w rozwoju przedsiębiorczości w analizowanych miejscowościach.** Trend ten nie jest jednak różny od tego w Krakowie, czy w ogóle województwa oraz kraju – od 2020 roku rocznie wyrejestrowuje się z REGON coraz więcej przedsiębiorstw.

W strukturze podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej dominuje pozostała działalność, czyli głównie usługi, stanowiące w 2022 roku 77,1% wszystkich podmiotów. Co ciekawe, zmiany struktury od 2017 roku wskazują na zwiększanie znaczenia przemysłu i budownictwa – ich udział w strukturze podmiotów gospodarczych wzrósł z 19,7% do 21,9%. Może to znamionować przechodzenie lokalnej gospodarki w stronę uprzemysłowienia zamiast usług np. dla turystów i kuracjuszy. Największy udział przemysłu i budownictwa w ogóle podmiotów gospodarczych odnotowuje się w miejscowościach Wapienne (43,8%), Piwniczna-Zdrój (37,8%) i Wysowa-Zdrój (33,9%), najmniejszy zaś – w Krakowie (15,0%), Krynicy-Zdroju (15,4%), Szczawnicy (16,3%) i Rabce-Zdroju (19,9%). To miejscowości o bardziej wyraźnym profilu usługowym.

Strukturę przedsiębiorstw przeanalizowano dogłębniej, ale – z uwagi na brak danych na poziomie poszczególnych miejscowości – analiza prowadzona jest w odniesieniu do obszaru gmin i osadzona w kontekście średnich danych dla województwa. Można zauważyć wyraźnie **większy, choć nadal całkiem marginalny (2,3%) udział sekcji A Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo** w małopolskich gminach uzdrowiskowych (za wyjątkiem Krakowa) w ogóle przedsiębiorstw (2,3%), ale też **znacznie większy udział sekcji F Budownictwo (24,0%** - prawie co czwarte przedsiębiorstwo w gminach uzdrowiskowych to przedsiębiorstwo budowlane). O uzdrowiskowo-turystycznym charakterze tych gmin świadczy **relatywnie wysoki udział sekcji I Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi** w strukturze (9,8%). Z drugiej strony wyraźnie mniejsze znaczenie niż w ogóle regionu mają w małopolskich gminach uzdrowiskowych przedsiębiorstwa z sekcji C Przetwórstwo przemysłowe (6,4%), J Informacja i komunikacja (2,1%), K Działalność finansowa i ubezpieczeniowa (1,4%), L Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości (2,7%) czy M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (5,8%). Mniejszy niż w ogóle województwa jest też udział sekcji G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle (16,0%), ale to nadal druga największa sekcja podmiotów gospodarczych w analizowanych gminach. Trzecia to działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, jednoznacznie wskazująca na specyfikę omawianych jednostek. Podsumowując, **przemysł i budownictwo to branże, które wykazują trend wzrostowy w analizowanych jednostkach, nadal jednak statystyki wskazują na duże**

znaczenie usług dla turystów i kuracjuszy w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej.

Odniesiono się także do struktury podmiotów gospodarczych ze względu na ich wielkość, mierzoną liczbą pracowników. **W strukturze tej dominują mikroprzedsiębiorstwa, zatrudniające do 9 pracowników** – tych w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej jest 96,8%. W 2022 roku przedsiębiorstw zatrudniających 50-249 pracowników było na analizowanym terenie 45 (1 mniej niż w 2017 roku), w tym 14 zlokalizowanych w gminie Krynica-Zdrój, 10 zlokalizowanych w gminie Rabka-Zdrój i 7 zlokalizowanych w gminie Muszyna. Przedsiębiorstw o liczbie pracowników 250-999 było 6 (tyle samo co w 2017 roku) – 3 w gminie Rabka-Zdrój, 2 w gminie Krynica-Zdrój i 1 w gminie Czarny Dunajec. W analizowanych gminach nie ma podmiotów zatrudniających więcej niż 1 000 pracowników. Udział przedsiębiorstw powyżej 50 pracowników w strukturze jest podobny co w ogóle województwa małopolskiego (0,5% w gminach uzdrowiskowych, 0,6% w ogóle).

2.8.2 Rynek pracy

Na koniec 2022 roku na terenie gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej (bez Krakowa) zarejestrowanych było nieco ponad 2 tys. osób bezrobotnych, którzy stanowili 3,7% osób w wieku produkcyjnym. W latach 2017-2019 notowano trend spadkowy, jeśli chodzi o bezrobocie na analizowanym terenie, którego przerwaniem był rok 2020. Przyczyną była pandemia COVID-19, która przyniosła ograniczenia dla działalności wielu branż i niepewność co do warunków rynkowych, co nie sprzyjało tworzeniu się dobrej sytuacji na rynku pracy. W 2022 roku liczba bezrobotnych spadła poniżej poziomu z 2019 roku, co może świadczyć o pewnym unormowaniu się rynku pracy na analizowanym obszarze po czasie pandemii.

Wykres 22. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych [os.] i ich udział w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym [%] w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2017-2022



Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Lokalne rynki pracy małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej są bardzo zróżnicowane pod kątem bezrobocia. W części z nich liczba osób bezrobotnych nie przekracza 3% udziału w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym (Czarny Dunajec, Kraków, Uście Gorlickie), w części – przekracza 5% (Szczawnica, Piwniczna-Zdrój). Co ciekawe, słabsze wyniki pod kątem bezrobocia cechują także te gminy, w których notuje się relatywnie wysoki poziom przedsiębiorczości (Krynica-Zdrój, Szczawnica).

2.8.3 Analiza porównawcza obszaru przedsiębiorczości

Poziom przedsiębiorczości w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej na tle innych jednostek jest relatywnie niski, choć niższy cechuje jedno z porównywanych miast o profilu przemysłowo-usługowym – Gorlice. **Widać jednak znacznie bardziej dynamiczny rozwój przedsiębiorczości na analizowanym terenie** mierzony wzrostem liczby podmiotów zarejestrowanych w REGON w relacji z innymi jednostkami samorządu terytorialnego, który podobny jest do wyniku całego dynamicznie rozwijającego się gospodarczo województwa małopolskiego.

Poziom bezrobocia w ogóle małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej jest taki jak w ogóle kraju. Trudno jednoznacznie ocenić stan rynku pracy analizowanych jednostek na tle innych gmin - część z nich cechuje wyższy udział bezrobotnych zarejestrowanych w ogóle ludności w wieku produkcyjnym, część – niższy. Wobec rozpoczętego na nowo w 2021 roku trendu spadku liczby osób bezrobotnych po pandemii COVID-19 można mieć nadzieję na dalszą poprawę sytuacji na rynku pracy w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej, niemniej jednak konieczne jest monitorowanie tej sytuacji wobec dynamicznych zmian związanych z wojną w Ukrainie czy inflacją.

Tabela 25. Analiza porównawcza wskaźników dotyczących gospodarki i rynku pracy w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej na tle wybranych jednostek

Wskaźnik	Zmiana liczby podmiotów zarejestrowanych w region w latach 2017-2022 [%]	Liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w 2022 roku [szt.]	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w ogóle ludności w wieku produkcyjnym w 2022 roku [%]
Charakter wskaźnika	stymulanta	stymulanta	destymulanta
Małopolskie gminy uzdrowiskowe i gminy posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej – z wył. Krakowa	21,5%	114	3,7%
KRAJ I REGION			
Polska	15,9%	132	3,7%
woj. małopolskie	21,8%	135	3,1%
GMINY O PROFILU TURYSTYCZNYM			
Bukowina Tatrzańska	31,4%	129	3,4%
Szczyrk	13,1%	208	2,1%
Wisła	13,1%	173	3,8%
Zakopane	9,8%	254	6,0%
GMINY O PROFILU PRZEMYSŁOWO-USŁUGOWYM			
Chrzanów	10,2%	120	4,1%
Gorlice	8,5%	109	4,3%
Myślenice	19,6%	145	2,2%
Nowy Targ	12,6%	165	3,2%

na szaro – wyniki korzystniejsze niż małopolskich gmin uzdrowiskowych z wył. Krakowa

na pomarańczowo – wyniki mniej korzystne niż małopolskich gmin uzdrowiskowych z wył. Krakowa

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

2.9 Badania opinii mieszkańców i turystów na temat małopolskich uzdrowisk

2.9.1 Wyniki badania ankietowego w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej

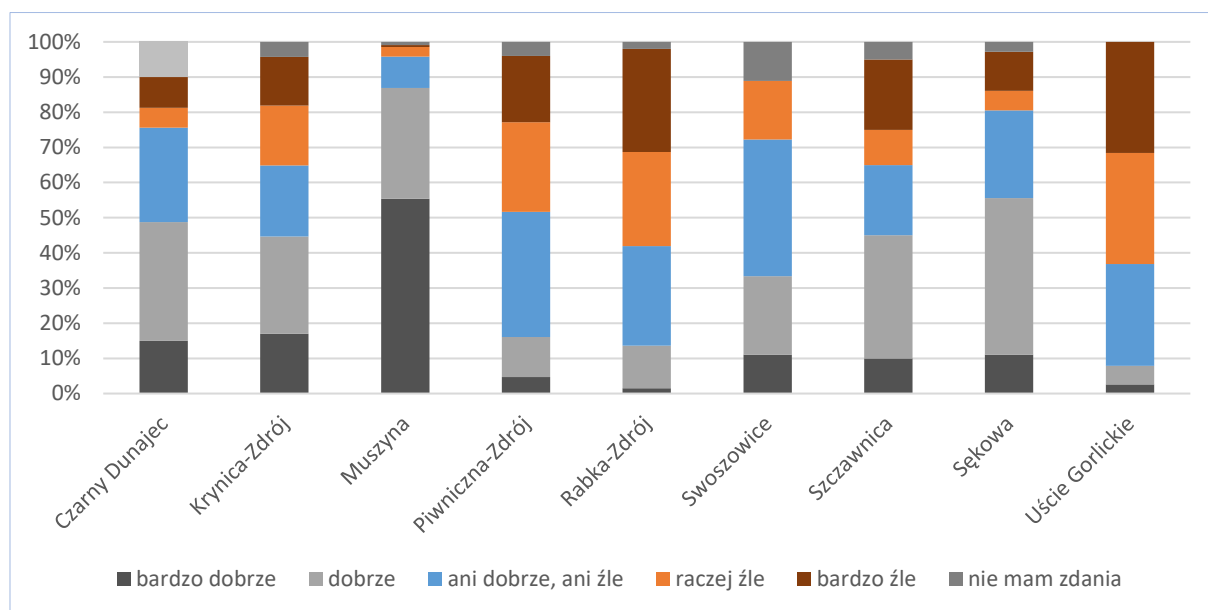
Na etapie przygotowania Strategii Stowarzyszenie Gmin Uzdrowiskowych Rzeczypospolitej Polskiej Oddział Regionalny w Małopolsce przeprowadziło badania ankietowe w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej. Badanie zrealizowano na ogólnej grupie 1 648 osób, przy czym należy wskazać, że badanie to

nie było prowadzone na grupie reprezentatywnej, w szczególności na poziomie poszczególnych gmin.

Respondenci badania **bardzo różnie oceniają zmiany zachodzące w poszczególnych gminach w ostatniej dekadzie pod kątem rozwoju oferty uzdrowiskowo-turystycznej.**

Najkorzystniejsze oceny tych zmian odnotowano dla gminy Muszyna, gdzie 86,9% respondentów ankiety odpowiedziało „bardzo dobrze” i „dobrze” na pytanie o te zmiany. Ponad 50% pozytywnych odpowiedzi uzyskano także w gminie Sękowa (55,6%), a blisko połowę – w gminach Czarny Dunajec (48,8%), Szczawnica (45,0%) i Krynica-Zdrój (44,7%). **Wyraźnie negatywnie oceniono zmiany zachodzące w gminie Uście Gorlickie w ostatniej dekadzie** – 63,2% respondentów w tej gminie oceniło je „źle” lub „raczej źle”. Wysoki odsetek negatywnych odpowiedzi uzyskały także gminy Rabka-Zdrój (56,1%) i Piwniczna-Zdrój (44,3%). Wyniki w analizowanym pytaniu pokazują, w jak różnych kierunkach aktualnie mogą kształtować się procesy rozwojowe analizowanych gmin i jak różnie mogą być one oceniane przez mieszkańców, turystów czy kuracjuszy. **Mogą też alarmować o nierównym poziomie i tempie rozwoju poszczególnych jednostek.**

Wykres 23. Odpowiedzi na pytanie „Jak ocenia Pan/Pani zmiany zachodzące w X w ostatniej dekadzie pod kątem rozwoju oferty uzdrowiskowo-turystycznej?” w badaniu ankietowym w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej



N = 926 Liczba udzielonych odpowiedzi dla poszczególnych gmin: Czarny Dunajec – 160, Krynica-Zdrój – 94, Muszyna – 213, Piwniczna-Zdrój – 149, Rabka-Zdrój – 198, Swoszowice – 18, Szczawnica – 20, Sękowa – 36, Uście Gorlickie – 38

Źródło: badanie ankietowe przeprowadzone na potrzeby diagnozy w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej przez Stowarzyszenie Gmin Uzdrawiskowych Rzeczypospolitej Polskiej Oddział Regionalny w Małopolsce.

Respondenci ankiety zostali poproszeni o wskazanie maksymalnie 10 cech, które w największym stopniu wpływają na pozytywną ocenę oferty danej gminy jako gminy, która ma na swoim terenie obszar ochrony uzdrowiskowej. **Dla wszystkich analizowanych gmin jednym z najważniejszych atutów jest atrakcyjność terenów zielonych i infrastruktury publicznej (Park Zdrojowy, tereny spacerowe), a dla dużej ich części - atrakcyjność obiektów i urządzeń sportowo-rekreacyjnych.** W dużej części gmin **czyste powietrze** ma stanowić silny czynnik wpływający na pozytywną ocenę oferty gminy, jednakże są też takie jednostki jak Szczawnica czy Swoszowice, gdzie ten aspekt zaznaczany był przez respondentów znacznie rzadziej. W dalszej kolejności znalazły się odpowiedzi wskazujące na atuty dotyczące bezpieczeństwa, informacji i oznakowania turystycznego (bardzo rzadko wskazywane jako atut Swoszowic), klimatycznych kawiarni (bardzo rzadko wskazywane jednak dla Szczawnicy) czy postrzegania uzdrowiska na zewnątrz. Muszyna i Uście Gorlickie za jedno ze swoich ważniejszych atutów jako gmin uzdrowiskowych – w oczach respondentów - uznają ofertę kulturalną, Krynica-Zdrój – ofertę rozrywkową, a Swoszowice – dostępność komunikacyjną. Wśród najrzadziej wskazywanych odpowiedzi w analizowanym pytaniu znalazły się z kolei te związane z dodatkową ofertą w sanatoriach i obiektach turystycznych, transportem – czy to publicznym czy komercyjnym, dodatkową ofertą placówek i ośrodków medycznych, a także standardem i różnorodnością obiektów i urządzeń uzdrowiskowych. Wśród atutów wymienianych w sekcji „inne” przez respondentów ankiety znalazły się np.:

- krajobraz, otaczająca przyroda (gminy Krynica-Zdrój, Muszyna, Piwniczna-Zdrój, Szczawnica);
- rzeka (gmina Czarny Dunajec);
- tereny torfowisk i związany z nimi mikroklimat (gmina Czarny Dunajec);
- trasa rowerowa (gmina Czarny Dunajec);
- stacje narciarskie (gminy Krynica-Zdrój, Rabka-Zdrój);
- baseny solankowe, pijalnie (gmina Rabka-Zdrój);
- Rabkoland (gmina Rabka-Zdrój);
- spływ Popradem, kuligi, Bacówka nad Wierchomlą, szlaki turystyczne, Sankostrada (gmina Muszyna);
- atrakcje dla rodzin z dziećmi (gmina Krynica-Zdrój);
- dużo bezpłatnych imprez (gmina Krynica-Zdrój);
- dobra oferta ośrodków noclegowych (gmina Muszyna);
- spójność architektoniczna (gmina Krynica-Zdrój);
- marka Miasto Dzieci Świata (gmina Rabka-Zdrój);
- tradycja, dobra opinia sprzed lat (gmina Rabka-Zdrój);
- mała ilość turystów (gmina Krynica-Zdrój);
- kameralność, cisza i spokój (gmina Piwniczna-Zdrój).

Tabela 26. Odpowiedzi na pytanie „Co Pana/Pani zdaniem - w największym stopniu - wpływa na pozytywną ocenę oferty X jako gminy, która ma na swoim terenie obszar ochrony uzdrowiskowej?” w badaniu ankietowym w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej

Cecha	Czarny Dunajec	Krynica-Zdrój	Muszyń	Piwniczna-Zdrój	Rabka-Zdrój	Swoszowice	Szczawnica	Sękowa	Uście Gorlickie	OGÓŁEM
Atrakcyjność obiektów i urządzeń sportowo-rekreacyjnych	11,4%	19,0%	17,1%	9,3%	12,3%	15,3%	5,0%	8,2%	5,8%	12,7%
Atrakcyjność terenów zielonych i infrastruktury publicznej (Park Zdrojowy, tereny spacerowe)	16,7%	31,0%	40,0%	24,7%	41,3%	19,4%	22,5%	19,7%	13,5%	28,5%
Bezpieczeństwo	6,5%	12,6%	14,5%	11,2%	10,4%	8,3%	7,5%	8,2%	8,7%	10,5%
Ceny usług w uzdrowisku	5,6%	4,6%	2,9%	8,5%	6,7%	6,9%	2,5%	6,6%	5,8%	5,6%
Ciekawa oferta kulturalna	5,6%	13,8%	19,7%	7,3%	8,9%	6,9%	7,5%	4,9%	6,7%	10,4%
Ciekawa oferta rozrywkowa	4,3%	17,2%	11,0%	5,8%	8,2%	4,2%	7,5%	1,6%	3,8%	7,9%
Ciekawa, dodatkowa oferta w sanatoriach i obiektach turystycznych (wycieczki fakultatywne, dodatkowe zajęcia itp.)	2,5%	3,4%	4,3%	4,6%	8,6%	2,8%	20,0%	0,0%	2,9%	4,7%
Ciekawie zagospodarowane centrum uzdrowiska	6,2%	16,1%	19,1%	6,9%	9,7%	5,6%	7,5%	8,2%	1,9%	10,4%
Czyste środowisko	13,0%	22,4%	23,8%	17,4%	9,7%	5,6%	5,0%	21,3%	24,0%	16,9%
Dobra dostępność komunikacyjna uzdrowiska	6,2%	12,6%	5,5%	9,3%	8,9%	8,3%	2,5%	4,9%	1,0%	7,3%
Dobrze rozwinięty i atrakcyjny cenowo publiczny transport uzdrowiskowy	2,8%	5,7%	2,0%	2,3%	3,3%	4,2%	0,0%	1,6%	1,9%	2,9%
Dobrze rozwinięty i dostępny transport komercyjny (taksówki, busy, wypożyczalnie rowerów, hulajnóg)	5,2%	2,3%	3,8%	5,0%	4,5%	1,4%	10,0%	0,0%	1,9%	4,0%

Cecha	Czarny Dunajec	Krynica-Zdrój	Muszyzna	Piwniczna-Zdrój	Rabka-Zdrój	Swoszowice	Szczawnica	Sękowa	Uście Gorlickie	OGÓŁEM
Dodatkowa oferta placówek i ośrodków medycznych	4,0%	3,4%	2,3%	0,4%	4,8%	2,8%	10,0%	1,6%	1,9%	3,0%
Informacja i oznakowanie turystyczne	5,6%	9,8%	16,5%	12,0%	10,4%	1,4%	15,0%	11,5%	6,7%	10,4%
Klimatyczne kawiarnie	9,3%	15,5%	15,1%	12,0%	13,0%	6,9%	5,0%	3,3%	7,7%	11,7%
Oferta sportowo-rekreacyjna (zróżnicowane obiekty sportowe i bogata oferta zajęć)	6,8%	10,3%	7,5%	8,1%	7,8%	8,3%	2,5%	4,9%	3,8%	7,4%
Różnorodność obiektów i urządzeń uzdrowiskowych	3,7%	10,9%	7,8%	4,6%	5,9%	4,2%	10,0%	3,3%	1,9%	5,9%
Standard obiektów i urządzeń uzdrowiskowych	3,7%	6,9%	6,1%	3,1%	5,6%	2,8%	7,5%	4,9%	3,8%	4,9%
Standard obiektów noclegowych, w tym uzdrowiskowych	5,2%	8,6%	4,6%	7,7%	7,4%	1,4%	20,0%	4,9%	4,8%	6,4%
Wizerunek i postrzeganie Uzdrowiska „na zewnątrz”	4,6%	20,7%	17,7%	7,7%	11,2%	4,2%	12,5%	3,3%	3,8%	10,7%
Inne, jakie?	3,7%	5,7%	2,9%	7,7%	9,3%	1,4%	5,0%	9,8%	1,9%	5,3%

na szaro – 5 najczęściej wskazywanych odpowiedzi, na pomarańczowo – 5 najrzadziej wskazywanych odpowiedzi

N = 1 648, Liczba udzielonych odpowiedzi dla poszczególnych gmin: Czarny Dunajec – 324, Krynica-Zdrój – 174, Muszyzna – 345, Piwniczna-Zdrój – 259, Rabka-Zdrój – 269, Swoszowice – 72, Szczawnica – 40, Sękowa – 61, Uście Gorlickie – 104

Źródło: badanie ankietowe przeprowadzone na potrzeby diagnozy w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej przez Stowarzyszenie Gmin Uzdrowiskowych Rzeczypospolitej Polskiej Oddział Regionalny w Małopolsce

Mając do wyboru maksymalnie 5 opcji z zestawienia wartych rozwoju elementów oferty uzdrowiskowej gminy dla polepszenia jej atrakcyjności, respondenci ankiety najczęściej wskazywali na **duże, jednorazowe (jedno-, dwudniowe) wydarzenia typu festiwale, koncerty, imprezy**. Według wyników badania korzystnie na zwiększenie atrakcyjności miejscowości uzdrowiskowych mogłoby także wpłynąć **organizowanie wydarzeń sportowo-rekreacyjnych**. Sporo zwolenników zyskały także takie pomysły jak **zabiegi lecznicze, wieczory regionalne, kino** (co do którego słabszy entuzjazm odnotowano w Rabce-Zdroju i Swoszowicach – przy czym warto wskazać, że dla tych jednostek oferta dostępu do kina jest dostępna i zaspokojona), **a także kawiarnie i restauracje**. To zatem według respondentów ankiety potencjalnie najbardziej trafione pomysły na kierunki rozwoju małopolskich miejscowości uzdrowiskowych. Wśród tych cieszących się najmniejszym entuzjazmem znalazły się sklepy czy zorganizowane wycieczki samochodowe. Te ostatnie mogą korespondować ze wskazaniem czystego powietrza jako ważnego atutu małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej. Wśród wartych rozwoju elementów oferty uzdrowiskowej dla polepszenia atrakcyjności gmin, wymienianych w sekcji „inne” przez respondentów ankiety znalazły się np.:

- kąpiele i okłady borowinowe (gmina Czarny Dunajec);
- wykorzystanie mikroklimatu torfowisk dla celów leczniczych (gmina Czarny Dunajec);
- pływalnia, baseny, aquapark, termy (gminy Czarny Dunajec, Krynica-Zdrój, Muszyna, Piwniczna-Zdrój, Rabka-Zdrój, Uście Gorlickie);
- tężnie solankowe (gmina Piwniczna-Zdrój);
- infrastruktura dla rodzin z dziećmi: parki, baseny, huśtawki, zjeżdżalnie, małe gaje (gminy Krynica-Zdrój, Uście Gorlickie);
- trasy i wyciągi narciarskie (gminy Rabka-Zdrój, Uście Gorlickie);
- infrastruktura sportowa dla dzieci (gmina Rabka-Zdrój);
- nowoczesna biblioteka (gmina Krynica-Zdrój);
- puby, karczma, kręgielnia, bilard (gminy Muszyna, Rabka-Zdrój);
- wioski tematyczne (gmina Muszyna);
- ścieżki rowerowe (gminy Krynica-Zdrój, Rabka-Zdrój);
- organizacja mini plaży nad Ropą na terenie parku zdrojowego (gmina Uście Gorlickie);
- infrastruktura wzdłuż rzeki np. parki, ławki, zagospodarowanie brzegu rzeki (gmina Czarny Dunajec);
- chodniki dla pieszych (gmina Krynica-Zdrój);
- parkingi (gminy Krynica-Zdrój, Muszyna);
- infrastruktura drogowa (gminy Krynica-Zdrój, Muszyna, Rabka-Zdrój);
- lepsze połączenia kolejowe (gmina Krynica-Zdrój);
- poprawa dostępności komunikacyjnej (gminy Muszyna, Piwniczna-Zdrój);
- transport publiczny, komunikacja miejska sieć autobusowa (gminy Muszyna, Rabka-Zdrój, Sękowa, Uście Gorlickie, Czarny Dunajec);
- ograniczenie wjazdów do strefy uzdrowiskowej (gmina Muszyna);

- imprezy sportowe i kulturalne (gmina Krynica-Zdrój);
- zajęcia ruchowe dla seniorów (gmina Rabka-Zdrój);
- zajęcia dla dzieci (gmina Rabka-Zdrój);
- promocja gotowych propozycji dla rodzin/emerytów - np. zdobywanie Korony Beskidu Sądeckiego, wycieczki w Beskid Niski (gmina Krynica-Zdrój);
- naprawa szlaków pieszych/rowerowych (gmina Krynica-Zdrój);
- więcej miejsc noclegowych (gmina Krynica-Zdrój);
- czyste środowisko (gmina Czarny Dunajec);
- tereny zielone (gmina Czarny Dunajec);
- straż miejska (gmina Czarny Dunajec);
- dostęp do telewizji naziemnej z większą liczbą kanałów (gmina Krynica-Zdrój).



Tabela 27. Odpowiedzi na pytanie „Co Pana/Pani zdaniem należy rozwijać, by oferta uzdrowiskowa X była jeszcze atrakcyjniejsza?” w badaniu ankietowym w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej

Cecha	Czarny Dunajec	Krynica-Zdrój	Muszyń	Piwniczna-Zdrój	Rabka-Zdrój	Swoszowice	Szczawnica	Sękowa	Uście Gorlickie	OGÓŁEM
Duże wydarzenia typu festiwale, koncerty, imprezy	14,5%	27,6%	27,5%	32,8%	39,8%	16,7%	25,0%	26,2%	18,3%	26,6%
Imprezy taneczne	4,6%	8,0%	13,3%	8,5%	15,2%	1,4%	5,0%	4,9%	4,8%	9,0%
Infrastrukturę dla gabinetów rehabilitacyjnych i spa	6,8%	2,9%	2,3%	6,6%	3,7%	2,8%	10,0%	6,6%	1,9%	4,5%
Kabarety	2,8%	2,3%	7,2%	4,6%	11,5%	0,0%	10,0%	6,6%	1,9%	5,5%
Kawiarnie	7,7%	7,5%	8,7%	5,8%	17,5%	11,1%	7,5%	11,5%	7,7%	9,5%
Kino	10,8%	8,6%	24,3%	17,4%	5,9%	1,4%	7,5%	4,9%	2,9%	12,4%
Koncerty muzyki poważnej/kameralnej	3,1%	12,1%	5,5%	2,3%	7,1%	5,6%	2,5%	8,2%	9,6%	5,8%
Przedstawienia teatralne	2,8%	10,3%	8,4%	3,1%	14,1%	2,8%	15,0%	4,9%	4,8%	7,2%
Restauracje	5,2%	7,5%	13,3%	8,1%	14,1%	13,9%	7,5%	16,4%	1,9%	9,7%
Sklepy (zakupy)	2,8%	3,4%	4,9%	3,9%	3,7%	1,4%	2,5%	3,3%	3,8%	3,6%
Wieczory integracyjne	3,7%	4,0%	6,1%	4,2%	8,2%	1,4%	7,5%	3,3%	3,8%	5,0%
Wieczory regionalne	8,0%	12,1%	11,3%	14,7%	12,3%	1,4%	15,0%	11,5%	10,6%	11,0%
Wycieczki zorganizowane – piesze	7,4%	6,3%	8,7%	12,0%	10,0%	0,0%	10,0%	9,8%	8,7%	8,6%
Wycieczki zorganizowane – samochodowe	1,2%	1,7%	3,2%	2,7%	2,6%	1,4%	0,0%	1,6%	1,0%	2,1%
Wydarzenia sportowo-rekreacyjne	7,1%	22,4%	11,9%	19,3%	21,9%	6,9%	10,0%	18,0%	8,7%	14,6%
Wykłady na tematy prozdrowotne	3,4%	5,2%	2,6%	1,5%	4,1%	4,2%	5,0%	1,6%	1,0%	3,1%
Wystawy	1,9%	9,8%	3,8%	3,5%	5,9%	2,8%	7,5%	1,6%	6,7%	4,5%
Zabiegi lecznicze	9,9%	5,7%	9,9%	12,7%	15,2%	8,3%	12,5%	13,1%	4,8%	10,6%
Zajęcia sportowe	8,3%	5,7%	8,7%	9,7%	11,5%	8,3%	0,0%	4,9%	1,9%	8,1%
Inne, jakie?	3,4%	10,9%	5,5%	4,2%	12,6%	0,0%	0,0%	8,2%	6,7%	6,4%

Źródło: badanie ankietowe przeprowadzone na potrzeby diagnozy w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej przez Stowarzyszenie Gmin Uzdrowiskowych Rzeczypospolitej Polskiej Oddział Regionalny w Małopolsce.

Odpowiedzi odnośnie ogólnodostępnej i bezpłatnej infrastruktury uzdrowskiej, rekreacyjnej i kulturalnej, którą warto zmodernizować lub której brakuje w poszczególnych gminach uzdrowskich i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowskiej dość znacząco różnią się w zależności od jednostki. W dużej części gmin stawia się na **ścieżki ruchowe i spacerowe**. Amfiteatr według ankietowanych przydałby się lub wymagałby modernizacji w gminach Czarny Dunajec, Muszyna i Szczawnica (nie zyskał z kolei zwolenników w gminach Sękowa i Uście Gorlickie), park zdrojowy – w Czarnym Dunajcu, Swoszowicach i Szczawnicy (modernizacji według respondentów nie wymaga ten w Rabce-Zdroju), pijalnia wód – w Rabce-Zdroju, Swoszowicach i Wapiennem w gminie Sękowa, a tężnia – w Czarnym Dunajcu, Piwnicznej-Zdroju, Swoszowicach, Szczawnicy i Wysowej-Zdroju w gminie Uście Gorlickie (niewielki entuzjazm dla tego pomysłu odnotowano w Krynicy-Zdroju i Rabce-Zdroju – przy czym w tych miejscowościach tego typu obiekty są już dostępne). **Wyniki badania ankietowego dla tego pytania pokazują, że poszczególne jednostki mogą mieć – w opinii respondentów - bardzo różne potrzeby co do rozwoju lub modernizacji elementów swojej przestrzeni publicznej, dostępnych bezpłatnie dla wszystkich mieszkańców i odwiedzających.** Część zaproponowanych pomysłów może nie mieć potrzeby zastosowania w miejscach, gdzie dane elementy infrastruktury już funkcjonują, część mogła zostać niedawno zmodernizowana i nie wymaga aktualnie poprawy, część może nie pasować do uwarunkowań danej jednostki, a część może nie cieszyć się potencjalnym popytem korzystających. Wśród wartych wdrożenia lub modernizacji elementów ogólnodostępnej i bezpłatnej infrastruktury uzdrowskiej, rekreacyjnej i kulturalnej, wymienianych w sekcji „inne” przez respondentów ankiety znalazły się np.:

- basen, aquapark, termy (gminy Czarny Dunajec, Krynica-Zdrój, Muszyna, Piwniczna-Zdrój, Rabka-Zdrój, Szczawnica, Uście Gorlickie);
- ścieżki rowerowe (gminy Krynica-Zdrój, Muszyna, Piwniczna-Zdrój, Rabka-Zdrój, Uście Gorlickie);
- wieża widokowa (gmina Muszyna);
- stoki narciarskie (gminy Muszyna, Rabka-Zdrój);
- trasa narciarstwa biegowego (gminy Muszyna, Rabka-Zdrój);
- trasa zjazdowa MTB (gmina Krynica-Zdrój);
- bike park (gminy Piwniczna-Zdrój, Rabka-Zdrój);
- pumtrack (gmina Krynica-Zdrój, Rabka-Zdrój);
- tor saneczkowy (gminy Krynica-Zdrój, Piwniczna-Zdrój);
- skatepark (gmina Rabka-Zdrój);
- lodowisko (gmina Krynica-Zdrój);
- boisko do piłki nożnej (gmina Muszyna);
- korty tenisowe (gmina Muszyna);
- hala sportowa (gmina Rabka-Zdrój);
- dom kultury z salą widowiskową i salami warsztatowymi, warsztatami, spektaklami, koncertami (gminy Rabka-Zdrój, Uście Gorlickie);

- kino (gmina Szczawnica);
- oferta teatralna (gmina Szczawnica);
- biblioteka, klimatyczna czytelnia (gmina Krynica-Zdrój);
- przychodnia z gabinetami specjalistów i masażami (gmina Szczawnica);
- place zabaw dla dzieci (gminy Muszyna, Piwniczna-Zdrój, Rabka-Zdrój);
- wybieg dla psów (gminy Krynica-Zdrój, Rabka-Zdrój);
- zagospodarowanie rzeki Poprad np. z plażą jak w latach międzywojennych (gmina Muszyna);
- mini plaża nad rzeką Ropą w parku zdrojowym (gmina Uście Gorlickie);
- bulwary (gmina Czarny Dunajec);
- miejsca z jedzeniem typu foodstrucki (gmina Muszyna);
- altany w parku (gmina Rabka-Zdrój);
- autobusy (gmina Krynica-Zdrój);
- parkingi (gminy Krynica-Zdrój, Muszyna);
- kolejka między Piwniczną a Szczawnicą (gmina Piwniczna-Zdrój);
- baza noclegowa (gmina Piwniczna-Zdrój);
- restauracje, puby (gminy Piwniczna-Zdrój, Rabka-Zdrój, uzdrowisko Swoszowice);
- dyskoteka (gmina Rabka-Zdrój);
- toaleta publiczna dostępna całodobowo (gmina Szczawnica).

Tabela 28. Odpowiedzi na pytanie „Wskaż ogólnodostępną i bezpłatną infrastrukturę uzdrowską, rekreacyjną i kulturalną, której najbardziej - Pana/Pani zdaniem - brakuje lub którą warto zmodernizować w X” w badaniu ankietowym w małopolskich gminach uzdrowskich i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowskiej

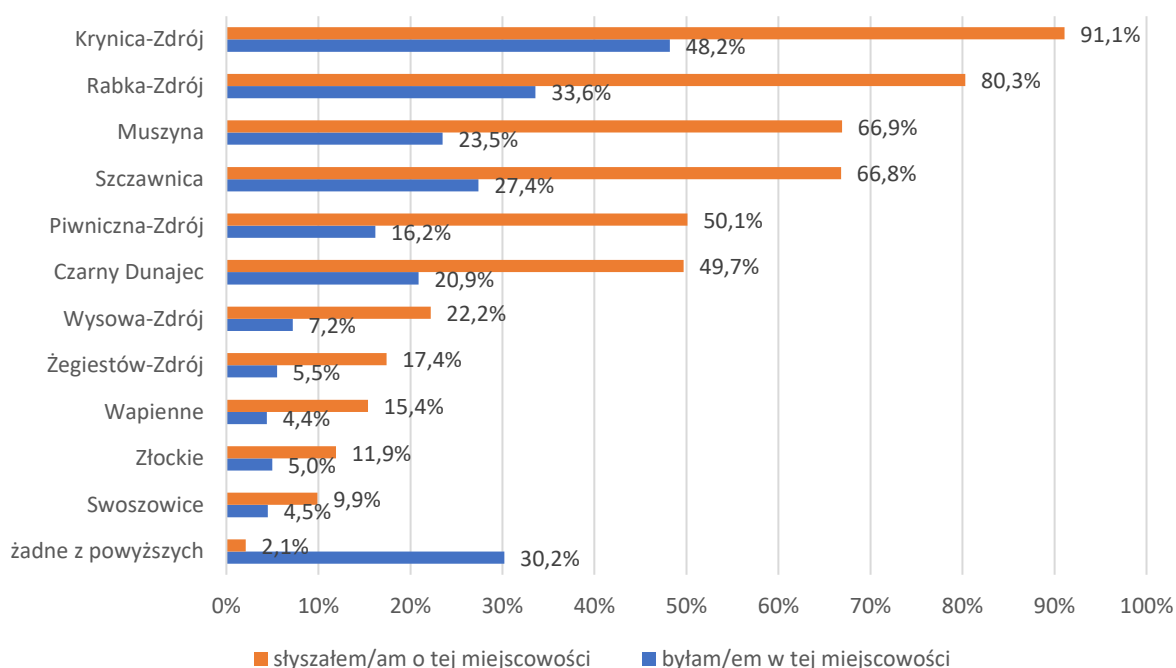
Rodzaj infrastruktury	Czarny Dunajec	Krynica-Zdrój	Muszyzna	Piwniczna-Zdrój	Rabka-Zdrój	Swoszowice	Szczawnica	Sękowa	Uście Gorlickie	OGÓŁEM
Amfiteatr	11,7%	13,2%	16,5%	19,7%	8,6%	6,9%	17,5%	8,2%	4,8%	13,0%
Park zdrojowy	17,3%	13,8%	9,9%	18,5%	7,8%	11,1%	17,5%	14,8%	10,6%	13,2%
Pijalnia wód	7,4%	6,3%	10,4%	13,9%	21,2%	12,5%	2,5%	23,0%	3,8%	11,7%
Plac zabaw	7,1%	12,1%	19,4%	10,8%	14,1%	1,4%	27,5%	9,8%	11,5%	12,6%
Przestrzeń do helioterapii	4,9%	5,7%	8,4%	5,0%	9,7%	0,0%	5,0%	8,2%	5,8%	6,5%
Siłownia na wolnym powietrzu	6,5%	8,6%	5,5%	7,7%	5,2%	6,9%	5,0%	14,8%	4,8%	6,7%
Ścieżki ruchowe (ścieżki zdrowia)	8,6%	16,1%	10,4%	20,8%	18,2%	6,9%	17,5%	18,0%	5,8%	13,6%
Ścieżki spacerowe/ścieżki nordic walking	9,9%	24,1%	13,0%	20,8%	15,2%	0,0%	10,0%	21,3%	12,5%	14,8%
Tężnia	11,1%	7,5%	12,5%	21,6%	7,4%	13,9%	25,0%	11,5%	12,5%	12,6%
Inne, jakie?	2,2%	14,9%	7,8%	8,5%	25,7%	2,8%	7,5%	6,6%	13,5%	10,6%

Źródło: badanie ankietowe przeprowadzone na potrzeby diagnozy w małopolskich gminach uzdrowskich i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowskiej przez Stowarzyszenie Gmin Uzdrawiskowych Rzeczypospolitej Polskiej Oddział Regionalny w Małopolsce.

2.9.2 Wyniki ogólnopolskiego badania ankietowego

Spośród 1 000 Polaków, badanych w ramach ogólnopolskiej ankiety internetowej na temat małopolskich miejscowości uzdrowiskowych i miejscowości posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej, **największa część (ponad 90%) słyszała o Krynicy-Zdroju, a prawie połowa (48,2%) była w tej miejscowości.** Drugie miejsce w zestawieniu zajęła Rabka-Zdrój, o której słyszało 80,3% respondentów, a którą odwiedził co trzeci pytany w ankiecie. Po ok. 2/3 respondentów wskazało, że słyszało o Muszynie i Szczawnicy. Są to zatem miejscowości, które stanowią pewną wizytówkę grupy małopolskich gmin uzdrowiskowych jako niemal powszechnie znane w kraju, a także dość często odwiedzane. Na drugim biegunie są mniej znane uzdrowiska – Żegiestów-Zdrój, Wapienne, Złockie czy Swoszowice. Tylko 2,1% respondentów wskazało, że nie zna żadnej z przedstawionych miejscowości uzdrowiskowych.

Wykres 24. Odpowiedzi na pytania „O których małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych Pan/i słyszał/a?” oraz „W których małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych Pan/i był/a?” w ogólnopolskim badaniu ankietowym



Źródło: ogólnopolskie badanie ankietowe przeprowadzone na potrzeby diagnozy

Zbadano poziom znajomości małopolskich miejscowości uzdrowiskowych i miejscowości posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w zależności od podstawowych charakterystyk respondentów – płci, wieku, miejscowości zamieszkania, województwa zamieszkania i wykształcenia. Zmierzono to poprzez określenie średniej liczby znanych miejscowości uzdrowiskowych dla poszczególnych kategorii respondentów. Można zauważyć, że z wiekiem rośnie liczba znanych respondentom małopolskich miejscowości uzdrowiskowych – może się to wiązać z jednej strony z większym zainteresowaniem starszych osób usługami uzdrowiskowymi, z drugiej jednak także – renomą tych miejscowości u starszego pokolenia, ale brakiem dotarcia z informacją o ofercie tych miejscowości do osób

najmłodszych lub niedopasowaną ich promocją do najmłodszych grup wiekowych. **Naturalnie najwięcej małopolskich miejscowości uzdrowiskowych znają mieszkańcy województwa małopolskiego. Kolejne miejsca zajmują mieszkańcy województw południowych – lubelskiego, podkarpackiego i śląskiego.** Szczególnie ciekawa wydaje się być wysoka pozycja przedstawicieli Lubelszczyzny w zestawieniu z uwagi na fakt, że to region, który nie sąsiaduje z Małopolską, a mimo to jego mieszkańcy wykazują dużą znajomość małopolskich miejscowości uzdrowiskowych, wyższą niż mieszkańcy Podkarpacia i Śląska. Informacja o małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych w najmniejszym zakresie dociera do mieszkańców województw warmińsko-mazurskiego, lubuskiego, opolskiego i kujawsko-pomorskiego. Większość z nich to zatem regiony znacznie oddalone od Małopolski – wyjątkiem jest województwo opolskie, znajdujące się relatywnie blisko. Ponadto **więcej miejscowości uzdrowiskowych średnio znają mieszkańcy większych miast.**

Ankietowanych zapytano o ocenę różnych aspektów oferty małopolskich miejscowości uzdrowiskowych. Oceniali je oni w skali od 1 (bardzo źle) do 5 (bardzo dobrze), a także do ich dyspozycji była odpowiedź „nie mam zdania”. Poniżej – średnia ocena dla poszczególnych aspektów tej oferty (pominięto odpowiedzi „nie mam zdania”). **Wśród najlepiej ocenianych aspektów oferty uzdrowiskowej znalazły się walory przyrodnicze małopolskich miejscowości uzdrowiskowych, bezpieczeństwo, atrakcyjność turystyczna miejscowości niezwiązana z uzdrowiskiem, popularność i wizerunek miejscowości na zewnątrz oraz standard infrastruktury uzdrowiskowej i turystycznej** (baseny termalne, siłownie na wolnym powietrzu, szlaki piesze, trasy rowerowe i in.). **Z kolei najgorzej oceniane aspekty to przystępność cenowa, elementy związane z transportem – zarówno do, jak i wewnątrz miejscowości, kwestia przystosowania do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, a z aspektów bezpośrednio związanych z funkcją uzdrowiskową - standard zakładów lecznictwa uzdrowiskowego** (sanatoria, szpitale uzdrowiskowe, przychodnie uzdrowiskowe, zakłady przyrodolecznicze). Co ciekawe, odpowiedzi respondentów, którzy byli w choć jednej z małopolskich miejscowości uzdrowiskowych w większości przypadków były wyższe niż wśród ogółu osób, które słyszały o choć jednej takiej miejscowości. Potencjalnie zatem przyjazd do takiego miejsca może poprawiać sposób jego postrzegania. Wyjątkiem jest kwestia transportu wewnątrz miejscowości – respondenci, którzy mieli okazję odwiedzić choć jedną małopolską miejscowość uzdrowiskową ten aspekt ocenili słabiej niż ogół ankietowanych, którzy słyszeli o choć jednej takiej miejscowości.

Tabela 29. Średnia ocena z odpowiedzi na pytanie „Jak ocenia Pan/i poszczególne aspekty oferty małopolskich miejscowości uzdrowiskowych? (1 – bardzo źle, 5 – bardzo dobrze)?” w ogólnopolskim badaniu ankietowym

Aspekt poddany ocenie	Respondenci, którzy słyszeli o choć 1 małopolskiej miejscowości uzdrowiskowej		Respondenci, którzy byli w choć 1 małopolskiej miejscowości uzdrowiskowej	
	Średnia ocena	Liczba odpowiedzi	Liczba odpowiedzi	Liczba odpowiedzi
Jakość oferty leczenia uzdrowiskowego (turnusów, zabiegów)	4,19	700	4,23	562
Zróżnicowanie oferty uzdrowiskowej (dla osób starszych, młodszych, dzieci itp.)	4,08	719	4,12	574
Standard zakładów leczenia uzdrowiskowego (sanatoria, szpitale uzdrowiskowe, przychodnie uzdrowiskowe, zakłady przyrodolecznicze)	4,07	701	4,11	559
Standard urządzeń leczenia uzdrowiskowego (pjalnie uzdrowiskowe, tężnie, parki, ścieżki ruchowe)	4,15	726	4,19	584
Standard infrastruktury uzdrowiskowej i turystycznej (baseny termalne, siłownie na wolnym powietrzu, szlaki piesze, trasy rowerowe i in.)	4,20	743	4,23	601
Atrakcyjność turystyczna miejscowości niezwiązana z uzdrowiskiem	4,26	830	4,27	647
Baza noclegowa	4,17	804	4,17	640
Baza gastronomiczna	4,14	807	4,15	641
Dostępność transportowa do miejscowości	3,93	800	3,93	629
Transport wewnątrz miejscowości	3,90	753	3,88	610
Przystępność cenowa	3,66	800	3,69	638
Walory kulturalne miejscowości	4,19	827	4,21	646
Walory przyrodnicze miejscowości	4,42	838	4,45	649
Bezpieczeństwo	4,27	798	4,30	631

Aspekt poddany ocenie	Respondenci, którzy słyszeli o choć 1 małopolskiej miejscowości uzdrowskiej		Respondenci, którzy byli w choć 1 małopolskiej miejscowości uzdrowskiej	
	Średnia ocena	Liczba odpowiedzi	Liczba odpowiedzi	Liczba odpowiedzi
Przystosowanie do potrzeb rodzin z dziećmi	4,14	734	4,17	587
Przystosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	3,93	682	3,93	540
Przystosowanie do potrzeb seniorów	4,16	747	4,18	584
Popularność i wizerunek miejscowości na zewnątrz	4,24	814	4,26	635

na szaro – 5 najlepiej ocenianych aspektów, na pomarańczowo – 5 najgorzej ocenianych aspektów

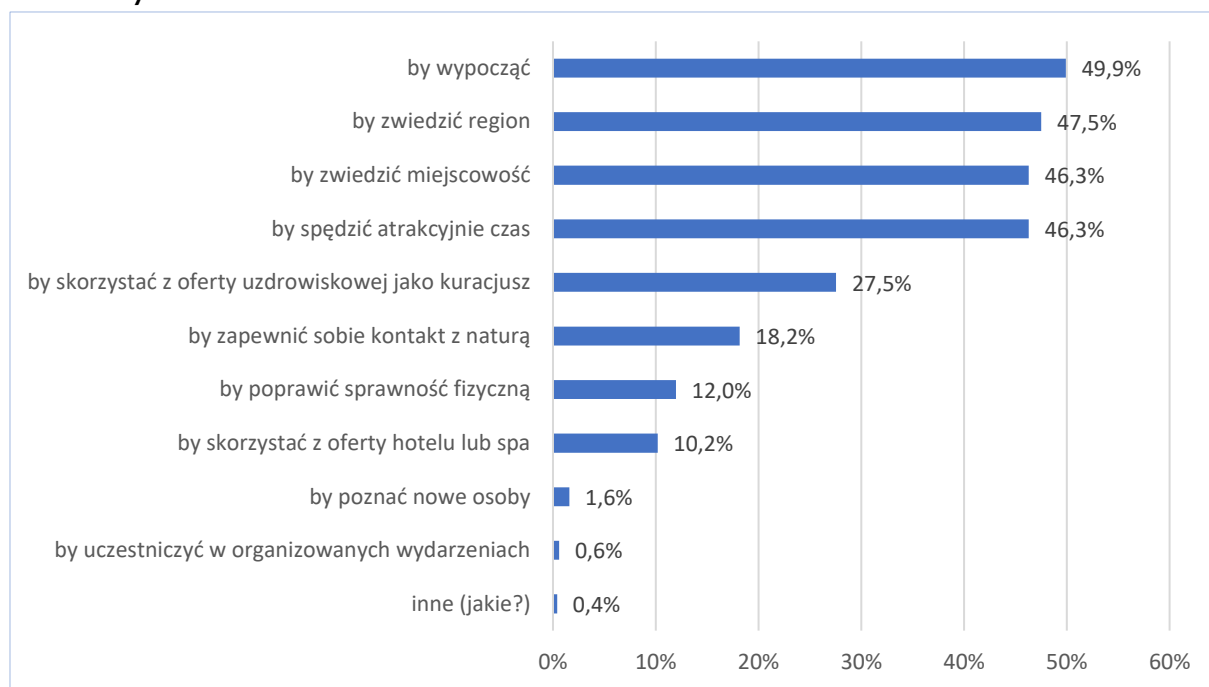
Źródło: ogólnopolskie badanie ankietowe przeprowadzone na potrzeby diagnozy.

Połowa respondentów ogólnopolskiego badania ankietowego wyraziła chęć odwiedzenia w najbliższych 3 latach któreś z małopolskich uzdrowisk. Kolejne 38,5% nie wskazało jednoznacznej odpowiedzi w tym zakresie, a jedynie 11,4% odpowiedziało przecząco.

Mając możliwość wskazania maksymalnie 3 powodów, dla których planuje się odwiedzić małopolskie miejscowości uzdrowskie, respondenci, którzy w poprzednim pytaniu wykazali wolę takiego wyjazdu najczęściej wskazywali na chęć wypoczynku (49,9% z nich), zwiedzenia regionu (47,5%) i/lub miejscowości (46,3%), a także chęć atrakcyjnego spędzenia czasu (46,3%). Tylko 27,5% respondentów planujących wyjazd do małopolskich miejscowości uzdrowskich chce skorzystać z oferty uzdrowskiej jako kuracjusz.

Pokazuje to, jak istotny jest aspekt oferty turystycznej małopolskich miejscowości uzdrowskich, która jest pierwszym powodem, przed chęcią skorzystania z leczenia, wśród planujących odwiedzić te miejsca.

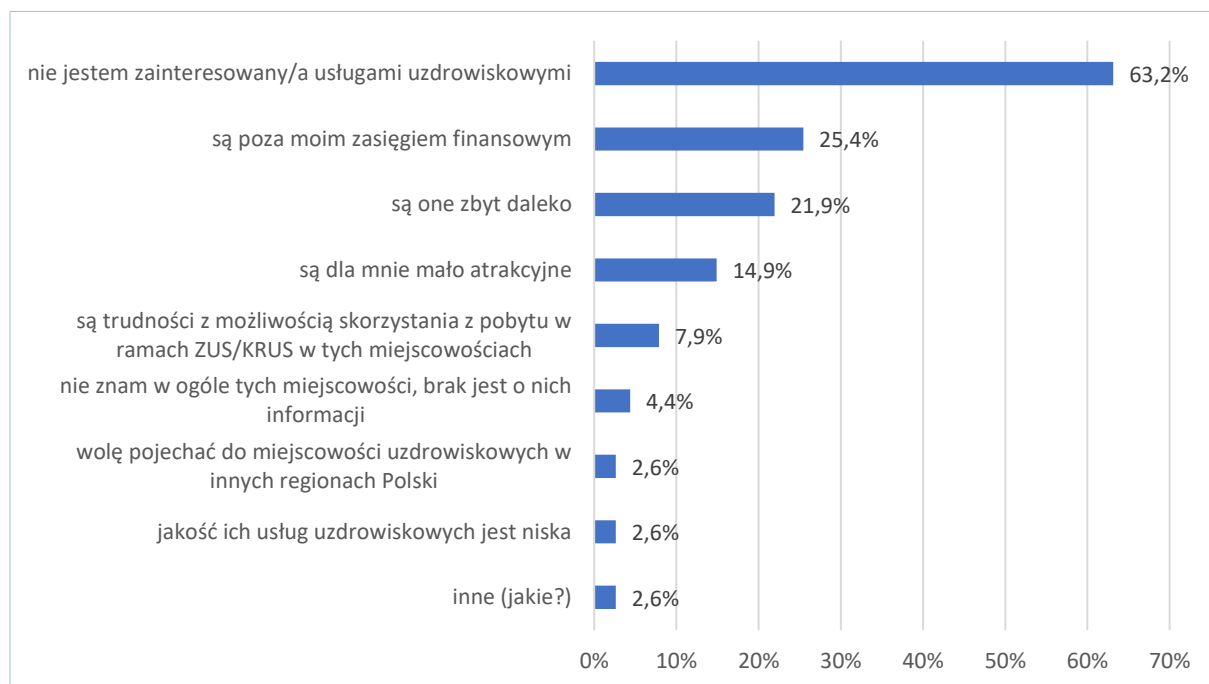
Wykres 25. Odpowiedzi na pytanie „Dlaczego planuje Pan/i odwiedzić którąś z małopolskich miejscowości uzdrowiskowych w najbliższym czasie??” w ogólnopolskim badaniu ankietowym



Źródło: ogólnopolskie badanie ankietowe przeprowadzone na potrzeby diagnozy, N = 501

Z kolei osoby, które **nie planują wyjazdu do małopolskich miejscowości uzdrowiskowych w najbliższych 3 latach**, mając do wskazania maksymalnie 3 powody takiej decyzji najczęściej wskazywały na **brak zainteresowania usługami uzdrowiskowymi (63,2%)**. W kontekście poprzedniego pytania można domniemywać, że **istnieje szansa na przekonanie tych osób do odwiedzenia małopolskich miejscowości uzdrowiskowych z uwagi na ich potencjał turystyczny**. Dla 25,4% te miejscowości są poza zasięgiem finansowym, a dla 21,9% są one **zbyt daleko**. Relatywnie niski odsetek innych odpowiedzi wskazuje, że problemem zachęcenia do przyjazdu do małopolskich miejscowości uzdrowiskowych najczęściej nie jest kwestia niskiej jakości usług uzdrowiskowych czy wysokiej konkurencji ze strony innych uzdrowisk w kraju.

Wykres 26. Odpowiedzi na pytanie „Dlaczego nie planuje Pan/i odwiedzić małopolskich miejscowości uzdrowiskowych w najbliższym czasie?” w ogólnopolskim badaniu ankietowym

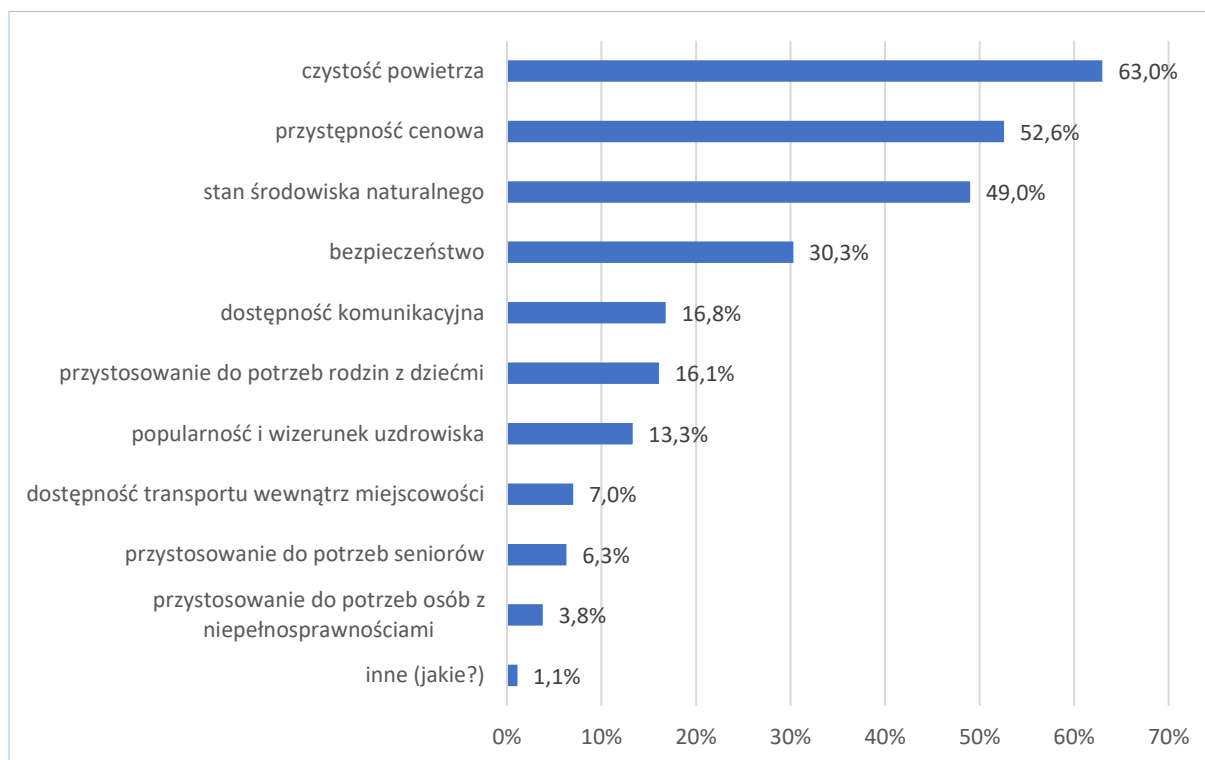


Źródło: ogólnopolskie badanie ankietowe przeprowadzone na potrzeby diagnozy, N = 114

Respondenci ogólnopolskiego badania ankietowego są bardzo podzieleni odnośnie odpowiedzi na pytanie o **częstotliwość odwiedzania ogólnie miejscowości uzdrowiskowych w Polsce**. **Największa część z nich (23,5%) wskazała, że robi to raz w roku, a kolejne 22,8% że raz na 2-3 lata.**

Odpowiedzi na pytanie o **najistotniejsze (maksymalnie 3 do wskazania przez każdego respondenta) czynniki wpływające na ocenę atrakcyjności miejscowości uzdrowiskowych** wskazują, na co w szczególności zwracać uwagę w budowie oferty turystyczno-uzdrowiskowej. To po pierwsze kwestia **czystości powietrza oraz stanu środowiska naturalnego**. Jak wskazano wcześniej, atrakcyjność przyrodnicza uważana jest za jeden z atutów małopolskich miejscowości uzdrowiskowych – warto podejmować zatem działania skoncentrowane na utrzymaniu tej mocnej strony, jak i poprawie warunków np. w zakresie jakości powietrza. W ocenie miejscowości uzdrowiskowych ważna jest także ich **przystępność cenowa**.

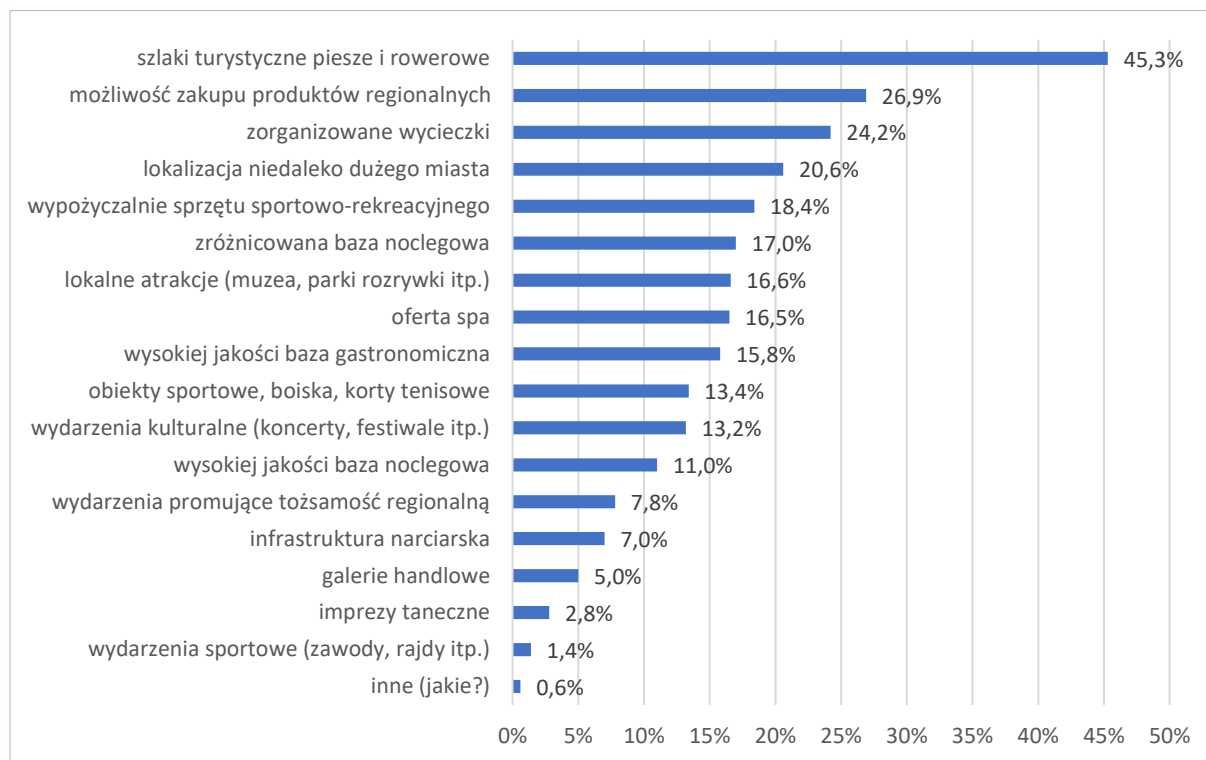
Wykres 27. Odpowiedzi na pytanie „Które czynniki są szczególnie istotne w Pana/i ocenie atrakcyjności miejscowości uzdrowiskowych?” w ogólnopolskim badaniu ankietowym



Źródło: ogólnopolskie badanie ankietowe przeprowadzone na potrzeby diagnozy, N = 1 000

Najbardziej pożądanym elementem podnoszącym atrakcyjność miejscowości uzdrowiskowych są w ocenie respondentów **szlaki turystyczne piesze i rowerowe** – wskazało na nie 45,3% ankietowanych (mając możliwość wskazania maksymalnie 3 odpowiedzi). Pokazuje to, jak istotne jest zapewnienie możliwości do podziwiania i korzystania z walorów przyrodniczych tych miejscowości, zasygnalizowane w poprzednim pytaniu. Innymi możliwościami w tym obszarze są znajdujące się także wysoko w rankingu respondentów zorganizowane **wycieczki czy wypożyczalnie sprzętu sportowo-rekreacyjnego** (np. rowerów, kijków do nordic walking itp.). Wysoko na liście elementów podnoszących atrakcyjność miejscowości uzdrowiskowych znalazła się także **możliwość zakupu produktów regionalnych** – może to wskazywać na wagę promowania tożsamości regionalnej w ofercie turystyczno-uzdrowiskowej, choć same **wydarzenia promujące tożsamość regionalną** znalazły się znacznie niżej w zestawieniu. Dla co piątego respondenta ważna jest bliskość dużego miasta w ocenie atrakcyjności miejscowości uzdrowiskowych – może się to wiązać z kwestią **dostępności komunikacyjnej**, którą poprawiać może relatywnie niewielka odległość od większego ośrodka czy też zapewnienie możliwości szerszego wachlarza rozrywek, którą zapewniać może duże miasto.

Wykres 28. Odpowiedzi na pytanie „Które z elementów w Pana/i ocenie szczególnie podnoszą atrakcyjność miejscowości uzdrowiskowych?” w ogólnopolskim badaniu ankietowym



Źródło: ogólnopolskie badanie ankietowe przeprowadzone na potrzeby diagnozy, N = 1 000

Przeanalizowano, jak wygląda zestawienie elementów podnoszących atrakcyjność miejscowości uzdrowiskowych w zależności od wieku ankietowanych. **U wszystkich grup najważniejszy element to szlaki turystyczne piesze i rowerowe**, przy czym odsetek osób wskazujących tę odpowiedź rośnie z wiekiem. Można zauważyć, jak **wyraźnie ważniejsze dla najmłodszej grupy wiekowej są wypożyczalnia sprzętu sportowo-rekreacyjnego w relacji z innymi grupami** – młode osoby najpewniej w znacznie większym stopniu stawiają na aktywny wypoczynek niż osoby po 40. roku życia. **Młodzi też częściej wskazują na ofertę spa jako ważną dla atrakcyjności miejscowości uzdrowiskowych** w relacji z innymi grupami wiekowymi. **Dla dużej części najstarszej grupy wiekowej interesujące są lokalne atrakcje takie jak muzea czy parki rozrywki, a także wydarzenia kulturalne, takie jak koncerty czy festiwale** - w przypadku innych grup wiekowych odsetek wskazujących te odpowiedzi nie przekracza 20%. Generalnie **najstarsza grupa wiekowa to osoby preferujące wyraźnie inne elementy oferty miejscowości uzdrowiskowych**, częściej wskazując także na wydarzenia promujące tożsamość regionalną, bazę noclegową czy bazę gastronomiczną. Wiedza na temat preferowanych atrakcji w miejscowościach uzdrowiskowych w zależności od wieku odwiedzających może wspomóc odpowiednie sprofilowanie oferty turystyczno-uzdrowiskowej w tych miejscach.

2.10 Potencjały i bariery małopolskich uzdrowisk

2.10.1 Potencjały

Bazując na wynikach przeprowadzonej diagnozy, opartej o analizę danych zastanych, jak i wyniki badań ankietowych, sporządzono listę potencjałów oraz barier rozwojowych małopolskich miejscowości uzdrowiskowych i miejscowości posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej.

Wśród **potencjałów** wymienić należy takie aspekty jak:

- + **wysoka znajomość małopolskiej oferty uzdrowiskowej wśród Polaków** (większości analizowanych miejscowości), w szczególności wśród osób starszych (ta grupa jako najczęściej odwiedzająca analizowane miejscowości jako kuracjusze);
- + **profile lecznicze małopolskich uzdrowisk odpowiadają na ważne i nasilające się problemy zdrowotne Polaków**, co potwierdza „Mapa potrzeb zdrowotnych”;
- + **wysokie walory przyrodnicze**, dodatkowo w dużej mierze podlegające ochronie prawnej, co wpływa korzystnie na potencjał turystyczny i uznawane jest za duży atut analizowanych terenów;
- + **dbałość o rozwój infrastruktury i systemu ochrony środowiska** przez np. zwiększanie odsetka odpadów zbieranych selektywnie czy dostępu do sieci kanalizacyjnej – szereg obserwowanych pozytywnych zmian w kierunku ochrony walorów środowiskowych w miejscowościach uzdrowiskowych;
- + **różnorodność bazy turystycznej** – od droższej i lepiej wyposażonej np. w Krynicy-Zdroju po bardziej kameralną, opartą o kwatery prywatne w mniejszych uzdrowiskach – możliwość dostosowania się do potrzeb różnych grup odbiorców i turystów;
- + **świetne warunki do uprawiania wielu dyscyplin sportowych** (sporty zimowe, wodne, kolarstwo, bieganie), pozwalające na przyciągnięcie do analizowanych miejscowości sympatyków aktywnego wypoczynku w różnych jego formach;
- + **wielkość zabytków**, w tym także związanych z długoletnią uzdrowiskową historią (np. zespół uzdrowiskowy w Swoszowicach, pijalnie w Krynicy-Zdroju, budynek Domu Zdrojowego w Żegiestowie-Zdroju czy Sanatoria w Szczawnicy i Żegiestowie-Zdroju), stanowiących atrakcje turystyczne, jak i decydujące o wyjątkowym charakterze poszczególnych miejscowości;
- + **wielkość grup etnograficznych**, różniących się od siebie gwarą, strojem, folklorem muzycznym i tanecznym, obrzędami i zwyczajami, z których spuścizny czerpać można dla rozwoju kulturalnego i turystycznego analizowanych miejscowości;

- + obecność w kalendarzu wydarzeń analizowanych miejscowości **impresz kulturalnych**, często o charakterze nawet międzynarodowym (np. Europejski Festiwal im. Jana Kiepury w Krynicy-Zdroju), które odpowiednio wypromowane mogą przyciągać nowych odwiedzających;
- + w przypadku części miejscowości - **unikatowe instytucje kultury** wpisujące się w klimat i budujące specyfikę małopolskich miejscowości uzdrowiskowych, oferujące ciekawe możliwości spędzania czasu wolnego (np. Muzeum Nikifora w Krynicy-Zdroju, Muzeum Orderu Uśmiechu i teatr lalkowy Rabcio w Rabce-Zdroju);
- + **znaczący udział podmiotów gospodarczych działających w obszarze zakwaterowania i usług gastronomicznych w strukturze przedsiębiorstw**, dających zasoby dla rozwoju funkcji turystycznej;
- + **zwiększenie możliwości pozyskania kadr medycznych lokalnie w związku z rozwojem edukacji na poziomie wyższym w zawodach medycznych w Nowym Sączu i Nowym Targu.**

2.10.2 Bariery

Z kolei wśród **barier** wymienić należy takie aspekty jak:

- **ujemny przyrost naturalny, zmniejszanie się liczby ludności** i odpływ kadr – zmniejszający się potencjał w postaci kapitału ludzkiego;
- **zbyt mała rozpoznawalność funkcji uzdrowiskowej w miejscowościach uzdrowiskowych**, co uwidacznia się poprzez wskazywanie przez odwiedzających jako główne elementy przyciągające atrakcji innych niż np. parki zdrojowe, pijanie, domy zdrojowe (te często pozostają na drugim planie, w sytuacji, w której powinny przesądzać o charakterze tych miejsc);
- **mniejsza znajomość oferty małopolskich uzdrowisk u osób młodych** (według wyników ogólnopolskiej ankiety);
- **problemy z jakością powietrza i wód**, wpływające negatywnie na atrakcyjność przyrodniczą, turystyczną, ale i potencjał uzdrowiskowy;
- **nierównomierne wyposażenie miejscowości uzdrowiskowych w urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego**;
- **deficyty w ogólnodostępnej infrastrukturze turystycznej** potwierdzającej charakter miejscowości i umożliwiającej atrakcyjne spędzanie wolnego czasu w przestrzeni publicznej (np. tereny zielone, ścieżki spacerowe, promenady, plaże nadrzeczne, wieże widokowe, place zabaw, tereny rekreacyjne, tory rowerowe w tym pumtracki, trialparki, itp.);

- nadal widoczne braki w odpowiednim zabezpieczeniu wyjątkowych walorów przyrodniczych poprzez odpowiednią infrastrukturę i systemy, co wpływa negatywnie na jakość środowiska naturalnego;
- konsekwencje pandemii COVID-19 np. dla obszaru kultury, turystyki i ochrony zdrowia - widoczny „zastój” i brak powrotu do sytuacji sprzed pandemii, wymagający zdynamizowania;
- w większości analizowanych gmin ciężar budowania oferty kulturalnej spoczywający na centrach, domach i ośrodkach kultury oraz bibliotekach – brak innych instytucji kultury, które mogłyby dodatkowo przyciągnąć turystów (np. muzea, miejsca rozrywki);
- spowolnienie tempa rozwoju przedsiębiorczości – niższa niż w latach wcześniejszych liczba noworejestrujących się podmiotów gospodarczych przy wzrostowym trendzie wyrejestrowujących się, co może wpływać negatywnie np. na rynek pracy, dostęp do usług, potencjał inwestycyjny gmin itp.;
- słaba dostępność transportowa zarówno do, jak i wewnątrz miejscowości.

Poniżej w analizie barier i potencjałów zaprezentowano w uproszczonej formie analizy SWOT zawierającej identyfikację mocnych i słabych stron małopolskich uzdrowisk oraz szans i zagrożeń jakie się przed nimi jawią.

Tabela 30. Analiza SWOT

Mocne strony	Słabe strony
1. Bogate zasoby naturalne małopolskich uzdrowisk, w tym zróżnicowana dostępność wód leczniczych. 2. Różnorodność profili leczniczych w oparciu o występujące naturalne surowce lecznicze. 3. Mniejsza sezonowość usług uzdrowiskowych niż usług turystycznych. 4. Posiadany potencjał przyrodniczo-krajobrazowy – wielość atrakcyjnych obszarów chronionych, góry, jeziora, rzeki). 5. Bogata (w przeważającej części uzdrowisk) oferta sportowo-rekreacyjna sprzyjająca budowie produktów turystyki aktywnej. 6. Duża liczba obiektów uzdrowiskowych o zróżnicowanym standardzie (w większości małopolskich uzdrowisk) oraz stale unowocześniana baza zabiegowa. 7. W większości małopolskich uzdrowisk bogata i zróżnicowana oferta noclegowa i gastronomiczna.	1. Braki w ogólnodostępnej infrastrukturze urządzeń uzdrowiskowych. 2. Niewystarczająca obecność oferty uzdrowiskowej w ofercie turystycznej. 3. Niska jakość powietrza w części małopolskich uzdrowisk, szczególnie w sezonie grzewczym. 4. Zróżnicowana rozpoznawalność marki uzdrowisk poprzez wieloprofilowość, brak rozpoznawalnej specjalizacji zakładów lecznictwa uzdrowiskowego. 5. Zróżnicowana jakość usług świadczonych przez zakłady lecznictwa uzdrowiskowego i brak standaryzacji usług i obiektów. 6. Niski poziom komercjalizacji usług leczniczych. 7. Niewystarczający poziom integracji lokalnych interesariuszy i zintegrowanego zarządzania marketingowego marką małopolskich uzdrowisk. 8. Oferta produktowa nie zawsze dostosowana do zróżnicowanych potrzeb odbiorców.

8. Walory kulturowe i historyczne gmin uzdrowiskowych, cenne zabytki kultury materialnej i duchowej, interesująca historia regionu. 9. Dziedzictwo kulturowe oraz tradycje ludowe jako baza do kreowania i do rozwoju produktów turystyki kulturowej. 10. Urozmaicona oferta kulturalna (organizacja wydarzeń, imprez kulturalnych, rozrywkowych, sportowych), liczne inicjatywy kulturalne o randze ogólnopolskiej, a nawet międzynarodowej. 11. Posiadanie dodatkowych źródeł finansowania z tytułu posiadanego statusu miejscowości uzdrowiskowej (opłata uzdrowiskowa, dotacja uzdrowiskowa) 12. Duży potencjał gmin uzdrowiskowych w zakresie kreacji produktów turystycznych. 13. Rozwinięta przedsiębiorczość w branży usługowej związanej z turystyką i rekreacją, w tym SPA & Wellness w części gmin uzdrowiskowych. 14. Duża aktywność organizacji działających na szczeblu regionalnym i lokalnym, szczególnie w aspekcie promocji i marketingu produktów turystycznych. 15. Proturystyczne nastawienie społeczności lokalnej - władza, podmioty gospodarcze, społeczeństwo.	9. W części uzdrowisk niski standard bazy noclegowej obiektów świadczących usługi uzdrowiskowe. 10. Brak oferty pozasezonowej na terenie części uzdrowisk. 11. Wciąż słabo przygotowana kadra do obsługi ruchu uzdrowiskowego i turystycznego. 12. Ciągłe zbyt słabo rozwinięta infrastruktura turystyczno-rekreacyjna (w tym zbyt mało atrakcyjnie zagospodarowanych terenów zielonych). 13. Słaba koordynacja działań w zakresie ładu przestrzennego i estetyki przestrzeni turystycznej w kontekście budowania konkurencyjnego produktu uzdrowiskowego. 14. Deficyty w zakresie efektywnej współpracy pomiędzy władzami samorządowymi, organizacjami pozarządowymi i branżą na rzecz tworzenia produktu uzdrowiskowego. 15. Problemy części podmiotów uzdrowiskowych z kontraktacją świadczeń dla kuracjuszy z refundacją publicznego płatnika. 16. Duża sezonowość w wiodących branżach towarzyszących (usługach restauracyjnych, hotelarskich itp.). 17. Ponoszenie wyższych kosztów związanych z koniecznością utrzymania publicznie dostępnych urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego. 18. Pojawiające się sygnały o niezadowoleniu lokalnej społeczności inwestowaniem głównie w infrastrukturę uzdrowiskową i turystyczną. 19. Brak oferty „dla zdrowia i urody” dla mniej zamożnych turystów.
Szanse	Zagrożenia
1. Wzrost zainteresowania turystyką uzdrowiskową oraz większe zapotrzebowanie na profilaktykę chorób i lecznictwo uzdrowiskowe oraz turystykę Spa & Wellness. 2. Moda na zdrowy, aktywny tryb życia oraz na korzystanie z usług typu Wellness i SPA. 3. Zmiany demograficzne – wydłużająca się średnia długość życia oraz powszechne oczekiwanie spędzania ostatnich lat życia w dobrym zdrowiu i dobrej kondycji.	1. Konkurencja na rynku usług uzdrowiskowych i turystycznych w innych regionach Polski i Europy. 2. Postępujący kryzys i przeznaczanie mniejszych środków w budżecie domowym na atrakcje typu wypoczynek czy pobyty typu wellness czy SPA. 3. Postępujący kryzys gospodarczy i niestabilna sytuacja międzynarodowy (wojna na Ukrainie). 4. Powszechny wzrost cen produktów i usług. 5. Brak wspólnej polityki promocyjnej na poziomie ponadlokalnym.

4. Coraz większe zapotrzebowanie na krótki i intensywny wypoczynek weekendowy. 5. Budowanie złożonych (kompleksowych i zróżnicowanych) ofert w oparciu o współpracę kilku ofert różnych podmiotów. 6. Możliwość pozyskiwania funduszy zewnętrznych na rozwój infrastruktury turystycznej i uzdrowskiej oraz technicznej, a także na inwestycje prywatne. 7. Wzrost zainteresowania gminami uzdrowskimi przez inwestorów zewnętrznych działających w zakresie turystyki, rekreacji i lecznictwa czy SPA & Wellness. 8. Podwyższenie jakości świadczonych usług spowodowane rosnącą konkurencją podmiotów leczniczych i turystycznych. 9. Wprowadzanie rozwiązań opartych na technologiach Smart City. 10. Funkcjonowanie dwóch uczelni zawodowych kształcących kadry dla działalności uzdrowskiej i turystycznej w powiatach z największą liczbą uzdrowsk. 11. Różnorodność potencjału uzdrowskiego małopolskich uzdrowsk jest szansą na kształtowanie zróżnicowanej oferty dostosowanej do zamożności i oczekiwań różnych grup odbiorców. 12. Dostępność alternatywnych form finansowania działań prorozwojowych przez samorządy uzdrowskie, m.in. z wykorzystaniem formuły PPP.	6. Niska skłonność – części właścicieli obiektów - do unowocześniania i rozwijania produktu uzdrowskiego i turystycznego. 7. Niska skłonność do wprowadzania innowacji w lecznictwie uzdrowskim (słaba współpraca przedsiębiorstw uzdrowskich z sektorem naukowo-badawczym). 8. Koncentracja zakładów uzdrowskich na pacjentach z kontraktów publicznego płatnika. 9. Problemy kadrowe w urzędach gmin uzdrowskich – mały zasób dobrze przygotowanych kadr do kreowania i rozwijania produktu turystycznego, uzdrowskiego i kształtowania długofalowej polityki rozwoju. 10. Ograniczone możliwości finansowe gmin oraz lokalnej branży uzdrowskiej i turystycznej, hamujące rozwój inwestycji. 11. Brak koordynacji działań wielu podmiotów aktywnych w sferze turystyki uzdrowskiej. 12. Migracja młodych, zdolnych ludzi do większych aglomeracji, w konsekwencji problemy kadrowe operatorów obiektów uzdrowskich, turystycznych i branż współpracujących z turystyką.
---	---

2.11 Wyzwania i potrzeby stojące przed małopolskimi uzdrowskami

W oparciu o katalog potencjałów i barier jakie zidentyfikowano dla małopolskich miejscowości uzdrowskich i miejscowości posiadających status obszaru ochrony uzdrowskiej, analizę SWOT, jak i wyniki badań ankietowych, wskazujące na preferencje odnośnie potrzeb rozwoju i wizji budowania charakteru tych miejscowości, sporządzono katalog wyzwań i potrzeb dla rozwoju analizowanych podmiotów.

Wyzwania i wiążące się z nimi potrzeby zmian dla małopolskich miejscowości uzdrowskich i miejscowości posiadających status obszaru ochrony uzdrowskiej to:

- **wykorzystanie zmian demograficznych zachodzących w kraju i Europie dla rozwoju miejscowości uzdrowskich** - konieczność dostosowania wielu usług do potrzeb

osób starszych i z niepełnosprawnością, w tym – oferty uzdrowiskowej i turystycznej, przygotowanie na potencjalnie rosnący popyt na usługi uzdrowiskowe;

- **zahamowanie ujemnego salda migracji** – np. poprzez rozwój lokalnego rynku pracy, usług publicznych, oferty kulturalnej dla poprawy atrakcyjności osiedleńczej;
- **pobudzanie wzrostu świadomości na temat uzdrowiskowego charakteru analizowanych miejscowości** wobec często niskiego poziomu tej świadomości u turystów poprzez rozwój obiektów i miejsc związanych z uzdrowiskowym charakterem (np. parki zdrojowe, pijanie, domy zdrojowe) - budowa, rozbudowa lub modernizacja parków zdrojowych postulowana przez respondentów ankiety przeprowadzonej w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w szczególności w Czarnym Dunajcu, Swoszowicach i Szczawnicy;
- **zwiększenie świadomości odnośnie oferty uzdrowiskowo-turystycznej mniej znanych aktualnie uzdrowisk** (np. Żegiestów-Zdrój, Wapienne, Złockie, Swoszowice);
- **promocja małopolskiej oferty uzdrowiskowej wśród osób młodych** – poprawa kanałów dotarcia, dostosowanie oferty do tej grupy osób, w tym do specyficznych potrzeb rodzin z dziećmi;
- **promocja zdrowego i aktywnego stylu życia**, wykorzystując wyjątkowe warunki do uprawiania np. kolarstwa, biegania, sportów zimowych i wodnych i in. poprzez rozbudowę, lepsze oznaczanie i promocję szlaków pieszych i rowerowych, zapewnienie dostępu do sprzętu sportowego itp.;
- **zwiększenie liczby urządzeń uzdrowiskowych w przestrzeni publicznej** (m.in. parki zdrojowe, tężnie, pijalnie, ścieżki zdrowia, miejsc do helioterapii) - postulowane przez respondentów ankiety przeprowadzonej w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej (tężnie w szczególności w Czarnym Dunajcu, Piwnicznej-Zdroju, Swoszowicach, Szczawnicy i Wysowej-Zdroju według wyników tej ankiety);
- **rozwój publicznej infrastruktury turystycznej** (m.in. szlaki piesze, ścieżki rowerowe, nordic walking, ruchowe i spacerowe, trasy narciarstwa biegowego, mała infrastruktura wzdłuż rzek i deptaków, pumptrucki, place zabaw, siłownie na wolnym powietrzu);
- **rozwój komercyjnej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej** (m.in. wyciągi, trasy narciarskie, baseny i kąpieliska);
- **wyeksponowanie walorów środowiska naturalnego**, uznawanych za jedno z większych atutów tych terenów poprzez rozwój szlaków pieszych i rowerowych, ale

też miejsca prezentacji tych walorów takich jak wieże widokowe, platformy, deptaki, promenady (np. wzdłuż rzek) itp. – te ostatnie także w kontekście podziwiania walorów kulturowych, zapoznawania się z regionalnym charakterem czy spokojnego wypoczynku np. dla osób starszych czy rodzin z dziećmi;

- **dalszy rozwój publicznych terenów zielonych**, w tym parków zdrojowych i obszarów o wysokiej waloryzacji turystyczno-uzdrowiskowej;
- **większa dbałość o jakość środowiska naturalnego**, w tym w szczególności o jakość powietrza;
- **poprawa wizerunku miejscowości uzdrowiskowych** związana z **negatywnymi stereotypami** związanymi z **jakością powietrza**;
- **dobór kanałów dotarcia do wieku osób, do których chce się trafić z informacją o ofercie turystyczno-uzdrowiskowej** – Internet, w tym social media dla najmłodszych, telewizja dla starszych dorosłych i seniorów, lekarze i „poczta pantoflowa” dla seniorów;
- **przystosowanie oferty turystyczno-uzdrowiskowej do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami**, w tym osób z niepełnosprawnością, szczególnie w kontekście zmian demograficznych;
- **rozwój całorocznej oferty spędzania czasu wolnego**, w tym dla rodzin z dziećmi, **a także oferty spędzania czasu w godzinach wieczornych** dla zapewnienia całorocznej, a potencjalnie także całodobowej aktywności i atrakcyjności analizowanych miejscowości;
- **ponowna aktywizacja obszaru kultury po zastoju związanym z pandemią COVID-19** poprzez intensyfikację organizacji imprez kulturalnych i sportowych, aktywności centrów, domów i ośrodków kultury, działalności grup artystycznych, szczególnie w kontekście oferty turystyczno-uzdrowiskowej, którą wzbogacają tego typu inicjatywy, w tym także promocja na szerszą skalę kalendarza imprez kulturalnych dla przyciągnięcia większej liczby odwiedzających i promowania miejscowości;
- **promocja i prezentacja tożsamości regionalnej** poprzez wydarzenia, prezentację lokalnej kultury i umożliwienie zakupu produktów regionalnych;
- **poprawa dostępności transportowej**.

3 Cele partnerstwa i ich operacjonalizacja

Cel ogólny (misja), cel strategiczny oraz cele szczegółowe są wynikiem prac diagnostycznych oraz warsztatowych, w których udział wzięli samorządowcy, pracownicy jednostek

organizacyjnych, przedstawiciele różnych sektorów oraz osoby zaangażowane i zainteresowane działaniami rozwojowymi Partnerstwa (interesariusze) „Stowarzyszenia Gmin Uzdrawiskowych Rzeczypospolitej Polskiej Oddział Regionalny w Małopolsce”, w tym w szczególności Zespół doradczy partnerów społeczno-gospodarczych (tzw. Ciało Doradcze) powołany specjalnie na potrzeby przygotowania i wdrożenia „Strategii terytorialnej IIT na lata 2021-2027 dla uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej w Małopolsce”.

Partnerstwo zdiagnozowało kluczowe problemy, ale też szereg potencjałów, a w konsekwencji odpowiadające im wyzwania w zakresie wzmocnienia małopolskiego produktu turystycznego i rozwijania obszarów o szczególnych walorach i potencjale, a za takie samorząd regionalny od wielu już lat uznaje małopolskie miejscowości uzdrowiskowe.

To nie tylko – w przeważającej większości – miejsca o wieloletniej już tradycji uzdrowiskowej i bogatej historii, ale także swoisty znak rozpoznawczy regionu. Małopolskie kurorty uzdrowiskowe to miejsca o niebanalnej, często zabytkowej architekturze, atrakcyjnym położeniu ze względu na walory klimatyczne, przyrodnicze i turystyczne. Miejscowości uzdrowiskowe zlokalizowane są głównie na obszarach górskich, leżących w południowej części Województwa Małopolskiego (wyjątkiem są centralnie położone Swoszowice), co sprawia, iż ich dostępność komunikacyjna jest gorsza od bardziej centralnych i lepiej skomunikowanych obszarów Małopolski. Profil rozwojowy tych miejscowości i wyższe standardy ochrony środowiska sprawiają, iż rozwój przemysłu – w tradycyjnym jego rozumieniu – nie jest na tych terenach ani możliwy, ani pożądany. Stąd tak ważne jest – biorąc pod uwagę istotne znaczenie rozwoju branży uzdrowiskowej oraz dużą koncentrację na terenie województwa tej cennej formy lecznictwa – posiadanie długofalowej wizji i planu rozwoju małopolskiego produktu uzdrowiskowego, w tym jego wsparcie środkami publicznymi.

Z drugiej strony zarówno zjawiska ostatnich lat (pandemia), jak i procesy zachodzące na przestrzeni dłuższego czasu (starzenie się społeczeństwa, wydłużanie się czasu życia przy jednoczesnej świadomości, iż właściwa dbałość o swoje zdrowie i profilaktyka mogą istotnie wydłużyć i poprawić komfort i jakość życia osób starszych, a także systematyczne bogacenie się społeczeństwa, co przekłada się na wyższy dochód rozporządzalny, który może być przeznaczony na usługi związane z profilaktyką i ochroną zdrowia), sprawiają, iż przed Małopolską rysuje się ogromna szansa rozwoju turystyki uzdrowiskowej, która będzie wspomagać sektor ochrony zdrowia w realizacji jego misji.

Ważnym uzupełnieniem rozwoju funkcji uzdrowiskowej, jest także szeroko rozumiane wzmocnienie i rozwijanie funkcji turystycznych małopolskich uzdrowisk, bo tylko taki synergiczny rozwój tych miejscowości zapewni duże zainteresowanie ofertą tych miejscowości, co w sposób bezpośredni przełoży się na rozwój lokalnej przedsiębiorczości, tworzenie atrakcyjnych miejsc pracy, zatrzymanie zjawiska depopulacji (szczególnie ludzi młodych, którzy poszukują lepszych warunków do życia), a także wzmocni finanse samorządów lokalnych z racji rosnącej bazy podatkowej.

Przemyślane, zaplanowane na wiele lat do przodu i dobrze komunikowane zamierzenia samorządów w zakresie stwarzania jeszcze lepszych warunków do budowania i rozwijania produktów turystycznych i uzdrowiskowych przyczynią się do śmielszych i bardziej synergicznych planów inwestycyjnych lokalnego biznesu oraz osób i instytucji zamierzających włączyć się w procesy rozwojowe miejscowości i gmin.

Jednocześnie rozwój atrakcyjnej bazy hotelowej i sanatoryjnej, coraz szerszy wachlarz usług dostępnych w obiektach uzdrowiskowych i sanatoryjnych, diagnostyka wykorzystująca najnowsze zdobycze nauki i technologii, specjalistyczne (tematyczne) turnusy zdrowotno-rehabilitacyjne, rozbudowana oferta turystyczno-sportowo-rekreacyjna, szersze otwieranie się na turystykę biznesową i konferencyjną – to spodziewana odpowiedź obecnych i przyszłych gestorów bazy uzdrowiskowo-turystycznej na wiarygodne plany rozwoju miejscowości uzdrowiskach i nowe podejście do definiowania sektora uzdrowiskowego w Małopolsce.

Jest zatem opracowana „Strategia” swego rodzaju „mapą drogową” która przy udziale zainteresowanych stron (samorządów, gestorów bazy uzdrowiskowej i turystycznej, organizacji pozarządowych i instytucji naukowych) wyznacza cele i kierunki, a także przypisuje im konkretne zadania (projekty), których suma – w dłuższej perspektywie czasu – ma poprawić warunki do wszechstronnego rozwoju społeczno-gospodarczego z wykorzystaniem endogenicznych potencjałów gmin posiadających status uzdrowiska i status obszaru ochrony uzdrowiskowej, wzmacniać małopolski produkt uzdrowiskowy i budować przewagę konkurencyjną Małopolski.

3.1 Cel ogólny (misja) Partnerstwa

Misja Partnerstwa jest celem nadrzędnym i niezmiennym w całym okresie jego trwania. Misja wyznaczona przez Partnerstwo tworzone przez Stowarzyszenie Gmin Uzdrowiskowych RP Oddział Regionalny w Małopolsce oparta jest o kluczowe wartości, które w opinii partnerów najpełniej przyczynią się do rozwoju małopolskiego produktu uzdrowiskowego, jako marki regionalnej, przyczyniając się tym samym do rozwoju każdego z partnerów oraz mieszkańców i podmiotów gospodarczych działających na obszarze gmin tworzących Partnerstwo.

Misja:

Zrównoważony rozwój małopolskich uzdrowisk w oparciu o endogenne potencjały dla rozwoju małopolskiego produktu uzdrowiskowego i turystycznego

Partnerstwo koncentruje swoje działania wokół rozwoju ogólnodostępnej infrastruktury związanej z wykorzystaniem i rozwojem specyficznych walorów miejscowości uzdrowiskowych. Rozwijana będzie zatem zarówno publiczna infrastruktura urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego, jak i ogólnodostępna infrastruktura turystyczna oraz kulturalna, które wspólnie tworzyć będą warunki do dalszego, zrównoważonego rozwoju małopolskich uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej. Rozwój tej infrastruktury winien bazować,

wykorzystywać i twórczo przetwarzać lokalne potencjały oraz walory kulturowe i przyrodnicze. Uzupełnieniem działań związanych z infrastrukturą uzdrowiskową i turystyczną powinno być podejmowanie działań związanych z dbałością o zachowanie najwyższych standardów środowiskowych, jako elementu, który powinien być integralną częścią nowoczesnej i konkurencyjnej oferty uzdrowiskowo-turystycznej.

Wydaje się, iż tak zarysowane podejście do rozwoju gmin posiadających status uzdrowiska i status obszaru ochrony uzdrowiskowej, definiowane poprzez rozwój ogólnodostępnej infrastruktury uzdrowiskowej i turystycznej, daje największy potencjał dla tworzenia warunków do podejmowania aktywności przez lokalnych przedsiębiorców i mieszkańców, a tym samym na osiągnięcie zwielokrotnionego efektu w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego gmin należących do Partnerstwa oraz tworzenia konkurencyjnego – względem innych regionów – małopolskiego produktu uzdrowiskowego.

W brzmieniu misji podkreślenia wymaga przymiotnik „zrównoważony”. Partnerzy interpretują go w duchu wyzwań milenijnych stawianych przez ONZ jako **rozwój gospodarczy z poszanowaniem środowiska budowany w partnerstwie ze społecznością lokalną**. W zakresie środowiska oznacza to ochronę zasobów naturalnych, efektywność energetyczną, ograniczenie emisji, wykorzystanie OZE, budowanie lokalnej demokracji energetycznej. W zakresie społeczności lokalnej rozwój gospodarczy powinien bazować na lokalnym kapitale ludzkim, prowadzić do wzrostu zatrudnienia i przyczyniać się do tworzenia wyższej jakości miejsc pracy oraz do poprawy warunków życia mieszkańców.

Podejście to jest także zbieżne z wynikami przeprowadzonej diagnozy, a w szczególności zdefiniowanymi w niej barierami i potencjałami małopolskich uzdrowisk, a w konsekwencji wyzwaniem stojącymi przed nimi.

3.2 Cel strategiczny i cele operacyjne Partnerstwa

W procesie strategicznym prowadzonym przez Grupę Roboczą z udziałem Rady Partnerstwa oraz przy zaangażowaniu interesariuszy, w tym Zespołu doradczego partnerów społeczno-gospodarczych (warsztaty diagnostyczne, warsztaty strategiczne, badania ankietowe, konsultacje robocze i konsultacje społeczne strategii), w myśl zasady koncentracji działań określono tylko jeden cel strategiczny oraz powiązane z nim cele operacyjne.

Tabela 31. Cel strategiczny wraz z celami operacyjnymi

Cel strategiczny	Cele operacyjne
Rozwinięta ogólnodostępna infrastruktura uzdrowiskowa i turystyczna podnoszą atrakcyjność gmin uzdrowiskowych dla kuracjuszy, turystów i inwestorów	1. Nowoczesna i atrakcyjna publiczna infrastruktura urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego na obszarach uzdrowisk i obszarach ochrony uzdrowiskowej.
	2. Rozbudowana publiczna infrastruktura turystyczna na obszarze uzdrowisk i obszarach ochrony uzdrowiskowej, bazująca na lokalnych potencjałach oraz walorach kulturowych i przyrodniczych, wzbogacająca ofertę uzdrowiskową.
	3. Wykorzystanie bogatych zasób dziedzictwa kulturowego dla uatrakcyjnienia oferty turystyczno-uzdrowiskowej.

Źródło: opracowanie własne

Partnerzy i ich interesariusze określając cel strategiczny i cele operacyjne koncentrowali się na definiowaniu ich w taki sposób, by w największym stopniu przyczyniały się do rozwoju produktu uzdrowiskowo-turystycznego samego w sobie, a równocześnie stwarzały zachętę do inwestowania w rozwój szeroko rozumianej infrastruktury turystycznej i uzdrowiskowej z wykorzystaniem środków pochodzących od lokalnych przedsiębiorców i inwestorów zewnętrznych. Stąd także tak silny akcent na cele związane z jakością środowiska jako elementu, który w jeszcze większym stopniu zachęci gości do odwiedzenia małopolskich gmin uzdrowiskowych, a wraz ze wzrostem liczby turystów i kuracjuszy zwiększy potencjał inwestycyjny na obszarze tych gmin i skłonność do inwestowania kapitału prywatnego w rozwój komplementarnej oferty leczniczej, rehabilitacyjnej, hotelowej, gastronomicznej, handlowej i wszelkich usług towarzyszących rosnącej liczbie gości odwiedzających miejscowości uzdrowiskowe.

Dokonano także przeglądu dokumentów strategicznych, w tym m.in. aktualnych strategii rozwoju poszczególnych samorządów, kończących swoją ważność „Planów Rozwoju Uzdrowisk”, a także strategicznych dokumentów dziedzinowych. W większości tych dokumentów cele ogniskują się wokół wzmocnienia potencjału turystycznego i uzdrowiskowego tych miejscowości, budowania międzynarodowej renomy małopolskich uzdrowisk i podnoszenia ich zdolności do generowania innowacyjnych produktów i oferty leczniczej i rekreacyjnej. To wszystko budowane w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego oraz przyrodniczego poszczególnych gmin i uzdrowisk. Jednocześnie w dokumentach tych podkreśla się, iż rozwój produktu turystycznego i uzdrowiskowego nie jest celem samym w sobie, a ma prowadzić do poprawy jakości życia mieszkańców tych gmin dzięki uzyskaniu dostępu do atrakcyjnej i dobrze płatnej pracy oraz możliwości rozwijania lokalnej gospodarki od drobnych mikroprzedsiębiorstw, po znacząco większych graczy na rynku usług turystycznych, uzdrowiskowych, beauty & spa i wszystkich innych działalności, które związane są ze zwiększającą się popularnością gmin uzdrowiskowych i zwiększającą się liczbą gości gminy te odwiedzających.

Cele sformułowane zarówno w niniejszym dokumencie, jak i dokumentach strategicznych opisanych powyżej, zgodne są także ze „Strategią Rozwoju Województwa MAŁOPOLSKA 2030”, która w ramach obszaru „Gospodarka” w części poświęconej turystyce definiuje jeden z kierunków działań jako „Rozwój infrastruktury służącej prowadzeniu działalności turystycznej i obsłudze ruchu turystycznego, w tym: 3.2.1. „Poprawa dostępności i rozwój infrastruktury turystycznej na potrzeby turystyki miejskiej i kulturowej, aktywnej i uzdrowiskowej, biznesowej i przemysłu spotkań”, a przede wszystkim w obszarze „Rozwój zrównoważony terytorialnie” wskazuje jako jeden z Obszarów Strategicznej Interwencji także miejscowości uzdrowiskowe. Wynika to z faktu, że strategia regionalna - z uwagi na specyfikę województwa – świadomie kieruje część swoich interwencji na obszary o szczególnych walorach i potencjale, a za takie niewątpliwie należy uznać miejscowości uzdrowiskowe. Małopolska to, obok Dolnego Śląska, drugi wiodący region w Polsce z ofertą uzdrowiskową o uznanej tradycji i bogatej historii.

W konsekwencji należy podkreślić zgodność celów „Strategii terytorialnej IIT na lata 2021-2027 dla uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej w Małopolsce” zarówno z aktualnymi dokumentami na poziomie lokalnym, jak i regionalnym, w tym także dla obecnej perspektywy finansowej UE poprzez ujęcie w dokumencie „Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027” gdzie w ramach Celu Polityki 5. „Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów i inicjatyw lokalnych” zdefiniowano cel szczegółowy w brzmieniu: „(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie. (EFRR)”. Natomiast na poziomie jednego z rezultatów tego celu czytamy, iż „wsparcie infrastruktury uzdrowiskowej przyczyni się do rozwoju turystyki prozdrowotnej obejmującej pobyty związane z wykorzystaniem bogactw naturalnych”. Zapisy te mają swoje odzwierciedlenie także na poziomie „Szczegółowego Opisu Priorytetów Programu Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027” gdzie ujęto działanie 7.5. „Inne Instrumenty Terytorialne- Obszary uzdrowiskowe”, w ramach wspomnianego już celu szczegółowego 5(ii).

Strategia – w sposób pośredni - przyczyni się także do realizacji innych celów polityki, w tym przede wszystkim celu polityki 1. „Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa dzięki wspieraniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej oraz regionalnej łączności cyfrowej” – oczekuje się, iż realizacja działań wynikających bezpośrednio z opracowanej strategii IIT przyczyni się i zachęci przedsiębiorców z gmin uzdrowiskowych i obszarów ochrony uzdrowiskowej do podejmowania inicjatyw gospodarczych, które będą korzystały z efektów jakie przyniesie realizacja działań związanych z rozwojem ogólnodostępnej infrastruktury uzdrowiskowej, turystycznej i kulturalnej.

W konsekwencji oznacza to, że działania wynikające z opracowanej „Strategii terytorialnej IIT na lata 2021-2027 dla uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej w Małopolsce” w

sposób bezpośredni (cel 5) oraz pośredni (cele 1 i 2) i wynikające z nich projekty, realizują także poszczególne cele unijnej polityki spójności (poziom wspólnotowy).

Cele strategiczne Partnerstwa są zgodne z kluczowymi dokumentami strategicznymi na poziomie krajowym i tak:

- cele „**Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego (KSRR) 2030**” (poziom krajowy) koncentrują się w obszarach zbieżnych z celami wyznaczonymi przez Partnerstwo. W ramach celu 1 KSRR 2030 są to kierunki interwencji: 1.1. „Wzmocnienie szans rozwojowych obszarów słabszych gospodarczo – wschodnia Polska oraz obszary zagrożone marginalizacją” (dotyczy: Piwnicznej-Zdroju i Czarnego Dunajca [poziom krajowy] oraz Sękowej, Uścia Gorlickiego oraz Muszyny [poziom regionalny]), a także pośrednio kierunek interwencji 1.2. „Zwiększenie wykorzystania potencjału rozwojowego miast średnich tracących funkcje społeczne i gospodarcze”. W ramach celu 2 KSRR 2030 – kierunek interwencji 2.2. „Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym”. W ramach celu 3 KSRR 2030 – kierunek interwencji 3.2. „Wzmacnianie współpracy i zintegrowanego podejścia do rozwoju na poziomie lokalnym, regionalnym i ponadregionalnym”;
- średniookresowa „**Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju 2020 z perspektywą do 2030**” w swoich celach szczegółowych również wskazuje wzrost gospodarczy (I) i rozwój terytorialny (II).

Podejście zintegrowane

Definiując misję oraz cele strategiczne w ramach **podejścia zintegrowanego** uwzględniono cztery wymiary rozwoju, tj.: społeczny, gospodarczy, środowiskowy i przestrzenny. Przy czym biorąc pod uwagę specyficzny charakter „Strategii terytorialnej IIT na lata 2021-2027 dla uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej w Małopolsce” należy pamiętać, iż istotne dla pełnego obrazu analizy jest oddziaływanie projektów wdrażanych w ramach zdefiniowanych celów. Dopiero wtedy - w pełni - ujawnia się obraz ich zintegrowania zarówno w czterech wyżej przywołanych wymiarach, jak i wzajemne powiązanie projektów z obszaru różnych partnerskich gmin zaangażowanych w opracowanie dokumentu, które przełożą się po ich zrealizowaniu na podniesienie konkurencyjności małopolskiego produktu uzdrowiskowego i przyczynią się do zdynamizowania rozwoju społeczno-gospodarczego gmin uczestniczących we wdrażaniu „Strategii”.

Stąd tak ważne już na etapie prac przygotowawczych (tj. diagnostycznych) było - wspólnie z interesariuszami - precyzyjne określenie potrzeb wszystkich stron (osób i instytucji) zainteresowanych rozwojem gmin uzdrowiskowych, a następnie w oparciu o analizę potencjałów i wyzwań ujęcie takich celów, a następnie kierunków działań, które będą miały największy wpływ na aspekty społeczne, gospodarcze, środowiskowe i przestrzenno-funkcjonalne małopolskich gmin uzdrowiskowych i tych, na których ustanowiono obszar ochrony uzdrowiskowej.

W konsekwencji wskazane do realizacji projekty odnoszą się zawsze co najmniej do dwóch (i więcej) celów operacyjnych. Odrębną kwestią jest wewnętrzne zintegrowanie celów operacyjnych strategii – bez realizacji projektów, które wpływać będą na osiągnięcie więcej niż jednego celu operacyjnego nie uda się zbudować naprawdę konkurencyjnego produktu uzdrowiskowego, który będzie miał szanse skutecznie konkurować z innymi regionami uzdrowiskowymi Polski i Europy.

Partnerzy i interesariusze przywiązują dużą wagę do planowania celów i projektów w sposób funkcjonalny – **integrując** je w różnych płaszczyznach:

- po pierwsze integracja następuje na poziomie celów – wzajemne powiązania zakresu celów operacyjnych, wynikających z nich projektów oraz ich rezultatów (**integracja strategiczna**);
- po drugie, integracja na poziomie projektów i ich wiązek – przygotowywanie projektów, które są ze sobą powiązane i się wzajemnie dopełniają, a także korzystają i twórczo rozwijają projekty i ich efekty zrealizowane we wcześniejszych okresach programowania (**integracja projektowa**);
- po trzecie, integracja w obszarze działań organizacyjnych pomiędzy partnerami oraz zaangażowanie interesariuszy, szczególnie istotna rola przedsiębiorców i organizacji pozarządowych – wspólna praca nad celami, projektami oraz ich wdrażaniem, a także współpraca na etapie eksploatacji rezultatów zrealizowanych projektów (**integracja funkcjonalna**);
- po czwarte, uwzględnienie priorytetów polityki rozwojowej stanowionej na wyższym szczeblu, która oznacza spójność ze „Strategią Rozwoju Województwa Małopolska 2030”, „Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030” oraz celami polityki spójności 2021-2027 oraz na niższym szczeblu - priorytety rozwojowe poszczególnych samorządów (**integracja kontekstowa**).

Perspektywa czasowa: realizacji celów strategicznych zdefiniowanych w dokumencie to okres około siedmioletni, tj. z perspektywą do roku 2029. Przy czym przygotowanie projektów i ich gotowość do realizacji wskazują, iż w dużej mierze ten czas może być zdecydowanie krótszy, a efekty widoczne znacząco wcześniej.

Główną miarą sukcesu wdrożenia strategii jest rozwój gospodarczy obszaru Partnerstwa mierzony, w długookresowej perspektywie, wzrostem wpływów samorządów z PIT i CIT (wg. danych Ministerstwa Finansów). Natomiast z punktu widzenia regionalnego, miarą sukcesu będzie znaczące wzmocnienie małopolskiego produktu uzdrowiskowego, mierzone rozpoznawalnością marki i zwiększoną liczbą odwiedzin małopolskich miejscowości uzdrowiskowo-turystycznych. Z punktu widzenia lokalnego, miarą sukcesu będzie większa aktywność lokalnych przedsiębiorców (rozwój istniejących i powstawanie nowych przedsiębiorstw), a także wzrost poziomu i jakości życia mieszkańców gmin uczestniczących w partnerstwie mierzone m.in. odwróceniem negatywnych trendów demograficznych – stabilizacją lub wzrostem liczby ludności na terenie Partnerstwa (nie dotyczy Krakowa, gdzie

trendy te są od lat pozytywne, ale wynikają z innych uwarunkowań niż rozwój produktu turystyczno-uzdrowiskowego).

3.2.1 Cel operacyjny 1. Nowoczesna i atrakcyjna publiczna infrastruktura urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego na obszarach uzdrowisk i obszarach ochrony uzdrowiskowej

W ramach pierwszego celu operacyjnego związanego z **nowoczesną i atrakcyjną publiczną infrastrukturą urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego na obszarach uzdrowisk i obszarach ochrony uzdrowiskowej** realizowane będą projekty związane przede wszystkim z rozwojem (budową, rozbudową, modernizacją) publicznej infrastruktury urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego, w tym pijalni wód mineralnych, tężni, parków zdrojowych, ścieżek ruchowych.

3.2.2 Cel operacyjny 2. Rozbudowana publiczna infrastruktura turystyczna na obszarze uzdrowisk i obszarach ochrony uzdrowiskowej, bazująca na lokalnych potencjałach oraz walorach kulturowych i przyrodniczych, wzbogacająca ofertę uzdrowiskową

W ramach drugiego celu operacyjnego przewiduje się realizację wszelkich działań na obszarze uzdrowisk i obszarach ochrony uzdrowiskowej, które prowadzić będą do **rozbudowy publicznej infrastruktury turystycznej bazującej na lokalnych potencjałach oraz walorach kulturowych i przyrodniczych, których zasadniczą rolą będzie wzbogacenie oferty uzdrowiskowej**, a tym samym dywersyfikację gości odwiedzających miejscowości uzdrowiskowe, zwiększenie ich liczby, poszerzenie profilu osób odwiedzających te miejscowości i w konsekwencji przyczynienie się do zdynamizowania rozwoju tych miejscowości i stworzenia jeszcze lepszych warunków do rozwoju przedsiębiorczości związanej z obsługą ruchu turystycznego i uzdrowiskowego. Projekty realizowane w ramach tego celu powinny wspierać rozwój publicznej infrastruktury na potrzeb zrównoważonej turystyki i stworzenia ponadlokalnej oferty turystycznej zintegrowanej tematycznie, a także winny ogniskować się wokół takich zagadnień jak:

- rozwijanie wielofunkcyjnej infrastruktury (budowa, rozbudowa, modernizacja obiektów turystycznych oraz stref aktywności turystycznej) skoncentrowanej wokół atrakcji turystycznych, w tym m.in. platform i wież widokowych, miejsc obserwacyjnych, ścianek wspinaczkowych, amfiteatrów plenerowych, a także elementów małej architektury (jako element większego projektu) w miejscach o dużej waloryzacji turystycznej;
- lepsze połączenie atrakcji turystycznych w miejscowościach uzdrowiskowych siecią szlaków i ścieżek o funkcjach spacerowych, rowerowych, biegowych itp. Elementami takich projektów będzie mogło być też wyposażenie powstających ścieżek i szlaków w elementy małej architektury związanej z infrastrukturą szlaków (wiaty odpoczynkowe, stojaki na rowery, zaplecze sanitarne, tablice informacyjne, ujęcia wody pitnej itp.);

- wykorzystanie rzek, potoków, zbiorników wodnych dla tworzenia uzupełniającej oferty turystycznej m.in. poprzez budowę i rozbudowę kąpielisk wraz z elementami infrastruktury turystycznej np. podestów, plaż, boisk do sportów plażowych.

3.2.3 Cel operacyjny 3. Wykorzystanie bogatych zasobów dziedzictwa kulturowego dla uatrakcyjnienia oferty turystyczno-uzdrowiskowej

Z kolei w ramach trzeciego celu operacyjnego realizowane będą mogły być projekty, których celem będzie lepsze **wykorzystanie bogatych zasobów dziedzictwa kulturowego (zlokalizowanych w granicach strefy uzdrowiskowej lub obszaru ochrony uzdrowiskowej) dla uatrakcyjnienia oferty turystyczno-uzdrowiskowej**. Przewiduje się tutaj realizację projektów przyczyniających się do:

- ochrony i rozwoju zasobów dziedzictwa kulturowego (tj. zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa małopolskiego wraz z ich otoczeniem, umożliwiające zachowanie dotychczasowych lub nadanie nowych funkcji zabytkom);
- rozwój infrastruktury kultury tj. budowy, rozbudowy, przebudowy infrastruktury kultury, m.in. domów kultury, bibliotek, muzeów, klubów, świetlic, w tym wyposażenie ich w nowe technologie wzmacniające ofertę kulturalną oraz zapewnienie warunków w zakresie dostępności, m.in. dla seniorów czy rodzin z małymi dziećmi.

3.2.4 Konkluzje

Wszystkie wskazane cele operacyjne w sposób bezpośredni korespondują z Działaniem 7.5. „Inne Instrumenty Terytorialne- Obszary uzdrowiskowe” opisanym w „Szczegółowym Opisie Priorytetów Programu Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027”.

Jednocześnie należy pamiętać, iż zrównoważony rozwój miejscowości uzdrowiskowych musi zakładać także inwestycje w takie obszary jak poprawa jakości środowiska, nowoczesna polityka transportowa, podnoszenie jakości edukacji i przygotowania kadr dla działalności turystycznej i uzdrowiskowej. Warto zatem, aby samorządy gmin uzdrowiskowych wykorzystywały także inne instrumenty finansowe (regionalne, krajowe, międzynarodowe) do realizacji działań poprawiających konkurencyjność gmin uzdrowiskowych. Należy także pamiętać o ścisłej współpracy z sektorem gospodarczym, tworzeniem warunków do inwestowania przez ten sektor, a także budowania partnerstwa publiczno-prywatnego dla wspólnej realizacji działań poprawiających konkurencyjność miejscowości uzdrowiskowych i dostępnej w niej oferty uzdrowiskowej i turystycznej.

3.3 Powiązanie celów strategicznych z celami szczegółowymi FEM

W tabeli poniżej zaprezentowano korelację pomiędzy wyznaczonymi w strategii partnerstwa celami operacyjnymi „Strategii IIT”, a celami szczegółowymi zdefiniowanymi na poziomie dokumentu „Fundusze Europejskie dla Małopolski na lata 2021 – 2027”. Zaprezentowane

powiązania potwierdzają ścisły związek celów strategicznych postawionych w strategii IIT z określonymi celami szczegółowymi Programu „FEM 2021-2027”.

Tabela 32. Powiązanie celów operacyjnych w ramach celu strategicznego „Rozwinięta ogólnodostępna infrastruktura uzdrowiskowa i turystyczna podnoszą atrakcyjność gmin uzdrowiskowych dla kuracjuszy, turystów i inwestorów” z celami szczegółowymi FEM

Cele operacyjne	Cele szczegółowe FEM 2021-2027
1. Nowoczesna i atrakcyjna publiczna infrastruktura urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego na obszarach uzdrowisk i obszarach ochrony uzdrowiskowej	5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie.
2. Rozbudowana publiczna infrastruktura turystyczna na obszarze uzdrowisk i obszarach ochrony uzdrowiskowej, bazująca na lokalnych potencjałach oraz walorach kulturowych i przyrodniczych, wzbogacająca ofertę uzdrowiskową	5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie.
3. Wykorzystanie bogatych zasób dziedzictwa kulturowego dla uatrakcyjnienia oferty turystyczno-uzdrowiskowej	5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie FEM

3.4 Kluczowe produkty i rezultaty strategiczne – wskaźniki

W poniższym zestawieniu tabelarycznym wskazano weryfikowalne i mierzalne wskaźniki produktu i rezultatu w układzie poszczególnych celów Programu „FEM 2021-2027”. Ich dobór i osadzenie na gruncie dokumentu regionalnego potwierdza zgodność celów strategicznych przyjętych na poziomie „Strategia terytorialna IIT na lata 2021-2027 dla uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej w Małopolsce” z dokumentem opracowanym przez samorząd województwa małopolskiego. Ponadto dobór wskaźników został przygotowany w korelacji z wynikami opracowanej wcześniej diagnozy i odpowiada na najważniejsze zidentyfikowane tam bariery i potencjały obszaru Partnerstwa.

Tabela 33. Kluczowe produkty i rezultaty strategiczne – wskaźniki

Cele operacyjne	Cele szczegółowe FEM 2021-2027	Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu
1. Nowoczesna i atrakcyjna publiczna infrastruktura urządzeń	5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwojowi społecznego,	PLRO231 Liczba wspartych urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego (szt.)	RCR077 Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem (osoby odwiedzające/rok)

lecznictwa uzdrowiskowego na obszarach uzdrowisk i obszarach ochrony uzdrowiskowej	gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie	PLRO132 Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS) (szt.) PLRO199 Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS) (szt.)	RCR001 Miejsca pracy utworzone we wspieranych jednostkach (osoby)
2. Rozbudowana publiczna infrastruktura turystyczna na obszarze uzdrowisk i obszarach ochrony uzdrowiskowej, bazująca na lokalnych potencjałach oraz walorach kulturowych i przyrodniczych, wzbogacająca ofertę uzdrowiskową.	5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie	RCO077 Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem (szt.) PLRO132 Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS) (szt.) PLRO199 Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS) (szt.)	RCR077 Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem (osoby odwiedzające/rok) RCR001 Miejsca pracy utworzone we wspieranych jednostkach (osoby)
3. Wykorzystanie bogatych zasób dziedzictwa kulturowego dla uatrakcyjnienia oferty turystyczno-uzdrowiskowej.	5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie	RCO077 Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem (szt.) PLRO132 Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS) (szt.) PLRO138 Liczba zabytków ruchomych objętych wsparciem (szt.) PLRO139 Liczba zabytków nieruchomych objętych wsparciem (szt.) PLRO141 Liczba instytucji kultury objętych wsparciem (szt.) PLRO199 Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS) (szt.)	RCR077 Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem (osoby odwiedzające/rok) RCR001 Miejsca pracy utworzone we wspieranych jednostkach (osoby)

Źródło: opracowanie własne

4 Obszary strategicznej interwencji (OSI)

Od wielu lat, w kolejnych strategiach rozwoju województwa, tematyka rozwoju uzdrowisk jako ważnego elementu wzmacniającego małopolską markę turystyczną wybrzmiewa bardzo mocno. Nie inaczej jest w „Strategii Rozwoju Województwa MAŁOPOLSKA 2030”, w której zauważa się, iż ze względu na szczególne walory klimatyczne, przyrodnicze i krajobrazowe, a także bogactwo naturalnych surowców leczniczych, Małopolska to także, obok Dolnego Śląska, **drugi wiodący region oferty uzdrowiskowej w Polsce**. W województwie znajduje się 11 obszarów spełniających wymagania zawarte w ustawie o lecznictwie uzdrowiskowym. Lecznictwo uzdrowiskowe prowadzone jest w 47 zakładach uzdrowiskowych, które stanowią 17,7% ogólnopolskiej bazy obiektów uzdrowiskowych. Ta szczególna rola małopolskiego produktu uzdrowiskowego znalazła swój wymierny efekt nie tylko w postaci brzemienia celów strategii i jej głównych kierunków działań, w tym „3.2. Rozwój infrastruktury służącej prowadzeniu działalności turystycznej i obsłudze ruchu turystycznego: 3.2.1. Poprawa dostępności i rozwój infrastruktury turystycznej na potrzeby turystyki miejskiej i kulturowej, aktywnej i uzdrowiskowej, biznesowej i przemysłu spotkań”, ale także w wyznaczeniu na potrzeby strategii **Obszaru Strategicznej Interwencji UZDROWISKA**. Autorzy dokumentu podkreślają, iż ze względu na specyfikę województwa, bardzo ważne jest, aby interwencja kierowana była również na **obszary o szczególnych walorach i potencjale**, a za takie niewątpliwie należy uznać **miejsowości uzdrowiskowe**. Z uwagi na istotne znaczenie rozwoju branży uzdrowiskowej oraz dużą koncentrację na terenie województwa tej cennej formy lecznictwa, należy w kolejnych latach utrzymać wsparcie dla obecnych, jak i przyszłych uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej.

Cenną wskazówką dla wagi jaką przykłada samorząd regionalny, ale także jak są oceniane efekty wsparcia uzdrowisk w poprzedniej perspektywie finansowej UE w Małopolsce daje ewaluacja „ex post” 6 osi priorytetowej RPO WM 2014-2020³, w której zwrócono uwagę na kilka kluczowych zagadnień w kontekście potrzeby wsparcia uzdrowisk⁸:

- oceniono, że przyjęta logika interwencji jest trafna w odniesieniu do celów zawartych w Programie, działania odpowiadały na opisane wyzwania i potrzeby wsparcia miejscowości uzdrowiskowych;
- wskazuje się, że wdrażana interwencja przyczyniła się do podniesienia atrakcyjności inwestycyjnej miejscowości uzdrowiskowych. Szacuje się, że ich wkład w zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej uzdrowiska będzie wysoki, ponieważ nie zidentyfikowano zagrożeń w realizacji interwencji w zakładanym kształcie;

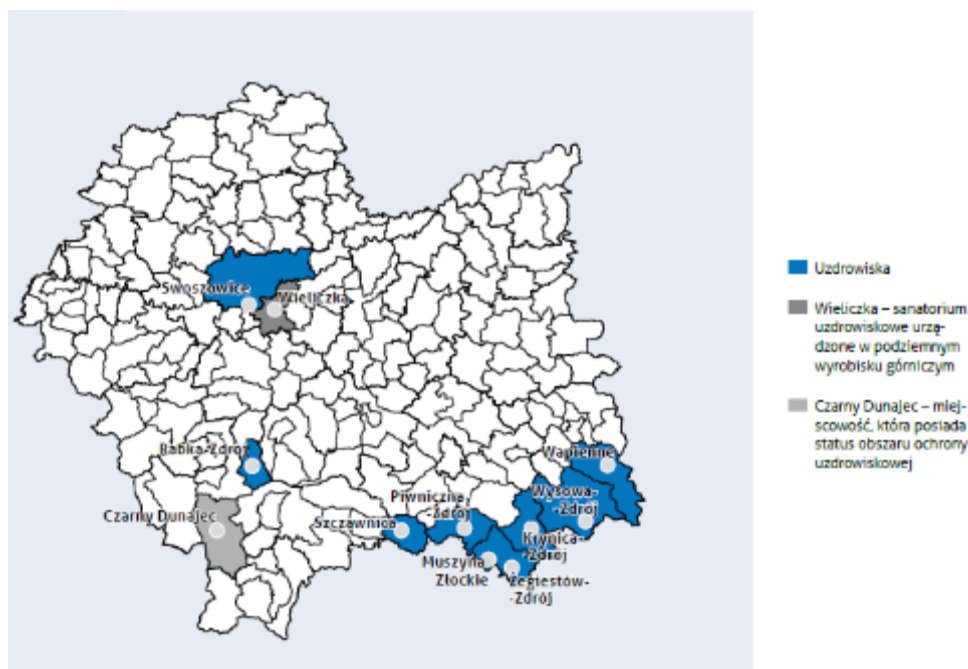
⁸ Załącznik nr 2 do Uchwały Nr 285/22 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 8 marca 2022 r. „Dodatkowe dokumenty w zakresie programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027”, cz. 2.2 „Instrumenty terytorialne w ramach programu Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027”, strony: 24 – 27.

- do realizacji tego celu przyczyniają się przede wszystkim liczne interwencje, które służą poprawie estetyki, a także i infrastruktury miejskiej;
- rosnąca liczba turystów w tym turystów komercyjnych w miejscowościach uzdrowiskowych **wskazuje na potrzebę zagospodarowania czasu wolnego**. Wysoka jakość i wielość projektów realizowanych w obszarze przemysłu czasu wolnego prowadzi do wniosku, że wdrażana interwencja prawdopodobnie przyczyni się w dużym stopniu do zwiększenia rozwoju przemysłów czasu wolnego w Małopolsce;
- zdiagnozowano, że z uwagi na **starzenie się społeczeństwa**, popyt na usługi zdrowotne będzie rósł w najbliższych latach. Szacuje się, że interwencja w znaczącym stopniu przyczyni się do zwiększenia rozwoju **turystyki uzdrowiskowej** i prozdrowotnej obejmującej wszelkie pobyty związane z wykorzystaniem bogactw naturalnych w celach zdrowotnych, profilaktycznych, rekreacyjnych oraz odnowy biologicznej w Małopolsce. Szczególnie w miejscowościach uzdrowiskowych, w których projekty zakładają bezpośrednie wykorzystanie bogactw naturalnych oraz które dzięki środkom UE znacząco poprawiły standard i jakość świadczenia usług, a wcześniej były obszarami zaniedbanymi;
- jak wynika z badania, tworzenie planów rozwoju uzdrowisk było istotnym narzędziem, które przyczyniło się do komplementarności projektów w tym obszarze. Analiza zakresów projektów oraz opinie beneficjentów pozwalają stwierdzić, że w większości projekty tworzą spójną całość na terenie danej miejscowości uzdrowiskowej;
- nie zidentyfikowano wpływu tworzenia planów rozwoju na podniesienie jakości projektów. Interwencje podejmowane w Poddziałaniu 6.3.2 niewątpliwie przyczyniają się do rozwoju miejscowości uzdrowiskowych. Pomimo niewielkich środków finansowych udało się osiągnąć efekt skali wynikający z komplementarności projektów. Istotne dla rozwoju tych miejscowości jest, że wsparcie dotyczy różnorodnych obszarów, co zapobiega jego rozproszeniu i fragmentaryczności interwencji. Możliwość realizowania różnych inwestycji przyspiesza także proces zmian w uzdrowiskach, co sprawia, że efekty będą widoczne szybciej, niż gdyby projekty były finansowane z innych źródeł;
- **mimo znaczącej skali wsparcia miejscowości uzdrowiskowych w RPO WM 2014-2020, w ramach badania zidentyfikowano dalsze potrzeby, a także trendy społecznorozwojowe, które wskazują na dalszą konieczność wsparcia małopolskich miejscowości uzdrowiskowych**. Liczba odwiedzających te miejscowości stale się zwiększa, a dane dotyczące starzenia się społeczeństwa pozwalają przewidywać, że popyt na usługi zdrowotne będzie rósł. **W efekcie konieczna jest dalsza rozbudowa infrastruktury ogólnej miejscowości uzdrowiskowych**. Z uwagi na duży ruch turystyczny infrastruktura szybciej ulega zniszczeniu i wymaga ciągłych usprawnień, w tym zwiększenia tzw. przepustowości. Dodatkowo coraz więcej osób przyjeżdża do miejscowości uzdrowiskowych w celach rekreacyjnych, nie tylko z powodów zdrowotnych;

- **zaleca się wyodrębnienie alokacji finansowej dla wsparcia uzdrowisk w przyszłym okresie programowania.** Miejscowości uzdrowiskowe, ze względu na posiadane zasoby, w tym bogactwa naturalne, a także specyficzną na tle innych obszarów ofertę turystyczną, mają także unikalne potrzeby. Biorąc to pod uwagę oraz uwzględniając wagę turystyki uzdrowiskowej dla rozwoju społeczno-gospodarczego regionu, rekomenduje się uwzględnienie miejscowości uzdrowiskowych jako Obszaru Strategicznej Interwencji.

W konsekwencji w województwie małopolskim w ramach „Strategii Rozwoju Województwa MAŁOPOLSKA 2030” (Uchwała Nr XXXI/422/20 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 17 grudnia 2020 r.) wyodrębniono 6 typów Obszarów Strategicznej Interwencji w rozumieniu zapisów „Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030”, w tym 3 typy obszarów problemowych (kategoria ta obejmuje zarówno OSI kraje, jak i OSI regionalne), 2 typy obszarów o wyjątkowym potencjale oraz 1 typ obszarów wzrostu. Jednym z obszarów o wyjątkowym potencjale są właśnie małopolskie uzdrowiska, dla których w ramach programu „Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027” dedykowano inny instrument terytorialny, w ramach którego alokowano kwotę wsparcia w wysokości 20 mln euro na rozwój ogólnodostępnych projektów wspierających rozwój funkcji uzdrowiskowych i turystycznych na obszarze stref uzdrowiskowych w gminach mających na swoim terenie miejscowości o statusie uzdrowiska (Kraków-Swoszowice, Krynica-Zdrój, Muszyna z uzdrowiskami Muszyna, Złockie i Żegiestów-Zdrój, Piwniczna, Rabka-Zdrój, Sękowa, Szczawnica, Uście Gorlickie) oraz obszaru ochrony uzdrowiskowej (Czarny Dunajec)

Ryc. 2. Miejscowości uzdrowiskowe w Małopolsce



Źródło: Strategia Rozwoju Województwa MAŁOPOLSKA 2030, str.77

5 Projekty

Przygotowane i zaprezentowane przez Partnerstwo **projekty**, czyli przedsięwzięcia zmierzające do osiągnięcia założonego celu określonego wskaźnikami, ze wskazanym początkiem i końcem realizacji, koniecznymi zasobami, będą stanowiły podstawę aplikowania o wsparcie środkami UE.

Projekty przygotowano z zachowaniem podejścia zintegrowanego, dbając o to, aby: realizowały, któryś z celów strategicznych, miały wpływ na rozwój małopolskiego produktu uzdrowiskowego, w szczególności w mniejszych obszarach funkcjonalnych, pokrywających się z obszarem powiatu i tworzyły w partnerskich gminach spójną i nowoczesną ofertę uzdrowiskową oraz przyczyniały się do rozwoju produktu turystycznego w skali ponadlokalnej, i w tym znaczeniu były ze sobą powiązane. Także wybór projektów wskazanych do realizacji podlegał uzgodnieniu przez gminy tworzące partnerstwo, a także **Ciało Doradcze** (Zespół doradczy partnerów społeczno-gospodarczych) powołane specjalnie do prac nad dokumentem strategicznym.

W myśl priorytetów określonych w „Zasadach realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej na lata 2021-2027” projekty koncentrują się w obszarach: szeroko rozumianego rozwoju gospodarczego, wpływają na zwiększenie dostępności do usług publicznych, pośrednio dążą także do neutralności klimatycznej, a ich realizacja w przyszłości przyczyni się do realnej poprawy jakości życia mieszkańców, dzięki stworzeniu im warunków do zakładania firm i podejmowania bardziej atrakcyjnej pracy w bliskości miejsca zamieszkania.

5.1 Proces identyfikacji i wyboru projektów

Proces identyfikacji projektów miał wieloetapowy charakter. Pierwsze koncepcje projektowe, w sposób naturalny, pojawiły się już w trakcie prac diagnostycznych, część wynikała z ewaluacji wcześniejszych działań i projektów realizowanych w gminach uzdrowiskowych. Ramowe propozycje działań projektowych pochodziły często od gmin partnerskich zaangażowanych w prace nad „Strategią”, ale ostateczny kształt projektów i dobór rozwiązań jest wynikiem spotkań i warsztatów prowadzonych w całym procesie strategicznym i w konsekwencji jest głosem interesariuszy biorących udział w tych spotkaniach. Ogromna rola w doborze projektów oraz ich zakresów przypada ciału doradczemu, które w otwartym naborze, zostało wyłonione i powołane przez „Stowarzyszenie Gmin Uzdrowiskowych Rzeczypospolitej Polskiej Oddział Regionalny w Małopolsce”. W oparciu o informacje o potrzebach i oczekiwaniach wynikających z ankiet przeprowadzonych we wstępnej fazie prac nad strategią, sprecyzowane w ramach diagnozy potencjały i wyzwania, doświadczenia z ewaluacji poddziałania 6.3.2. „Wsparcie miejscowości uzdrowiskowych” Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014 – 2020 i działania 3.1

„Rozwój infrastruktury turystycznej”, schemat B „Inwestycje w obiekty i infrastrukturę uzdrowiskową” Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007 – 2013 oraz prace warsztatowe - sformułowano szereg kryteriów stanowiących podstawę komunikowania się z projektodawcami i dopuszczenia danego projektu do ostatecznej listy projektów „Strategii”.

Jednocześnie identyfikacja projektów zintegrowanych została dokonana zgodnie z założeniami Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej przedstawionymi w dokumencie „Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie 2021 -2027”. Sposób rozumienia podejścia zintegrowanego został skonsultowany w toku prac nad „Strategią” z przedstawicielami Instytucji Zarządzającej Województwa Małopolskiego.

W procesie identyfikacji i wyboru projektów zintegrowanych kierowano się następującymi zasadami i wytycznymi:

1. Projekty stanowią odpowiedź na problemy i wyzwania Partnerstwa zdiagnozowane w raporcie diagnostycznym (podsumowane w rozdziale 2 „Strategii”), wpływając korzystnie na jakość życia mieszkańców i rozwój gmin tworzących Partnerstwo Stowarzyszenia Gmin Uzdrowiskowych Rzeczypospolitej Polskiej Oddział Regionalny w Małopolsce.
2. Projekty służą realizacji wcześniej zdefiniowanego celu strategicznego, uszczegóławianego celami operacyjnymi określonymi w niniejszej „Strategii” – opisanych w rozdziale 3. Natomiast projekty niezgodne z wyłoniętymi celami operacyjnymi nie zostały uwzględnione na liście projektów. W tym kontekście należy podkreślić, że kluczową zasadą tworzenia „Strategii” było wyłanianie celów o charakterze zintegrowanym i ponadlokalnym, służących wzmocnieniu rozwoju małopolskiego produktu turystycznego i rozwijania przemysłu czasu wolnego związanego z produktem turystycznym. Cele niespełniające powyższej charakterystyki powinny być określone w strategiach rozwoju poszczególnych gmin. Naturalną konsekwencją takiego podejścia jest fakt, że brak projektu o znaczeniu strategicznym dla pojedynczej gminy na liście projektów Strategii IIT nie umniejsza w żaden sposób znaczenia tego projektu dla rozwoju lokalnego.
3. Projekty charakteryzują się oddziaływaniem ponadlokalnym w znaczeniu wpływu na tworzenie małopolskiego produktu uzdrowiskowego, w tym budowania podstaw rozwoju przedsiębiorczości związanej z funkcją uzdrowiskową i turystyczną w gminach podejmujących się realizacji tych projektów. W konsekwencji oddziaływanie wskazanych w „Strategii” projektów jest wieloaspektowe i wykracza poza podmioty je realizujące.
4. Projekty były przygotowywane wspólnie – w ramach prac Grupy Roboczej, zyskały akceptację Rady Partnerstwa reprezentującej gminy tworzące Partnerstwo Stowarzyszenia Gmin Uzdrowiskowych Rzeczypospolitej Polskiej Oddział Regionalny w Małopolsce.
5. Opracowane projekty charakteryzują się zintegrowanym podejściem do rozwoju w aspekcie przedmiotowym. Oznacza to, że projekty są ze sobą powiązane lub uzupełniają się w zakresie tematycznym. Projekty mają również oddziaływanie wielosektorowe, uwzględniając

powiązania wymiarów gospodarczego, społecznego i środowiskowego rozwoju – zgodnie z paradygmatem rozwoju zrównoważonego.

6. Projekty – w ramach poszczególnych miejscowości oraz pomiędzy miejscowościami mają charakter uzupełniający się. Dokonując analizy poszczególnych projektów weryfikowano czy planowana infrastruktura nie powiela się między sobą (tzn. czy podobne elementy infrastruktury nie występują zbyt blisko siebie), a proponowane w projektach elementy mają charakter komplementarny, tworząc wspólnie zintegrowany produkt turystyczno-uzdrowiskowy.

7. W proces wyłaniania projektów Partnerstwa Stowarzyszenie Gmin Uzdrowiskowych Rzeczypospolitej Polskiej Oddział Regionalny w Małopolsce zaangażowano lokalnych interesariuszy, w tym zgromadzonych w ciele doradczym (tj. Zespole doradczym partnerów społeczno-gospodarczych), wykorzystując różne techniki partycypacji. Techniki te obejmowały serię warsztatów i ankiet kierowanych zarówno do lokalnych liderów, jak i ogółu mieszkańców. Metody uspołecznienia procesu tworzenia „Strategii”, w tym projektów strategicznych, zostały szczegółowo opisane w rozdziale 7.

8. Zakres projektów jest uwarunkowany poziomem dojrzałości współpracy gmin tworzących Partnerstwo, a jednocześnie ma przyczyniać się do dalszego rozwoju Partnerstwa oraz partnerskiej współpracy samorządów i innych interesariuszy.

9. Projekty są możliwe do realizacji w horyzoncie czasowym „Strategii.” Podczas prac nad listą projektów preferowano te projekty, które charakteryzują się wysokim stopniem gotowości do realizacji.

5.2 Lista projektów

Poniżej przedstawiono listę projektów będącą wynikiem opisanego wcześniej procesu diagnozowania i wyboru kluczowych z punktu widzenia „Strategii terytorialnej IIT na lata 2021-2027 dla uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej w Małopolsce” przedsięwzięć.

Tabela 34. Zbiorcza lista projektów „Strategii terytorialnej IIT na lata 2021-2027 dla uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej w Małopolsce” w układzie celów strategicznych

Nazwa beneficjenta	Skrócona nazwa projektu	Planowany maksymalny okres realizacji (w latach)	Szacunkowa wartość wkładu UE (w euro wg kursu 4,4074)
Projekty w ramach celów strategicznych 1 do 3 możliwe do sfinansowania w ramach dz. 7.5 FEM			
Gmina Czarny Dunajec	Budowa Parku Zdrojowego w Czarnym Dunajcu – Etap I	2025 - 2027	1 988 671,41

Gmina Miasta Krakowa	Budowa ogólnodostępnej tężni wraz z niezbędną infrastrukturą towarzyszącą, w tym zewnętrzną siłownią, placem zabaw do zajęć ruchowych oraz zagospodarowanie terenu, w strefie C – Uzdrowiska Swoszowice.	2024 - 2026	1 111 170,38
Gmina Miasta Krakowa	Rozbudowa zagospodarowania turystycznego strefy „B” Uzdrowiska Swoszowice w ramach realizacji etapu II zadania pn.: „Skatepark przy ul. Kąpielowej”.	2024 - 2025	175 959,43
Gmina Miasta Krakowa	„Mikrouzdrowisko” - modernizacja i rozbudowa placu zabaw przy ul. Piłkarskiej w strefie A Uzdrowiska Swoszowice.	2024 - 2025	351 603,35
Gmina Krynica	Modernizacja Parku Zdrojowego na Górze Parkowej oraz Parku Nitribitta w Krynicy-Zdroju	2025 - 2027	659 090,91
Miasto i Gmina Uzdrowska Muszyna	Rozbudowa Parku rodzinnego „Basztą”	2022 - 2024	972 140,97
Miasto i Gmina Uzdrowska Muszyna	Rozbudowa Parku Zapopradzie w Uzdrowisku Muszyna, etap I (budowa ogrodu greckiego)	2022 - 2025	260 461,90
Miasto i Gmina Uzdrowska Muszyna	Budowa promenady uzdrowskiej w miejscowości Złockie – etap I	2025 - 2027	1 818 181,82
Miasto i Gmina Uzdrowska Muszyna	Renowacja Promenady „Kamienna Plaża” wraz z dojściami	2025 - 2027	631 099,27
Miasto i Gmina Uzdrowska Muszyna	Renowacja Promenady spacerowej wzdłuż potoku „Żegiestowski”	2025 - 2027	1 187 082,55
Miasto i Gmina Piwniczna-Zdrój	Modernizacja infrastruktury turystycznej na terenie Miasta i Gminy Piwniczna-Zdrój	2025 - 2027	1 025 000,00
Gmina Rabka-Zdrój	Budowa punktu widokowego w strefie C uzdrowiska Rabka-Zdrój	2025 - 2027	67 501,00
Gmina Rabka-Zdrój	Rozbudowa bulwarów nad Poniczanką w Rabce-Zdroju w strefie B i C uzdrowiska	2025 - 2027	569 500,00
Gmina Rabka-Zdrój	Odbudowa starorabczańskiej infrastruktury uzdrowskiej w formie zadaszonego deptaka wraz z infrastrukturą towarzyszącą	2025 - 2027	900 680,82
Gmina Sękowa	Rozbudowa strefy parkowej w Uzdrowisku Wapienne, etap I	2025 - 2027	1 818 178,00
Miasto i Gmina Szczawnica	Odnowa Parku Górnego w Szczawnicy	2024 - 2026	1 818 181,82
Gmina Uście Gorlickie	Rozbudowa parku zdrojowego w Wysowej-Zdroju	2025 - 2027	1 818 181,82
Gmina Czarny Dunajec	Budowa Parku Zdrojowego w Czarnym Dunajcu – Etap II	2026 - 2028	1 045 454,54

Gmina Krynica-Zdrój	Przebudowa dawnego budynku Dworca Kolejowego na potrzeby Laboratorium Dialogu	2025 - 2027	2 068 181,82
Miasto i Gmina Uzdrowska Muszyna	Rozbudowa Parku Zapopradzie w Uzdrowsku Muszyna, etap II (budowa ogrodu chińskiego)	2025 - 2027	720 471,94
Miasto i Gmina Uzdrowska Muszyna	Rozbudowa Parku Zapopradzie w Uzdrowsku Muszyna, etap III (budowa ogrodów tematycznych: wiklinowego i strefy wypoczynkowej)	2025 - 2027	148 525,85
Miasto i Gmina Uzdrowska Muszyna	Budowa promenady uzdrowskiej w miejscowości Złockie – etap II	2025 - 2027	1 412 515,06
Miasto i Gmina Uzdrowska Muszyna	Zagospodarowanie strefy uzdrowskiej Złockie – etap I	2026 - 2028	1 487 500,00
Miasto i Gmina Uzdrowska Muszyna	Zagospodarowanie strefy uzdrowskiej Złockie – etap II	2026 - 2028	1 870 000,00
Miasto i Gmina Uzdrowska Muszyna	Budowa strefy zdrowia i wypoczynku w strefie uzdrowskiej A1-Ż w Żegiestowie-Zdroju	2026 - 2028	561 000,00
Miasto i Gmina Uzdrowska Muszyna	Budowa strefy zdrowia i wypoczynku w strefie uzdrowskiej A2-Ż w Żegiestowie-Zdroju na Łopacie Polskiej	2026 - 2028	739 500,00
Miasto i Gmina Piwniczna-Zdrój	Remont Domu Kultury na obszarze uzdrowska Piwniczna-Zdrój	2025 - 2027	793 000,00
Gmina Rabka-Zdrój	Rozbudowa bulwarów nad Poniczanką w Rabce-Zdroju w strefie B i C uzdrowska, etap II (od istniejącego odcinka w kierunku ul. Zakopiańskiej)	2025 - 2027	850 000,00
Gmina Sękowa	Rozbudowa strefy parkowej w Uzdrowsku Wapienne, etap II	2025 - 2027	827 921,00
Miasto i Gmina Szczawnica	Utworzenie traktu spacerowego wzdłuż historycznej, uzdrowskiej ul. Jana Wiktora w Szczawnicy	2025 - 2026	918 965,83
Łączna wartość oczekiwanego wsparcia w ramach celu strategicznego nr 1 do 3			30 615 721,49

Źródło: Opracowanie własne na podstawie prac warsztatowych i konsultacji społecznych

5.3 Powiązanie pomiędzy projektami (wiązki projektów)

Poniżej zaprezentowano opisywane powyżej projekty przez pryzmat ich wzajemnych powiązań, w tym co najmniej faktu, że:

- wpisują się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem i są ukierunkowany na rozwiązywanie wspólnych problemów;
- mają wpływ na więcej niż jedną gminę – w tym przypadku przyjęto dodatkowy podział obszaru funkcjonalnego małopolskich gmin uzdrowskich na obszary funkcjonalne zawężone do granic powiatów (oznacza to w pierwszej kolejności zintegrowanie na

poziomie kilku podobszarów tj. uzdrowisk popradzkich, uzdrowisk nowotarskich, uzdrowisk gorlickich oraz uzdrowiska Swoszowice);

- ich realizacja jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej strategii;
- zostały wypracowane w trakcie prac Partnerstwa nad dokumentem strategii;
- efekty i rezultaty ich realizacji przyczyniają się do rozwoju małopolskiego produktu uzdrowiskowego.

Pozwoliło to lepiej zbadać siłę wzajemnych powiązań pomiędzy zapisanymi w „Strategii” projektami i dostrzec układanie się projektów w tak zwane wiązki projektów, które w szczególny sposób potwierdzają wzajemną komplementarność i synergię pomiędzy opracowanymi przez Partnerstwo projektami.

Tabela 35. Wiązki projektów (wewnętrzne powiązania pomiędzy projektami)

Wiązka projektów			Zrównoważony rozwój uzdrowisk gorlickich					
Wskazanie i uzasadnienie realizacji celu Strategii IIT przez wiązkę projektów, ze wskazaniem podejścia zintegrowanego			Projekty zdefiniowane w wiązce „Zrównoważony rozwój uzdrowisk gorlickich” realizują wszystkie cztery cele „Strategii terytorialnej IIT na lata 2021-2027 dla uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej w Małopolsce”, a także są silnie ukierunkowane na rozwiązywanie wspólnych problemów na obszarze uzdrowisk gorlickich (Wapiennego i Wysowej), których rozwiązanie ma wpływ na podniesienie konkurencyjności całego małopolskiego produktu turystycznego. Projekty I.1 i I.3 realizują przede wszystkim cel operacyjny 1, projekt I.2 realizuje cel 3. Wszystkie projekty mają też znaczący wpływ na rozwój produktu turystycznego (cel 2).					
			Wskazane do realizacji projekty wynikają z opracowanej diagnozy, w tym znajdują silne potwierdzenie w prowadzonych na użytek tej diagnozy badania społecznych i w konsekwencji znalazły swoje potwierdzenie w części kierunkowej strategii. Ponadto projekty te zostały wypracowane w trakcie prac Partnerstwa nad dokumentem „Strategii”, a efekty i rezultaty ich realizacji przyczyniają się do rozwoju małopolskiego produktu uzdrowiskowego. Najistotniejsze potrzeby i problemy, na jakie odpowiada poniższa wiązka projektów to przede wszystkim: • potrzeba zdynamizowania procesów rozwojowych w obu gorlickich uzdrowiskach; • braki w ogólnodostępnej infrastrukturze urządzeń uzdrowiskowych; • słaba rozpoznawalność marki uzdrowiskowej, a w konsekwencji niższa skłonność do przyjazdów uzdrowiskowych i turystycznych, czego efektem jest niższa atrakcyjność inwestycyjna uzdrowisk gorlickich; • oferta produktowa nie zawsze dostosowana do zróżnicowanych potrzeb odbiorców; • słaba oferta posezonowa; • zbyt słabo rozwinięta infrastruktura turystyczno-rekreacyjna (w tym zbyt mało atrakcyjnie zagospodarowanych terenów zielonych); • duża sezonowość w wiodących branżach towarzyszących (usługach restauracyjnych, hotelarskich itp.).					
Szacowana, skumulowana wartość wskaźnika wiązki projektów			PLRO231 Liczba wspartych urządzeń leczenia uzdrowiskowego (szt.) - 3 szt. RCO077 Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem (szt.) - 4 szt. WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego - 11 721 osób WLWK-RCR077 - Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem – 9 264 osoby WLWK-RCR001 - Miejsca pracy utworzone we wspieranych jednostkach – 2 szt.					
Lp.	Skrócona nazwa projektu	Nazwa beneficjenta	Planowany zakres projektu – najważniejsze elementy projektu	Wskazanie zgodności projektu z programem	Planowane źródła	Szacunkowa wartość wkładu UE (euro)	Planowany maksymalny okres realizacji	
I.1	Rozbudowa strefy parkowej w Uzdrowisku Wapienne, etap I	Gmina Sękowa	Rozbudowa ogólnodostępnej infrastruktury uzdrowiskowej i turystycznej uzdrowiska Wapienne, w tym m.in. przebudowa istniejącego parku, budowa ogólnodostępnych elementów małej architektury, miejsce widokowe oraz rozbudowa i oznakowanie ścieżek rowerowych w obrębie uzdrowiska (strefa A i B).	Projekt: ▪ realizuje działanie 7.5. FEM; ▪ wykorzystuje i rozwija specyficzne walory miejscowości uzdrowiskowych; ▪ jest realizowany na obszarze strefy A i B ochrony uzdrowiskowej j m. Wapienne w G. Sękowa; ▪ dotyczy ogólnodostępnej infrastruktury uzdrowiskowej i turystycznej;	FEM 2021-2027, CS 5(ii) Dz.7.5.	1 818 178,00	2025 - 2027	

				- nie zawiera elementów związanych z rekreacją oraz infrastrukturą sportową; - będzie realizowany w duchu NEB; - nie został ujęty w innych strategiach instrumentów terytorialnych (ZIT, LGD, inne IIT).			
I.2	Rozbudowa strefy parkowej w Uzdrowisku Wapienne, etap II	Gmina Sękowa	Rozwój instytucji kultury (GOK Sękowa) poprzez wyposażenie go w nowe technologie wzmacniające ofertę kulturalną skierowaną do turystów i kuracjuszy, poprzez zakup sprzętu do produkcji multimedialnych w przestrzeni publicznej oraz stworzenie multimedialnych projekcji i widowisk udostępnianych na terenie ogólnodostępnych obiektów uzdrowiskowych, jako element podnoszący atrakcyjność Uzdrowiska Wapienne. Elementem projektu będzie opracowanie dokumentacji etnograficznej i historycznej uzdrowiska na potrzeby przygotowywanych scenariuszy widowisk multimedialnych.	Projekt: - realizuje działanie 7.5. FEM; - wykorzystuje i rozwija specyficzne walory miejscowości uzdrowiskowych; - jest realizowany na obszarze strefy A i B ochrony uzdrowiskowej m. Wapienne w G. Sękowa; - dotyczy rozwoju infrastruktury kultury; - nie zawiera elementów związanych z rekreacją oraz infrastrukturą sportową; - będzie realizowany w duchu NEB; - nie został ujęty w innych strategiach instrumentów terytorialnych (ZIT, LGD, inne IIT).	FEM 2021-2027, CS 5(ii) Dz.7.5.	827 921,00	2025 - 2027
I.3	Rozbudowa parku zdrojowego w Wysowej-Zdroju	Gmina Uście Gorlickie	Przebudowa parku zdrojowego w Wysowej-Zdroju w szczególności obejmie m.in.: budowę ogólnodostępnych placów terapii ruchowej i sensorycznej, budowę miejsc wypoczynku dla różnych grup wiekowych oraz ścieżek edukacyjnych, stworzenie nowych atrakcji na terenie parku, przebudowę amfiteatru i pijalni wód mineralnych, budowę ogólnodostępnego placu wodnego wraz z plażami, a także nasadzenia i zagospodarowanie terenu parku.	Projekt: - realizuje działanie 7.5. FEM; - wykorzystuje i rozwija specyficzne walory miejscowości uzdrowiskowych; - jest realizowany na obszarze strefy A ochrony uzdrowiskowej m. Wysowa w G. Uście Gorlickie; - dotyczy ogólnodostępnej infrastruktury uzdrowiskowej i turystycznej; - nie zawiera elementów związanych z rekreacją oraz infrastrukturą sportową; - będzie realizowany w duchu NEB; - nie został ujęty w innych strategiach instrumentów terytorialnych (ZIT, LGD, inne IIT).	FEM 2021-2027, CS 5(ii) Dz.7.5.	1 818 181,82	2025 - 2027
Powiązanie z innymi projektami			Projekty ujęte w wiązce „Zrównoważony rozwój uzdrowisk gorlickich” po pierwsze wykazują komplementarność w zakresie wspólnego wpływu na budowanie i wzmacnianie konkurencyjności małopolskiego produktu uzdrowiskowego – w skali mikro na terenie powiatu gorlickiego, w skali makro w regionie, w tym znaczeniu są także powiązane z projektami realizowanymi w pozostałych wiązkach. Projekty ujęte w tej części są także bardzo silnie powiązane z projektami realizowanymi w przeszłości (w dwóch poprzednich perspektywach finansowych w ramach „Programów Rozwoju				

Uzdrowisk”), które sukcesywnie rozbudowywały i unowocześniały ogólnodostępną infrastrukturę uzdrowiskową i turystyczną, w tym przede wszystkim z takimi projektami jak:

- w Gminie Sękowa:
 - Wzmocnienie publicznej infrastruktury uzdrowiskowej w celu podniesienia atrakcyjności turystycznej i uzdrowiskowej Gminy Sękowa
 - Budowa infrastruktury dla rozwoju projektu turystycznego, zwiększenia liczby kuracjuszy i podniesienia zdolności inwestycyjnej;
- w Gminie Uście Gorlickie:
 - Budowa pijalni wód mineralnych w Wysowej-Zdroju;
 - Odnowa centrum Wysowej-Zdroju – modernizacja parku zdrojowego wraz z dojazdową infrastrukturą drogową;
 - Park Wodny w Wysowej-Zdroju;
 - Rozbudowa potencjału uzdrowiskowego Uzdrowiska Wysowa w oparciu o bogactwo wód Beskidu Niskiego.

W oczywisty sposób projekty te są także powiązane z już zrealizowanymi oraz realizowanymi obecnie przez te samorządy projektami z zakresu ochrony środowiska, w tym powietrza, bioróżnorodności, poprawy dostępności komunikacyjnej (w tym także transgranicznej), rozwoju infrastruktury rowerowej, rozwijania infrastruktury i oferty kulturalnej.

W ramach nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2021-2027 w Polsce wdrażane będą – dla wzmocnienia wpływu lokalnych wspólnot na kształtowanie polityki terytorialnej - wszystkie narzędzia terytorialne wymienione w art. 28 rozporządzenia ogólnego, tj.

- 1) zintegrowane inwestycje terytorialne – instrument skierowany do miejskich obszarów funkcjonalnych uznanych za obszary strategicznej interwencji, realizowany przez partnerstwa samorządowe na podstawie strategii ZIT,
- 2) rozwój lokalny kierowany przez społeczność – instrument reprezentujący oddolne podejście terytorialne w rozwoju lokalnym, gdzie kluczową rolę w procesie wdrażania RLKS odgrywają Lokalne Grupy Działania, działające w oparciu o lokalne strategie rozwoju,
- 3) inne instrumenty terytorialne – rozwiązanie podobne do ZIT, o bardziej elastycznym charakterze, dedykowane innym obszarom strategicznej interwencji, realizowane przez partnerstwa samorządowe lub pojedyncze gminy na podstawie opracowanych strategii terytorialnych.

Na obszarze, na którym zlokalizowane są uzdrowiska gorlickie dostępne są jeszcze dwa inne instrumenty terytorialne:

- w ramach ZIT: Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (Plan Działania ZIT) na lata 2021-2027 na terenie Gorlickiego Obszaru Funkcjonalnego, gdzie jedną z zaangażowanych gmin jest Gmina Sękowa;
- w ramach RLKS: Lokalna Strategia Rozwoju LGD „Beskid Gorlicki na lata 2023-2027, gdzie zaangażowane są obie gminy, tj. Sękowa i Uście Gorlickie.

Działania przewidziane w wyżej wymienionych strategiach mają charakter komplementarny – chociażby w zakresie rozwoju infrastruktury transportowej sprzyjającej spójności przestrzennej obszaru przyczyniającej się do ograniczenia negatywnego wpływu na środowisko, a także ochrony i rozwoju lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego (instrument ZIT), a także w zakresie turystyki, dziedzictwa kulturowego, a także mocno dotykają spraw społecznych na obszarze działania LGD (instrument RLKS). Demarkacja pomiędzy projektami z zakresu turystyki i kultury w niniejszej strategii, a innych strategiach terytorialnych związana jest z mocną identyfikacją ujmowanych tu projektów z produktem uzdrowiskowym. W konsekwencji projekty zawarte w dostępnych na obszarze uzdrowisk gorlickich instrumentach terytorialnych nie powielają się, a o ich przyporządkowaniu do niniejszej strategii decydowało powiązanie z uzdrowiskowym charakterem miejsca realizacji i wpływem projektów turystycznych i kulturalnych na współtworzenie zintegrowanego produktu uzdrowiskowego.

Projekty opisane w strategii uzdrowiskowej są także komplementarne w stosunku do już zrealizowanych przedsięwzięć komercyjnych związanych z rozwojem infrastruktury i usług turystycznych oraz uzdrowiskowych realizowanych przez sektor prywatny na terenie gmin uzdrowiskowych, a także stwarzają jeszcze korzystniejsze warunki dla inwestycji prywatnych na obszarze oddziaływania opisanych tu projektów.

W konsekwencji należy uznać, iż wiązka projektów „Zrównoważony rozwój uzdrowisk gorlickich” charakteryzuje się komplementarnością na kilku poziomach, w tym:

	• komplementarnością przestrzenną (geograficzną) – działania i projekty uzupełniają się, ponieważ są skierowane na osiągnięcie wspólnego celu realizowanego na obszarze uzdrowisk gorlickich, którego efektem ma być zdynamizowanie procesów rozwojowych obu uzdrowisk i jeszcze mocniejsze włączenie się w budowanie wspólnego małopolskiego produktu uzdrowiskowego; • komplementarnością w obszarze problemowym (funkcyjną) – działania i projekty uzupełniają się, ponieważ różnymi drogami dążą do zlikwidowania szeregu zdefiniowanych barier i problemów rozwojowych, po to by jeszcze bardziej zdynamizować rozwój funkcji turystycznych i uzdrowiskowych uzdrowisk gorlickich; • komplementarnością przedmiotową (sektorową) – działania i projekty uzupełniają się, ponieważ co do zasady realizowane są przez podmioty z tego samego sektora i związane są z tym samym zakresem, tj. rozwijaniem ogólnodostępnej oferty i produktu uzdrowiskowo-turystycznego przez jednostki samorządu terytorialnego, co w swoim założeniu ma stworzyć lepsze warunki do rozwoju przedsiębiorców, instytucji i organizacji związanych z inwestowaniem w sektor turystyczno-uzdrowiskowy. Projekty te są także komplementarne w stosunku do już zrealizowanych przedsięwzięć komercyjnych związanych z rozwojem infrastruktury i usług turystycznych oraz uzdrowiskowych realizowanych przez sektor prywatny na terenie gmin uzdrowiskowych, a także stwarzają jeszcze korzystniejsze warunki dla inwestycji prywatnych na obszarze oddziaływania opisanych tu projektów. Wskazane projekty realizują wszystkie trzy cele „Strategii terytorialnej IIT na lata 2021-2027 dla uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej w Małopolsce”.
Wiązka projektów	Zrównoważony rozwój uzdrowisk nowotarskich
Wskazanie i uzasadnienie realizacji celu Strategii IIT przez wiązkę projektów, ze wskazaniem podejścia zintegrowanego	Projekty zdefiniowane w wiązce „Zrównoważony rozwój uzdrowisk nowotarskich” realizują wszystkie trzy cele „Strategii terytorialnej IIT na lata 2021-2027 dla uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej w Małopolsce”, a także są silnie ukierunkowane na rozwiązywanie wspólnych problemów na obszarze uzdrowisk nowotarskich (Rabki-Zdroju, Szczawnicy i OOU w Czarnym Dunajcu), których rozwiązanie ma wpływ na podniesienie konkurencyjności całego małopolskiego produktu turystycznego. Projekty II.1, II.2, II.7 realizują przede wszystkim cel operacyjny 1, projekty II.3, II.4, II.5, II.6, II.8 realizują cel 2. Jednocześnie wszystkie projekty mają znaczący wpływ na rozwój produktu turystycznego (cel 2). Wskazane do realizacji projekty wynikają z opracowanej diagnozy, w tym znajdują silne potwierdzenie w prowadzonych na użytek tej diagnozy badania społecznych i w konsekwencji znalazły swoje potwierdzenie w części kierunkowej strategii. Ponadto projekty te zostały wypracowane w trakcie prac Partnerstwa nad dokumentem „Strategii”, a efekty i rezultaty ich realizacji przyczyniają się do rozwoju małopolskiego produktu uzdrowiskowego. Najistotniejsze potrzeby i problemy, na jakie odpowiada poniższa wiązka projektów to przede wszystkim: • potrzeba zdynamizowania procesów rozwojowych w nowotarskich uzdrowiskach, szczególnie tych, które dopiero rozwijają swoją infrastrukturę uzdrowiskową (Czarny Dunajec); • braki w ogólnodostępnej infrastrukturze urządzeń uzdrowiskowych, w tym szczególnie w gminie Czarny Dunajec aspirującej do uzyskania statusu uzdrowiska; • ciągle zbyt mała obecność oferty uzdrowiskowej w ofercie turystycznej; • oferta produktowa nie zawsze dostosowana do zróżnicowanych potrzeb odbiorców; • niższa niż w sezonie wysoka oferta pozasezonowa; • ciągle zbyt słabo rozwinięta infrastruktura turystyczno-rekreacyjna (w tym zbyt mało atrakcyjnie zagospodarowanych terenów zielonych); • duża sezonowość w wiodących branżach towarzyszących (usługach restauracyjnych, hotelarskich itp.).
Szacowana, skumulowana wartość wskaźnika wiązki projektów	PLRO231 Liczba wspartych urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego (szt.) - 3 szt. RCO077 Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem (szt.) - 8 szt. WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego - 45 517 osób WLWK-RCR077 - Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem - 22 808 osób

			WLWK-RCR001 - Miejsca pracy utworzone we wspieranych jednostkach – 3 szt.				
Lp.	Skrócona nazwa projektu	Nazwa beneficjenta	Planowany zakres projektu – najważniejsze elementy projektu	Wskazanie zgodności projektu z programem	Planowane źródła	Szacunkowa wartość wkładu UE (euro)	Planowany maksymalny okres realizacji
II.1	Budowa Parku Zdrojowego w Czarnym Dunajcu – Etap I	Gmina Czarny Dunajec	Zadanie polega na budowie pierwszego etapu Parku Zdrojowego w strefie C Obszaru Ochrony Uzdrowiskowej, wraz z infrastrukturą podnoszącą walory uzdrowiskowe, turystyczne i kulturalne ogólnodostępnej przestrzeni publicznej. Pierwszy etap obejmuje zagospodarowanie terenu, wykonanie sanitariatów i niezbędnych przyłączy, zjazdów, ścieżek pieszo-rowerowych, oświetlenia.	Projekt: - realizuje działanie 7.5. FEM; - wykorzystuje i rozwija specyficzne walory miejscowości w której wyznaczono obszar ochrony uzdrowiskowej; - jest realizowany na obszarze strefy C obszaru ochrony uzdrowiskowej G. Czarny Dunajec; - dotyczy ogólnodostępnej infrastruktury uzdrowiskowej i turystycznej; - nie zawiera elementów związanych z rekreacją oraz infrastrukturą sportową; - zakres prac związanych z uzbrojeniem jest marginalny i ogranicza się do obszaru objętego projektem; - będzie realizowany w duchu NEB; - nie został ujęty w innych strategiach instrumentów terytorialnych (ZIT, LGD, inne IIT).	FEM 2021-2027, CS 5(ii) Dz.7.5.	1 988 671,41	2025 - 2027
II.2	Budowa Parku Zdrojowego w Czarnym Dunajcu – Etap II	Gmina Czarny Dunajec	Budowa drugiego etapu Parku Zdrojowego w strefie C uzdrowiska, wraz z infrastrukturą podnoszącą walory uzdrowiskowe, turystyczne i kulturalne ogólnodostępnej przestrzeni publicznej. Etap drugi obejmuje wykonanie elementów kubaturowych związanych z funkcjami uzdrowiskową i turystyczną.	Projekt: - realizuje działanie 7.5. FEM; - wykorzystuje i rozwija specyficzne walory miejscowości w której wyznaczono obszar ochrony uzdrowiskowej; - jest realizowany na obszarze strefy C obszaru ochrony uzdrowiskowej G. Czarny Dunajec; - dotyczy ogólnodostępnej infrastruktury uzdrowiskowej i turystycznej; - nie zawiera elementów związanych z rekreacją oraz infrastrukturą sportową; - zakres prac związanych z uzbrojeniem jest marginalny i ogranicza się do obszaru objętego projektem; - będzie realizowany w duchu NEB;	FEM 2021-2027, CS 5(ii) Dz.7.5.	1 045 454,54	2026 - 2028

				nie został ujęty w innych strategiach instrumentów terytorialnych (ZIT, LGD, inne IIT).			
II.3	Budowa punktu widokowego w strefie C uzdrowiska Rabka-Zdrój	Gmina Rabka-Zdrój	Przedmiotem inwestycji jest budowa punktu widokowego zlokalizowanego na stoku w Rabce-Zdroju wraz z infrastrukturą towarzyszącą (podjazdy, elementy małej architektury, monitoring, oświetlenie itp.).	Projekt: - realizuje działanie 7.5. FEM; - wykorzystuje i rozwija specyficzne walory miejscowości uzdrowiskowych; - jest realizowany na obszarze strefy C ochrony uzdrowiskowej m. Rabka-Zdrój; - dotyczy ogólnodostępnej infrastruktury uzdrowiskowej i turystycznej; - nie przewiduje budowy nowych dróg i parkingów; - nie zawiera elementów związanych z rekreacją oraz infrastrukturą sportową; - będzie realizowany w duchu NEB; - nie został ujęty w innych strategiach instrumentów terytorialnych (ZIT, LGD, inne IIT).	FEM 2021-2027, CS 5(ii) Dz.7.5.	67 501,00	2025 - 2027
II.4	Rozbudowa bulwarów nad Poniczanką w Rabce-Zdroju w strefie B i C uzdrowiska	Gmina Rabka-Zdrój	Przedmiotem projektu jest rozbudowa bulwarów nad Poniczanką w Rabce-Zdroju. Zakres robót dotyczy przedłużenia istniejących bulwarów w kierunku Poniec. W ramach nowego odcinka bulwarów zostanie wykonana ścieżka rowerowa oraz spacerowa, oświetlenie, monitoring, elementy małej architektury, zieleni itp.	Projekt: - realizuje działanie 7.5. FEM; - wykorzystuje i rozwija specyficzne walory miejscowości uzdrowiskowych; - jest realizowany na obszarze strefy B i C ochrony uzdrowiskowej m. Rabka-Zdrój; - dotyczy ogólnodostępnej infrastruktury uzdrowiskowej i turystycznej; - nie przewiduje budowy nowych dróg i parkingów; - nie zawiera elementów związanych z rekreacją oraz infrastrukturą sportową; - będzie realizowany w duchu NEB; - nie został ujęty w innych strategiach instrumentów terytorialnych (ZIT, LGD, inne IIT).	FEM 2021-2027, CS 5(ii) Dz.7.5.	569 500,00	2025 - 2027
II.5	Odbudowa starorabczańskie j infrastruktury uzdrowiskowej w formie zadaszonego	Gmina Rabka-Zdrój	Odbudowa starorabczańskie j infrastruktury uzdrowiskowej w formie zadaszonego deptaka wraz z pochylnią dla osób z niepełnosprawnością (ciągu spacerowego wzdłuż bulwarów nadzecznych potoku Słonka) wraz z infrastrukturą techniczną.	Projekt: - realizuje działanie 7.5. FEM; - wykorzystuje i rozwija specyficzne walory miejscowości uzdrowiskowych;	FEM 2021-2027, CS 5(ii) Dz.7.5.	900 680,82	2025 - 2027

	deptaka wraz z infrastrukturą towarzyszącą			▪ jest realizowany na obszarze strefy A ochrony uzdrowskiej m. Rabka-Zdrój w G. Rabka-Zdrój; ▪ dotyczy ogólnodostępnej infrastruktury uzdrowskiej i turystycznej; ▪ nie przewiduje budowy nowych dróg i parkingów; ▪ nie zawiera elementów związanych z rekreacją oraz infrastrukturą sportową; ▪ będzie realizowany w duchu NEB; ▪ nie został ujęty w innych strategiach instrumentów terytorialnych (ZIT, LGD, inne IIT).			
II.6	Rozbudowa bulwarów nad Poniczanką w Rabce-Zdroju w strefie B i C uzdrowskiej, etap II (od istniejącego odcinka w kierunku ul. Zakopiańskiej)	Gmina Rabka-Zdrój	Przedmiotem zadania jest dalsza rozbudowa bulwarów nad Poniczanką w Rabce-Zdroju. Zakres robót dotyczy wydłużenia bulwarów w kierunku ul. Zakopiańskiej. W ramach nowego odcinka bulwarów będzie wykonana ścieżka rowerowa oraz spacerowa, oświetlenie, monitoring, elementy małej architektury, zieleni itp., a także ogólnodostępne toalety.	Projekt: ▪ realizuje działanie 7.5. FEM; ▪ wykorzystuje i rozwija specyficzne walory miejscowości uzdrowskiej; ▪ jest realizowany na obszarze strefy B i C ochrony uzdrowskiej m. Rabka-Zdrój w G. Rabka-Zdrój; ▪ dotyczy ogólnodostępnej infrastruktury uzdrowskiej i turystycznej; ▪ nie przewiduje budowy nowych dróg i parkingów; ▪ zakres prac związanych z uzbrojeniem jest marginalny i ogranicza się do obszaru objętego projektem; ▪ nie zawiera elementów związanych z rekreacją oraz infrastrukturą sportową; ▪ będzie realizowany w duchu NEB; ▪ nie został ujęty w innych strategiach instrumentów terytorialnych (ZIT, LGD, inne IIT).	FEM 2021-2027, CS 5(ii) Dz.7.5.	850 000,00	2025- 2027
II.7	Odnowa Parku Górnego w Szczawnicy	Miasto i Gmina Szczawnica	Modernizacja Parku Górnego obejmująca w szczególności modernizację i budowę alejek spacerowych wraz ze schodami terenowymi, remont i montaż obiektów małej architektury, odtworzenie ścieżki zdrowia, roboty w zakresie urządzania zieleni.	Projekt: ▪ realizuje działanie 7.5. FEM; ▪ wykorzystuje i rozwija specyficzne walory miejscowości uzdrowskiej; ▪ jest realizowany na obszarze strefy A ochrony uzdrowskiej m. Szczawnica; ▪ dotyczy ogólnodostępnej infrastruktury uzdrowskiej i turystycznej;	FEM 2021-2027, CS 5(ii) Dz.7.5.	1 818 181,82	2024 - 2026

				- nie przewiduje budowy nowych dróg i parkingów; - zakres prac związanych z uzbrojeniem jest marginalny i ogranicza się do obszaru objętego projektem; - nie zawiera elementów związanych z rekreacją oraz infrastrukturą sportową; - będzie realizowany w duchu NEB; - nie został ujęty w innych strategiach instrumentów terytorialnych (ZIT, LGD, inne IIT).			
II.8	Utworzenie traktu spacerowego wzdłuż historycznej, uzdrowskiej ul. Jana Wiktora w Szczawnicy	Miasto i Gmina Szczawnica	Budowa traktu spacerowego do Parku Górnego i Placu Dietla wzdłuż ul. Jana Wiktora obejmująca w szczególności budowę nowego deptaka, remont i montaż obiektów małej architektury, modernizację oświetlenia oraz roboty w zakresie urządzania zieleni.	Projekt: - realizuje działanie 7.5. FEM; - wykorzystuje i rozwija specyficzne walory miejscowości uzdrowskiej; - jest realizowany na obszarze strefy A ochrony uzdrowskiej m. Szczawnica; - dotyczy ogólnodostępnej infrastruktury uzdrowskiej i turystycznej; - nie przewiduje budowy nowych dróg i parkingów; - zakres prac związanych z uzbrojeniem jest marginalny i ogranicza się do obszaru objętego projektem; - nie zawiera elementów związanych z rekreacją oraz infrastrukturą sportową; - będzie realizowany w duchu NEB; - nie został ujęty w innych strategiach instrumentów terytorialnych (ZIT, LGD, inne IIT).	FEM 2021-2027, CS 5(ii) Dz.7.5.	918 965,83	2025 - 2026
Powiązanie z innymi projektami			Projekty ujęte w wiązce „Zrównoważony rozwój uzdrowskich” po pierwsze wykazują komplementarność w zakresie wspólnego wpływu na budowanie i wzmacnianie konkurencyjności małopolskiego produktu uzdrowskiego – w skali mikro na terenie powiatu nowotarskiego, w skali makro w regionie, w tym znaczeniu są także powiązane z projektami realizowanymi w pozostałych wiązkach. Projekty ujęte w tej części są także bardzo silnie powiązane z projektami realizowanymi w przeszłości (w dwóch poprzednich perspektywach finansowych w ramach „Programów Rozwoju Uzdrawisk”), które sukcesywnie rozbudowywały i unowocześniały ogólnodostępną infrastrukturę uzdrowską i turystyczną, w tym przede wszystkim z takimi projektami jak: - w Gminie Rabka-Zdrój: - Budowa typowej infrastruktury uzdrowskiej w Parku Zdrojowym w postaci pijalni, tężni solankowych, kiwajki na źródle solankowym i muszli koncertowej, - Kompleksowa rewitalizacja Parku Zdrojowego,				

- Budowa i modernizacja bazy zabiegowej z reorganizacją gabinetów w istniejącej części w Sanatorium Uzdrowskim Solar w Szczawnicy etap II,
- Budowa wodnego placu zabaw w Parku Zdrojowym,
- Rozbudowa Parku Zdrojowego w Rabce-Zdroju – zagospodarowanie bulwarów nad Poniczanką,
- Poszerzenie bazy rehabilitacyjnej - dobudowa sali gimnastycznej przy Rabczańskim Zdroju,
- Kompleksowy rozwój infrastruktury uzdrowskiej ŚCRU, w tym rewitalizacja parku zdrojowego wraz z budową tężni solankowej;
- w Mieście i Gminie Szczawnica:
 - Rewitalizacja Placu Dietla oraz promenady spacerowej do pijalni w Szczawnicy wraz z elementami małej architektury uzdrowskiej i przebudową pijalni wody mineralnej
 - Rewitalizacja przestrzeni publicznych uzdrowskiego centrum Szczawnicy etap II.

W oczywisty sposób projekty te są także powiązane z już zrealizowanymi oraz realizowanymi obecnie przez te samorządy projektami z zakresu ochrony środowiska, w tym powietrza, bioróżnorodności, poprawy dostępności komunikacyjnej, rozwoju infrastruktury rowerowej (w tym także transgranicznej), rozwijania infrastruktury i oferty kulturalnej.

W ramach nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2021-2027 w Polsce wdrażane będą – dla wzmocnienia wpływu lokalnych wspólnot na kształtowanie polityki terytorialnej - wszystkie narzędzia terytorialne wymienione w art. 28 rozporządzenia ogólnego, tj.

- 1) zintegrowane inwestycje terytorialne – instrument skierowany do miejskich obszarów funkcjonalnych uznanych za obszary strategicznej interwencji, realizowany przez partnerstwa samorządowe na podstawie strategii ZIT,
- 2) rozwój lokalny kierowany przez społeczność – instrument reprezentujący oddolne podejście terytorialne w rozwoju lokalnym, gdzie kluczową rolę w procesie wdrażania RLKS odgrywają Lokalne Grupy Działania, działające w oparciu o lokalne strategie rozwoju,
- 3) inne instrumenty terytorialne – rozwiązanie podobne do ZIT, o bardziej elastycznym charakterze, dedykowane innym obszarom strategicznej interwencji, realizowane przez partnerstwa samorządowe lub pojedyncze gminy na podstawie opracowanych strategii terytorialnych.

Na obszarze, na którym zlokalizowane są uzdrowiska nowotarskie dostępne są jeszcze dwa inne instrumenty terytorialne:

- w ramach ZIT: Strategia terytorialna ZIT Podhalańskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2027, gdzie jedną z zaangażowanych gmin jest Gmina Rabka-Zdrój;
- w ramach RLKS: Strategia Rozwoju dla Stowarzyszenia Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy, gdzie zaangażowana jest Gmina Rabka-Zdrój oraz Lokalna Strategia Rozwoju LGD „Gorce-Pieniny” na lata 2023-2027, gdzie zaangażowana jest Miasto i Gmina Szczawnica.

Działania przewidziane w wyżej wymienionych strategiach mają charakter komplementarny – chociażby w zakresie rozwoju infrastruktury transportowej sprzyjającej spójności przestrzennej obszaru przyczyniającej się do ograniczenia negatywnego wpływu na środowisko, a także ochrony i rozwoju lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego (instrument ZIT), a także w zakresie turystyki, dziedzictwa kulturowego, a także mocno dotykają spraw społecznych na obszarze działania LGD (instrument RLKS). Demarkacja pomiędzy projektami z zakresu turystyki i kultury w niniejszej strategii, a innych strategiach terytorialnych związana jest z mocną identyfikacją ujmowanych tu projektów z produktem uzdrowskim. W konsekwencji projekty zawarte w dostępnych na obszarze uzdrowisk nowotarskich instrumentach terytorialnych nie powielają się, a o ich przyporządkowaniu do niniejszej strategii decydowało powiązanie z uzdrowskim charakterem miejsca realizacji i wpływem projektów turystycznych i kulturalnych na współtworzenie zintegrowanego produktu uzdrowskiego.

Projekty opisane w strategii uzdrowskiej są także komplementarne w stosunku do już zrealizowanych przedsięwzięć komercyjnych związanych z rozwojem infrastruktury i usług turystycznych oraz uzdrowskich realizowanych przez sektor prywatny na terenie gmin uzdrowskich, a także stwarzają jeszcze korzystniejsze warunki dla inwestycji prywatnych na obszarze oddziaływania opisanych tu projektów.

W konsekwencji należy uznać, iż wiązka projektów „Zrównoważony rozwój uzdrowisk gorlickich” charakteryzuje się komplementarnością na kilku poziomach, w tym:

	• komplementarnością przestrzenną (geograficzną) – działania i projekty uzupełniają się, ponieważ są skierowane na osiągnięcie wspólnego celu realizowanego na obszarze uzdrowisk nowotarskich, którego efektem ma być zdynamizowanie procesów rozwojowych obu uzdrowisk i jeszcze mocniejsze włączenie się w budowanie wspólnego małopolskiego produktu uzdrowiskowego; • komplementarnością w obszarze problemowym (funkcyjną) – działania i projekty uzupełniają się, ponieważ różnymi drogami dążą do zlikwidowania szeregu zdefiniowanych barier i problemów rozwojowych, po to by jeszcze bardziej zdynamizować rozwój funkcji turystycznych i uzdrowiskowych uzdrowisk nowotarskich; • komplementarnością przedmiotową (sektorową) – działania i projekty uzupełniają się, ponieważ co do zasady realizowane są przez podmioty z tego samego sektora i związane są z tym samym zakresem, tj. rozwijaniem ogólnodostępnej oferty i produktu uzdrowiskowo-turystycznego przez jednostki samorządu terytorialnego, co w swoim założeniu ma stworzyć lepsze warunki do rozwoju przedsiębiorców, instytucji i organizacji związanych z inwestowaniem w sektor turystyczno-uzdrowiskowy. Wskazane projekty realizują trzy cele „Strategii terytorialnej IIT na lata 2021-2027 dla uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej w Małopolsce”.
Wiązka projektów	Zrównoważony rozwój uzdrowisk popradzkich
Wskazanie i uzasadnienie realizacji celu Strategii IIT przez wiązkę projektów, ze wskazaniem podejścia zintegrowanego	Projekty zdefiniowane w wiązce „Zrównoważony rozwój uzdrowisk popradzkich” realizują wszystkie cztery cele „Strategii terytorialnej IIT na lata 2021-2027 dla uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej w Małopolsce”, a także są silnie ukierunkowane na rozwiązywanie wspólnych problemów na obszarze uzdrowisk popradzkich (Krynicy-Zdroju, Muszyny, Złockiego, Żegiestowa-Zdroju i Piwnicznej-Zdroju), których rozwiązanie ma wpływ na podniesienie konkurencyjności całego małopolskiego produktu turystycznego. Projekty III.1, III.5, III.6, III.10, III.11, III.12, III.14, III.15 realizują przede wszystkim cel operacyjny 1, projekty III.3, III.7, III.8, III.9, III.13, III.16 realizują cel 2, projekty III.2, III.4 realizują cel 3. Jednocześnie wszystkie projekty mają znaczący wpływ na rozwój produktu turystycznego (cel 2). Wskazane do realizacji projekty wynikają z opracowanej diagnozy, w tym znajdują silne potwierdzenie w prowadzonych na użytek tej diagnozy badania społecznych i w konsekwencji znalazły swoje potwierdzenie w części kierunkowej strategii. Ponadto projekty te zostały wypracowane w trakcie prac Partnerstwa nad dokumentem „Strategii”, a efekty i rezultaty ich realizacji przyczyniają się do rozwoju małopolskiego produktu uzdrowiskowego. Najistotniejsze problemy, na jakie odpowiada poniższa wiązka projektów to przede wszystkim: • potrzeba jeszcze większego zdynamizowania procesów rozwojowych w popradzkich uzdrowiskach i wykorzystanie rozpoznawalności tych uzdrowisk oraz marki, którą sobie wypracowały przez lata; • braki w ogólnodostępnej infrastrukturze urządzeń uzdrowiskowych, szczególnie w najmłodszych uzdrowiskach (np. Złockie) lub uzdrowiskach odbudowujących się po czasach stagnacji (np. Żegiestów-Zdrój); • ciągle zbyt mała obecność oferty uzdrowiskowej w ofercie turystycznej; • oferta produktowa nie zawsze dostosowana do zróżnicowanych potrzeb odbiorców; • niższa niż w sezonie wysoka oferta pozasezonowa; • ciągle zbyt słabo rozwinięta infrastruktura turystyczno-rekreacyjna (w tym zbyt mało atrakcyjnie zagospodarowanych terenów zielonych); • duża sezonowość w wiodących branżach towarzyszących (usługach restauracyjnych, hotelarskich itp.).
Szacowana, skumulowana wartość wskaźnika wiązki projektów	PLRO231 Liczba wspartych urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego (szt.) - 8 szt. RCO077 Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem (szt.) - 12 szt. WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego – 36 942 osoby WLWK-RCR077 - Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem – 49 670 osób WLWK-RCR001 - Miejsca pracy utworzone we wspieranych jednostkach – 3 szt.

Lp.	Skrócona nazwa projektu	Nazwa beneficjenta	Planowany zakres projektu – najważniejsze elementy projektu	Wskazanie zgodności projektu z programem	Planowane źródła	Szacunkowa wartość wkładu UE (euro)	Planowany maksymalny okres realizacji
III.1	Modernizacja Parku Zdrojowego na Górze Parkowej oraz Parku Nitribitta w Krynicy-Zdroju	Gmina Krynica	Kompleksowa modernizacja Parku Zdrojowego na Górze Parkowej oraz Parku Nitribitta obejmująca m.in. przebudowę i remont ścieżek spacerowych oraz placów na terenie Góry Parkowej i Parku Nitribitta, przebudowę elementów małej architektury na terenie obu parków, budowę nowego, energooszczędnego oświetlenia na terenie obu parków, a także stworzenie atrakcji turystycznych związanych dziedzictwem przyrodniczym na obszarze parku.	Projekt: - realizuje działanie 7.5. FEM; - wykorzystuje i rozwija specyficzne walory miejscowości uzdrowskich; - jest realizowany na obszarze strefy A ochrony uzdrowskiej m. Krynica-Zdrój; - dotyczy ogólnodostępnej infrastruktury uzdrowskiej i turystycznej; - nie przewiduje budowy nowych dróg i parkingów; - zakres prac związanych z uzbrojeniem jest marginalny i ogranicza się do obszaru objętego projektem; - nie zawiera elementów związanych z rekreacją oraz infrastrukturą sportową; - będzie realizowany w duchu NEB; - nie został ujęty w innych strategiach instrumentów terytorialnych (ZIT, LGD, inne IIT).	FEM 2021-2027, CS 5(ii) Dz.7.5.	659 090,91	2025 - 2027
III.2	Przebudowa dawnego budynku Dworca Kolejowego na potrzeby Laboratorium Dialogu	Gmina Krynica-Zdrój	Gruntowna modernizacja zabytkowego budynku Dworca PKP w Krynicy-Zdroju i wprowadzenie do obiektu nowych funkcji związanych z kulturą, edukacją, a także działalnością społeczną (ogólnodostępna przestrzeń wystawienniczo-widowiskowo-konferencyjną). Obiekt – w części objętej projektem – będzie w skali całego roku wykorzystywany w ponad 80% (z punktu widzenia czasu i powierzchni) na cele związane z kulturą.	Projekt: - realizuje działanie 7.5. FEM; - wykorzystuje i rozwija specyficzne walory miejscowości uzdrowskich; - jest realizowany na obszarze strefy B ochrony uzdrowskiej m. Krynica-Zdrój; - dotyczy rozwoju ogólnodostępnej infrastruktury kultury; - nie przewiduje budowy nowych dróg i parkingów; - zakres prac związanych z uzbrojeniem jest marginalny i ogranicza się do obszaru objętego projektem; - nie zawiera elementów związanych z rekreacją oraz infrastrukturą sportową; - będzie realizowany w duchu NEB;	FEM 2021-2027, CS 5(ii) Dz.7.5.	2 068 181,82	2025 - 2027

				nie został ujęty w innych strategiach instrumentów terytorialnych (ZIT, LGD, inne IIT).			
III.3	Modernizacja infrastruktury turystycznej na terenie Miasta i Gminy Piwniczna-Zdrój	Miasto i Gmina Piwniczna-Zdrój	Projekt obejmuje zagospodarowanie terenu dwóch parków w strefie C uzdrowiska Piwniczna-Zdrój, w tym Parku Węgielnik, polegające na modernizacji nawierzchni oraz montażu elementów małej architektury oraz atrakcji dla różnych grup wiekowych, a także oraz rozbudowę Parku Zdrojowego o tzw. „Park Luster” obejmujący rozbudowę alejek spacerowych, nasadzenie zieleni, montaż małej architektury, montaż instalacji artystycznej pn. „park luster” oraz montaż monitoringu.	Projekt: - realizuje działanie 7.5. FEM; - wykorzystuje i rozwija specyficzne walory miejscowości uzdrowiskowych; - jest realizowany na obszarze strefy C ochrony uzdrowiskowej m. Piwniczna-Zdrój; - dotyczy ogólnodostępnej infrastruktury uzdrowiskowej i turystycznej; - nie przewiduje budowy nowych dróg i parkingów; - zakres prac związanych z uzbrojeniem jest marginalny i ogranicza się do obszaru objętego projektem; - nie zawiera elementów związanych z rekreacją oraz infrastrukturą sportową; - będzie realizowany w duchu NEB; - nie został ujęty w innych strategiach instrumentów terytorialnych (ZIT, LGD, inne IIT).	FEM 2021-2027, CS 5(ii) Dz.7.5.	1 025 000,00	2025 - 2027
III.4	Remont Domu Kultury na obszarze uzdrowiska Piwniczna-Zdrój	Miasto i Gmina Piwniczna-Zdrój	Projekt obejmuje wykonane robót budowlanych związanych z remontem Domu Kultury wraz z wyposażeniem, nagłośnieniem i oświetleniem. Wykonanie remontu umożliwi m.in utworzenie izby pamięci, poprawi funkcjonalność domu kultury w tym sali widowiskowej oraz pozwoli na organizację wystaw artystycznych.	Projekt: - realizuje działanie 7.5. FEM; - wykorzystuje i rozwija specyficzne walory miejscowości uzdrowiskowych; - jest realizowany na obszarze strefy C ochrony uzdrowiskowej m. Piwniczna-Zdrój; - dotyczy rozwoju ogólnodostępnej infrastruktury kultury; - nie przewiduje budowy nowych dróg i parkingów; - zakres prac związanych z uzbrojeniem jest marginalny i ogranicza się do obszaru objętego projektem; - nie zawiera elementów związanych z rekreacją oraz infrastrukturą sportową; - będzie realizowany w duchu NEB; - nie został ujęty w innych strategiach instrumentów terytorialnych (ZIT, LGD, inne IIT).	FEM 2021-2027, CS 5(ii) Dz.7.5.	793 000,00	2025 - 2027

III.5	Rozbudowa Parku rodzinnego „Baszta”	Miasto i Gmina Uzdrowisko wa Muszyna	Przebudowa i rozbudowa „Parku Baszta” wzdłuż potoku Szczawnik polegająca na budowie stref wypoczynku oraz stref wspomagających aktywność fizyczną. Całość połączy sieć ścieżek spacerowych, nowe nasadzenia zieleni oraz elementy małej architektury. Istotnym elementem projektu będzie przebudowa ciągów pieszych łączących dwie strefy uzdrowskie A1-M w Muszynie i A-Z w Złockiem.	Projekt: ▪ realizuje działanie 7.5. FEM; ▪ wykorzystuje i rozwija specyficzne walory miejscowości uzdrowskich; ▪ jest realizowany na obszarze strefy B-M ochrony uzdrowskiej m. Muszyna; ▪ dotyczy ogólnodostępnej infrastruktury uzdrowskiej i turystycznej; ▪ nie przewiduje budowy nowych dróg i parkingów; ▪ zakres prac związanych z uzbrojeniem jest marginalny i ogranicza się do obszaru objętego projektem; ▪ nie zawiera elementów związanych z rekreacją oraz infrastrukturą sportową; ▪ będzie realizowany w duchu NEB; ▪ nie został ujęty w innych strategiach instrumentów terytorialnych (ZIT, LGD, inne IIT).	FEM 2021-2027, CS 5(ii) Dz.7.5.	972 140,97	2022 - 2024
III.6	Rozbudowa Parku Zapopradzie w Uzdrowsku Muszyna, etap I (budowa ogrodu greckiego)	Miasto i Gmina Uzdrowisko wa Muszyna	Rozbudowa niezabudowanej obecnie części Parku Zapopradzie w sposób atrakcyjny dla turystów i kuracjuszy. W ramach projektu powstanie tzw. ogród grecki.	Projekt: ▪ realizuje działanie 7.5. FEM; ▪ wykorzystuje i rozwija specyficzne walory miejscowości uzdrowskich; ▪ jest realizowany na obszarze strefy B+-M ochrony uzdrowskiej m. Muszyna; ▪ dotyczy ogólnodostępnej infrastruktury uzdrowskiej i turystycznej; ▪ nie przewiduje budowy nowych dróg i parkingów; ▪ zakres prac związanych z uzbrojeniem jest marginalny i ogranicza się do obszaru objętego projektem; ▪ nie zawiera elementów związanych z rekreacją oraz infrastrukturą sportową; ▪ będzie realizowany w duchu NEB; ▪ nie został ujęty w innych strategiach instrumentów terytorialnych (ZIT, LGD, inne IIT).	FEM 2021-2027, CS 5(ii) Dz.7.5.	260 461,90	2022-2025
III.7	Budowa promenady uzdrowskiej	Miasto i Gmina	Przedmiotem projektu jest odnowa centrum uzdrowska Złockie (Strefa A-Z i B-Z) poprzez zagospodarowanie terenu, w celu	Projekt: ▪ realizuje działanie 7.5. FEM;	FEM 2021-2027, CS 5(ii) Dz.7.5.	1 818 181,82	2025 - 2027

	w miejscowości Złockie – etap I	Uzdrowisko wa Muszyna	uporządkowania przestrzeni publicznej o nowe produkty turystyczne i nadania jej nowych funkcji zgodnych z pożądanymi kierunkami rozwoju Uzdrowiska Złockie. W ramach projektu planuje się budowę ciągów spacerowych z siedziskami i skwerami relaksacyjnymi, mini parkami kasetonowymi, nasadzenia zieleni, budowę oświetlenia.	- wykorzystuje i rozwija specyficzne walory miejscowości uzdrowiskowych; - jest realizowany na obszarze strefy A-Z i B-Z ochrony uzdrowiskowej m. Muszyna (Uzdrowisko Złockie); - dotyczy ogólnodostępnej infrastruktury uzdrowiskowej i turystycznej; - nie przewiduje budowy nowych dróg i parkingów; - zakres prac związanych z uzbrojeniem jest marginalny i ogranicza się do obszaru objętego projektem; - nie zawiera elementów związanych z rekreacją oraz infrastrukturą sportową; - będzie realizowany w duchu NEB; - nie został ujęty w innych strategiach instrumentów terytorialnych (ZIT, LGD, inne IIT).			
III.8	Renowacja Promenady „Kamienna Plaża” wraz z dojściami	Miasto i Gmina Uzdrowisko wa Muszyna	Projekt przewiduje renowację i odtworzenie historycznej promenady spacerowej w Żegiestowie-Zdroju na odcinku od deptaka uzdrowiskowego do Sanatorium Wiktor na Łopacie Polskiej, łączącej strefy uzdrowiskowa A1-Ż i A2-Ż. W ramach projektu przewiduje się modernizację ciągu spacerowego przy deptaku, zejścia od deptaka zdrojowego w kierunku rzeki Poprad, wyjścia z promenady w kierunku sanatorium Wiktor oraz budowę tarasu widokowego.	Projekt: - realizuje działanie 7.5. FEM; - wykorzystuje i rozwija specyficzne walory miejscowości uzdrowiskowych; - jest realizowany na obszarze strefy B-Ż ochrony uzdrowiskowej m. Żegiestów-Zdrój w G. Muszyna; - dotyczy ogólnodostępnej infrastruktury uzdrowiskowej i turystycznej; - zakres prac związanych z uzbrojeniem jest marginalny i ogranicza się do obszaru objętego projektem; - nie zawiera elementów związanych z rekreacją oraz infrastrukturą sportową; - będzie realizowany w duchu NEB; - nie został ujęty w innych strategiach instrumentów terytorialnych (ZIT, LGD, inne IIT).	FEM 2021-2027, CS 5(ii) Dz.7.5.	631 099,27	2025 - 2027
III.9	Renowacja Promenady spacerowej wzdłuż potoku „Żegiestowski”	Miasto i Gmina Uzdrowisko wa Muszyna	Przedmiotem projektu jest odnowa strefy uzdrowiskowej „B-Ż” Żegiestowa Wsi poprzez zagospodarowanie terenu, w celu uporządkowania przestrzeni publicznej, wzbogacenie o nowe produkty turystyczne i	Projekt: - realizuje działanie 7.5. FEM; - wykorzystuje i rozwija specyficzne walory miejscowości uzdrowiskowych;	FEM 2021-2027, CS 5(ii) Dz.7.5.	1 187 082,55	2025 - 2027

			nadania jej nowych funkcji zgodnych z pożądanymi kierunkami rozwoju Uzdrowiska Żegiestów. W ramach projektu planuje się budowę ciągów spacerowych z siedziskami i strefami relaksacyjnymi, ścieżkę refleksologiczną, skwery kwiatowe, elementy małej architektury.	▪ jest realizowany na obszarze strefy B-Ż i C-Ż ochrony uzdrowskiej m. Żegiestów-Zdrój w G. Muszyna; ▪ dotyczy ogólnodostępnej infrastruktury uzdrowskiej i turystycznej; ▪ zakres prac związanych z uzbrojeniem jest marginalny i ogranicza się do obszaru objętego projektem; ▪ nie zawiera elementów związanych z rekreacją oraz infrastrukturą sportową; ▪ będzie realizowany w duchu NEB; ▪ nie został ujęty w innych strategiach instrumentów terytorialnych (ZIT, LGD, inne IIT).			
III.10	Rozbudowa Parku Zapopradzie w Uzdrowisku Muszyna, etap II (budowa ogrodu chińskiego)	Miasto i Gmina Uzdrowisko wa Muszyna	Rozbudowa niezabudowanej obecnie części Parku Zapopradzie w sposób atrakcyjny dla turystów i kuracjuszy. W ramach projektu powstanie tzw. ogród chiński.	Projekt: ▪ realizuje działanie 7.5. FEM; ▪ wykorzystuje i rozwija specyficzne walory miejscowości uzdrowskich; ▪ jest realizowany na obszarze strefy B-M ochrony uzdrowskiej m. Muszyna; ▪ dotyczy ogólnodostępnej infrastruktury uzdrowskiej i turystycznej; ▪ nie przewiduje budowy nowych dróg i parkingów; ▪ zakres prac związanych z uzbrojeniem jest marginalny i ogranicza się do obszaru objętego projektem; ▪ nie zawiera elementów związanych z rekreacją oraz infrastrukturą sportową; ▪ będzie realizowany w duchu NEB; ▪ nie został ujęty w innych strategiach instrumentów terytorialnych (ZIT, LGD, inne IIT).	FEM 2021-2027, CS 5(ii)	720 471,94	2025 - 2027
III.11	Rozbudowa Parku Zapopradzie w Uzdrowisku Muszyna, etap III (budowa ogrodów tematycznych:	Miasto i Gmina Uzdrowisko wa Muszyna	Rozbudowa niezabudowanej obecnie części Parku Zapopradzie w sposób atrakcyjny dla turystów i kuracjuszy. W ramach projektu powstanie tzw. ogród wiklinowy wraz ze strefą wypoczynkową.	Projekt: ▪ realizuje działanie 7.5. FEM; ▪ wykorzystuje i rozwija specyficzne walory miejscowości uzdrowskich; ▪ jest realizowany na obszarze strefy B-M ochrony uzdrowskiej m. Muszyna; ▪ dotyczy ogólnodostępnej infrastruktury uzdrowskiej i turystycznej;	FEM 2021-2027, CS 5(ii) Dz.7.5.	148 525,85	2025 - 2027

	wiklinowego i strefy wypoczynkowej)			- nie przewiduje budowy nowych dróg i parkingów; - zakres prac związanych z uzbrojeniem jest marginalny i ogranicza się do obszaru objętego projektem; - nie zawiera elementów związanych z rekreacją oraz infrastrukturą sportową; - będzie realizowany w duchu NEB; - nie został ujęty w innych strategiach instrumentów terytorialnych (ZIT, LGD, inne IIT).			
III.12	Budowa promenady uzdrowskiej w miejscowości Złockie – etap II	Miasto i Gmina Uzdrowsko wa Muszyna	Przedmiotem projektu jest odnowa centrum uzdrowska Złockie (Strefa A-Z i B-Z) poprzez zagospodarowanie terenu, w celu uporządkowania przestrzeni publicznej o nowe produkty turystyczne i nadania jej nowych funkcji zgodnych z pożądanymi kierunkami rozwoju Uzdrowska Złockie. W ramach projektu planuje się budowę tężni ze strukturą spacerową oraz ogrodu botanicznego.	Projekt: - realizuje działanie 7.5. FEM; - wykorzystuje i rozwija specyficzne walory miejscowości uzdrowskich; - jest realizowany na obszarze strefy A-Z i B-Z ochrony uzdrowskiej m. Muszyna (Uzdrowsko Złockie); - dotyczy ogólnodostępnej infrastruktury uzdrowskiej i turystycznej; - nie przewiduje budowy nowych dróg i parkingów; - zakres prac związanych z uzbrojeniem jest marginalny i ogranicza się do obszaru objętego projektem; - nie zawiera elementów związanych z rekreacją oraz infrastrukturą sportową; - będzie realizowany w duchu NEB; - nie został ujęty w innych strategiach instrumentów terytorialnych (ZIT, LGD, inne IIT).	FEM 2021-2027, CS 5(ii) Dz.7.5.	1 412 515,06	2025 – 2027
III.13	Zagospodarowanie strefy uzdrowskiej Złockie – etap I	Miasto i Gmina Uzdrowsko wa Muszyna	Zagospodarowania centrum uzdrowska Złockie (Strefa A-Z i B-Z) w celu uporządkowania przestrzeni publicznej o nowe produkty turystyczne i nadania jej nowych funkcji zgodnych z pożądanymi kierunkami rozwoju Uzdrowska Złockie poprzez, amfiteatr, ogród botaniczny otwarty, ogród botaniczny pod zadaniem.	Projekt: - realizuje działanie 7.5. FEM; - wykorzystuje i rozwija specyficzne walory miejscowości uzdrowskich; - jest realizowany na obszarze strefy A-Z ochrony uzdrowskiej m. Muszyna (Uzdrowsko Złockie); - dotyczy ogólnodostępnej infrastruktury uzdrowskiej i turystycznej;	FEM 2021-2027, CS 5(ii) Dz.7.5.	1 487 500,00	2026 – 2028

				▪ nie przewiduje budowy nowych dróg i parkingów; ▪ zakres prac związanych z uzbrojeniem jest marginalny i ogranicza się do obszaru objętego projektem; ▪ nie zawiera elementów związanych z rekreacją oraz infrastrukturą sportową; ▪ będzie realizowany w duchu NEB; ▪ nie został ujęty w innych strategiach instrumentów terytorialnych (ZIT, LGD, inne IIT).			
III.14	Zagospodarowanie strefy uzdrowskiej Złockie – etap II	Miasto i Gmina Uzdrowisko wa Muszyna	Kontynuacja zagospodarowania centrum uzdrowskiego Złockie (Strefa A-Z i B-Z) poprzez zagospodarowanie terenu, w celu uporządkowania przestrzeni publicznej o nowe produkty turystyczne i nadania jej nowych funkcji zgodnych z pożądanymi kierunkami rozwoju Uzdrowskiego Złockie poprzez budowę skwerów wypoczynkowych, budynku ze źródłem publicznym (dom zdrojowy), ogrodu kultury, wieży widokowej.	Projekt: ▪ realizuje działanie 7.5. FEM; ▪ wykorzystuje i rozwija specyficzne walory miejscowości uzdrowskich; ▪ jest realizowany na obszarze strefy A-Z ochrony uzdrowskiej m. Muszyna (Uzdrowisko Złockie); ▪ dotyczy ogólnodostępnej infrastruktury uzdrowskiej i turystycznej; ▪ nie przewiduje budowy nowych dróg i parkingów; ▪ zakres prac związanych z uzbrojeniem jest marginalny i ogranicza się do obszaru objętego projektem; ▪ nie zawiera elementów związanych z rekreacją oraz infrastrukturą sportową; ▪ będzie realizowany w duchu NEB; ▪ nie został ujęty w innych strategiach instrumentów terytorialnych (ZIT, LGD, inne IIT).	FEM 2021-2027, CS 5(ii) Dz.7.5.	1 870 000,00	2026 – 2028
III.15	Budowa strefy zdrowia i wypoczynku w strefie uzdrowskiej A1-Ż w Żegiestowie-Zdroju	Miasto i Gmina Uzdrowisko wa Muszyna	Przebudowa i rozbudowa promenady spacerowej w strefie A1-Ż poprzez zagospodarowanie terenu w celu uporządkowania przestrzeni publicznej i wzbogacenie o nowe produkty turystyczne. Przebudowa ciągów spacerowych, przebudowa oświetlenia promenady, przebudowa i uzupełnienie miejsc wypoczynku wzdłuż promenady, montaż elementów małej architektury.	Projekt: ▪ realizuje działanie 7.5. FEM; ▪ wykorzystuje i rozwija specyficzne walory miejscowości uzdrowskich; ▪ jest realizowany na obszarze strefy A1-Ż i B-Ż ochrony uzdrowskiej m. Żegiestów-Zdroj w G. Muszyna; ▪ dotyczy ogólnodostępnej infrastruktury uzdrowskiej i turystycznej;	FEM 2021-2027, CS 5(ii) Dz.7.5.	561 000,00	2026 – 2028

				- zakres prac związanych z uzbrojeniem jest marginalny i ogranicza się do obszaru objętego projektem; - nie zawiera elementów związanych z rekreacją oraz infrastrukturą sportową; - będzie realizowany w duchu NEB; - nie został ujęty w innych strategiach instrumentów terytorialnych (ZIT, LGD, inne IIT).			
III.16	Budowa strefy zdrowia i wypoczynku w strefie uzdrowskiej A2-Ż w Żegiestowie-Zdroju na Łopacie Polskiej	Miasto i Gmina Uzdrowsko wa Muszyna	Budowa strefy wypoczynkowej w strefie A2-Ż (Wiktor) i nadania jej nowych funkcji zgodnych z pożądanymi kierunkami rozwoju Uzdrowska Żegiestów. Odtworzenie ścieżek spacerowo-przyrodniczych, budowa ścieżek rowerowych i ciągów spacerowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą.	Projekt: - realizuje działanie 7.5. FEM; - wykorzystuje i rozwija specyficzne walory miejscowości uzdrowskich; - jest realizowany na obszarze strefy A2-Ż ochrony uzdrowskiej m. Żegiestów-Zdrój w G. Muszyna; - dotyczy ogólnodostępnej infrastruktury uzdrowskiej i turystycznej; - zakres prac związanych z uzbrojeniem jest marginalny i ogranicza się do obszaru objętego projektem; - nie zawiera elementów związanych z rekreacją oraz infrastrukturą sportową; - będzie realizowany w duchu NEB; - nie został ujęty w innych strategiach instrumentów terytorialnych (ZIT, LGD, inne IIT).	FEM 2021-2027, CS 5(ii) Dz.7.5.	739 500,00	2026 – 2028
Powiązanie z innymi projektami			Projekty ujęte w wiązce „Zrównoważony rozwój uzdrowskich popradzkich” po pierwsze wykazują komplementarność w zakresie wspólnego wpływu na budowanie i wzmocnienie konkurencyjności małopolskiego produktu uzdrowskiego – w skali mikro na terenie powiatu nowosądeckiego, w skali makro w regionie, w tym znaczeniu są także powiązane z projektami realizowanymi w pozostałych wiązках. Projekty ujęte w tej części są także bardzo silnie powiązane z projektami realizowanymi w przeszłości (w dwóch poprzednich perspektywach finansowych w ramach „Programów Rozwoju Uzdrowskich”), które sukcesywnie rozbudowywały i unowocześniały ogólnodostępną infrastrukturę uzdrowską i turystyczną, w tym przede wszystkim z takimi projektami jak: - w Gminie Krynica-Zdrój: - Budowa Parku sportowo-rekreacyjnego – Czarny Potok, - Renowacja Deptaku w miejscowości uzdrowskiej Krynicy-Zdroju, - Budowa zakładu przyrodoleczniczego Lwigród wraz z basenem leczniczym z wodą mineralną w Krynicy-Zdroju, - Kurort Krynica - rozwój infrastruktury uzdrowskiej poprzez renowację Bulwarów Dietla w Krynicy-Zdroju, - Kurort Krynica - rozwój infrastruktury uzdrowskiej poprzez renowację Parku im. Mieczysława Dukietu w Krynicy-Zdroju, - Kurort Krynica - rozwój infrastruktury uzdrowskiej poprzez renowację przestrzeni publicznej płyty głównej Krynickiego Deptaku w Krynicy-Zdroju,				

- Kurort Krynica - rozwój infrastruktury uzdrowskiej poprzez przywrócenie zielonego salonu uzdrowskiego na Polanie Janówka w Krynicy-Zdroju,
- Innowacyjna wieża widokowa ze ścieżką przyrodniczo-edukacyjną w koronie drzew – budowa całorocznej infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej w Krynicy-Zdrój,
- Budowa w miejscu istniejącego wyciągu narciarskiego kolei krzesłkowej „Słotwinka” wraz z urządzeniami i infrastrukturą techniczną w stacji narciarskiej Słotwiny Arena w Krynicy-Zdroju,
- Przebudowa Pensjonatu Małopolanka & Spa w Krynicy-Zdroju w celu wykorzystania zasobów regionalnych Beskidu Sądeckiego w aspekcie prozdrowotnym,
- Modernizacja bazy zabiegowej w skrzydle północnym w sanatorium Nowe Łazienki Mineralne w Krynicy-Zdroju wraz z wymianą przyłączy i remontem drogi wewnętrznej,
- Przebudowa zabytkowej Pijalni „Jana” w Krynicy-Zdroju,
- Budowa zakładu przyrodoleczniczego i centrum rehabilitacyjnego przy pensjonacie Piastun w Krynicy-Zdroju;
- w Mieście i Gminie Uzdrowskiej Muszyna:
 - Przygotowanie strefy aktywności gospodarczej „Zapopradzie” – rewitalizacja dawnej dzielnicy uzdrowskiej Muszyny,
 - Budowa zespołu basenów w Muszynie jako uzupełnienie kompleksowej oferty turystyczno-rekreacyjnej Uzdrowska w celu zwiększenia ruchu turystycznego,
 - Budowa Miejskiego Parku Zdrojowego „Baszta” w Uzdrowsku Muszyna,
 - Budowa Parku Zdrojowego „Zapopradzie” w Uzdrowsku Muszyna,
 - Integracja i upublicznienie przestrzeni ogólnodostępnych uzdrowska Żegiestów-Zdrój poprzez budowę deptaku uzdrowskiego,
 - Budowa ogrodów tematycznych w Parku Zapopradzie w Uzdrowsku Muszyna,
 - Budowa strefy wypoczynkowo-rekreacyjnej w Parku „Zapopradzie”,
 - Rozwój lokalnych zasobów Gminy Uzdrowskiej Muszyna poprzez zagospodarowanie przestrzeni wokół źródeł wody mineralnej Grunwald, Milusia i Anna w Muszynie,
 - Rozbudowa ogólnodostępnego lodowiska w Muszynie poprzez wykonanie zadania z przeznaczeniem na całoroczny obiekt wielofunkcyjny wraz z dalszym zagospodarowaniem terenu,
 - Budowa promenady spacerowej wzdłuż potoku w Żegiestowie,
 - Centrum rekreacji Łopata Polska,
 - Park rekreacyjno-sportowy „Muszynova”,
 - Dom Relaksu „Na Wzgórzu” - rozbudowa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej uzdrowska Muszyna,
 - Strefa Aktywności turystyczno-gospodarczej stanowiąca integrację centrum Muszyny ze strefą uzdrowską,
 - Rozwój potencjału uzdrowskiego dzielnicy Zapopradzie oraz Śródmieścia;
- w Mieście i Gminie Piwniczna-Zdrój:
 - Zagospodarowanie terenu rekreacyjnego Nakła wraz z budową tras wielofunkcyjnych w tym kładki pieszo-rowerowej przez rzekę Poprad,
 - Budowa ogólnodostępnych miejsc rekreacyjnych (dla rodzin z dziećmi) w uzdrowsku Piwniczna-Zdrój,
 - Ośrodek Balneoterapeutyczny Beskid w Piwnicznej-Zdroju: rozwój infrastruktury fizjoterapeutycznej bazującej na lokalnych surowcach leczniczych,
 - Zagospodarowanie terenu rekreacyjnego przy Hotelu Piwniczna SPA & Conference wraz z budową wodnego placu zabaw w stylu etno.

W oczywisty sposób projekty te są także powiązane z już zrealizowanymi oraz realizowanymi obecnie przez te samorządy projektami z zakresu ochrony środowiska, w tym powietrza, bioróżnorodności, poprawy dostępności komunikacyjnej, rozwoju infrastruktury rowerowej (w tym także transgranicznej), rozwijania infrastruktury i oferty kulturalnej.

W ramach nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2021-2027 w Polsce wdrażane będą – dla wzmocnienia wpływu lokalnych wspólnot na kształtowanie polityki terytorialnej - wszystkie narzędzia terytorialne wymienione w art. 28 rozporządzenia ogólnego, tj.

- 1) zintegrowane inwestycje terytorialne – instrument skierowany do miejskich obszarów funkcjonalnych uznanych za obszary strategicznej interwencji, realizowany przez partnerstwa samorządowe na podstawie strategii ZIT,
- 2) rozwój lokalny kierowany przez społeczność – instrument reprezentujący oddolne podejście terytorialne w rozwoju lokalnym, gdzie kluczową rolę w procesie wdrażania RLKS odgrywają Lokalne Grupy Działania, działające w oparciu o lokalne strategie rozwoju,
- 3) inne instrumenty terytorialne – rozwiązanie podobne do ZIT, o bardziej elastycznym charakterze, dedykowane innym obszarom strategicznej interwencji, realizowane przez partnerstwa samorządowe lub pojedyncze gminy na podstawie opracowanych strategii terytorialnych.

Na obszarze, na którym zlokalizowane są uzdrowiska nowotarskie dostępne są jeszcze trzy inne instrumenty terytorialne, w które zaangażowane są wszystkie trzy popradzkie uzdrowiska tj.: Krynica-Zdrój, Muszyna i Piwniczna-Zdrój, i tak:

- w ramach ZIT jest to: Strategia ZIT dla Sądeckiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2027;
- w ramach IIT jest to: Strategia IIT Partnerstwa Związku Gmin Krynicko-Popradzkich;
- w ramach RLKS jest to: Lokalna Strategia Rozwoju LGD „Brama Beskidu” na lata 2023-2027.

Działania przewidziane w wyżej wymienionych strategiach mają charakter komplementarny – chociażby w zakresie rozwoju infrastruktury transportowej sprzyjającej spójności przestrzennej obszaru przyczyniającej się do ograniczenia negatywnego wpływu na środowisko, a także ochrony i rozwoju lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego (instrument ZIT), a także w zakresie turystyki, dziedzictwa kulturowego, a także mocno dotykają spraw społecznych na obszarze działania LGD (instrument RLKS). Demarkacja pomiędzy projektami z zakresu turystyki i kultury w niżej wymienionej strategii, a innych strategiach terytorialnych związana jest z mocną identyfikacją ujmowanych tu projektów z produktem uzdrowiskowym. W konsekwencji projekty zawarte w dostępnych na obszarze uzdrowisk popradzkich instrumentach terytorialnych nie powielają się, a o ich przyporządkowaniu do niniejszej strategii decydowało powiązanie z uzdrowiskowym charakterem miejsca realizacji i wpływem projektów turystycznych i kulturalnych na współtworzenie zintegrowanego produktu uzdrowiskowego.

Projekty opisane w strategii uzdrowiskowej są także komplementarne w stosunku do już zrealizowanych przedsięwzięć komercyjnych związanych z rozwojem infrastruktury i usług turystycznych oraz uzdrowiskowych realizowanych przez sektor prywatny na terenie gmin uzdrowiskowych, a także stwarzają jeszcze korzystniejsze warunki dla inwestycji prywatnych na obszarze oddziaływania opisanych tu projektów.

W konsekwencji należy uznać, iż wiązka projektów „Zrównoważony rozwój uzdrowisk gorlickich” charakteryzuje się komplementarnością na kilku poziomach, w tym:

- **komplementarnością przestrzenną** (geograficzną) – działania i projekty uzupełniają się, ponieważ są skierowane na osiągnięcie wspólnego celu realizowanego na obszarze uzdrowisk popradzkich, którego efektem ma być zdynamizowanie procesów rozwojowych obu uzdrowisk i jeszcze mocniejsze włączenie się w budowanie wspólnego małopolskiego produktu uzdrowiskowego;
- **komplementarnością w obszarze problemowym** (funkcyjną) – działania i projekty uzupełniają się, ponieważ różnymi drogami dążą do zlikwidowania szeregu zdefiniowanych barier i problemów rozwojowych, po to by jeszcze bardziej zdynamizować rozwój funkcji turystycznych i uzdrowiskowych uzdrowisk popradzkich;
- **komplementarnością przedmiotową** (sektorową) – działania i projekty uzupełniają się, ponieważ co do zasady realizowane są przez podmioty z tego samego sektora i związane są z tym samym zakresem, tj. rozwijaniem ogólnodostępnej oferty i produktu uzdrowiskowo-turystycznego przez jednostki samorządu terytorialnego, co w swoim założeniu ma stworzyć lepsze warunki do rozwoju przedsiębiorców, instytucji i organizacji związanych z inwestowaniem w sektor turystyczno-uzdrowiskowy.

Wskazane projekty realizują wszystkie cztery cele „Strategii terytorialnej IIT na lata 2021-2027 dla uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej w Małopolsce”.

Wiązka projektów			Zrównoważony rozwój uzdrowiska Swoszowice				
Wskazanie i uzasadnienie realizacji celu Strategii IIT przez wiązkę projektów, ze wskazaniem podejścia zintegrowanego			Projekty zdefiniowane w wiązce „Zrównoważony rozwój uzdrowiska Swoszowice” realizują dwa cele „Strategii terytorialnej IIT na lata 2021-2027 dla uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej w Małopolsce”, a także są silnie ukierunkowane na rozwiązywanie problemów na obszarze uzdrowiska Swoszowice, których rozwiązanie ma wpływ na podniesienie konkurencyjności całego małopolskiego produktu turystycznego. Projekty IV.1. realizuje przede wszystkim cel operacyjny 1, zaś projekty IV.2 i IV.3 realizują cel 2. Wskazane do realizacji projekty wynikają z opracowanej diagnozy, w tym znajdują silne potwierdzenie w prowadzonych na użytek tej diagnozy badania społecznych i w konsekwencji znalazły swoje potwierdzenie w części kierunkowej strategii. Ponadto projekty te zostały wypracowane w trakcie prac Partnerstwa nad dokumentem „Strategii”, a efekty i rezultaty ich realizacji przyczyniają się do rozwoju małopolskiego produktu uzdrowiskowego. Najistotniejsze problemy, na jakie odpowiada poniższa wiązka projektów to przede wszystkim: • potrzeba poszerzenia odbiorcy swoszowickiej oferty uzdrowiskowo-rehabilitacyjnej; • lepsze przygotowanie publicznej infrastruktury na potrzeby rozwoju przedsiębiorstwa uzdrowiskowego; • zwiększenie rozpoznawalności marki „Szoszowice” zarówno w relacjach wewnętrznych (mieszkańcy Krakowa), jak i wśród potencjalnych kuracjuszy z kraju i zagranicy; • mocniejszego zaakcentowania uzdrowiskowego charakteru Swoszowic w przestrzeni całej dzielnicy.				
Szacowana, skumulowana wartość wskaźnika wiązki projektów			PLRO231 Liczba wspartych urządzeń leczenia uzdrowiskowego (szt.) - 1 szt. RCO077 Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem (szt.) - 2 szt. WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego – 29 087 osób WLWK-RCR077 - Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem – 3 357 osób WLWK-RCR001 - Miejsca pracy utworzone we wspieranych jednostkach – 1 szt.				
Lp.	Skrócona nazwa projektu	Nazwa beneficjenta	Planowany zakres projektu – najważniejsze elementy projektu	Wskazanie zgodności projektu z programem*	Planowane źródła	Szacunkowa wartość wkładu UE (euro)	Planowany maksymalny okres realizacji
IV.1	Budowa ogólnodostępnej tężni wraz z niezbędną infrastrukturą towarzyszącą, w tym zewnętrzną siłownią, placem zabaw do zajęć ruchowych oraz zagospodarowanie terenu, w strefie C – Uzdrowiska Swoszowice.	Gmina Miasta Krakowa	Budowa bezpłatnej, ogólnodostępnej tężni wraz z zewnętrzną siłownią, placem zabaw do zajęć ruchowych na świeżym powietrzu oraz zagospodarowaniem terenu i niezbędną infrastrukturą towarzyszącą.	Projekt: ▪ realizuje działanie 7.5. FEM; ▪ wykorzystuje i rozwija specyficzne walory miejscowości uzdrowiskowych; ▪ jest realizowany na obszarze strefy C ochrony uzdrowiskowej m. Swoszowice w G. Kraków; ▪ dotyczy ogólnodostępnej infrastruktury uzdrowiskowej i turystycznej; ▪ nie przewiduje budowy nowych dróg i parkingów; ▪ zakres prac związanych z uzbrojeniem jest marginalny i ogranicza się do obszaru objętego projektem; ▪ nie zawiera elementów związanych z rekreacją oraz infrastrukturą sportową; ▪ będzie realizowany w duchu NEB;	FEM 2021-2027, CS 5(ii) Dz.7.5.	1 111 170,38	2024-2026

				nie został ujęty w innych strategiach instrumentów terytorialnych (ZIT, LGD, inne IIT).			
IV.2	Rozbudowa zagospodarowania turystycznego strefy „B” Uzdrowiska Swoszowice w ramach realizacji etapu II zadania pn.: „Skatepark przy ul. Kąpielowej”.	Gmina Miasta Krakowa	Budowa ogólnodostępnego placu z pitnikiem w sąsiedztwie Parku Zdrojowego w Swoszowicach. Elementem zagospodarowania placu będą m.in. edukacyjne obiekty małej architektury, informujące o walorach Uzdrowiska. Integralną częścią placu będzie także ścieżka ruchowa typu flowpark/skatespot oraz niezbędna mała architektura, np.: ławki, kosze, stojaki na rowery oraz inne elementy, w tym obiekty edukacyjne, a także uzupełnienie istniejącej instalacji oświetlenia oraz wod-kan i urządzenie zieleni.	Projekt: - realizuje działanie 7.5. FEM; - wykorzystuje i rozwija specyficzne walory miejscowości uzdrowiskowych; - jest realizowany na obszarze strefy B ochrony uzdrowiskowej m. Swoszowice w G. Kraków; - dotyczy ogólnodostępnej infrastruktury uzdrowiskowej i turystycznej; - nie przewiduje budowy nowych dróg i parkingów; - zakres prac związanych z uzbrojeniem jest marginalny i ogranicza się do obszaru objętego projektem; - nie zawiera elementów związanych z rekreacją oraz infrastrukturą sportową; - będzie realizowany w duchu NEB; - nie został ujęty w innych strategiach instrumentów terytorialnych (ZIT, LGD, inne IIT).	FEM 2021-2027, CS 5(ii) Dz.7.5.	175 959,43	2024-2025
IV.3	„Mikrouzdrowisko” - modernizacja i rozbudowa placu zabaw przy ul. Piłkarskiej w strefie A Uzdrowiska Swoszowice.	Gmina Miasta Krakowa	Budowa ogólnodostępnego ogrodu Jordanowskiego obejmującego ścieżkę ruchową oraz punkty aktywności dla najmłodszych, zawierające urządzenia placu zabaw, jak również miniścieżkę sensoryczną i edukacyjną wśród urządzonej zieleni. Planowany obiekt zlokalizowany jest w bezpośrednim sąsiedztwie granicy parku zdrojowego w Swoszowicach w strefie Uzdrowiskowej „A”.	Projekt: - realizuje działanie 7.5. FEM; - wykorzystuje i rozwija specyficzne walory miejscowości uzdrowiskowych; - jest realizowany na obszarze strefy A ochrony uzdrowiskowej m. Swoszowice w G. Kraków; - dotyczy ogólnodostępnej infrastruktury uzdrowiskowej i turystycznej; - nie przewiduje budowy nowych dróg i parkingów; - zakres prac związanych z uzbrojeniem jest marginalny i ogranicza się do obszaru objętego projektem; - nie zawiera elementów związanych z rekreacją oraz infrastrukturą sportową; - będzie realizowany w duchu NEB; - nie został ujęty w innych strategiach instrumentów terytorialnych (ZIT, LGD, inne IIT).	FEM 2021-2027, CS 5(ii) Dz.7.5.	351 603,35	2024-2025

Powiązanie z innymi projektami

Projekty ujęte w wiązce „Zrównoważony rozwój uzdrowiska Swoszowice” po pierwsze wykazują komplementarność w zakresie wspólnego wpływu na budowanie i wzmacnianie konkurencyjności małopolskiego produktu uzdrowiskowego – w skali mikro na terenie dzielnicy uzdrowiskowej Krakowa i całego miasta, w skali makro w regionie, w tym znaczeniu są także powiązane z projektami realizowanymi w pozostałych wiązках. Projekty ujęte w tej części są także bardzo silnie powiązane z projektami realizowanymi w przeszłości (w dwóch poprzednich perspektywach finansowych w ramach „Programów Rozwoju Uzdrawisk”), które sukcesywnie rozbudowywały i unowocześniały ogólnodostępną infrastrukturę uzdrowiskową i turystyczną, w tym przede wszystkim z takimi projektami jak:

- Rewitalizacja Uzdrawiska Kraków-Swoszowice, etap 1: „Rewitalizacja parku uzdrowiskowego w Swoszowicach”,
- Przebudowa głównego Domu Zdrojowego – rozbudowa bazy zabiegowej.

W oczywisty sposób projekty te są także powiązane z już zrealizowanymi oraz realizowanymi obecnie przez samorząd m. Krakowa projektami z zakresu ochrony środowiska, w tym powietrza, bioróżnorodności, poprawy dostępności komunikacyjnej, rozwoju infrastruktury rowerowej, rozwijania infrastruktury i oferty edukacyjno-kulturalnej.

W ramach nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2021-2027 w Polsce wdrażane będą – dla wzmocnienia wpływu lokalnych wspólnot na kształtowanie polityki terytorialnej – wszystkie narzędzia terytorialne wymienione w art. 28 rozporządzenia ogólnego, tj.

- 1) zintegrowane inwestycje terytorialne – instrument skierowany do miejskich obszarów funkcjonalnych uznanych za obszary strategicznej interwencji, realizowany przez partnerstwa samorządowe na podstawie strategii ZIT,
- 2) rozwój lokalny kierowany przez społeczność – instrument reprezentujący oddolne podejście terytorialne w rozwoju lokalnym, gdzie kluczową rolę w procesie wdrażania RLKS odgrywają Lokalne Grupy Działania, działające w oparciu o lokalne strategie rozwoju,
- 3) inne instrumenty terytorialne – rozwiązanie podobne do ZIT, o bardziej elastycznym charakterze, dedykowane innym obszarom strategicznej interwencji, realizowane przez partnerstwa samorządowe lub pojedyncze gminy na podstawie opracowanych strategii terytorialnych.

Na obszarze, na którym zlokalizowane jest Uzdrawisko Swoszowice dostępny jest jeszcze jeden instrument terytorialny w postaci „Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Metropolii Krakowskiej na lata 2021-2027”. Działania przewidziane w tej strategii mają charakter komplementarny – chociażby w zakresie rozwoju infrastruktury transportowej sprzyjającej spójności przestrzennej obszaru przyczyniającej się do ograniczenia negatywnego wpływu na środowisko, a także ochrony i rozwoju lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego, turystyki, edukacji, szeroko pojętej gospodarki. Demarkacja pomiędzy projektami z zakresu turystyki w niniejszej strategii, a strategii ZIT związana jest z mocną identyfikacją ujmowanych tu projektów z produktem uzdrowiskowym. W konsekwencji projekty zawarte w niniejszej strategii i Strategii ZIT Metropolii Krakowskiej nie powielają się, a o ich przyporządkowaniu do strategii IIT decydowało powiązanie z uzdrowiskowym charakterem miejsca realizacji i wpływem projektów turystycznych na współtworzenie zintegrowanego produktu uzdrowiskowego.

Projekty opisane w strategii uzdrowiskowej są także komplementarne w stosunku do już zrealizowanych przedsięwzięć komercyjnych związanych z rozwojem infrastruktury i usług turystycznych oraz uzdrowiskowych realizowanych przez sektor prywatny na terenie uzdrowiska Swoszowice, a także stwarzają jeszcze korzystniejsze warunki dla inwestycji prywatnych na obszarze oddziaływania opisanych tu projektów.

W konsekwencji należy uznać, iż wiązka projektów „Zrównoważony rozwój uzdrowiska Swoszowice” charakteryzuje się komplementarnością na kilku poziomach, w tym:

- **komplementarnością przestrzenną** (geograficzną) – działania i projekty uzupełniają się, ponieważ są skierowane na osiągnięcie wspólnego celu realizowanego na obszarze Uzdrawiska Swoszowice, którego efektem ma być zdynamizowanie procesów rozwojowych uzdrowiska i jeszcze mocniejsze włączenie się w budowanie wspólnego małopolskiego produktu uzdrowiskowego;
- **komplementarnością w obszarze problemowym** (funkcyjną) – działania i projekty uzupełniają się, ponieważ różnymi drogami dążą do zlikwidowania szeregu zdefiniowanych barier i problemów rozwojowych, po to by jeszcze bardziej zdynamizować rozwój funkcji turystycznych i uzdrowiskowych Uzdrawiska Swoszowice;
- **komplementarnością przedmiotową** (sektorową) – działania i projekty uzupełniają się, ponieważ co do zasady realizowane są przez podmioty z tego samego sektora i związane są z tym samym zakresem, tj. rozwijaniem ogólnodostępnej oferty i produktu uzdrowiskowo-turystycznego przez

jednostki samorządu terytorialnego, co w swoim założeniu ma stworzyć lepsze warunki do rozwoju przedsiębiorców, instytucji i organizacji związanych z inwestowaniem w sektor turystyczno-uzdrowiskowy.
Wskazane projekty realizują dwa cele (pierwszy oraz drugi) „Strategii terytorialnej IIT na lata 2021-2027 dla uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej w Małopolsce”.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie fiszek projektowych opracowywanym w procesie partycypacyjnym

Zaplanowane przez partnerów projekty mają charakter zintegrowany. Każdy z nich przyczynia się do osiągnięcia przyjętych w ramach strategii IIT celów operacyjnych i w konsekwencji celu strategicznego. Zostały one zdiagnozowane i przygotowane w formule partnerskiej. Ponadto projekty zebrane w wiązki mają także cechy, które:

- tworzą warunki do rozwoju lokalnej przedsiębiorczości i tym samym wspierają rozwój gospodarczy;
- poprzez zastosowane rozwiązania dążą do neutralności klimatycznej;
- wpływają na zwiększenie dostępności do usług publicznych związanych z działalnością uzdrowiskową (dostęp do ogólnodostępnych terenów i urządzeń uzdrowiskowych i infrastruktury turystycznej), a także usług z zakresu kultury;
- dzięki rozwojowi miejscowości uzdrowiskowych będą realnie przekładać się na poprawę jakości życia mieszkańców.

Ponadto wstępne ramy projektów zostały przygotowane wspólnie przez partnerów, dzięki czemu zapewniono ten sam standard podejmowanych działań. Co więcej projekty te będą wdrażane równolegle w postaci wiązek zwiększając ich rezultaty oraz skumulowane efekty oddziaływania. Ich rezultaty dotyczą w pierwszej kolejności poszczególnych uzdrowiskowych obszarów funkcjonalnych (popradzkiego, nowotarskiego, gorlickiego oraz Krakowa), a jako suma działań na obszarze całego obszaru Partnerstwa wpływają komplementarnie na różne wymiary jego funkcjonowania w aspektach gospodarczym, społecznym, środowiskowym i przestrzennym.

Partnerzy starają się także łączyć w projektach działania o charakterze inwestycyjnym i nieinwestycyjnym przyczyniające się do budowania kapitału społecznego.

6 Wdrażanie: warunki i procedury obowiązujące w realizacji strategii

Osiem małopolskich gmin uzdrowiskowych (Kraków-Swoszowice, Krynica-Zdrój, Muszyna, Piwniczna, Rabka-Zdrój, Sękowa, Szczawnica, Uście Gorlickie) oraz gmina, na której znajduje się obszar ochrony uzdrowiskowej (Czarny Dunajec) o komplementarnych potencjałach i zbieżnych priorytetach rozwojowych podjęło decyzję o zawiązaniu partnerstwa, wyznaczeniu wspólnych celów rozwojowych oraz zidentyfikowaniu projektów, które zawarto w „Strategii IIT na lata 2021-2027 dla uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej w Małopolsce”.

Niniejszy dokument jest odpowiedzią na wyzwania, jakie stawia się przed gminami uzdrowiskowymi z jednej strony jako tymi, które w pierwszej kolejności odpowiadają za tworzenie warunków do rozwoju małopolskiego produktu uzdrowiskowego, a z drugiej strony jako odpowiedź na rosnącą rolę partnerstw terytorialnych w polityce regionalnej, krajowej i wspólnotowej. „Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030” wskazuje na potrzebę współpracy w ramach partnerstw, wdrażania projektów partnerskich oraz zintegrowanego

podejścia terytorialnego. Komplementarne działania kilku gmin uczestniczących w niniejszym przedsięwzięciu zapisane w innych instrumentach terytorialnych (ZIT, RLKS) wzmacniają podejście terytorialne do rozwoju poszczególnych gmin tworzących Partnerstwo.

W celu realizacji założeń Strategii IIT niezbędne jest posiadanie struktury zarządczej pozwalającej na efektywną koordynację realizacji przedsięwzięć partnerskich związanych z rozwijaniem i promowaniem małopolskiego produktu uzdrowiskowego. Istotnym elementem współpracy jest wspólne wypracowywanie kierunków działań, które następnie będą wdrażane przez poszczególnych partnerów. Niemniej jednak współpraca i koordynacja działań, a także szerokie budowanie partnerstwa na rzecz rozwoju małopolskiego produktu uzdrowiskowego, jest kluczem do tego, by w sposób spójny rozwijać nie tylko poszczególne gminy uzdrowiskowe, ale by jeszcze mocniej można było mówić o jednym z flagowych przemysłów czasu wolnego Małopolski, jakim jest działalność i oferta lecznicza, rehabilitacyjna, beauty & SPA oraz turystyczna, oferowana w miejscowościach posiadających status uzdrowiska czy obszaru ochrony uzdrowiskowej. Jednym z zadań stawianych przed strukturą zarządczą będzie pozyskiwanie funduszy europejskich, wspólna realizacja projektów przekraczających granice jednej gminy, a także zarządzanie ich długofalowymi rezultatami. Dodatkowym celem jest organizacja wspólnych działań związanych z podniesieniem kompetencji pracowników gmin mających status uzdrowiska i obszaru ochrony uzdrowiskowej oraz interesariuszy zainteresowanych rozwojem małopolskiego produktu uzdrowiskowego, a także wzajemna wymiana doświadczeń i kreowanie nowych pomysłów i projektów.

Wyznaczone w strategii cele, kierunki działań i wynikające z nich projekty zostały opracowane przy założeniu, że nie dyskryminuje się nikogo ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

Partnerzy deklarują, że działania będą prowadzone zgodnie ze standardami dostępności.

Wszystkie projekty będą uwzględniać zasadę niedyskryminacji na każdym etapie: projektowania, wdrażania i w okresie trwałości.

W realizacji strategii będą uwzględnione zasady zrównoważonego rozwoju oraz zasada „nie czynić poważnych szkód” (DNSH).

6.1 Zarządzanie wdrażaniem strategii

System realizacji Strategii IIT będzie opierał się na dotychczasowych strukturach Stowarzyszenia Gmin Uzdrawiskowych RP Oddział Regionalny w Małopolsce, a także jego doświadczeniach we wspólnym wdrażaniu projektów, a także doświadczeniach jego członków – gmin uzdrawiskowych we wdrażaniu projektów finansowanych z funduszy zewnętrznych oraz realizacji strategii zarówno wspólnych nakierowanych na rozwój produktu uzdrawiskowego (np. „Strategia rozwoju turystycznego produktu uzdrawiskowego Stowarzyszenia Gmin Uzdrawiskowych RP” opracowana w roku 2022), jak i „Plany Rozwoju Uzdrawisk” opracowywane przez małopolskie gminy uzdrawiskowe kilka lat temu oraz aktualne strategie rozwoju tych gmin i towarzyszące im plany operacyjne. Fundamentem

współpracy przy realizacji działań będzie Partnerstwo – szeroko rozumiane jako zespół wartości i zasad przyświecających wszystkim członkom i interesariuszom. Walne Zebranie Członków Oddziału Regionalnego Stowarzyszenia będące swoistą **Radą Partnerstwa**, wspólnie z **Grupą Roboczą** tworzoną przez pracowników Biura SGU RP oraz wskazanych pracowników poszczególnych gmin uzdrowskowych określiło kluczowe zasady, którymi będą się kierowali partnerzy zaangażowani w identyfikację, planowanie, realizację i ewaluację poszczególnych przedsięwzięć. Obejmują one:

- równość Partnerów – Partnerstwo funkcjonuje w oparciu o przekonanie wszystkich partnerów, co do łączącej ich wspólnoty interesów i celów. Pomimo zróżnicowanej specyfiki poszczególnych aktorów (wielkości samorządu, potencjału instytucjonalnego, budżetów, skali wyzwań itp.) traktują się oni nawzajem w równy sposób. Tak też zbudowano system zarządzania Partnerstwem;
- współpraca i wielopoziomowe zarządzanie – oznacza z jednej strony, szerokie współdziałanie władz samorządowych tworzących Stowarzyszenie, Grupy Roboczej, w tym pracowników Stowarzyszenia Gmin Uzdrawiskowych RP i poszczególnych Urzędów Miast/Gmin (wydziałów/stanowisk, jednostek organizacyjnych) zaangażowanych w pracę nad „Strategią”. Kluczowe znaczenie ma transparentny podział zadań oraz odpowiedzialności pomiędzy poszczególnymi partnerów. Z drugiej strony, wielopoziomowe zarządzanie oznacza współpracę z sektorem przedsiębiorców, organizacjami pozarządowymi oraz mieszkańcami (włączenie ich w system realizacji „Strategii”). W trakcie realizacji „Strategii” należy także wykorzystywać współpracę i możliwości rozwojowe (np. źródła finansowania, konsultacje, wymianę doświadczeń) na poziomie regionalnym, krajowym i wspólnotowym;
- funkcjonalność - tworzenie możliwie elastycznych struktur zarządzania, procedur i rozwiązań, które pozwolą sprawnie dostosowywać się do zmieniających się potrzeb i wyzwań. Ważne jest, aby podczas realizacji mieć na uwadze m.in.: sytuację społeczną i gospodarczą poszczególnych gmin, trendy demograficzne, opinie i potrzeby mieszkańców, sytuację budżetową samorządów;
- sieciowanie - w procesie realizacji strategii, szczególnie przy okazji działań partycypacyjnych, należy stwarzać warunki do budowania sieciowych relacji między instytucjami, organizacjami, grupami ludzi i poszczególnymi mieszkańcami. Stanowi to dobrą bazę dla dalszej współpracy i przyszłej realizacji kolejnych, wspólnych przedsięwzięć. Sieciowanie powinno realizować się także poprzez wymianę doświadczeń z innymi partnerstwami i podmiotami – korzystanie z dobrych praktyk;
- zasada zachowania śladu rewizyjnego - proces realizacji „Strategii” powinien być dokumentowany, w celu zapewnienia jego transparentności, a także monitoringu i ewaluacji. Kluczowe dokumenty w tym procesie powinny być publikowane na ogólnodostępnych stronach www, tak Stowarzyszenia, jak i poszczególnych gmin zaangażowanych w proces wdrażania „Strategii”;

- zasada otwartej komunikacji ma zapewnić efektywny przepływ informacji, co ułatwi podejmowanie decyzji oraz realizację przedsięwzięć partnerskich. Jednocześnie wpłynie na transparentność działań Stowarzyszenia;
- zasada organizacyjnego uczenia się – Stowarzyszenie wykorzystuje swoje doświadczenia do budowania potencjału instytucjonalnego, jednocześnie stara się podnosić wiedzę i kompetencje urzędników, władz samorządowych oraz interesariuszy. Jednym z narzędzi organizacyjnego uczenia się powinna być ewaluacja.

Dla sprawnej realizacji „Strategii” potrzebna jest synergia oraz budowanie kapitału zaufania pomiędzy partnerami przy zaangażowaniu interesariuszy. Powyższe zasady powinny to ułatwić.

6.1.1 Forma instytucjonalizacji

Partnerstwo działa w formule Stowarzyszenia. Oddział Regionalny Stowarzyszenia Gmin Uzdrowiskowych RP w Małopolsce z siedzibą w Krynicy-Zdroju został powołany do życia Uchwałą Nr 3/2023 Nadzwyczajnego Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia Gmin Uzdrowiskowych RP w dniu 15 lutego 2023 roku i jest regionalnym oddziałem podmiotu działającego nieprzerwanie od roku 1991. Oddział Regionalny Stowarzyszenia został powołany by móc samodzielnie realizować przedsięwzięcia gospodarcze, społeczne i finansowe w skali regionalnej tj. na obszarze Województwa Małopolskiego, których celem jest wspieranie wszelkich działań mających na celu rozwój małopolskich uzdrowisk, obrona i reprezentowanie interesów gmin uzdrowiskowych, a także promocję małopolskich uzdrowisk w kraju i za granicą.

Członkami Oddziału Regionalnego Stowarzyszenia są wszystkie małopolskie gminy uzdrowiskowe (oraz gmina, na terenie której ustanowiono obszar ochrony uzdrowiskowej), tj. Czarny Dunajec, Kraków, Krynica-Zdrój, Muszyna, Piwniczna-Zdrój, Rabka-Zdrój, Sękowa, Szczawnica, Uście Gorlickie.

Najwyższym Organem Stowarzyszenia jest Walne Zebranie Członków, które na użytek wdrażania projektu pełni też funkcję Rady Partnerstwa. To ostatecznie Walne Zebranie będzie organem przyjmującym „Strategię”. Z kolei za bieżące podejmowanie decyzji operacyjnych odpowiada Zarząd Stowarzyszenia. Z kolei pracownicy Biura Stowarzyszenia wraz z kluczowymi pracownikami gmin uzdrowiskowych (i OOU) zaangażowanymi w projekt tworzą tzw. Grupę Roboczą, która odpowiada za bieżące podejmowanie bieżących decyzji kierunkowych oraz zebranie i opracowanie listy projektów.

Członkowie Grupy Roboczej zobowiązali się do: ścisłej współpracy, dostarczania Liderowi wszelkich danych koniecznych do opracowania i wdrażania strategii IIT, czynnego udziału swoich przedstawicieli w pracach Grupy Roboczej oraz do realizacji projektów w ramach niniejszej „Strategii”.

Zobowiązania finansowe członków wynikające z: zapewnienia wkładu własnego do projektów, kosztów ich przygotowania i wdrażania, kosztów nieprawidłowości (korekty finansowe) stanowią koszty własne poszczególnych partnerów.

Realizacja „Strategii”, potrzeby organizacyjne, refleksja strategiczna, zewnętrzne warunki formalne i merytoryczne, pojawienie się na mapie Małopolski nowych uzdrowisk lub obszarów ochrony uzdrowiskowej, sytuacja społeczno-gospodarcza mogą stanowić przesłanki do dokonania zmiany składu Partnerstwa. Decyzję w tym zakresie podejmuje Rada Partnerstwa na wniosek zainteresowanego podmiotu.

Zmiana składu Partnerstwa może nastąpić poprzez:

- przystąpienie do Partnerstwa nowego członka - w tym przypadku zainteresowany podmiot składa do Rady Partnerstwa (Walnego Zebrania SGU RP Oddział Regionalny) wniosek o dołączenie do partnerstwa składając jednocześnie deklarację o akceptacji zasad funkcjonowania Partnerstwa, założeń obowiązującej Strategii i włączeniu się w realizację jej postanowień. Rada Partnerstwa (Walne Zebranie) podejmuje decyzję niezwłocznie w sposób jednogłosny;
- rezygnację obecnego członka ze składu Partnerstwa - w tym przypadku członek składa do Rady Partnerstwa (Walne Zebranie) deklarację o rezygnacji z członkostwa wraz z uzasadnieniem. Rezygnacja taka nie powinna nieść ze sobą negatywnych skutków w kontekście trwających działań strategicznych;
- usunięcie obecnego członka ze składu Partnerstwa - w sytuacji uporczywego uchylania się od obowiązków wynikających z porozumienia lub odstąpienia od realizacji obowiązującej „Strategii” Rada Partnerstwa (Walne Zebranie) może zobowiązać Partnera do aktywnego zaangażowania w wyznaczone zadania określając termin ich realizacji. W przypadku dalszego braku pozytywnej reakcji, Rada Partnerstwa (Walne Zebranie) może podjąć decyzję o usunięciu Partnera z Partnerstwa, w sposób jednogłosny (w głosowaniu nie bierze udziału partner, który ma zostać usunięty z Partnerstwa), zawiadamiając o tym władze danego partnera.

Niektóre działania o charakterze strategicznym, w szczególności realizacja kluczowych projektów, mogą wymagać współpracy i koordynacji zadań z podmiotami spoza składu Partnerstwa. W tej sytuacji Rada Partnerstwa podejmie decyzję albo o rekomendacji przyłączenia podmiotu do składu Partnerstwa (ściśła współpraca) lub realizacji zadania w ramach porozumienia.

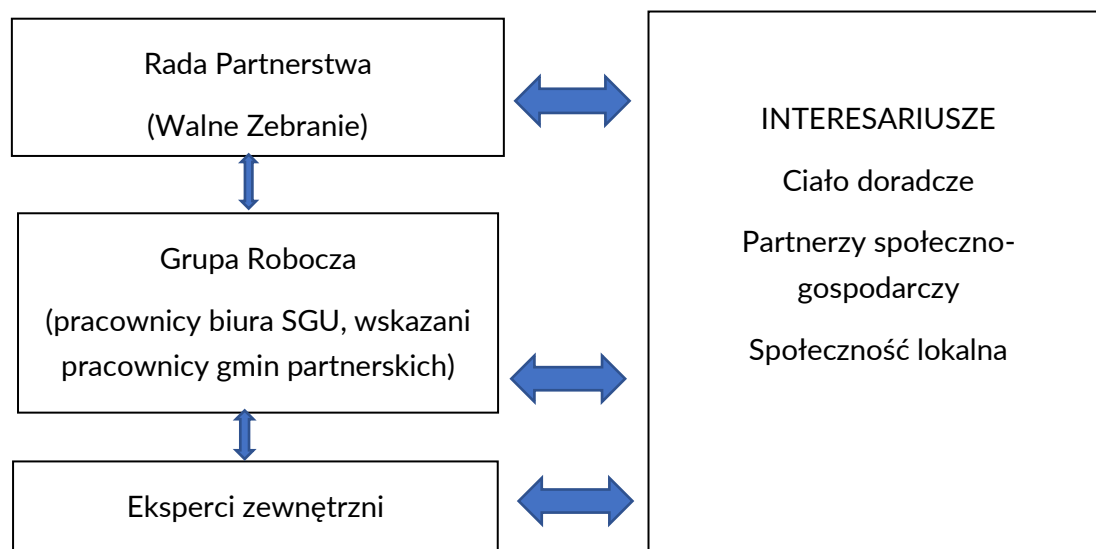
6.1.2 System zarządzania wdrażaniem strategii

Partnerstwo funkcjonuje w oparciu o następujące dokumenty:

- Statut Stowarzyszenia Gmin Uzdrowiskowych Rzeczypospolitej Polskiej i zawarte w nim regulacje dotyczące funkcjonowania oddziałów regionalnych;
- Regulamin Organizacyjny Stowarzyszenia Gmin Uzdrowiskowych Rzeczypospolitej Polskiej Oddział Regionalny w Małopolsce z siedzibą w Krynicy-Zdroju.

Jednocześnie w związku z przygotowaniem i wdrożeniem „Strategii terytorialnej IIT na lata 2021-2027 dla uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej w Małopolsce” Stowarzyszenie opracowało i wdrożyło **funkcjonalną strukturę działania**.

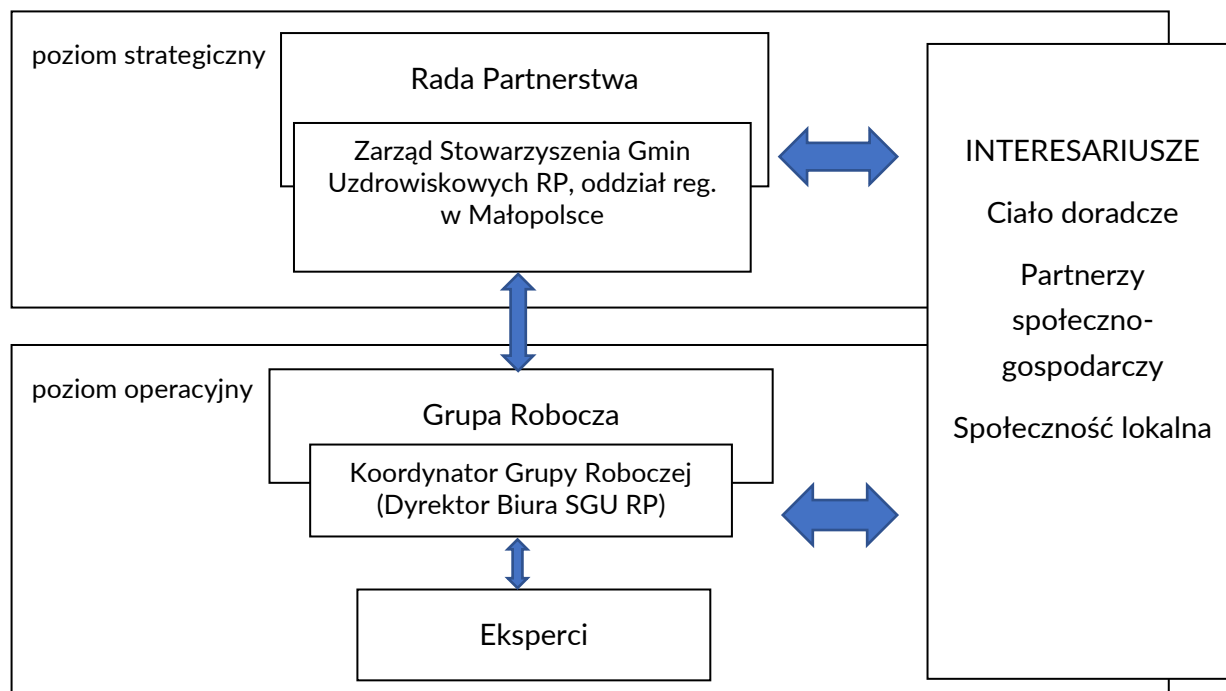
Ryc. 3. Struktura organizacyjna Partnerstwa „Stowarzyszenie Gmin Uzdrawiskowych Rzeczypospolitej Polskiej Oddział Regionalny w Małopolsce”



Źródło: Opracowanie własne

W strukturze organizacyjnej wyróżnia się dwa poziomy zarządzania: poziom strategiczny i poziom operacyjny.

Ryc. 4. Poziomy zarządzania w strukturze organizacyjnej



Źródło: Opracowanie własne

Organem o charakterze decyzyjnym jest Rada Partnerstwa (Walne Zebranie Stowarzyszenia), jej podstawową rolą jest zarządzanie strategiczne. W skład Rady Partnerstwa wchodzi przedstawiciele władz wszystkich samorządów tworzących Partnerstwo. Zakres zadań Rady Partnerstwa obejmuje:

- ZARZĄDZANIE STRATEGICZNE - przyjęcie i nadzór nad realizacją „Strategii”;
- monitoring i ewaluacja strategiczna działań Partnerstwa, w tym analiza ryzyk;
- dialog strategiczny z interesariuszami z terenu Partnerstwa oraz zewnętrznymi (np. władze regionalne, inne partnerstwa);
- podejmowanie kluczowych decyzji, np. zmiana zakresu „Strategii”, zatwierdzanie zmian w strategii oraz zmian w składzie Partnerstwa;
- realizacja przyjętych zasad współpracy oraz zasad zarządzania „Strategią”, w tym komunikacji wewnętrznej;
- współpraca z Grupą Roboczą.

Kierowanie pracami Rady Partnerstwa należy do Prezesa Zarządu Stowarzyszenia Gmin Uzdrowiskowych RP Oddział Regionalny w Małopolsce, wybranego przez Walne Zebranie, jego zakres zadań obejmuje:

- koordynowanie prac Rady Partnerstwa;
- reprezentowanie Rady Partnerstwa;
- zapewnienie współpracy pomiędzy przedstawicielami Partnerstwa;
- kontakt i współpracę z interesariuszami;
- bieżącą współpracę z Koordynatorem Grupy Roboczej.

Rada Partnerstwa współpracuje z Grupą Roboczą na zasadach zwierzchnictwa. Grupę Roboczą tworzą pracownicy Biura SGU RP, wyznaczeni pracownicy urzędów (także jednostek organizacyjnych) gmin tworzących Partnerstwo, co najmniej po jednej osobie z każdej z gmin oraz eksperci zewnętrzni (o ile zostaną dołączeni do prac). Rada Partnerstwa może zaprosić do Grupy Roboczej inne osoby, w tym interesariuszy zorganizowanych np. w formie Ciała Doradczego (Zespół doradczy partnerów społeczno-gospodarczych). Zakres zadań Grupy Roboczej obejmuje:

- ZARZĄDZANIE OPERACYJNE – terminową realizację uzgodnionych zadań;
- podejmowanie decyzji o charakterze operacyjnym;
- dbałość o realizację celów „Strategii”;
- kontakt i współpracę z Ciałem Doradczym;
- kontakt i współpracę z interesariuszami;
- współorganizowanie procesu strategicznego poprzez przygotowanie niezbędnych danych, informacji i materiałów wraz z propozycjami rozwiązań;
- bieżące monitorowanie i ewaluacja postępów realizacji strategii i identyfikowanie ryzyk;
- zgłaszanie zmian w „Strategii”;

- realizację przyjętych zasad współpracy oraz zasad zarządzania strategią, w tym komunikacji wewnętrznej;
- bieżącą współpracę z Radą Partnerstwa oraz poszczególnymi urzędami gmin wchodzących w jego skład.

Pracą grupy roboczej kieruje **Koordinator Grupy Roboczej (Kierownik Biura SGU RP)**, zakres jego zadań obejmuje:

- koordynowanie prac Grupy Roboczej;
- reprezentowanie Grupy Roboczej;
- zapewnienie współpracy pomiędzy członkami Grupy Roboczej;
- bieżącą współpracę z Prezesem Zarządu Stowarzyszenia Gmin Uzdrowiskowych RP Oddział Regionalny w Małopolsce;
- potwierdzanie przyjęcia roboczych wersji produktów i ich składników przez Grupę Roboczą;
- przygotowywanie dokumentów, raportów, analiz, planów działań, raportów i innej dokumentacji zarządczej.

Dodatkowym wsparciem dla Grupy Roboczej mogą być **eksperci** – specjaliści z danych dziedzin, którzy wspierali proces tworzenia strategii i będą zaangażowani w razie potrzeby, na etapie jej realizacji w celu rozwiązania konkretnych problemów i zadań. Eksperci to wybrane i zaproszone przez Radę Partnerstwa lub Grupę Roboczą osoby z jednostek podległych partnerom, przedstawiciele interesariuszy, eksperci zewnętrzni. Eksperci współpracują z Radą Partnerstwa i Grupą Roboczą. Zakres zadań ekspertów obejmuje m.in.:

- pracę zadaniową nad wyznaczonym zagadnieniem, np. analizą danych, organizacją badań, przygotowanie projektu, obsługą inwestycji, opracowaniem dokumentów strategicznych;
- przygotowanie propozycji rozwiązań;
- rekomendowanie realizacji zadania w wypracowany sposób;
- realizację przyjętych zasad współpracy oraz zasad zarządzania strategią, w tym komunikacji wewnętrznej;
- bieżącą współpracę z pozostałymi organami Partnerstwa: Radą Partnerstwa oraz Grupą Roboczą.

Na etapie realizacji projektów partnerzy będą dokonywali indywidualnych ustaleń w zakresie zadań i zakresu odpowiedzialności partnerów, ich urzędów i pracowników zaangażowanych w poszczególne projekty.

Zaproponowana struktura organizacyjna składa się z przedstawicieli poszczególnych partnerów. Ich praca jest finansowana przez partnerów. Koszty obsługi procesu strategicznego pokrywa Biuro Stowarzyszenia SGU RP Oddział Regionalny w Małopolsce ze składek członkowskich Partnerów lub pozyskanych grantów.

W procesie strategicznym (przygotowanie i wdrażanie strategii) kluczową rolę odgrywa wzmacnianie potencjału instytucjonalnego Partnerstwa oraz jego członków i interesariuszy. Partnerzy – w oparciu o dotychczasową praktykę - zakładają intensyfikację działań, których celem jest budowanie wiedzy, kompetencji i doświadczeń w tym zakresie m.in. poprzez: wymianę doświadczeń, wspólne warsztaty strategiczne, szkolenia dla pracowników, udział w sieciach wymiany doświadczeń (współpraca z innymi partnerstwami, w tym w szczególności innymi członkami SGU RP z innych województw, którzy także wdrażają instrumenty terytorialne związane z rozwojem produktu uzdrowiskowego).

W celu zachowania transparentności wdrażania strategii, a przede wszystkim ułatwienia współpracy z interesariuszami – została uruchomiona dedykowana zakładka na stronie internetowej SGU RP poświęcona pracom nad Strategią, a która z czasem zostanie poszerzona także o informacje z etapu wdrażania, a następnie ewaluacji Strategii. Partnerzy publikują także ważne informacje o działaniach Partnerstwa na swoich stronach internetowych (np. informacje o badaniach ankietowych czy konsultacji dokumentów strategicznych).

6.1.3 Aktualizacja strategii

Monitoring, ewaluacja oraz partycypacja społeczna są niezbędnymi elementami skutecznego zarządzania strategią terytorialną. Dodatkowo zmieniające się uwarunkowania (czynniki: globalne, europejskie, krajowe, regionalne, a przede wszystkim lokalne) zmuszają do zachowania elastyczności w zarządzaniu strategicznym. Monitoring i ewaluacja stanowią kluczowe narzędzia do weryfikacji wpływu tych uwarunkowań na zapisy strategii.

Jednym z instrumentów będzie przegląd i ewentualna aktualizacja zapisów „Strategii terytorialnej IIT na lata 2021-2027 dla uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej w Małopolsce”. W zależności od kontekstu formalnego i merytorycznego proces ten może przyjąć formę:

- aktualizacji strategicznej, gdzie zmiana dotyczy logiki interwencji strategicznej – misji i celów;
- aktualizacji operacyjnej, gdzie zmiana dotyczy listy projektów i/lub systemu wdrażania.

Założono, że w zależności od potrzeb (nie rzadziej niż raz na trzy lata), strategia będzie poddawana przeglądowi przez Grupę Roboczą, a wyniki przeglądu będą przedstawione Radzie Partnerstwa. Przegląd obejmie ocenę poszczególnych elementów strategii z uwzględnieniem aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej, systemu finansowania, warunków formalnych i prawnych i innych determinant mających wpływ na jej realizację.

Na podstawie ustaleń w ramach przeglądu formułowane będą wnioski stanowiące podstawę do podjęcia decyzji strategicznej przez Radę Partnerstwa w zakresie utrzymania lub zmiany zapisów strategii.

6.2 Monitorowanie i ocena wdrażania

Strategia IIT stanowi narzędzie zarządzania rozwojem społeczno-gospodarczym do 2029 roku w odniesieniu do celów związanych z rozwojem małopolskich uzdrowisk i tym samym małopolskiego produktu uzdrowiskowego. Realizacja strategii ma na celu przede wszystkim promowanie partnerskiego modelu współpracy oraz realizację projektów, które będą zarówno odpowiedzią na potrzeby zgłaszane przez mieszkańców, jak i realizacją wyzwań stojących przed Partnerstwem. Narzędziami służącymi do oceny zmian strategicznych, jak i efektywności procesu zarządzania strategią są monitoring i ewaluacja.

System monitoringu i ewaluacji Strategii IIT ma kluczowe znaczenie w kontekście skuteczności realizacji interwencji publicznych i korzyści dla partnerów. Właściwy system monitoringu i ewaluacji stanowi podstawę do rozwoju trwałego forum współpracy między gminami oraz tworzy strukturę, po części sformalizowaną, w której powstają pozytywne relacje nieformalne. Taka struktura stanowić będzie w przyszłości bazę wiedzy i pamięci organizacyjnej determinującej dalszą współpracę i wspólny, zintegrowany rozwój gmin całego obszaru objętego strategią.

6.2.1 Monitorowanie procesu wdrażania Strategii

Monitoring to proces systematycznego zbierania, przetwarzania i analizowania informacji ilościowych i jakościowych na temat stanu realizacji strategii, którego celem jest uzyskanie informacji zwrotnych w zakresie: terminowości realizacji zadań i osiągnięcia produktów oraz danych finansowych dotyczących projektów.

Dane z monitoringu będą podstawą do wprowadzania ewentualnych zmian w realizowanych projektach, a w szczególnych przypadkach także zmian zapisów strategii. Monitoring jako system ostrzegawczy stanowi element zarządzania ryzykami w procesie strategicznym, w szczególności w zakresie ich diagnozowania.

Za monitorowanie realizacji strategii odpowiada Koordynator Grupy Roboczej, który na bieżąco monitoruje realizację wskaźników we współpracy z Grupą Roboczą. Jednocześnie Grupa Robocza jest odpowiedzialna za zarządzanie ryzykiem, tj. identyfikację faktycznych i potencjalnych ryzyk, wraz z określaniem prawdopodobieństwa ich wystąpienia oraz ich potencjalnych następstw (istotności), a przede wszystkim mechanizmów minimalizacji zdiagnozowanych ryzyk. Podstawowe dane monitoringowe będą przedstawiane przez Grupę Roboczą Radzie Partnerstwa raz w roku.

Za monitoring poszczególnych projektów odpowiadają ich realizatorzy (wnioskodawcy/beneficjenci/użytkownicy), są oni zobowiązani do bieżącego informowania Koordynatora Grupy Roboczej o stanie realizacji. Grupa Robocza będzie, w oparciu o dane od realizatorów, prowadzić stały, monitoring projektów i w zależności od potrzeb z własnej inicjatywy lub na prośbę Rady Partnerstwa przygotowywać odpowiednie dane.

Gminy dokonują corocznego przeglądu swoich działań, w ramach strategii, na etapie opracowywania „Raportu o stanie gminy” (do końca maja). Dane zgromadzone w tym procesie, w zakresie przedsięwzięć związanych z wdrażaniem strategii, będą jednym ze źródeł danych monitoringowych. Zakłada się, że dane te będą przedstawiane Radzie Partnerstwa w czerwcu.

W zakresie danych projektowych obejmą one: zaawansowanie finansowe, zaawansowanie rzeczowe, osiągnięte wskaźniki produktu i rezultatu (o ile są możliwe do oszacowania na danym etapie realizacji), dla zadań problematycznych – opis problemów i podjętych działań zaradczych, ewentualne rekomendacje, dla projektów jeszcze nie rozpoczętych – informacje o stanie ich przygotowania.

Zestawienie danych projektowych będzie także podstawą do przeglądu stanu realizacji strategii. Wnioski płynące z danych monitoringowych będą stanowiły podstawę do ewentualnej aktualizacji Strategii.

Dane monitoringowe będą publikowane na stronie internetowej Partnerstwa w celu ich upowszechnienia wśród interesariuszy.

6.2.2 Ocena (ewaluacja) stopnia osiągnięcia celów strategicznych

Ewaluacja to systematyczne badanie i ocena procesu wdrażania Strategii IIT zgodnie z wcześniej przyjętymi kryteriami w celu weryfikacji stopnia osiągnięcia celów strategicznych (rezultatów).

Założono, że w ramach realizacji strategii będą realizowane następujące procesy ewaluacyjne.

1. Ocena uprzednia (*ex-ante*) – po opracowaniu strategii, zostanie dokonana jej robocza ocena w zakresie: zgodności z prawem, kompletności, spójności wewnętrznej dokumentu, trafność obranych kierunków działań, zgodności z wewnętrznymi dokumentami strategicznymi, zgodności z dokumentami strategicznymi wyższego rzędu.
2. Ocena bieżąca (*on-going*) – stanowiąca naturalny element zarządzania projektami oraz całą strategią – realizowana w formule przeglądów strategii i analizy danych z monitoringu. W razie potrzeby może ona przyjąć formę raportu okresowego (*mid-term*), np. po 3 latach wdrażania strategii.
3. Ocena końcowa (*ex-post*) – podsumowująca wdrożenie całej strategii lub grupy projektów – w zależności od potrzeb.

Przedmiotem oceny będzie przede wszystkim stopień osiągnięcia celów strategicznych, skuteczność osiągania rezultatów bezpośrednich, wpływ na rozwój gospodarczy, środowisko społeczno-gospodarcze oraz trwałość osiągniętych rezultatów. W systemie oceny uwzględnione zostaną, co najmniej poniższe kryteria:

- trafność (odpowiedniość) – pozwala ocenić, w jakim stopniu przyjęte cele odpowiadają realnym potrzebom i są zgodne ze zdiagnozowanymi wyzwaniami;

- wpływ – ocena skutków, jakie wywiera projekt w szerszym otoczeniu;
- efektywność – pozwala ocenić stosunek poniesionych nakładów do uzyskanych wyników;
- skuteczność – pozwala ocenić stopień realizacji zakładanych celów (czy osiągnięto to, co zaplanowano), skuteczność użytych metod, oraz wpływ czynników zewnętrznych na ostateczne efekty;
- użyteczność – faktyczna użyteczność i konsekwencje podjętych interwencji;
- trwałość – pozwala ocenić, czy pozytywne efekty projektu mogą trwać również po zakończeniu finansowania zewnętrznego, jak również, czy możliwe jest utrzymanie się wpływu tego projektu w dłuższym okresie.

Za ewaluację odpowiada Koordynator we współpracy z Grupą Roboczą. Dane i analizy ewaluacyjne będą przygotowywane przez Grupę Roboczą (zwłaszcza te bieżące) w przypadku zaistnienia takiej potrzeby możliwe będzie zlecenie konkretnych analiz podmiotom zewnętrznym.

Kluczowym aktorem w analizach ewaluacyjnych będą interesariusze Partnerstwa, w pierwszej kolejności zgromadzenie w powołanym na etapie prac nad Strategią Zespole doradczym partnerów społeczno-gospodarczych (Ciele Doradczym). W ramach procesu ewaluacji zostaną zaangażowani mieszkańcy i przedsiębiorcy z obszaru partnerskich gmin, a ich opinie udzielone w badaniach ankietowych/wywiadach będą stanowiły materiał analityczny i pozwolą na ustalenie czy strategia osiągnęła zakładane rezultaty. Będą oni również informowani o wynikach ewaluacji poprzez upublicznienie raportów ewaluacyjnych na stronie internetowej Partnerstwa.

Wnioski płynące z raportów ewaluacyjnych będą stanowiły podstawę do ewentualnej aktualizacji Strategii.

Dane pozyskiwane poprzez monitoring, a szczególnie ewaluację stanowią podstawę do gromadzenia doświadczeń w procesie organizacyjnego uczenia się i budowania potencjału Partnerstwa, jego członków i interesariuszy.

7 Opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych

Partnerzy mając świadomość, że partycypacja społeczna stanowi instrument warunkujący sukces wdrożenia strategii, zatem dokładają wszelkich starań, aby w proces strategiczny (zarówno na etapie przygotowania strategii, jak i jej wdrażania i ewaluacji) angażować interesariuszy.

Ze względu na charakter Strategii kluczową grupę interesariuszy stanowią przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego z gmin, na obszarze których znajdują się uzdrowiska i

obszary ochrony uzdrowiskowej. Niemniej jednak na różnych etapach prac włączono w ten proces różne osoby i instytucje. Do najważniejszych należą partnerzy gospodarczy, w tym przede wszystkim związani z branżą uzdrowiskową i turystyczną. Kolejni to: partnerzy społeczni, partnerzy publiczni, podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie (organizacje pozarządowe), a także podmioty działające na rzecz ochrony środowiska i podmioty odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych oraz równości płci i niedyskryminacji.

Dążąc do usystematyzowania prac (zarówno na etapie opracowania dokumentu, jak i jego późniejszego wdrażania), a także włączenia - wszystkich istotnych z punktu widzenia prac nad „Strategią” – interesariuszy, Partnerstwo podjęło decyzję o ogłoszeniu otwartego naboru do Zespołu doradczego partnerów społeczno-gospodarczych (tzw. **Ciała Doradczego**). Celem otwartego naboru było pozyskanie szerokiego i zróżnicowanego grona interesariuszy, którzy w fazie pracy nad dokumentem mieli współpracować z przedstawicielami Stowarzyszenia Gmin Uzdrowiskowych RP Oddział Regionalny w Małopolsce przy opracowaniu i wdrożeniu „Strategii terytorialnej IIT na lata 2021-2027 dla uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej w Małopolsce”. U podstaw tej decyzji leżało przekonanie o potrzebie pełnej otwartości i świadomej, długofalowej polityki władz samorządowych oraz pracowników gmin tworzących Partnerstwo w kształtowaniu postaw partycypacyjnych mieszkańców oraz podejmowania stałych działań zmierzających do wzmocnienia współpracy. Istotnym w tej decyzji był także fakt, iż Partnerstwo od samego początku zakładało, iż aspekty związane z partycypacją będą jednym z obszarów rozwijania kompetencji Partnerstwa i budowania jego potencjału instytucjonalnego. Ostatecznie w otwartym naborze (ogłoszenie na stronie internetowej SGU RP) zgłosiło się 14 osób, reprezentujących 15 organizacji i instytucji. Profil osób i instytucji, które zgłosiły swój akces do Zespołu doradczego partnerów społeczno-gospodarczych przedstawia się następująco:

Tabela 36. Skład Zespołu doradczego partnerów społeczno-gospodarczych z uwzględnieniem reprezentowanego sektora

Członek Ciała Doradczego i reprezentowana instytucja	Reprezentowany sektor					
	Partner społeczny	Partner gospodarczy	Partner działający na rzecz środowiska	Organizacje pozarządowe związane z promocją i rozwojem produktu turystycznego	Podmiot odpowiedzialny za promowanie włączenia społ., praw podstaw., praw osób z niepełnosprawnościami, równouprawnienia płci i niedyskryminacji	Instytucje naukowe związane z rozwojem produktu turystycznego
Marek Garncarczyk, członek Fundacji „Generator Przestrzeni”	x					
Katarzyna Kucia-Garncarczyk, Dyrektor Fundacji „Z sercem do Pacjenta”	x				x	
Zuza Długosz, reprezentująca firmę Baba z Gór, przedsiębiorczyni z branży turystycznej		x				
Maria Kulig, Dyrektorka Sanatorium Wiktor-Cechini Medical & SPA w Żegiestowie		x				
Danuta Sobesto, Dyrektorka Sanatorium Energetyk w Krynicy-Zdroju		x				
Konrad Rogoziński, Digital Places Sp. z o.o., przedsiębiorca z branży turystycznej		x				
Andrzej Guła, reprezentujący Krakowski Alarm Smogowy			x			

dr hab. Alicja Kicińska reprezentująca Katedrę Ochrony Środowiska Wydział Geologii, Geofizyki i Ochrony Środowiska, Akademia Górniczo-Hutnicza im. St. Staszica, Kraków			x			
Jerzy Regiec, reprezentujący Polskie Stowarzyszenie Flisaków Pienińskich				x		
Daniel Lisak, reprezentujący Stowarzyszenie Krynicka Organizacja Turystyczna				x		
Wacław Furmanek, reprezentujący Stowarzyszenie Unia Uzdrawisk Polskich, Prezes Zarządu Uzdrawisko Wysowa S.A.		x		x	x	
Bogdan Kałucki, reprezentujący Ośrodek Wypoczynkowy Polskiego Związku Niewidomych „Nestor” w Muszynie					x	
dr Karolina Smętkiewicz, reprezentująca Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej, Instytut Geografii, Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie						x
Paweł Stelmach, reprezentujący Zakład Coachingu i Innowacyjności, Instytut Przedsiębiorczości i Zarządzania, AWF Kraków, Opiekun specjalności „e-turystyka” i „e-zarządzanie w turystyce i rekreacji” na kierunku „turystyka i rekreacja”, Twórca i koordynator cyklu „Technologia w turystyce i rekreacji na AWF Kraków”.						x

Źródło: Opracowanie własne na podstawie deklaracji zgłoszeniowych do Zespołu

7.1 Partycypacja społeczna na etapie przygotowywania strategii

Proces przygotowania strategii był prowadzony w formule partycypacyjnej. Wdrożono narzędzia mapowania interesariuszy, informowania ich oraz pozyskiwania od nich informacji (ankiety), a także zaangażowania w proces strategiczny (warsztaty, wywiady, konsultacje).

Na etapie diagnostycznym przeprowadzano m.in.:

- spotkania moderowane z zainteresowanymi podmiotami (w formule on-line), jako przygotowanie do prac nad procesem strategicznym (11.01.2023 roku, w którym uczestniczyli wszyscy władarze gmin tworzących Partnerstwo oraz niektórzy pracownicy operacyjni);
- spotkania i konsultacje w gminach uzdrowiskowych z przedstawicielami samorządów oraz branży uzdrowiskowej i turystycznej (spotkania i konsultacje organizowane od lutego do lipca we wszystkich gminach uzdrowiskowych, których celem było poinformowanie lokalnych interesariuszy o rozpoczęciu prac nad strategią, zdiagnozowanie problemów związanych z rozwojem produktu uzdrowiskowego i oczekiwań środowisk lokalnych co potrzeb rozwojowych (a w konsekwencji oczekiwanego kształtu przyszłych projektów zgłaszanych przez samorząd), zachęcenie do udziału w pracach nad strategią, w tym w szczególności do wzięcia udziału w badaniach ankietowych towarzyszących pracom nad diagnozą i strategią;
- badanie opinii skierowane do mieszkańców i przedsiębiorców z obszaru gmin uzdrowiskowych poświęcone potrzebom mieszkańców w zakresie rozwoju miejscowości uzdrowiskowych oraz za pośrednictwem mieszkańców i przedsiębiorców z obszaru lepsze rozpoznanie potrzeb i oczekiwań gości odwiedzających uzdrowiska. Badanie internetowe dystrybuowane z wykorzystaniem stron gmin zaangażowanych w prace nad strategią oraz ich mediów społecznościowych wypełniło łącznie 1 648 respondentów, w tym z Czarne Dunajca nastąpił zwrot 324 ankiet, z Krakowa (Uzdrowisko Swoszowice) 72 ankiet, z Krynicy-Zdroju 174 ankiet, z Muszyny 345 ankiet, z Piwnicznej 259 ankiet, z Rabki-Zdroju 269 ankiet, z Sękowej (Uzdrowisko Wapienne) 61 ankiet, ze Szczawnicy 40 ankiet, a z Uścia Gorlickiego (Uzdrowisko Wysowa-Zdrój) 104 ankiet;
- badanie opinii mieszkańców Polski dotyczące rozpoznawalności i postrzegania małopolskich uzdrowisk, powodów odwiedzin tych miejscowości, oceny obecnego stanu infrastruktury i usług uzdrowiskowych i turystycznych, planów odwiedzenia któregoś z uzdrowisk oraz postrzegania małopolskich uzdrowisk, w tym ich silnych (potencjałów) i słabych stron (deficytów). Ankietę na przełomie maja i czerwca 2023 roku wypełniło 1 000 respondentów (badanie zamawiane, kierowane do reprezentatywnej grupy Polaków, ze wszystkich 16 województw);
- spotkania moderowane z zainteresowanymi podmiotami (w formule on-line), jako przygotowanie do ostatecznego procesu identyfikacji projektów ujmowanych w

Strategii (23.05.2023 roku, w którym uczestniczyli wszyscy władarze gmin tworzących Partnerstwo oraz niektórzy pracownicy operacyjni gmin);

- spotkania dotyczące wniosków z diagnozy – spotkania Grupy Roboczej z wykonawcą diagnozy (14.07.2023, 21.07.2023, 07.08.2023);
- konsultacje opracowanej diagnozy – opiniowanie dokumentu przez członków Grupy Roboczej oraz upublicznienie dokumentu (wraz z formularzem zgłaszania uwag) na stronie SGU RP, w zakładce poświęconej pracom nad strategią IIT. Uwagi zgłoszone w trakcie konsultacji zostały uwzględnione w ostatecznej wersji diagnozy.

Na etapie strategicznym podejmowane następujące, kluczowe działania:

- prace Grupy Roboczej nad opracowaniem celu strategicznego, celów operacyjnych i kierunków działań z udziałem Ciała Doradczego;
- ankieta wystosowana do każdej gminy z partnerstwa, której celem było pozyskanie proponowanych projektów/przedsięwzięć wpisujących się w cel strategiczny;
- prace Grupy Roboczej nad opracowaniem listy projektów (prace od końca maja do połowy września w różnych formach: spotkań i warsztatów, konsultacje on-line, konsultacje telefoniczne);
- opiniowanie wstępnej listy projektów przez członków Ciała Doradczego (druga dekada września – w formie spotkań indywidualnych);
- upublicznienie dokumentu (wraz z formularzem zgłaszania uwag) na stronie SGU RP, w zakładce poświęconej pracom nad strategią IIT. Część uwag zgłoszonych w trakcie konsultacji została uwzględniona w ostatecznej wersji Strategii. Łącznie wpłynęło 25 uwag przekazanych przez 4 różne instytucje (w tym JST, przedsiębiorcę, organizację pozarządową oraz osobę fizyczną). Raport z konsultacji zamieszczono na stronie internetowej SGU RP poświęconej procesowi opracowania dokumentu;
- konsultacje dokumentu z władzami małopolskich gmin uzdrowiskowych podczas obrad XXIX Kongresu Uzdrowisk Polskich Polanica-Zdrój (19-21 września 2023 roku);
- spotkanie konsultacyjne dla partnerów gospodarczych i społecznych, podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, takie jak partnerzy działający na rzecz środowiska, organizacje pozarządowe, oraz podmioty odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób z niepełnosprawnościami, równouprawnienia płci i niedyskryminacji z możliwością zgłaszania uwag do projektu dokumentu (10 i 11 października);
- konsultacje założeń oraz roboczej wersji Strategii z Zespołem ds. Centrum Współpracy Regionalnej w Departamencie Rozwoju Regionu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego – uwzględniono uwagi i sugestie przekazane przez CWR;
- konsultacje dokumentu z Regionalną Dyrekcją Ochrony Środowiska w zakresie konieczności opracowania Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko. W efekcie prowadzonej korespondencji 4 października 2023 roku otrzymano pismo (syg. ST-II.410.2.13.2023.ZK), w konkluzji którego organ stwierdza, iż: „W wyniku analizy załączonej dokumentacji należy stwierdzić, iż działania wskazane w ramach Strategii

stanowią jedynie koncepcje dalszych działań, których skonkretyzowanie nastąpi w kolejnych etapach ich realizacji. W chwili obecnej nie jest więc możliwe określenie ich oddziaływań na środowisko. Należy jednak podkreślić, iż uwarunkowania wynikające z przepisów odrębnych (m.in. strategicznych ocen oddziaływania na środowisko, ocen oddziaływania przedsięwzięć na środowisko oraz na obszar Natura 2000, czy też związanych z ochroną gatunkową roślin i zwierząt) będą musiały być uwzględnione na etapie planowania i realizacji inwestycji i mogą one wpływać na ostateczną lokalizację oraz zakres planowanych przedsięwzięć. Z uwagi na powyższe na obecnym etapie nie można stwierdzić, że realizacja przedsięwzięć (kierunków działań) określonych w projekcie Strategii spowoduje możliwość wystąpienia znaczącego oddziaływania na środowisko, w tym na obszary Natura 2000, a tym samym w ocenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Krakowie nie ma podstaw do przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu dokumentu pn. „Strategia terytorialna IIT na lata 2021-2027 dla uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej w Małopolsce”.

- opiniowanie przez IZ FEM 2021-2027 pod kątem możliwości sfinansowania z programu i zbadania zgodności z wymaganiami określonymi w art. 29 rozporządzenia ogólnego.

Metodologia badań, opierała się na maksymalnym zaangażowaniu partnerów i lokalnych liderów, a formuła badania opinii publicznej zapewniła partycypację mieszkańców w procesie strategicznym. Otwartość członków Partnerstwa na udział interesariuszy w procesie opracowania strategii umożliwiła bardzo szerokie pozyskanie informacji o deficytach i potrzebach rozwojowych, ale także potencjałach obszaru. Ich wykorzystanie w procesie diagnostycznym i strategicznym pozwoliło bardziej trafnie określać zarówno wyzwania na etapie diagnozy, jak cele na etapie formułowania strategii. Sama diagnoza w swojej końcowej wersji została upubliczniona z możliwością zgłaszania uwag do dokumentu.

W oparciu o wyniki diagnozy – (sprecyzowane potencjały i wyzwania) oraz prace Grupy Roboczej prowadzone od końca maja do połowy września w różnych formach: spotkań i warsztatów, konsultacje on-line, konsultacje telefoniczne określono **kluczowe obszary rozwojowe, a następnie cele odpowiadające na wcześniej zdefiniowane wyzwania, które zostały przekazane do konsultacji do Ciała Doradczego**. Kolejnym krokiem była ankieta kierowana do gmin, której celem było zebranie pomysłów na projekty. Odpowiadający mieli możliwość ocenić kompletność zaproponowanych celów, zgłosić do nich swoje uwagi, a przede wszystkim zaproponować projekty, które w przyszłości będą mogły realizować wypracowane cele. Przy czym zebrane w ten sposób projekty są znacząco szersze niż formalne możliwości wdrożenia ich w ramach Innego Instrumentu Terytorialnego, stanowią zatem swoisty bank projektów, do którego zarówno samorządy gmin uzdrowiskowych, jak i inni interesariusze, będą mogli sięgać, by w sposób kompleksowy i komplementarny rozwijać małopolski produkt uzdrowiskowy i – traktowany uzupełniająco - produkt turystyczny na terenie gmin zaangażowanych w przygotowanie niniejszej Strategii.

W oparciu o wyniki przeprowadzonych spotkań i ankiet Grupa Robocza z udziałem Ciała Doradczego wypracowała listę projektów, które najpełniej odpowiadają na zgłoszone potrzeby i określone wyzwania, w tym w szczególności rewitalizację i rozbudowę ogólnodostępnych terenów o funkcjach uzdrowiskowych, wzmacniają produkt turystyczny w miejscowościach uzdrowiskowych oraz przyczyniają się do zwiększenia liczby, atrakcyjności i dostępności urządzeń uzdrowiskowych, a tym samym najpełniej przyczyniają się do wzmocnienia walorów i potencjałów małopolskich miejscowości uzdrowiskowych dla rozwoju regionalnego produktu uzdrowiskowego.

Finalny projekt strategii **został poddany konsultacjom społecznym we wrześniu i październiku 2023**. Partnerzy zamieścili dokument na swoich stronach internetowych wraz z informacją o możliwości zgłaszania uwag. Projekt strategii został także przedstawiony radnym z poszczególnych samorządów, którzy mogli się do niego odnieść zgłaszając swoje uwagi.

Dodatkowo przesłano informację o konsultacjach do kluczowych interesariuszy z terenu Partnerstwa, w tym do uczestników warsztatów strategicznych. Władze samorządowe w okresie konsultacji prezentowały założenia strategii oraz sam dokument w trakcie spotkań roboczych.

Ważnym elementem konsultacji było spotkanie konsultacyjne dla partnerów gospodarczych i społecznych, podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie z udziałem przedstawicieli Rady Partnerstwa, Grupy Roboczej, Ciała Doradczego oraz zaproszonych ekspertów (10 i 11 października).

Przez cały okres prac nad strategią przedstawiciele Grup Roboczej pozostawali w bezpośrednim kontakcie z przedstawicielami Instytucji Zarządzającej Programem Fundusze Europejskie dla Małopolski na lata 2021 – 2027 jako przedstawicielami władz regionalnych.

W ramach podsumowania procesu konsultacji dokonano przeglądu uwag i zredagowano dokument strategii, w którym uwzględniono część zdecydowaną większość uwag zgłoszonych przez instytucje zaangażowane w proces opiniowania dokumentu.

Ostateczna wersja dokumentu została przyjęta przez Walne Zgromadzenie Stowarzyszenia Gmin Uzdrowiskowych Rzeczypospolitej Polskiej Oddział Regionalny w Małopolsce.



7.2 Partycypacja społeczna na etapie realizacji strategii

Partycypacja na etapie realizacji strategii będzie miała dwojaki charakter:

- po pierwsze, będzie dotyczyć poszczególnych projektów (grupy docelowe, partnerzy społeczni, gospodarczy, instytucjonalni i mieszkańcy – analiza zgodnie z matrycą RACI) za działania te odpowiadać będą podmioty zarządzające projektami;
- po drugie, partycypacja będzie częścią procesu zarządzania strategią. Dane monitoringowe i ewaluacyjne, wyniki przeglądów strategii będą prezentowane i konsultowane z interesariuszami Partnerstwa, w tym w pierwszej kolejności z powołanym w tym celu Ciałem Doradczym.

Wdrażanie strategii to doświadczenie w budowaniu potencjału członków Partnerstwa i jego interesariuszy. W procesie realizacji strategii założono działania komunikacyjne oraz szkoleniowe skierowane do członków Partnerstwa oraz do jego interesariuszy.

7.3 Partycypacja społeczna na etapie oceny efektów strategii

Oceniając stopień realizacji rezultatów prowadzone będą badania opinii publicznej, wywiady fokusowe, a przede wszystkim robocze kontakty samorządowców z partnerami społeczno-gospodarczymi. Celem krótkoterminowym będzie pozyskanie od interesariuszy informacji pozwalających ocenić stopień realizacji rezultatów strategii oraz jej długookresowego

oddziaływania. Celem długookresowym będzie rzetelna ocena wpływu zaproponowanych instrumentów wsparcia na rozwój społeczno-gospodarczy małopolskich gmin uzdrowiskowych, a w konsekwencji wzmocnienie małopolskiego produktu uzdrowiskowego – jego jakości, dostępności i atrakcyjności dla różnych grup odbiorców. Wiedza z tego procesu będzie także przydatna dla jeszcze lepszego i bardziej adekwatnego przygotowania kolejnych instrumentów wsparcia w latach kolejnych.

Odrębnym celem podejmowanych działań będzie informowanie Interesariuszy o postępach wdrażania i możliwość ich czynnego udziału w procesie strategicznym. Zakłada się udział interesariuszy reprezentowanych przez Ciało Doradcze w okresowych przeglądach strategii. W ramach oceny efektów strategii zakłada się również ocenę przyjętych narzędzi partycypacji.

Wszelkie dokumenty w procesie diagnostycznym i strategicznym zostały opracowane zgodnie ze standardami dostępności.

Partnerstwo prowadzi podstronę internetową, na której udostępnia wszelkie dokumenty tworzone w procesie strategicznym (transparentność działań) oraz umożliwia zgłaszanie uwag i pomysłów w ramach ich konsultacji. Podstrona pozostanie aktywna także na etapie wdrażania Strategii.

8 Źródła finansowania

„Strategia terytorialna IIT na lata 2021-2027 dla uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej w Małopolsce” jest elementem systemu zarządzania rozwojem obszaru, który wykracza poza administracyjnie wyznaczone granice gmin tworzących Partnerstwo. Koncentruje się na identyfikacji wspólnych potencjałów i wyzwań oraz wymianie doświadczeń pomiędzy podmiotami uczestniczącymi w procesie planowania przedsięwzięć na określonym obszarze. Silnie ukierunkowuje na przedsięwzięcia, które największy efekt przyniosą dopiero wtedy, kiedy wspólnie złożą się na wzmocnienie małopolskiego produktu uzdrowiskowego oraz przyczynią się do wzmocnienia obrazu Małopolski jako regionu o rozbudowanej i nowoczesnej ofercie przemysłu czasu wolnego. Kluczem do sukcesu będzie stała współpraca gmin tworzących Partnerstwo, systematyczna wymiana informacji i doświadczeń, otwarcie się na współpracę i tworzenie oferty turystycznej i uzdrowiskowej przekraczającej granice administracyjne jednej gminy, wspólny lobbing regionalny i krajowy na rzecz poprawy warunków funkcjonowania gmin uzdrowiskowych, wspólne pomysły na kształcenie kadr dla branży uzdrowiskowej i turystycznej i wreszcie wspólny, uzgodniony i nowoczesny marketing całego małopolskiego produktu uzdrowiskowego, a nie tylko pojedynczych gmin czy atrakcji.

W związku z faktem, iż wszystkie projekty wskazane w dokumencie są kwalifikowane w ramach działania 7.5. Funduszy Europejskich dla Małopolski jest to zasadnicze źródło finansowania projektów ujętych na liście projektów.

Tabela 37. Potencjalne źródła finansowania Strategii w układzie celów strategicznych

Cele strategiczne Strategii	Źródła dofinansowania
1. Nowoczesna i atrakcyjna publiczna infrastruktura urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego na obszarach uzdrowisk i obszarach ochrony uzdrowiskowej	Program Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027, dz. 7.5. Środki własne jst
2. Rozbudowana publiczna infrastruktura turystyczna na obszarze uzdrowisk i obszarach ochrony uzdrowiskowej, bazująca na lokalnych potencjałach oraz walorach kulturowych i przyrodniczych, wzbogacająca ofertę uzdrowiskową	Program Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027, dz. 7.5. Środki własne jst
3. Wykorzystanie bogatych zasób dziedzictwa kulturowego dla uatrakcyjnienia oferty turystyczno-uzdrowiskowej	Program Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027, dz. 7.5. Środki własne jst

Źródło: Opracowanie własne

Jednocześnie wskazana lista projektów nieznacznie przekracza dostępną w ramach działania 7.5. alokację środków, w związku z powyższym dla realizacji pełnej listy projektów konieczne będzie poszerzenie źródeł finansowania obejmujące m.in.:

- środki własne jednostek samorządu terytorialnego wchodzących w skład Partnerstwa,
- budżet Państwa,
- fundusze celowe i innych środków publicznych,
- środki z funduszy Unii Europejskiej oraz innych państw lub organizacji i instytucji,
- wkład prywatny, w tym środki wnoszone w formie partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP),
- pożyczki i kredyty.

Spis rysunków

Ryc. 1. Dostępność drogowa małopolskich uzdrowisk do Krakowa oraz dostępność drogowa małopolskich uzdrowisk do autostrady A4	58
Ryc. 2. Miejscowości uzdrowiskowe w Małopolsce.....	106
Ryc. 3. Struktura organizacyjna Partnerstwa „Stowarzyszenie Gmin Uzdrawiskowych Rzeczypospolitej Polskiej Oddział Regionalny w Małopolsce”	142
Ryc. 4. Poziomy zarządzania w strukturze organizacyjnej	142

Spis tabel

Tabela 1. Podstawowe informacje o małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej	8
Tabela 2. Informacje o roku nadania statusu uzdrowiska/obszaru ochrony uzdrowiskowej oraz powierzchni małopolskich uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej	9
Tabela 3. Specyficzne produkty uzdrowiskowe w małopolskich gminach uzdrowiskowych i obszarach ochrony uzdrowiskowej.....	10
Tabela 4. Informacje o kierunkach leczniczych małopolskich uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej	12
Tabela 5. Urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego znajdujące się na terenie uzdrowiska i obszarów ochrony uzdrowiskowej (2020r.).....	13
Tabela 6. Lecznicza infrastruktura w gminach uzdrowiskowych (2020 rok).....	14
Tabela 7. Liczba ludności w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2012-2022 [os.]	17
Tabela 8. Liczba ludności w poszczególnych małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2011 i 2021 roku	19
Tabela 9. Przyrost naturalny na 1 000 ludności w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2011-2021 [%]	22
Tabela 10. Saldo migracji na 1 000 ludności w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2011-2021 [%]	25
Tabela 11. Struktura ludności w podziale na wiek przedprodukcyjny, produkcyjny i poprodukcyjny w poszczególnych małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2021 roku	28

Tabela 12. Analiza porównawcza wskaźników dotyczących procesów demograficznych w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej na tle wybranych jednostek	29
Tabela 13. Uczestnicy imprez na 1 000 ludności w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2017-2022 [os.]	33
Tabela 14. Analiza porównawcza wskaźników dotyczących kultury i dziedzictwa kulturowego w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej na tle wybranych jednostek	37
Tabela 15. Szlaki turystyczne na terenie małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej	38
Tabela 16. Turystyczna infrastruktura związana ze sportem na terenie poszczególnych małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej	40
Tabela 17. Wpływy z opłaty uzdrowiskowej i osobodni, za które wnoszono opłaty w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych w latach 2018-2022	48
Tabela 18. Liczba atrakcji turystycznych zgłaszanych przez ankietowanych podczas badania ruchu turystycznego w Małopolsce w 2022 roku	49
Tabela 19. Atrakcje zgłaszane podczas badania ruchu turystycznego w Małopolsce w 2022 roku w Krynicy-Zdroju, Szczawnicy i Rabce-Zdroju.....	50
Tabela 20. Ranking miejscowości odwiedzanych przez turystów nocujących w województwie małopolskim badania ruchu turystycznego w Małopolsce w 2021 roku.....	51
Tabela 21. Analiza porównawcza wskaźników dotyczących turystyki w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej na tle wybranych jednostek.....	52
Tabela 22. Małopolskie gminy uzdrowiskowe i gminy posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej, w których odnotowywano przekroczenia wskaźników jakości powietrza w 2022 roku	55
Tabela 23. Klasyfikacja stanu/potencjału ekologicznego, stanu chemicznego oraz ocena stanu jednolitych części wód powierzchniowych w miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2018 roku	56
Tabela 24. Gminy o najniższej dostępności komunikacyjnej w Małopolsce według różnych kryteriów dostępności	59
Tabela 25. Analiza porównawcza wskaźników dotyczących gospodarki i rynku pracy w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej na tle wybranych jednostek	67

Tabela 26. Odpowiedzi na pytanie „Co Pana/Pani zdaniem - w największym stopniu - wpływa na pozytywną ocenę oferty X jako gminy, która ma na swoim terenie obszar ochrony uzdrowiskowej?” w badaniu ankietowym w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej	70
Tabela 27. Odpowiedzi na pytanie „Co Pana/Pani zdaniem należy rozwijać, by oferta uzdrowiskowa X była jeszcze atrakcyjniejsza?” w badaniu ankietowym w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej..	74
Tabela 28. Odpowiedzi na pytanie „Wskaż ogólnodostępną i bezpłatną infrastrukturę uzdrowiskową, rekreacyjną i kulturalną, której najbardziej - Pana/Pani zdaniem - brakuje lub którą warto zmodernizować w X” w badaniu ankietowym w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej.....	77
Tabela 29. Średnia ocena z odpowiedzi na pytanie „Jak ocenia Pan/i poszczególne aspekty oferty małopolskich miejscowości uzdrowiskowych? (1 – bardzo źle, 5 – bardzo dobrze)?” w ogólnopolskim badaniu ankietowym.....	80
Tabela 30. Analiza SWOT	88
Tabela 31. Cel strategiczne wraz z celami operacyjnymi	96
Tabela 32. Powiązanie celów operacyjnych w ramach celu strategicznego „Rozwinięta ogólnodostępna infrastruktura uzdrowiskowa i turystyczna podnoszą atrakcyjność gmin uzdrowiskowych dla kuracjuszy, turystów i inwestorów” z celami szczegółowymi FEM	102
Tabela 33. Kluczowe produkty i rezultaty strategiczne – wskaźniki.....	102
Tabela 34. Zbiorcza lista projektów „Strategii terytorialnej IIT na lata 2021-2027 dla uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej w Małopolsce” w układzie celów strategicznych	109
Tabela 35. Wiązki projektów (wewnętrzne powiązania pomiędzy projektami).....	113
Tabela 36. Skład Zespołu doradczego partnerów społeczno-gospodarczych z uwzględnieniem reprezentowanego sektora.....	150
Tabela 37. Potencjalne źródła finansowania Strategii w układzie celów strategicznych	158